

T.C.

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİMDALI

FRANCHISE ALANIN REKABET YASAĞI

Hazırlayan

Abdul Kadir IRAK

Danışman

Prof. Dr. Burak ADIGÜZEL

Yüksek Lisans Tezi

Aralık 2024

KAYSERİ

Abdul Kadir IRAK

ÖZEL HUKUK

Yüksek Lisans Tezi

2024

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

FRANCHISE ALANIN REKABET YASAĞI
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Abdul Kadir IRAK

Danışman
Prof. Dr. Burak ADIGÜZEL

Aralık 2024, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Abdul Kadir IRAK

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Özel Hukuk
Program : Tezli Yüksek Lisans
Tez Başlığı : Franchise Alanın Rekabet Yasağı

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 149 sayfalık kısmına ilişkin 18/12/2024 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: **% 13'** dür.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 18/12/2024

Danışman:

Prof. Dr. Burak ADIGÜZEL

İmza

Öğrenci:

Abdul Kadir IRAK

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK

“FRANCHISE ALANIN REKABET YASAĞI” başlıklı Yüksek Lisans/Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesine uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Abdul Kadir IRAK

Danışman

Prof. Dr. Burak Adıgüzel

Özel Hukuk ABD Başkanı

Prof. Dr. Murat Doğan

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Burak ADIGÜZEL danışmanlığında **Abdul Kadir Irak** tarafından hazırlanan “**Franchise Alanın Rekabet Yasağı**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Özel Hukuk** Anabilim Dalı’nda **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

11/11/2024

JÜRİ:

Danışman : **Prof. Dr. Burak Adıgüzel**

Üye : **Doç. Dr. Özlem İLBASMIŞ HIZLISOY**

Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Buket ÇATAKOĞLU AYDIN**

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

Enstitü

Müdürü

ÖN SÖZ

Tez konusunun belirlenmesinde ve tezin yazım sürecinde destek olan, yol gösteren, bu süreci yönetmemde sabırla yardım eden ve kıymetli vaktini ayıran danışman hocam sayın Prof. Dr. Burak ADIGÜZEL'e; güler yüzüyle, kıymetli görüş, tavsiye ve eleştirileriyle tez çalışmasına değer katan kıymetli hocam Doç. Dr. Özlem İLBASMIŞ HIZLISOY'a; tez yazım sürecinde eksikliklerin giderilmesinde ve yaşanan sorunlarda bilgi ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Dr. Öğretim Üyesi Ramazan AYDIN'a ve Arş. Gör. Dr. Arif KALKAN'a; bilgileriyle, kaynaklarıyla ve tebessümleriyle yoluma ışık tutan ve her zaman desteklerini hissettiğim kıymetli hocalarım Prof. Dr. Murat DOĞAN'a ve Doç. Dr. İsmail ATAMULU'ya hürmetle ve saygıyla teşekkürlerimi sunarım.

Tezin yazım sürecinde her zaman manevi desteğini hissettiğim, görüşleriyle ve sözleriyle gönlümü ferahlatan kıymetli dostlarım Arş. Gör. Halil İbrahim AKCAN'a; Av. Muhammed Ata ZİLELİ'ye; İbrahim Ethem DALKIRAN'a; Arş. Gör. Gökay AĞIRBAŞ'a ayrıca teşekkür ederim.

Hiçbir kelimenin anlatmaya gücünün yetmeyeceği; ömrümün sonuna kadar haklarını ödeyemeyeceğim, sâyelerinde bugünlere geldiğim, her anımda desteklerini aldığım ve yanımda hissettiğim ruh-u revânım anama, göz nurum babama ve canım ablalarımın teşekkür ederim.

Abdul Kadir IRAK, Kayseri, 2024.

FRANCHISE ALANIN REKABET YASAĞI

Abdul Kadir IRAK

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Aralık 2024

Danışman: Prof. Dr. Burak ADIGÜZEL

ÖZET

Franchise sözleşmesi, günümüzde oldukça yaygınlaşmıştır. Türk mevzuatında düzenlenmemiş olan bu sözleşme, birden fazla sözleşmeye ait unsurları içermesi sebebi ile diğer bazı sözleşmelerle de benzerlik gösterir.

Franchise sözleşmesinin taraflarının birtakım hak ve yükümlülükleri vardır. Bu yükümlülüklerden biri de, franchise alanın rekabet yasağıdır. Buna franchise alanın rekabet etmeme yükümlülüğü de denilebilir. Franchise sözleşmesi devam ederken franchise alanın rekabet yasağı, özen ve sadakat yükümlülüğünün bir görünümüdür. Bununla birlikte yapılacak bir anlaşma ile franchise alana franchise sözleşmesi sonrası dönem için rekabet yasağının belirlenip belirlenemeyeceği hususu, incelenmeye değer bir diğer konudur. Yargı kararlarına da yansıyan bu yöndeki anlaşmaların geçerli olup olmayacağı ve geçerli olduklarının kabulü halinde sınırının ne olması gerektiği hususları, uygulamada birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, acentelik sözleşmesi sonrası için acente ile yapılan rekabet yasağı anlaşmalarına ilişkin hükümlerin değerlendirilmesi de gerekmektedir. Bu bakımdan franchise alanın rekabet yasağı, sözleşme devam ederken gündeme gelebilen rekabet yasağı ve sözleşme sonrası döneme ilişkin rekabet yasağı olmak üzere ayrı ayrı incelenmelidir.

Çalışmamız üç kısımdan oluşacaktır. Çalışmamızın ilk kısmında franchise sözleşmesi hakkında genel bilgilere yer verilmeye çalışılacaktır. İkinci kısımda franchise alanın rekabet yasağı; sözleşme devam ederken gündeme gelen rekabet yasağı ve sözleşme sonrası rekabet yasağı olarak incelenecektir. Çalışmamızın üçüncü kısmında ise rekabet yasağının ihlal edilmesinin sonuçlarına ve sona ermesine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Franchise, Sözleşme Özgürlüğü, Çalışma Özgürlüğü, Rekabet Yasağı

FRANCHISEE’S NON-COMPETITION

Abdul Kadir IRAK

Erciyes University, Graduate School of Social Sciences

Master’s Thesis, December 2024

Supervisor: Prof. Burak Adıgüzel

ABSTRACT

Franchise agreements’ve become quite widespread today. This agreement, which isn’t regulated in Turkish legislation, is similar to some other agreements because it contains elements belonging to more than one agreement.

The parties to the franchise agreement’ve certain rights and obligations. One of these obligations is the franchisee's-non-competition-ban. This can also be called the franchisee's-non-competition-obligation. While the franchise agreement continues, the franchisee's-non-competition-ban is a manifestation of the duty of care and loyalty. However, whether or not a non-competition-ban can be determined for the franchisee for the period after the franchise agreement with an agreement to be made is another issue worth examining. The issues of whether such agreements, which’re also reflected in judicial decisions, will be valid and what the limit should be if they’re accepted as valid, bring about certain problems in practice. In this context, it’s also necessary to evaluate the provisions regarding non-competition agreements made with the agency after the agency agreement. In this respect, the franchisee's-non-competition-ban, the non-competition-ban that may come up while the agreement continues, and the non-competition-ban related to the period after the agreement should be examined separately.

Our study’ll consist of three parts. In the first part of our study, we’ll try to provide general information about the franchise agreement. In the second part, the franchisee's-non-competition-prohibition’ll be examined as the non-competition-prohibition that comes into question while the contract is ongoing and the non-competition-prohibition after the contract. In the third part of our study, the consequences of violating the non-competition-prohibition and its termination’ll be discussed.

Keywords: Franchise, Freedom of Contract, Freedom to Work, Non-Competition

İÇİNDEKİLER

FRANCHISE ALANIN REKABET YASAĞI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FRANCHISE SÖZLEŞMESİNİN İSİMLENDİRİLMESİ, TARİHÇESİ, TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ, ŞEKLİ, TÜRLERİ, BENZER İLİŞKİLERLE KARŞILAŞTIRILMASI VE TARAFLARININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

1.1. Franchise Sözleşmesinin İsimlendirilmesi ve Tarihçesi.....	3
1.1.1. Dünyadaki Gelişim Süreci	5
1.1.2. Ülkemizdeki Gelişim Süreci	7
1.2. Franchise Sözleşmesinin Tanımı.....	8
1.3. Franchise Sözleşmesinin Hukuki Niteliği	11
1.3.1. İsimsiz Sözleşme Olması	11
1.3.2. Tipik Bir Sözleşme Olması	16
1.3.3. Karşılıklı Borç Yükleyen Bir Sözleşme Olması	17
1.3.4. Sürekli Borç İlişkisinin Olması	17
1.3.5. Çerçeve Sözleşme Olması.....	19
1.3.6. Dikey İşbirliğinin Olması	20
1.4. Franchise Sözleşmesinin Şekli.....	21
1.5. Franchise Sözleşmesinin Türleri	23
1.5.1. Sözleşmesinin Muhtevasına Göre Türleri.....	23
1.5.1.1. Ürün Franchise Sözleşmesi	23
1.5.1.2. İşletme Franchise Sözleşmesi.....	23

1.5.2. Sözleşmesin Konusuna Göre Türleri	24
1.5.2.1. Mal Franchise Sözleşmesi	24
1.5.2.2. Üretim Franchise Sözleşmesi	24
1.5.2.3. Hizmet Franchise Sözleşmesi	25
1.5.3. Bulunulan Yere Göre Türleri	25
1.5.3.1. Ulusal Franchise Sözleşmesi	25
1.5.3.2. Uluslararası Franchise Sözleşmesi	25
1.5.4. Franchise Alıcısına Göre Türleri	25
1.5.4.1. Yavru Şirket Franchise Sözleşmesi	25
1.5.4.2. Master Franchise Sözleşmesi	26
1.6. Franchise Sözleşmesine Benzer Sözleşmelerin ve Kavramların Değerlendirilmesi	26
1.6.1. Genel Olarak	26
1.6.2. Acentelik Sözleşmesi	26
1.6.3. Lisans Sözleşmesi	28
1.6.4. Hizmet Sözleşmesi	31
1.6.5. Tek Satıcılık Sözleşmesi	32
1.6.6. Vekâlet Sözleşmesi	34
1.6.7. Şube Kavramı	36

İKİNCİ BÖLÜM

FRANCHISE SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE REKABET YASAĞI

2.1. Genel Olarak	38
2.2. Franchise Sözleşmesinde Tarafların Yükümlülükleri	39
2.2.1. Franchise Sözleşmesinin Tarafları	39
2.2.2. Franchise Veren Yükümlülükleri	40
2.2.2.1. Bilgilendirme Yükümlülüğü	40
2.2.2.2. Franchise Sistemini Kullandırma Yükümlülüğü	40
2.2.2.3. Franchise Alanı Koruma ve Destekleme Yükümlülüğü	44
2.2.3. Franchise Alanın Yükümlülükleri	44
2.2.3.1. Mal(lar)ın ve/veya Hizmet(ler)in Sürümünü Yapma Yükümlülüğü	44
2.2.3.2. Franchise Sistemini Kullanma Yükümlülüğü	45
2.2.3.3. Talimatlara Uyuma ve Denetlemelere Katlanma Yükümlülüğü	46

2.2.3.4. Ücret Ödeme Yükümlülüğü	46
2.2.3.5. Mal(lar)ı ve/veya Hizmet(ler)i Franchise Veren veya Onun Belirlediği Kişilerden Tedarik Etme Yükümlülüğü	47
2.3. Rekabet, Rekabet Yasağı, Sözleşme Özgürlüğü ve Çalışma Özgürlüğü Kavramları.....	48
2.3.1. Rekabet Kavramı Hakkında Genel Bilgiler	48
2.3.2. Rekabet Yasağı Kavramı	50
2.3.2.1. Rekabet Yasağının Tanımı	50
2.3.2.2. Rekabet Yasağını Düzenleyen Hükümler ve Özellikleri	51
2.3.2.3. Rekabet Yasağı Türleri	52
2.3.3. Sözleşme ve Çalışma Özgürlüğü Kavramları	54
2.3.3.1. Sözleşme Özgürlüğü Kavramı.....	55
2.3.3.2. Çalışma Özgürlüğü Kavramı	58
2.3.3.3. Sözleşme ve Çalışma Özgürlüğü Kavramlarının Rekabet Yasağı ile İlişkisi	58
2.4. Franchise Alanın Sözleşme Devam Ederken Özen ve Sadakat Yükümlülüğü ile Onun Görünümü Olan Rekabet Yasağı.....	61
2.4.1. Franchise Alanın Özen ve Sadakat Yükümlülüğü	61
2.4.1.1. Sır Saklama Yükümlülüğü	62
2.4.1.2. Bizzat İfa Etme Yükümlülüğü	64
2.4.1.3. Bilgi ve Hesap Verme Yükümlülüğü.....	66
2.4.2. Franchise Alanın Sözleşme Devam Ederken Rekabet Yasağı	66
2.4.2.1. TTK m. 104 ve m. 109 Hükümlerinin Kıyasen Uygulanması	68
2.4.2.1.1. Yasağın Kaynağı	68
2.4.2.1.2. Yazılı Olarak Aksinin Kararlaştırılabilmesi	70
2.4.2.1.3. Yasağın Sınırlandırılması	71
2.4.2.1.3.1. Zaman Bakımından	71
2.4.2.1.3.2. Konu Bakımından.....	73
2.4.2.1.3.3. Yer Bakımından	75
2.5. Franchise Alanın Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı	76
2.5.1. Genel Bilgiler	76
2.5.2. Yargıtay Uygulaması ve Eleştirilerimiz	83

2.5.3. TTK m. 123 Hükümünün Kıyasen Uygulanması.....	88
2.5.3.1. Hükümün Amacı.....	88
2.5.3.2. Hükümün Tipik Bir Sözleşme İhdas Etmesi.....	89
2.5.3.3. Hükümün Kişi Bakımından Kapsamı	90
2.5.3.4. Hükümün Uygulanmasına İmkân Sağlayacak Belirleme Zamanı.....	91
2.5.3.5. Hükümün Geçerlilik Şartları	93
2.5.3.5.1. Yazılı Olma.....	93
2.5.3.5.2. Belgenin Franchise Alana Teslimi	94
2.5.3.5.3. Sözleşmenin Kanunda Zikredilen Sınırlandırmalara Uygun Olması.....	97
2.5.3.5.3.1. Zaman Bakımından	97
2.5.3.5.3.2. Konu Bakımından.....	99
2.5.3.5.3.3. Yer Bakımından	100
2.5.3.6. Franchise Veren Franchise Alana Uygun Tazminat Ödemesi	101
2.5.3.6.1. Hukuki Nitelik	101
2.5.3.6.2. Miktarı ve Ödeme Şekli	103
2.5.3.7. Hükümün Nispi Emredici Özellik	106
2.5.4. 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği	106

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

REKABET YASAĞININ İHLAL EDİLMESİNİN SONUÇLARI VE SONA ERMESİ

3.1. Rekabet Yasağının İhlal Edilmesinin Sonuçları	110
3.1.1. Franchise Alanın Rekabet Yasağını İhlal Etmesinin Sonuçları	110
3.1.1.1. Franchise Veren Uğradığı Zararın Tazmini	111
3.1.1.2. Aynen İfanın Talep Edilmesi.....	112
3.1.1.3. Cezai Şart İstemi.....	112
3.1.1.4. Sözleşmenin Feshi	115
3.1.1.5. Uygun Bir Tazminat İsteme Hakkının Düşmesi.....	116
3.1.2. Franchise Veren Rekabet Yasağını İhlal Etmesinin Sonuçları	117
3.2. Rekabet Yasağının Sona Erme Sebepleri	118
3.2.1. Franchise Sözleşmesinin Devamında Gündeme Gelen Rekabet Yasağının (Franchise Sözleşmesinin) Sona Erme Sebepleri.....	119
3.2.1.1. Franchise Sözleşmesini Kendiliğinden Sona Erdiren Sebepler.....	119

3.2.1.1.1. Sözleşme Süresinin Dolması	119
3.2.1.1.2. Taraflardan Birinin Ölümü	121
3.2.1.1.3. Taraflardan Birinin İflası	123
3.2.1.1.4. Taraflardan Birinin Ehliyetini Kaybetmesi	124
3.2.1.2. Franchise Sözleşmesini Bir Hukuki İşlemle Sona Erdiren Sebepler	125
3.2.1.2.1. Tarafların Anlaşması (İkale)	125
3.2.1.2.2. Sözleşmenin İptal Edilmesi	126
3.2.1.2.3. Sözleşmenin Feshedilmesi.....	127
3.2.1.2.3.1. Olağan Fesih	127
3.2.1.2.3.2. Olağanüstü Fesih	130
3.2.2. Franchise Sözleşmesi Sonrası Rekabet Yasağının Sona Erme Sebepleri.....	134
3.2.2.1. TTK m. 123 Hükmündeki Özel Sebepler	134
3.2.2.1.1. Franchise Veren Rekabet Yasağı Anlaşmasından Vazgeçmesi.....	134
3.2.2.1.2. Tarafların Haklı Sebeplerle Fesihle Rekabet Yasağına Bağlı Olmayacağını Bildirmesi	136
3.2.2.2. Diğer Sebepler	139
3.2.2.2.1. Tarafların Anlaşması (İkale).....	139
3.2.2.2.2. Ölüm.....	140
3.2.2.2.3. İflas.....	141
3.2.2.2.3.1. Franchise Veren İflası.....	141
3.2.2.2.3.2. Franchise Alanın İflası.....	143
3.2.2.2.4. İşletmenin Devri.....	145
SONUÇ.....	146
KAYNAKÇA.....	150

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İİK	: 2004 sayılı İcra İflas Kanunu
K.	: Karar
m.	: Madde
R.G.	: Resmi Gazete
RKHK	: Rekabetin Korunması Hakkında Kanun
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Medeni Kanunu
vd.	: ve devamı
Y.	: Yargıtay

GİRİŞ

Franchise sözleşmeleri, günümüzde, oldukça önemli bir konuma gelmiş ve yaygınlaşmıştır. Türk mevzuatında, henüz ayrıca hükme bağlanmamış olan bu sözleşmeler, birden fazla sözleşme tipine ait unsurları içermesi sebebiyle diğer bazı sözleşmelerle de benzerlik gösterir.

Franchise sözleşmesinin taraflarının, diğer sözleşmelerde olduğu gibi hak ve yükümlülükleri söz konusudur. Bu yükümlülüklerden biri de, franchise alanın, rekabet yasağıdır. Franchise alanın rekabet yasağına, franchise sözleşmesi devam ederken uyulması gerekir. Bununla birlikte tarafların, sözleşme sonrası için de rekabet yasağı belirlemek istemeleri muhtemeldir.

Franchise sözleşmesi devam ederken bu yasağa uyulması, franchise verenin menfaatlerini koruma ve sadakat yükümlülüklerinin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte, rekabet yasağının, tarafların yapacağı bir anlaşma ile franchise sözleşmesi sonrası için de geçerli olup olamayacağı, incelenmeye değer bir diğer husustur. Franchise sözleşmesi sona erdikten sonrası için belirlenen rekabet yasağına ilişkin anlaşmaya yönelik kanunda ayrıca bir hüküm bulunmamaktadır. Yargı kararlarına da yansıyan bu anlaşmaların, geçerli olup olmayacağı ve geçerli olduklarının kabulü halinde sınırının ne olması gerektiği hususları, uygulamada birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda acentelik sözleşmesi sonrası için acente ile yapılan rekabet yasağı anlaşmalarına ilişkin hükümlerin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Çalışmamız, üç kısımdan oluşacak olup, çalışmamızın ilk kısmında, franchise sözleşmeleri hakkında genel bilgilere yer verilmeye çalışılacaktır. İkinci kısımda, franchise alanın rekabet yasağı; sözleşme devam ederken gündeme gelen rekabet yasağı ve sözleşme sonrası rekabet yasağı olarak incelenecektir. Çalışmamızın son kısmı olan üçüncü kısımda ise, rekabet yasağının sona ermesine değinilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FRANCHISE SÖZLEŞMESİNİN İSİMLENDİRİLMESİ, TARİHÇESİ, TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ, ŞEKLİ, TÜRLERİ, BENZER İLİŞKİLERLE KARŞILAŞTIRILMASI VE TARAFLARININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

1.1. Franchise Sözleşmesinin İsimlendirilmesi ve Tarihçesi

Franchise kavramı, “franchising” ismi ile ilk kez Amerika’da çıkmış olup diğer ülkelerde de bu kavram, franchise ya da franchising olarak kabul görerek yayılmıştır¹. Kabul gören her iki kavram da, aynı anlamı haiz olup kanaatimizce her iki kavramın da sistemi ve sözleşmeyi belirtirken kullanılmasında bir sakınca yoktur. Hatta öyle ki bazı yazarlar, her iki kavramı da aynı anlamı taşıyacak biçimde kullanmaktadır².

¹ Çiğdem Kırcı, *Franchise Sözleşmesi*, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1997), 3; Sülün Güçer, “Avrupa Topluluğu ve Türk Hukukunda Franchising Sözleşmeleri Rekabet Hukuku İlişkisi” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2008), 34; Yeşim Ayata, *Franchise Sözleşmesinde Tarafların Borçları* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2015), 1; Halit Nurettin Topçu, “Franchising Sözleşmesi” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1991), 4; Hasan Ali Güçlü, *Franchise Sözleşmesi* (İstanbul: Aristo Yayınevi, 2020), 18.

² Umut Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 22; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 18.

Fransızca kökenli bu kavram, “affranchir” fiilinden türemiş olup hür, özgür, bağımsız, gümrük, serbest bırakma, birtakım vergi, resim ile harçlardan istisna tutulma; İngilizce’de ise, oy verme, imtiyaz ve özel satış hakkı gibi anlamlara gelebilmektedir³. Kavramın günümüzdeki anlamı ise, 19. yüzyıl sonlarına doğru ABD’de birtakım gayrimaddi unsurlar üzerinde sağlanan lisans haklarına dayalı dağıtım yöntemlerine “franchising” adı verilmesiyle oluşmuştur⁴. Sözleşmenin tarafları olan franchisor (franchise veren) ve franchisee (franchise alan) kelimeleri de franchise kelimesinden türemiştir⁵.

Rekabet Kurulu’nun 1998/7 sayılı Tebliği⁶ m.3/a hükmünde bu kavram, franchise olarak kabul edilmiş ve tanımlanmıştır. Mezkûr hükme göre franchise, “*Son kullanıcılara malların yeniden satılması veya hizmetlerin sunumu için kullanılacak olan markalar, ticaret ünvanları mağaza işaretleri, faydalı modeller, tasarımlar, telif hakları, know how veya patentlere ilişkin fikri ve sınai mülkiyet haklarından oluşan bir sistemi ifade eder*” şeklinde tanımlanmıştır. Türkçe karşılığı olarak doktrinde “isim hakkı” kavramı ileri sürülmekte olup finans, işletme gibi farklı alanlarda, imtiyaz, hak, ayrıcalık, muafiyet, oy verme gibi kavramlara denk düştüğü de görülmektedir⁷.

Her ne kadar yaygın olarak iki kavramın kullanıldığı ve kanaatimizce bu iki kavramın da aynı anlamı haiz olduğu belirtilse de bu kavram için çalışmamızda bütünlüğün

³ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 3; Ruknettin Kumkale, “Bütün Yönleri ile Franchising”, *Legal Hukuk Dergisi*, 5/55 (2007): 2173; Betül Küçük, “Uluslararası Giriş Stratejilerinde Franchising Sistemi ve Bir Uygulama”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2011): 18; Dilber Ulaş, *Franchising Sistemi* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013), 5; Güçer, “Franchising Sözleşmeleri”, 34; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 21-22; Ayata, *Tarafların Borçları*, 1; Zeliha Torun, “Rekabet Hukuku Açısından Franchise Sözleşmelerinin İncelenmesi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, 2012), 4; Bahar Şimşek, *Franchising Sözleşmesi* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2016), 21; Murat Aydoğdu, *Türk ve Avrupa Birliği Rekabet Hukuku Bakımından Franchise Anlaşmalarında Grup Muafiyeti (Prof. Dr. Tufan Yüceye Armağan)* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, 2001), 4; Bilsen Bilgili, *Marka Farkındalığı ve Zincir (Franchising) İşletmeler* (Ankara: Detay Yayıncılık, 2016), 39; Abdullah Erol, *Hukuki ve Sosyal Boyutlarıyla İşçi Benzeri Çalışan Kavramı* (Ankara: Gazi Kitabevi, 2021), 73; Pınar Öztürk, “Franchise Sözleşmesi”, *Yargıtay Dergisi*, 24/4 (1998): 459; Muhammed Fatih Turan, “Franchise Akdinin İslam Borçlar Hukuku Açısından Analizi”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 15/1 (2015): 153-154; Hasan Levent Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin Genel Olarak İncelenmesi, İfası ve Sona Ermesi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2013), 2; Sinem Koldaş, “Franchise Sözleşmesinin Sona Ermesi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2024), 4.

⁴ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 21; Gürhan Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, 2020), 2.

⁵ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 22.

⁶ R.G., T. 16.12.1998, S. 23555.

⁷ Küçük, “Franchising Sistemi”, 19; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 24.

sağlanması adına “franchise” ifadesinin kullanılması tercih edildi⁸. Sözleşmenin tarafları için de bu tercihe bağlı olarak franchise veren ve franchise alan ifadeleri tercih edildi.

1.1.1. Dünyadaki Gelişim Süreci

Franchise sisteminin ilk kez çıktığı yer için doktrinde farklı tespitler yapılmıştır. Bu tespitlere göre franchise sistemi ilk kez, Çin’de⁹, Fransa’da¹⁰, İngiltere’de¹¹ veya ABD’de¹² çıkmış olabilir. İlk kez nerede ortaya çıktığı net olarak bilinmese de franchise sistemi, orta çağ döneminde kendini göstermiştir¹³. Bu dönemde feodal beyler, altında çalışanların bazı yükümlülüklerini kaldırıp bunun karşılığında onlardan kendi kazancını artırıcı işler yapmalarını sağlamak üzere veya vergileri toplayabilme adına toplayanlara pay vermek suretiyle ayrıcalık vermişlerdir¹⁴. Franchise ilişkisinin bu ilkel halinde, franchise sistemine ait pek çok unsur yoktu¹⁵. İngiltere ve Amerika gibi devletlerde de güçlü olan tarafın sağlamış olduğu bir ayrıcalık olarak işleyen bu sistemin, önceki zamanlarda hiyerarşik olarak bir altlık-üstlük ilişkisi içinde yürütüldüğü söylenebilir¹⁶.

Günümüzdeki haline yakın denebilecek ilk franchise ilişkisi ise, Amerika’da ortaya çıkmıştır¹⁷. Singer Sewing şirketinde üretilen ve o dönemin diğer makinelerine nazaran

⁸ Şimşek, “franchising” ifadesini, sözleşmenin bütünü; “franchise” ifadesini ise, sözleşmenin unsuru olan sistem için kullanmıştır. Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 19-20.

⁹ Ahmet Yarım, “Franchising İşletme Sistemi ve Türkiye’de Franchising” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1996), 6.

¹⁰ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 4; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 22; Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi”, 7.

¹¹ Ulaş, *Franchising Sistemi*, 10; Ayata, *Tarafların Borçları*, 19.

¹² Burcu Boso, “Rekabet Hukuku Açısından Franchise Sözleşmeleri” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2006), 1; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2017), 897.

¹³ Erol, *İşçi Benzeri Çalışan*, 71; Bilgili, *Marka Farkındalığı*, 41.

¹⁴ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 4; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 4; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 23; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 23; Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi”, 7; Erol, *İşçi Benzeri Çalışan*, 71.

¹⁵ Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 24.

¹⁶ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 4.

¹⁷ Osman Berat Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan “Sistemlerin” Hukukun Korunması* (İstanbul: Beta Basım, 1995), 1; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 5; Şimşek, *Franchising*, 23; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 22; Ayata, *Tarafların Borçları*, 2; Zerrin Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, 4 (2000): 135; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 2.

çok hızlı sayılabilecek gelişmiş bir dikiş makinesinin dağıtımıyla gerçekleşmiştir¹⁸. Mezkûr şirket, o dönemde yeni kurulmuş ve ihtiyaç duyduğu nakit paraya kavuşabilmek, ürünlerini ülkenin diğer bölgelerinde satabilmek adına satış temsilcilikleri vermişti¹⁹. Ekonomik durumu yeteri kadar iyi olmayan şirket, maaşlı olarak çalışan bu satıcılara, ilerleyen süreçte para vermek yerine onların asgari satış miktarını yükümlendiği ve kendisine para ödeyeceği bir sisteme geçti²⁰. Tek satıcılığın temeli olan ve üretim franchise sistemi olarak adlandırılan bu sisteme, “birinci kuşak franchise” sistemi adı verilmektedir²¹. Bilâhâre bu sistem araç, akaryakıt ve içecek gibi diğer sektörlerde de yansiyarak gelişimini sürdürmüştür²².

Günümüzdeki modern anlamı ile franchise ilişkileri ise, ikinci dünya savaşı sonrası ortaya çıkmıştır²³. Bu ilişkilerde, franchise alan, franchise verenin mallarını belli bir bölgede satmak ile sınırlı kalmayıp onun mallarının veya hizmetlerinin kapsamlı ve tek bir parça halinde yönetilmesinde ve pazarlanmasında önemli bir sorumluluk üstlenmekte; franchise veren ise, franchise alanı²⁴ desteklemekte ve ona eğitim

¹⁸ Leylan Demirağ Aktaş, *Franchise sözleşmesinin sona ermesi halinde tarafların hak ve yükümlülükleri* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 10; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 4-5; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 25; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 23-24; Yarım, “Franchising”, 6; Burcu İrge Erdoğan, *Milletlerarası Özel Hukukta Franchise Sözleşmesine Uygulanacak Hukuk* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016), 4; Ayata, *Tarafların Borçları*, 2; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 11; Turan, “İslam Borçlar Hukuku Açısından”, 154-155; Kırca, bu ilişkide günümüzdeki franchise sistemlerinde bulunan olağan franchise sistem paketi bulunmadığını ve kısmen bölge tahsisi ile tanıtıcı işaretlerin kullanımı marifetiyle mal satımının söz konusu olduğunu belirtmiştir. Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 5.

¹⁹ Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 5; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 24.

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 5; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 24-25.

²¹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 6; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 5; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 26; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 1; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 6.

²² Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 5; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 25-26; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 25; Yarım, “Franchising”, 7; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 23; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 11-12; Turan, “İslam Borçlar Hukuku Açısından”, 155; Örneğin, Coca-Cola başlarda açık olarak bardaklarda satılırken Benjamin Thomas ve Joseph Whitehead, bunun şişe ile satmak için lisans almış ve satışlara olan olumlu etki neticesinde Coca-Cola şirketi ile imtiyaz anlaşması yapmışlardır. Yine Topçu, 1898’de General Motors’un otomobil satışlarını, 1902’de Rexall markasının kullanımını, 1930’da petrol şirketlerinin kendi çalıştırdıkları istasyonların azalıp ekonomik bağımsızlık verdikleri kişilere ait istasyonların artmasını, Howard Johnson’ın, William Rosenberg’in, Kentucky Fried Chicken’in ve Mc Donalld’s’in yiyecekler için verdikleri imtiyazları da örnek olarak vermiştir. Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 6-7.

²³ Özlem Akıncı Albayrak. “Acentelik ve Tekel Yetkisi Veren Diğer Sözleşmelerde Rekabet Yasağı”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2016), 9; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 6; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 1; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 24; Yarım, “Franchising”, 6-7; Öztürk, “Franchise Sözleşmesi”, 458; Ali Murat Sevi, “Franchising İlişisine Hakim Olan Etik Kurallar”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 20/3 (2000): 159.

²⁴ Doktrinde, franchise sözleşmesi tarafları için imtiyaz veren ve imtiyaz alan ifadeleri de kullanılmıştır. Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 2.

vermektedir²⁵. Böyle bir ilişkinin oluşumunda, ilerleyen teknolojik gelişim ve artan üretim neticesinde daha geniş tüketiciye ulaşmanın açmış olduğu sorunlar etkili olmuş ve franchise ilişkisi ile bu çözüm aşılıma çalışılmıştır²⁶. Zira ticaret hayatında hız, esneklik ve kolay uygulanabilirlik oldukça önemi haiz olup bunu sağlayabilen en önemli sistem ve ilişkilerden biri de franchise sistemidir²⁷. 1963 yılı ve sonrasında etkili olan ekonomik kriz pek çok franchise verenin iflasına sebep olmuş ve sisteme duyulan ilgi azalmışsa da, krizin sona erdiği 1975 yılı itibariyle sisteme duyulan ilgi ve gelişim artarak devam etti²⁸. Günümüz franchise ilişkisinden yola çıkarak modern anlamdaki franchise ilişkisinin, franchise türlerinden işletme franchise ilişkisi olduğu söylenebilir²⁹.

1.1.2. Ülkemizdeki Gelişim Süreci

Ülkemizde 1980 yılına kadar pek bilinmeyen bu sistem, 24 Ocak 1980 kararları ve serbest piyasa ekonomisi ile birlikte, modern anlamda ilk kez yabancılar tarafından McDonald's ile getirilmiş ve pek çok yerli ve yabancı firmanın tercihi ile giderek genişlemeye ve gelişmeye devam etmiştir³⁰. İlk yerli franchise ilişkisi, Emlak Bilgi Bankası ile gerçekleşti³¹. Yurt dışında franchise veren ilk Türk firmaları ise, Nilay Gelinlik ve Special Sagra olarak sayılabilir³². Bununla birlikte, doktrinde, bayilik adı altında, özellikle benzin istasyonlarında, franchise sistemi ile daha önce tanışıldığı da ileri sürülmüştür³³. Ancak kanaatimizce, bayilik kavramı, franchise sistemi bakımından yalnızca ilkel dönemleri ile ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla bayilik olarak teşekkül etmiş olan işletmeler için Türkiye’de kurulan ilk franchise ilişkileri demek isabetli

²⁵ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 6-7; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 10-11.

²⁶ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 6; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 9-10; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 17.

²⁷ Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 1.

²⁸ Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 10-11.

²⁹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 8.

³⁰ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 11; Bilgili, *Marka Farkındalığı*, 45; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 12; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 30-31; Ayata, *Tarafların Borçları*, 19; Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi”, 10; Aydoğdu, *Grup Muafiyeti*, 4; Gülfidan Barış, “Franchising Sistemi ve Sözleşmesi”, *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13/1 (1997): 331; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 2; Öztürk, “Franchise Sözleşmesi”, 461; Osman Oy ve Melda Berk, *Franchising* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2017), 4.

³¹ Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 27.

³² Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 33.

³³ Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 26-27.

olmayacaktır³⁴. Franchise sistemi, yiyecek sektörünün yanı sıra içecek, otelcilik, makyaj malzemeleri ve temizlik gibi pek çok alanda da tercih edilmekte olup önemini ve gelişimini sürdürmektedir³⁵.

Bazı dönemler franchise sistemi hakkında gerekli araştırmalar yapılmaksızın gerçekleştirilen uygulamalar, işletmeleri kötü etkilemiş ve onların kapatılmalarına dahi sebep olmuştur³⁶.

Ülkemizde sisteme olan ilgiyi artırmak ve bu ilişkiler bakımından birtakım ilkeler belirlemek adına Ulusal Franchise Derneği (UFRAD) kuruldu³⁷. Bu derneğe üye olanların belirlenen ilkelere uyması gerekmekte olup böylece franchise sistemlerinin kontrolünün sağlanması hedeflenmektedir³⁸.

1.2. Franchise Sözleşmesinin Tanımı

Franchise sözleşmesi, sözleşmenin hukuki niteliği başlığında da belirtileceği üzere Türk mevzuatında düzenlenmemiştir. Ancak Rekabet Kurulu'nun 1998/7 sayılı Tebliği m. 3/b hükmünde Tebliğ'deki ifadesi ile franchise anlaşmasının yapılmış bir tanımı mevcuttur. Mezkûr hükme göre franchise anlaşması, *“Franchise verenin, franchise alana, doğrudan veya dolaylı mali katkı karşılığında, belirli türden mal ve/veya hizmetleri pazarlaması amacıyla bir franchise kullanılması hakkını verdiği ve en azından; 1)Ortak bir marka veya işletme adının kullanılması ve tesislere ve/veya ulaşım araçlarına yeknesak bir görünüm verilmesi; 2)Franchise veren tarafından franchise alana know how aktarılması; 3)Franchise alanın anlaşma süresince franchise veren tarafından sürekli olarak ticari ve teknik açıdan desteklenmesi; yükümlülüklerini içeren”* bir anlaşma olarak tanımlanmıştır.

³⁴ Aynı yönde; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 30.

³⁵ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 8; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 11; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 27; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 31; Ayata, *Tarafların Borçları*, 19; Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi”, 10.

³⁶ Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi”, 10.

³⁷ Dernek hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 27-28; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 32-33; Aydoğdu, *Grup Muafiyeti*, 4; Oy ve Berk, *Franchising*, 5.

³⁸ Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi”, 10.

Franchise sözleşmesinin tanımı yapılırken, doktrindeki ve yargı kararlarındaki tanımlardan yararlanılabilir³⁹. Aşağıda bu tanımlardan bazılarına yer verilecek, bunların incelemesi sırasında dikkat çeken özelliklere değinilecek ve franchise sözleşmesinin tanımı yapılmaya çalışılacaktır.

Gürzumar, franchise sözleşmesinin tanımında sözleşmenin taraflarına, tarafların yükümlülüklerine ve sözleşmenin hukuki niteliğine yer vererek franchise sözleşmesini; franchise-verenin, kendisine ait unsurları franchise alana kullandırarak sisteme entegre etmeyi ve onu mütemadiyen desteklemeyi yükümlendiği; franchise-alanın ise, ilkelere uygun bir biçimde bu unsurları kullanmayı ve sistemin ihtiva ettiği ma(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in sürümünü kendi nam ve hesabına yapmayı, franchise-verene belli bir ücret ödemeyi yükümlendiği sürekli bir borç ilişkisi kuran, kanunda düzenlenmemiş ve tam iki tarafa borç yükleyen bir çerçeve sözleşme olarak tanımlamıştır⁴⁰.

Franchise sözleşmesinin tanımını yaparken dikkat edilmesi gereken ilk husus, tarafların yükümlülükleridir. Buna göre, franchise verenin, franchise sistemine ait gayri maddi malları kullandırma, franchise alanı koruma, destekleme ve bilgilendirme yükümlülükleri ile franchise alanın, mal(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in sürümünü yapma, franchise sistemini kullanma, talimatlara uyma, denetlemelere katlanma, ücret ödeme,

³⁹ Doktrindeki tanımların Türk hukuk sistemi ve kaynağı olan yabancı hukuk sistemleri çerçevesinde yapıldığı görülmektedir. Çalışmamızda Türk hukuku doktrini ve mahkeme kararlarını esas alarak inceleme yapılması tercih edildi. Yabancı hukuk sistemlerinde yapılan tanımlara ait inceleme için bkz.: Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 34-38.

⁴⁰ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 10; Gürzumar'ın tanımına benzer bir başka tanımı da Kırca yapmıştır. Kırca'ya göre franchise sözleşmesi, *"konusu bir mal ve/veya hizmetin sürümü ve dağıtımı olan sürekli bir sözleşme olup, bununla mal ve/veya hizmeti üreten ve/veya satan franchise veren; adı sembolü, markası gibi gayri maddi mal ve değerlerini kullanarak bunların sürümünü yapma hakkını bir ücret karşılığında, belli bir bölgede kendi ad ve hesabına çalışan bağımsız kişilere (franchise alanlara) vermeyi borçlanır. Franchise veren bu sözleşme ile ayrıca mal veya hizmetlerin en iyi şekilde pazarlanmasını sağlamak için pazar araştırması ve tanıtım (reklamlar) yapmak, bu konuda kendine özgü bir anlayış geliştirip, bir organizasyon kurmak ve franchise alanları çalışmalarından yararlandıracak şekilde bu organizasyona dâhil etmek yükümlülüklerini üstlenir. Franchise alan ise, ücret yanında sözleşme konusu malların sürümünü desteklemek, bu konuda gerekli tüm bilgileri franchise verene iletmek, franchise verenin pazarlama ilkelerine, talimatlarına uymak, eğitim programlarına katılarak bu doğrultuda işletmesini yürütmek ile yükümlüdür."* Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 19-20; Yeniocak ise hukuki niteliğe değinmeksizin tarafların yükümlülüklerine değinerek daha sade bir tanım tercih etmiştir. Yeniocak'ın tanımına göre franchise sözleşmesi, *franchise verenin, franchise sistemine dâhil olan fikri ve sınai unsurları franchise alana kullandırma, onu franchise sistemine dâhil etme ve sürüm gerçekleştirebilmesi için ona destek olma borçlarını yüklediği, buna karşılık franchise alanın ise, franchise sistemine dâhil olarak, sistemin konusu olan ürün ya da hizmetin sürümünü yine sistemin kuralları doğrultusunda sağlama ve franchise verene belirli bir ücret ödeme borcu altına girdiği sözleşmedir."* Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 29.

eğitim programlarına katılma ve özen ile sadakat yükümlülükleri, franchise sözleşmesinin tanımı yapılırken kullanılabilir⁴¹.

Yapılan tanımlarda dikkat çeken bir diğer husus ise, franchise sözleşmesinin hukuki niteliğidir. Buna göre, franchise sözleşmesi, çerçeve, karşılıklı borç yükleyen, sürekli borç ilişkisi ihtiva eden bir isimsiz sözleşmedir⁴². Dolayısıyla franchise sözleşmesinin tanımı yapılırken hukuki niteliğinden de yararlanılabilir.

Yukarıda görüldüğü üzere, franchise sözleşmesi mevzuatımızda düzenlenmemiş olsa da, yapılan tanımlardan fikir edinmek mümkündür⁴³. Mezkûr tanımlardan yararlanılarak genel hatlarıyla bir tanım yapılabilir. Buna göre, karşılıklı borç yükleyen bir sözleşme

⁴¹ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 10; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 19-20; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 29; Franchise sözleşmelerinde alt ve asıl edim ayrımı yaparak birçok alt edimin de bulunduğunu ve bunların sözleşmeden sözleşmeye değişiklik gösterdiğini belirten Şua, franchise sözleşmesinin tanımının yapılmasında asıl edimlerin gözden kaçmasına engel olmak adına objektif esaslı noktaları tespit ederek; “Franchise sözleşmesi öyle bir sözleşmedir ki, onunla franchise veren ticari başarısını sağlayan yöntemleri franchise alana devamlı olarak aktarma, franchise alan ise bu yöntemlere uyma ve bir bedel verme yükümlülüğü atına girer.” tanımına ulaşmıştır. Mehmet Şua, “Franchise Sözleşmesinin Tanımına Yeni Bir Bakış”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4/2 (2007): 78-79.

⁴² Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 10; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 19-20.

⁴³ Diğer tanımlar için bkz.: Ayşe Tuğba Altıntaş, *Franchise Sözleşmesinde Tarafların Borçları* (Ankara: Savaş Yayınevi, 2019), 14-15; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 42; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 8; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 9; K. Berk Kapancı, “Franchise Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Bunun Hukuki Sonuçları” (*Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan*) (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010), 1029-1030; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 5-6; Fatma Yavuz, “Franchise Sözleşmelerinde Franchise-Alanın Hak ve Yükümlülükleri” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2015), 30; Eren, *Özel Hükümler*, 898; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 28. Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 22; Fikret Eren, “İsimsiz Bazı Sözleşme Türleri”, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1/1 (2015): 70-71; Mehmet Akif Saraç, “Franchising Sözleşmesinin Haklı Sebeple Feshi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, 2021), 13; Mehmet Ali Çakı, “Hukuksal Açından Franchise Sözleşmeleri” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2021), 25-26; Metin Topçuoğlu, “Franchise Sözleşmesinde Bağlayıcı Kayıtlar ve Rekabet Hukuku”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 22/1 (2003): 114; Onur Saral, “Franchise Sözleşmeleri” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2020), 15; Oy, Berk, 8-9; Kumkale, *Franchising*, 2173; Ayata, *Tarafların Borçları*, 8; Torun, “Rekabet Hukuku”, 8-9; Zeynep Tuzlu, “Franchise Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Sonuçları” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2012), 4-5; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 135-136; Barış, “Franchising Sistemi”, 340; Gönenç Gürkaynak, *Rekabet Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 237; Tayfun Tuna, “Türk Hukukunda Franchise-Alanın, Franchise Sözleşmesi Sonrası İçin Rekabet Yasağı Anlaşmasıyla Sınırlandırılması” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2023), 10; Koldaş, “Sona Ermesi”, 11; Y. 11. HD, 24.02.2020, E. 2019/3850, K. 2020/1989, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 02.10.2022; Y. HGK, 16.05.2019, E. 2017/60, K. 2019/579, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024; Güvercin Şahan, sözleşmenin tanımı bakımından en kapsamlı olarak nitelendirdiği Gürzumar’ın tanımını benimsemiş olup yeni bir tanım yapmamıştır. Ayşe Güvercin Şahan, “5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Çerçevesinde Franchise Sözleşmelerine Uygulanacak Hukukun Tayini”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 38/2 (2018): 451.

olan ve sürekli bir borç ilişkisi ihtiva eden franchise sözleşmesi, franchise verenin, franchise sistemine ait gayri maddi malları kullandırma, franchise alanı koruma, destekleme ve bilgilendirme yükümlülüklerini; franchise alanın ise, buna karşılık olarak, mal(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in sürümünü yapma, franchise sistemini kullanma, talimatlara uyma, denetlemelere katlanma, ücret ödeme, eğitim programlarına katılma ve özen ile sadakat yükümlülüklerini üstlendiği bir isimsiz çerçeve sözleşmedir.

1.3. Franchise Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

1.3.1. İsimsiz Sözleşme Olması

Sözleşmelerin, TBK m. 26 hükmü ışığında mevzuatımızda düzenlenmesi, bir zorunluluk olmayıp hukuka aykırı olmamak kaydı ile muhteviyatı, asli edimleri vs. taraflarca da belirlenebilir⁴⁴. Bu sebeple sözleşmeler, kanunda düzenlenmiş veya düzenlenmemiş olmalarına göre isimli veya isimsiz olarak ikiye ayrılmaktadır⁴⁵. Dilediği gibi sözleşme yapmakta serbest olan tarafların, kanunda düzenlenmiş sözleşmelerin haricinde yaptıkları sözleşmeye, isimsiz sözleşme denir⁴⁶. Diğer bir deyişle, sözleşme serbestisi ilkesi ile hukukumuzda yer bulan isimsiz sözleşmeler, esaslı unsurlarının tamamı veya bir kısmı kanunda düzenlenmemiş ya da kanunda düzenlenen birbirinden farklı sözleşmelerin unsurlarını farklı bir biçimde ihtiva eden sözleşmelerdir⁴⁷. Anlaşılabacağı üzere, mevzuatımızda ismi geçen ancak ismi haricinde unsurları düzenlenmeyen bir sözleşmenin de, isimsiz bir sözleşme olduğunu söyleyebiliriz⁴⁸.

⁴⁴ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 47; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 2; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 25; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 33-34.

⁴⁵ Erden Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme)* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2013), 3; Fikret Eren ve Ünsal Dönmez, *Eren Borçlar Hukuku Şerhi (Cilt 1)* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2022), 268-269.

⁴⁶ Murat Doğan, Gökhan Şahan ve İsmail Atamulu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 112; Eren, *Özel Hükümler*, 17.

⁴⁷ Doğan, Şahan ve Atamulu, *Borçlar Hukuku*, 112; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 134; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 26; Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi”, 34.

⁴⁸ Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 4; Doğan, Şahan ve Atamulu, *Borçlar Hukuku*, 112; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 26; Koldaş, “Sona Ermesi”, 24.

Doktrinde, bu sözleşmeler, bileşik, kendine özgü diğer bir deyiş ile sui generis ve karma olmak üzere üç başlıkta incelenmektedir⁴⁹.

Bileşik sözleşmeler, birbirinden farklı en az iki sözleşmenin bağımsızlıkları sabit kalacak ve herhangi bir sözleşmenin varlığı, diğer(ler)ine bağlı olacak şekilde bir araya geldiği; her sözleşme için kendisine ait hükümlerin uygulandığı sözleşmelerdir⁵⁰.

Kendine özgü (sui generis) sözleşmeler, kanunda düzenlenen herhangi bir sözleşmeye ait unsur bünyesinde ihtiva etmeyen ve unsurları dahi kendine ait olan sözleşmelerdir⁵¹. Bu sözleşme için atipik ifadesi de tercih edilebilmekte olup atipik ile kendine özgü sözleşmelerinin farklı anlamlara karşılık gelmeleri sebebiyle aynı anlamda kullanılmaları isabetli bir tercih değildir⁵².

Karma sözleşmeler ise, edimin muhtevası ve yüklenilme şekline bağlı olan sözleşmelerin esaslı unsurlarının bir kısmını veya tamamını, kanunda öngörülmemiş bir bütünlük içinde birleştirerek ihtiva eden sözleşmedir⁵³. Buna göre karma sözleşmelerin unsurlarını, tek bir sözleşmenin bulunması, bunun kısmen veya tamamen kanunda düzenlenmiş sözleşme tiplerine ait unsurları bütün bir halde ihtiva etmesi ve bu bütünlük içinde yer alan sözleşme tiplerine ait esaslı unsurların kanunda öngörülmemiş bir bütünlük içinde birleştirmesi olarak sayabiliriz⁵⁴.

Kanunda düzenlenmiş ve düzenlenmemiş sözleşmelere ait unsurları bünyesinde ihtiva eden sözleşmeler zaviyesinden yer yer karışıklıklar olabilmektedir. Karma sözleşmenin, kendine özgü sözleşme ile yakınlaşmasındaki ve hatta karıştırılmasındaki en büyük sebep, (franchise sözleşmesi gibi) kısmen kanunda düzenlenen sözleşmelere ait unsurları ihtiva ederken aynı zamanda kanunda düzenlenmemiş olan sözleşmelere ait unsurları da bünyesinde ihtiva edebilen sözleşmeler olmalarıdır. Oysa bu durumda dahi

⁴⁹ Doğan, Şahan ve Atamulu, *Borçlar Hukuku*, 112; Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi”, 34; Koldaş, “Sona Ermesi”, 25.

⁵⁰ Doğan, Şahan ve Atamulu, *Borçlar Hukuku*, 112; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 30-31; Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi”, 34-35; Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 275-276.

⁵¹ Doğan, Şahan ve Atamulu, *Borçlar Hukuku*, 113; Koldaş, “Sona Ermesi”, 25; Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 274.

⁵² Atipik sözleşme, bir sözleşmenin tipleşmemiş olduğunu gösterir. Bir başka deyişle, atipik sözleşme, kanunla veya uygulamayla en azından esaslı unsurları belirlenmemiş sözleşmeye karşılık gelmektedir. Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 14.

⁵³ Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 157.

⁵⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz.; Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 106-157.

kısmen de olsa kanunda düzenlenmiş olan unsurları ihtiva eden karma sözleşme, bu zaviyeden kanuni bir düzenlemeden tümüyle yoksun sayılamaz⁵⁵. Dolayısıyla karma sözleşme, kanuni bir düzenlemeden tümüyle yoksun olan kendine özgü sözleşmeden ayrılmaktadır⁵⁶.

Kendine özgü sözleşme ile karma sözleşme arasındaki ayrımının çok net olmamasının bir diğer sebebinin ise, karma sözleşmenin kapsamına ilişkin tartışma olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla sıhhatli bir biçimde bu ayrımın yapılabilmesi için karma sözleşmenin kapsamının da açıklanması, büyük önemi haizdir. Belirttiğimiz üzere karma sözleşmenin kapsamı hakkında fikir ayrılığı mevcuttur⁵⁷. Bizim de katıldığımız ilk görüşe göre, karma sözleşme, kanunda düzenlenip düzenlenmediğine bakılmaksızın farklı unsurları bünyesinde ihtiva eden bir sözleşmedir⁵⁸. İkinci görüşe göre ise, karma sözleşme, yalnızca kanunda düzenlenen farklı sözleşmelere ait unsurları, kanunda öngörülmeleyen biçimde bünyesinde toplayan sözleşmedir⁵⁹. Anlaşılacağı üzere karma sözleşmenin kapsamını belirlemedeki asıl tartışma kanunda düzenlenmemiş bir sözleşmeye ait unsurun da karma sözleşmede yer alıp alamayacağına ilişkindir. Zira her iki görüş de mutlaka kanunda düzenlenmiş bir sözleşmeye ait unsurun karma sözleşmenin muhtevasında yer alması gerektiği hususunda hemfikir görünmektedir. Dolayısıyla ikinci görüş, hukuki sonucu kanundan düzenlenmemiş unsurları karma sözleşmenin dışında bırakmaktadır. Oysa unsurlardan oluşan bir bütünü temsil eden

⁵⁵ Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 21.

⁵⁶ Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 21-22.

⁵⁷ Bu tartışmanın temelinde karma sözleşmenin tanımlarına ilişkin olan bölünme ve bütünlük görüşlerinin yattığı da söylenebilir. Bu iki görüşün arasındaki ilk fark, bütünlük görüşünde sözleşme tiplerinin unsurlarından hareket etmesi ve her bir unsura ayrı bağımsız bir değer atfederken; bütünlük görüşünde, bizzat sözleşme tipi ele alınarak ayrılmaz bir bütün olarak kabul edilmektedir. Kuntalp'a göre, sözleşme tipleri ne unsurların bir yığılması ne de sadece bir bütünlükten ibarettir. Aslında her ikisinin söz konusu olduğu diğer sözleşme tipleri gibi bir unsurlar bütünüdür. İkinci fark, bölünme görüşünde, sadece kanunda düzenlenen sözleşme tiplerinin unsurlarını ihtiva etme durumu söz konusu iken; bütünlük görüşünde, kanunda düzenlenen sözleşme tiplerinin birbirleriyle veya kanunda düzenlenmemiş bir sözleşme ile birleşmeleri söz konusudur. Yani bölünme görüşü yalnızca kanunda düzenlenen sözleşme tiplerine ait unsurların varlığına ve bunların kanunda öngörülmeleyen biçimde birleşmelerine önem atfederken; bütünlük görüşü, bütünlük halinde bir tipik sözleşme gibi görünmeye önem atfetmektedir. Sözleşme tiplerinin bir unsurlar bütünü oldukları düşünüldüğünde bütünlük görüşünü kabul etmek gerekir. Dolayısıyla unsurlarının bir kısmının kanunda düzenlenmiş olması şartıyla tipleşmiş kendine özgü sözleşmeleri ihtiva eden karma sözleşme de olabilir. Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 38-40.

⁵⁸ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 28.

⁵⁹ Doğan, Şahan ve Atamulu, *Borçlar Hukuku*, 112; Yavuz, "Franchise", 53; Akyılmaz, "Franchising Sözleşmesi", 36.

karma sözleşmenin en az bir unsurunun kanunda düzenlenmiş olması, gerekli ve yeterli olmalıdır⁶⁰.

Franchise sözleşmesi, kanunda düzenlenmemiş olup yukarıda izahı yapılan isimsiz sözleşmelerden olduğu açıktır⁶¹. Nitekim Yargıtay içtihatında da, bu sözleşmenin bir isimsiz sözleşme olduğu kabul edilmiştir⁶². Franchise sözleşmesinin hangi isimsiz sözleşme türüne ait olduğu hususunda ise doktrinde farklı görüş ve belirlemeler mevcuttur. Bizim de katıldığımız ilk görüş ve/veya belirlemeye göre, franchise sözleşmesi, bir karma sözleşmedir⁶³. İkinci görüşe göre ise, franchise sözleşmesi, kendine özgü (sui generis) bir sözleşmedir⁶⁴.

Franchise sözleşmeleri, kanunda düzenlenen hizmet, vekâlet vb. sözleşmelere ilişkin unsurlar ile kanunda düzenlenmemiş know-how, lisans vb. sözleşmelere ilişkin unsurları bünyesinde ihtiva etmektedir⁶⁵. Tarafların hakları ve borçları kısmında daha detaylı anlatılacak olmak ile birlikte, kısaca ihtiva ettiği bu unsurlardan burada bahsetmemizin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Franchise alanın, sürüm yapma ve onu destekleme borcu; franchise verenin ise, franchise alanı destekleme, koruma ve ona yardım etme borçları vardır ve bu borçlar,

⁶⁰ Aynı yönde; Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 109.

⁶¹ Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 3.

⁶² Y. HGK, 16.05.2019, E. 2017/60, K. 2019/579, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

⁶³ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 20; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 61; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 25; Ayata, *Tarafların Borçları*, 14; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 34; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 14; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 22; Erol, *İşçi Benzeri Çalışan*, 71; Mustafa İsmail Kaya, *Acentelik Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2014), 60; Koldaş, “Sona Ermesi”, 26; Arvâsi, franchise sözleşmesi için, ifadeyi biraz değiştirerek “birleşik bir karma sözleşme” ifadesini tercih etmiştir. Zira franchise sözleşmesinin ihtiva ettiği sözleşmelerden bazıları da, karma sözleşmedir. Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 143.

⁶⁴ Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 74; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 49; Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi”, 35; Aydoğdu, *Grup Muafiyeti*, 6; Eren, “Sözleşme Türleri”, 71; Eren, *Özel Hükümler*, 900; Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 20; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 12; Y. 8. HD, 12.11.2019, E. 2016/12508, K. 2019/10247, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 17.09.2024; Y. HGK, 16.05.2019, E. 2017/60, K. 2019/579, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024; Y. 8. HD, 18.09.2018, E. 2016/174, K. 2018/15893, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 17.09.2024; Eren ve Dönmez, kendine özgü sözleşmeyi, kanunda yer alan hiçbir sözleşmeye ait unsuru ihtiva etmeyen sözleşme olarak tanımlamış ve bu sözleşmeye franchise sözleşmesini de örnek olarak göstermiştir. Oysa franchise sözleşmesi, vekâlet ve hizmet sözleşmesi gibi kanunda düzenlenmiş olan sözleşmelere ait unsurları da ihtiva etmektedir. Dolayısıyla franchise sözleşmesi, bu tanıma uygun düşmemektedir ve bu tanıma göre örnek olarak gösterilmesi kanaatimizce isabetli olmamıştır. Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 274-275

⁶⁵ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 31; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 58.

franchise sözleşmesinin vekâlet sözleşmesine özgü özellikleri olduğunu gösterir⁶⁶. Franchise alanın, franchise verenin talimatlarına sıkı bir şekilde uygun hareket etme borcu, aynı zamanda hizmet sözleşmelerine özgü bir unsur içerdiğini de gösterir⁶⁷. Ancak hizmet sözleşmesinde bağımlılık ilişkisi vardır⁶⁸. Bu ilişki hizmet sözleşmesini vekâlet sözleşmesinden ayıran bir unsur olduğu gibi bağımsız hareket eden franchise alan karşısında franchise sözleşmesinden de ayırmakta ve talimatlara uygun hareket etme yükümlülüğü bakımından franchise sözleşmesini vekâlet sözleşmesine daha da yaklaştırmaktadır⁶⁹. Franchise verenin bir başka borcu ise, sahibi olduğu fikri ve sınai hakları franchise alana kullandırma ve onu, bu haklardan yararlandırmaktır ki bu borç da onun, lisans sözleşmelerine özgü bir unsur içerdiğini gösterir⁷⁰. Son olarak, franchise verenin, franchise alan ile bilgi ve tecrübelerini aktarma borcu da, know-how sözleşmelerine özgü olup franchise sözleşmesi, kanunda düzenlenen ve düzenlenmeyen bu ve aşağıda zikredilecek diğer bazı sözleşmelere ait unsurlardan teşekkül etmektedir. Dolayısıyla franchise sözleşmesi de, bizim de katıldığımız görüşe göre kanunda düzenlenmiş ve düzenlenmemiş olan sözleşmelere ait unsurları bünyesinde ihtiva ettiği için bir karma sözleşmedir.

Franchise sözleşmesi, zikredilen sözleşmelerin haricinde, franchise verenin ekonomik kolaylık sağlamak adına franchise alana ödünç para veya şeyler vermesi, ihtiyaç duyulan malzemelerin temin edilmesi, işyerinin kiralanması gibi unsurları da taşıyabileceğinden ödünç, kira, leasing vb. sözleşmelere ait izler ve unsurlar da taşıyabilir⁷¹. Dolayısıyla franchise sözleşmesi hakkında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklarda uygulanacak hükümlerin hangi sözleşmeye ait hükümler olacağının belirlenmesi zorluğu gündeme gelecektir. Bu durumlarda, kıyasen uygulama

⁶⁶ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 75; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 21; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 31.

⁶⁷ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 75.

⁶⁸ Esra Durşen Keser, “İşçinin İşverenin Talimatlarına Uyma Borcu” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2007), 15.

⁶⁹ Keser, “Talimatlarına Uyma Borcu”, 15.

⁷⁰ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 74; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 21; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 31.

⁷¹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 75; Yavuz, “Franchise”, 59; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 32.

görüşünden yararlanılmalı⁷² ve kanunda düzenlenen sözleşmelere ait hükümler, tarafların görüşleri değerlendirilip sözleşmenin ruhu ve amacına uygun düştüğü ölçüde uygulanmalıdır⁷³. Bu belirleme, çalışmamızın konusu bakımından da büyük önemi haiz olup franchise alanın rekabet yasağına ilişkin görüşlerimizin kaynağını oluşturmaktadır.

1.3.2. Tipik Bir Sözleşme Olması

Sözleşmeler, tipik veya atipik olarak da ayrılabilir. Bir sözleşmenin isimli veya isimsiz olması, daha ziyade hukuki düzenlemeden kaynaklanırken; tipik veya atipik olması, hukuki bir gerçekliğe dayanır⁷⁴. Bir sözleşmenin tipik hale gelebilmesi için en azından esaslı unsurlarının uygulama neticesinde teamüle bağlı biçimde belli olması gerekir⁷⁵. İsimli sözleşmeler için bu husus kanunda ifadesini bulmuşken; isimsiz sözleşmelerde bu durum, uygulamadaki tekrarlar neticesinde zuhur etmektedir⁷⁶.

Sözleşmenin isimli veya isimsiz olması ile tipik veya atipik olması aynı anlamda değildir⁷⁷. Dolayısıyla bir isimsiz sözleşmenin tipik bir hale gelmesi de mümkün olabilir. Bu anlamda isimsiz bir sözleşme olan franchise sözleşmesi, sıkça uygulanmakla tipik hale gelmiş bir sözleşme olarak bu duruma örnek gösterilebilir⁷⁸.

⁷² Tuzlu, “Franchise”, 31-34; Kuntalp, karma sözleşmeler için uygulanacak hükümler bakımından farklı görüşlerin olduğunu tespit etmiştir. Bunlardan ilki, sadece genel hükümlerin uygulanması gerektiğini belirten görüştür. İkincisi ise, özel hükümlerin de uygulanabileceğini belirten görüştür. Özel hükümlerin uygulanabileceğini belirten görüş de kendi içinde ayrılmaktadır. Buna göre ikinci görüşteki farklı belirlemeler, “*imtisas (soğurma)*”, birleştirme (terkip), kıyasen uygulama ve yaratma başlıkları ile incelenebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 227-234.

⁷³ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 15-16; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 76; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 50; Ayata, *Tarafların Borçları*, 15; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 32; Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi”, 38; Koldaş, “Sona Ermesi”, 26.

⁷⁴ Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 7.

⁷⁵ Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 8.

⁷⁶ Ancak, bu durum, onun bir örf ve adet kuralı haline dönüştüğü anlamına da gelmez. Zira örf ve adet kuralı haline gelebilmesi için yargı kararlarındaki tekrarlanma durumu haricinde adalete de uygun olması gerekir. Bu anlamda hâkimin bulduğu çözüm, aynı zamanda doktrin süzgecinden geçtikten ve adalete uygun olduğunun tespitinden sonra örf ve adet kuralı haline gelebilir. Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 9-10.

⁷⁷ Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 7.

⁷⁸ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 9-10; Bu duruma; kat karşılığı inşaat sözleşmesi, factoring ve tek satıcılık sözleşmeleri de örnek olarak gösterilebilir. Kuntalp, *Karışık Muhtevalı Akit*, 8.

1.3.3. Karşılıklı Borç Yükleyen Bir Sözleşme Olması

Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde, sözleşmenin her iki tarafına borç(lar) yüklenir ve bu borç(lar), karşılıklı olarak değiştirilir⁷⁹. Bu sözleşmelerde herhangi bir tarafın alacakları ve borçları, aslında diğer tarafın alacak ve borçlarının sebebini oluşturur⁸⁰. Bu sözleşmeler, tam iki tarafa ve eksik iki tarafa borç yükleyen olmak üzere ikiye ayrılır⁸¹. Edimlerin arasında karşılıklılık ilişkisinin tam anlamıyla gerçekleştiği tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde edimlerin yer değiştirdiği görülür⁸². Buna “synallagma” denilir⁸³. Eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde ise, edimlerin yer değiştirilmesi amacı olmasa da, birbirinin sebebi olmayan karşılıklı borçlar söz konusudur⁸⁴.

Franchise sözleşmesi de, bu zaviyeden bakıldığında tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir⁸⁵. Franchise veren ile alan arasındaki alacak ve borçlar da, bu şekilde karşılıklıdır⁸⁶. Örneğin, franchise verenin, birtakım soyut malvarlığı haklarını franchise alanın kullanımına sunması gerekliken; franchise alanın da, bu hakları kullanması gereklidir. Yine franchise verenin, franchise alanın ücret ödeme yükümlülüğü; franchise verenin, diğer yükümlülüklerinin karşılığını oluşturmaktadır⁸⁷.

1.3.4. Sürekli Borç İlişkisinin Olması

Sözleşmeler, sürelerine göre ani, dönemli ve sürekli sözleşmeler olarak ayrılmaktadır⁸⁸. Sürekli borç ilişkisi niteliğini haiz sözleşmelerin bir veya daha fazla sayıda edimi,

⁷⁹ Eren, “Sözleşme Türleri”, 71; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 36; Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 279; Koldaş, “Sona Ermesi”, 23.

⁸⁰ Bu sözleşmelere, “*sinallagmatik sözleşmeler*” de denilmektedir. Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 36.

⁸¹ Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 279.

⁸² Bu sözleşmelere örnek olarak, “*satım*”, “*kira*”, “*eser*” ve “*hizmet*” sözleşmeleri gösterilebilir. Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 279.

⁸³ Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 279.

⁸⁴ Bu sözleşmelere, “*ivazsız vekâlet*”, “*kullanma ödünçü*”, “*saklama*” ve “*faizsiz ödünç*” sözleşmeleri örnek gösterilebilir. Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 281.

⁸⁵ Tuna, “Rekabet Yasağı”, 11; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 20; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 10; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 69; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 52-53; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 36; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 15; Eren, *Özel Hükümler*, 901; Koldaş, “Sona Ermesi”, 23.

⁸⁶ Y. HGK, 16.05.2019, E. 2017/60, K. 2019/579, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

⁸⁷ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 34-35; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 36; Koldaş, “Sona Ermesi”, 23.

⁸⁸ Eren, *Özel Hükümler*, 16-17; Koldaş, “Sona Ermesi”, 23.

sürekli ve sözleşme devam ettiği müddetçe bu ilişki taraflar arasında devam eder⁸⁹. Aynı zamanda bu ilişkilerde, edimin ifasından doğacak olan menfaatler zamana yayılmış olup hemen gerçekleşip elde edilmez⁹⁰. Süreklilik ise, edimin belli bir sürede gerçekleşmesine karşılık gelmekte olup ifa fiillerinin ya da davranışların uzun sürmesiyle tek seferde ve bir anda gerçekleşen edim dolayısıyla ani sözleşme, sürekli sözleşmeye dönüşmez⁹¹.

Franchise sözleşmesinin oluşturduğu ilişki de, sürekli borç ilişkisi olup her iki tarafın ana edimleri, sürekli⁹². Franchise alanın, sürüm yapma ve franchise vereni destekleme ile franchise verenin, fikri ve sınai haklarından franchise alanı yararlandırma, onu destekleme, koruma ve ona yardım etme yükümlülükleri, sözleşme sonuna kadar mütemadiyen devam eden edimlerdir⁹³. Bu edimlerin sürekli olması, franchise sözleşmesinin yapılmasındaki amaç için bir tercih değil, zorunluluktur⁹⁴.

Sözleşmenin süreklilik niteliği, muhteviyatında ani nitelikli edimlerin varlığına engel değildir⁹⁵. Bir başka deyişle, franchise sözleşmesi, asli edimleri zaviyesinden süreklilik arz eden; başlangıç ücreti, mal alımı vb. ani nitelikli edimleri de bünyesinde ihtiva eden ve bu ani edimli borçların, onun süreklilik özelliğini ortadan kaldırmadığı bir sözleşmedir⁹⁶.

⁸⁹ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 53; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 17; Yavuz, “Franchise”, 31; Ferhat Kalkmaz, “Acente, Tek Satıcı ve Franchise Alanın Hakları ve Borçlarının Hukuki Düzenleme Bakımından Karşılaştırılması”, *Journal of Politics Economy and Management*, 4/2 (2021): 119; Eren, “Sözleşme Türleri”, 72; Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 285; Arif Kalkan, “İş Sözleşmesinde Fesih Halleri”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13/1 (2018): 283.

⁹⁰ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 20; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 53; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 17; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 8; Eren, *Özel Hükümler*, 17.

⁹¹ Kalkan, “Fesih Halleri”, 283.

⁹² Tuna, “Rekabet Yasağı”, 18; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 26; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 20; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 69; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 17; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 99; Eren, *Özel Hükümler*, 901; Saraç, “Haklı Sebep Feshi”, 22; Koldaş, “Sona Ermesi”, 24.

⁹³ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 21; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 53-54; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 17; Ayata, *Tarafların Borçları*, 16; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 8; Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi”, 41; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 136-137; Eren, “Sözleşme Türleri”, 72.

⁹⁴ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 21; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 17.

⁹⁵ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 21; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 54; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 17; Yavuz, “Franchise”, 32; Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi”, 41.

⁹⁶ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 21; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 18; Yavuz, “Franchise”, 32; Koldaş, “Sona Ermesi”, 24.

Sözleşmenin sürekli bir sözleşme olması hususu, özellikle sözleşmenin sona ermesi ve sona ermesinin sonuçları bakımından büyük önemi haizdir⁹⁷. Sürekli bir sözleşme olan franchise sözleşmesi zaviyesinden bu sona ermenin nasıl gerçekleşeceği hususu, çalışmamız kapsamında rekabet yasağının sona ermesi ile de ilgili olduğundan, yeri geldiğinde ayrıca izah edilecektir.

1.3.5. Çerçeve Sözleşme Olması

Çerçeve sözleşme, ileride kurulacak olan münferit sözleşmeler için yeniden karar alınmasına gerek bırakılmaksızın düşünülen ortak hükümleri ihtiva eden ve böylece taraflar arasındaki sürekli borç ilişkisi sürecinin temelini atan genel muhtevalı sözleşmedir⁹⁸. Bu sözleşmelere, *kredi açma, tek satıcılık, barter, alım satım aracılık, elektronik haberleşme hizmeti, tam zamanında tedarik* sözleşmeleri örnek olarak gösterilebilir⁹⁹. Bu sözleşmeler için doktrinde, “manto sözleşme” veya “temel sözleşme” kavramları da kullanılmaktadır¹⁰⁰.

Bu sözleşmede belirlenen ortak hükümler, yapılacak olan münferit sözleşmeleri bağlayıcı özelliği haiz olup münferit sözleşmeler yapılmadan geçerlilik kazanır ve münferit sözleşmelerin yapılması halinde de onlar ile birlikte devam eder¹⁰¹. Bir başka deyiş ile çerçeve sözleşme, münferit sözleşmeler için bir hazırlık işlemlerinden ibaret olmayıp onları tamamlayıcı özelliği haizdir¹⁰². Bu özelliğiyle, ileride kurulacak sözleşmeler adına hazırlık sağlayan ön sözleşmelerden de ayrılmaktadır¹⁰³.

⁹⁷ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 18; Akyılmaz, “Franchising Sözleşmesi”, 41.

⁹⁸ Hayriye Şen Doğramacı, “Çerçeve Sözleşme Kavramı, Çerçeve Sözleşmelerin Amacı ve Ekonomik Fonksiyonu”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 30/3 (2022): 1046-1047; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 18; Eren, “Sözleşme Türleri”, 72; Eren, *Özel Hükümler*, 902; Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 287; Saraç, “Haklı Sebep Feshi”, 23; Koldaş, “Sona Ermesi”, 26.

⁹⁹ Cüneyt Arif Yılmaz, *Türk Borçlar Hukuku Kapsamında Çerçeve Sözleşmeler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 63-64.

¹⁰⁰ Şen Doğramacı, “Çerçeve Sözleşme”, 1046.

¹⁰¹ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 18; Şen Doğramacı, bu ilişkiyi resim ve çerçeve arasındaki ilişkiye benzetmiş ve çerçevenin, barındırdığı resimden bağımsız bir niteliği haiz olduğunu ve var olduğunu belirtmiştir. Şen Doğramacı, “Çerçeve Sözleşme”, 1048.

¹⁰² Şen Doğramacı, “Çerçeve Sözleşme”, 1050.

¹⁰³ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 19.

Çerçeve sözleşmelerde yapılacak münferit sözleşmelerin tarafları serbestçe belirlenebilir¹⁰⁴. Dolayısıyla münferit sözleşmelerin geçerli olabilmeleri için çerçeve sözleşmesini imzalayan taraflar arasında yapılması da gerekmez¹⁰⁵.

Franchise sözleşmesi de, çerçeve sözleşme niteliğini haiz bir sözleşmedir¹⁰⁶. Öyle ki bu sözleşmede tarafların hak ve yükümlülükleri genel olarak belirlenir ve ayrıntıdan kaçınılır¹⁰⁷. Franchise sözleşmesinde tarafların birçok hak ve borcu, sınırları çizilecek şekilde kararlaştırılır ve ayrıntılı bir biçimde yapılacak tamamlayıcı münferit sözleşmelere zemin hazırlanır¹⁰⁸. Örneğin; mal(lar)ın ve/veya hammadde(ler)in türü, ne kadar olacağı ve kimden alınacağı gibi hususlar, genel olarak belirlense de; bunlara ilişkin ayrıntılar hakkında daha sonra ayrıca sözleşmeler yapılabilmektedir¹⁰⁹. İleride yapılacak münferit sözleşmelere zemin hazırlayan, sürekli sözleşmelerde istikrarı amaçlayan bu sözleşmede, mal veya hizmet edimlerinin ifası, ileride yapılacak sözleşmelerin konusu olarak belirlenebilir¹¹⁰.

1.3.6. Dikey İşbirliğinin Olması

Franchise sözleşmesinde taraflar, belli bir ortak amaç için işbirliği yapar ve bu işbirliği farklı ekonomik durumları sebebi ile dikey bir işbirliği niteliğini haizdir¹¹¹. Bir başka deyişle, franchise sözleşmesinde bir ortaklık ilişkisi söz konusu olmayıp franchise veren ve alan arasında bir eşitliğin olduğu söylenemez¹¹². Bu işbirliği, sürekli, dayanıklı, sıkı, dinamik olma özelliklerinin yanı sıra imaj, ortak pazarlama ve rekabet birliği oluşturabilecek güçleri bünyesinde ihtiva etmektedir¹¹³.

¹⁰⁴ Şen Doğramacı, “Çerçeve Sözleşme”, 1048; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 19.

¹⁰⁵ Şen Doğramacı, “Çerçeve Sözleşme”, 1048; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 19.

¹⁰⁶ Tuna, “Rekabet Yasağı”, 19; Yılmaz, *Çerçeve Sözleşmeler*, 63-64; Şen Doğramacı, “Çerçeve Sözleşme”, 1045; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 19; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 137; Koldaş, “Sona Ermesi”, 27.

¹⁰⁷ Eren, “Sözleşme Türleri”, 72.

¹⁰⁸ Örneğin, mal(lar) nasıl teslim edileceği, hammaddenin elde edilmesi ve eğitim için gerekli hususlar gibi tamamlayıcı sözleşmelerin temeli niteliğini haizdir. Eren, “Sözleşme Türleri”, 72.

¹⁰⁹ Eren, *Özel Hükümler*, 902.

¹¹⁰ Şen Doğramacı, “Çerçeve Sözleşme”, 1047.

¹¹¹ Gürkaynak, *Rekabet Hukuku*, 237-238; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 7; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 27-28; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 23; Ayata, *Tarafların Borçları*, 11; Güçer, “Franchising Sözleşmeleri”, 60; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 18-19; Kalkmaz, “Franchise Alanın Hakları”, 119; Eren, “Sözleşme Türleri”, 74; Eren, *Özel Hükümler*, 903; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 21; Koldaş, “Sona Ermesi”, 30-31.

¹¹² Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 7.

¹¹³ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 27; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 23; Eren, “Sözleşme Türleri”, 74.

Dikey işbirliğinde tarafların yaptığı anlaşma, 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği¹¹⁴ m. 2/1 hükmünde tanımlanmış olup bu hükme göre dikey anlaşma, “*üretim veya dağıtım zincirinin farklı seviyelerinde faaliyet gösteren iki ya da daha fazla teşebbüs arasında belirli mal veya hizmetlerin alımı, satımı veya yeniden satımı amacıyla yapılan*” anlaşmadır.

Franchise sözleşmesindeki ilişki, bağımsızlık zaviyesinden meydana gelebilecek en sıkı ilişkilerden biri olup franchise veren ve alanın işletmeleri arasında tam bir işbirliği gerektirir¹¹⁵. Franchise alan, her ne kadar bağımsız konumdaysa da, franchise verene ait mal(lar)ın ve hizmet(ler)in sürümünü sağlaması ve franchise verenin talimatlarına uyması gerekir ve bu gereklilik onun, franchise veren ile sıkı bir ilişkide bulunmasını gerektirir¹¹⁶.

Franchise sistemine katılan taraflar arasında bir grup bilinci de oluşur ve merkeze bağlı birimler, sistemin düzgün ilerleyebilmesi adına merkez ile sistemin menfaatine uygun biçimde ahenk içerisinde çalışmaya özen gösterir¹¹⁷.

1.4. Franchise Sözleşmesinin Şekli

TBK m. 12 hükmüne göre¹¹⁸, kanunda aksi yönde bir hüküm bulunmadığı müddetçe sözleşmeler herhangi bir şekilde yapılabilir. Dolayısıyla sözleşmeler, kural olarak serbest şekilde yapılabilirken; bir sözleşmenin şekle bağlı olarak yapılması, bu kuralın istisnasını oluşturur. Franchise sözleşmesinin yazılı bir şekilde yapılmasının gerekip gerekmediği hususunda ise, doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerden

¹¹⁴ Çalışmamızın ilerleyen kısımlarında 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, kısaca “Tebliğ” olarak ifade edilecektir. R.G., T. 14.07.2002, S. 24815.

¹¹⁵ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 29.

¹¹⁶ Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 137; Kırca, bu sıkı ilişkinin aslında franchise verenin, başkaca kişilere de franchise vermesi ve franchise alanlar arasında oluşan bir rekabet birliğinden de anlaşılabilirliğini gözler önüne sermektedir. Zira franchise veren ve alanlar, kendi menfaatleri doğrultusunda aynı amaca hizmet eder ve bu da, onların bir grup anlayışında hareket etmelerine sebep olan bir ilişki meydana getirir. Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 29.

¹¹⁷ Koldaş, “Sona Ermesi”, 31.

¹¹⁸ TBK m. 12 hükmü: “Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir.”.

ilki, franchise sözleşmesinin yazılı olarak yapılmasına gerek olmadığı yönündedir¹¹⁹. Bu görüşe göre, muhteviyatında yazılı olarak yapılması gereken edimler söz konusu olsa bile, bunların, yazılı olarak yapılacak bir sözleşmeyle sonradan kabul edilmesi mümkündür ve buna aykırı davranan taraf, çerçeve sözleşmeye aykırı davranmış sayılacağından, franchise sözleşmesi yazılı olarak yapılmamışsa bile geçerliliğini koruyacaktır¹²⁰. Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre franchise sözleşmesi, yazılı olarak yapılmalıdır¹²¹. Bir sözleşmenin ihtiva ettiği önemli edimlerin yazılı olarak yapılması gerektiğine dair bir belirleme varsa, o sözleşme yazılı olarak yapılmalıdır. Dolayısıyla, SMK m. 148/4 hükmü¹²² ışığında, tescil edilmiş birtakım sınai mülkiyet haklarını da ihtiva eden bir franchise sözleşmesinin, yazılı olarak yapılması gerekir¹²³. Zira SMK m. 148/4 hükmü gereği yazılı olarak yapılması gerek hakları içeren edimler, franchise sözleşmelerinin vazgeçilmez birer parçası haline gelmiş ve bu unsurlar olmadan günümüzde franchise sözleşmesi yapmanın pek bir anlamı olmayacaktır¹²⁴. Uygulamada da, franchise sözleşmelerinin yazılı olarak yapıldığı ve bunun belki de olası bir geçersizlik ile karşı karşıya kalmamak adına tedbiren yapıldığı söylenebilir¹²⁵. Ayrıca yazılı bir sözleşme, hakların ve yükümlülüklerin güvence altına alınmasında daha etkilidir. Böylece ispat zaviyesinden de, ileri sürülen iddialar daha kolay ispat edilebilecektir¹²⁶. Zira tarafların bu sözleşmelerin aksini iddia ve ispat etmesi, nispeten daha güçtür¹²⁷.

¹¹⁹ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 31-32; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 72; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 20-21; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 24; Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 26; Y. 19. HD, 20.01.2011, E. 2010/6178, K. 2011/455, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024; Y. 11. HD, 27.09.2011, E. 2010/921, K. 2011/11001, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

¹²⁰ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 31-32; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 72; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 20-21; Topçuoğlu, “Franchise Sözleşmesinde”, 117-118.

¹²¹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 34-35; Ayata, *Tarafların Borçları*, 19; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 40-42; Koldaş, “Sona Ermesi”, 22; Y. HGK, 16.05.2019, E. 2017/60, K. 2019/579, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

¹²² SMK m. 148/4 hükmü: “Hukuki işlemler, yazılı şekle tabidir. Devir sözleşmelerinin geçerliliği, ancak noter tarafından onaylanmış şekilde yapılmış olmalarına bağlıdır.”.

¹²³ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 35; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 42; Y. HGK, 16.05.2019, E. 2017/60, K. 2019/579, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

¹²⁴ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 34.

¹²⁵ Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 139; Y. 8. HD, 12.11.2019, E. 2016/12508, K. 2019/10247, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 17.09.2024.

¹²⁶ Kadir Berk Kapancı, “Türk Borçlar Kanunu’nun 14. Maddesinin Öngördüğü Yeni Şekil Düzenlemesinin Getirdikleri”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 18/1 (2012): 403-430.

¹²⁷ Kapancı, “Yeni Şekil Düzenlemesi”, 410.

1.5. Franchise Sözleşmesinin Türleri

Franchise sözleşmesinin bazı ölçütlere (işletmelerin muhteviyatına, sözleşmenin konusuna, tarafların bulunduğu ülkelere, ikinci franchise verenin varlığına) göre farklı türleri bulunmaktadır. Aşağıda bu ayrımlardan bahsedilecektir.

1.5.1. Sözleşmesinin Muhtevasına Göre Türleri

1.5.1.1. Ürün Franchise Sözleşmesi

Tek satıcılık sözleşmesi ile benzerlik gösteren ürün franchise sözleşmesinde edim, franchise verene ait mal(lar)ın sürümünü, onun ad ve markası altında sağlamaktır¹²⁸. Doktrinde bu sözleşmeler için “birinci kuşak”, “ilk jenerasyon” ve “geleneksel” gibi isimler de verilmiştir¹²⁹.

1.5.1.2. İşletme Franchise Sözleşmesi

İşletme franchise sözleşmesinde edim, sadece mal(lar)ın sürümünü sağlamaktan ibaret olmayıp işletmenin kuruluşundan işletilmesine kadar pek çok belirlemenin yapıldığı bir paketin yürütülmesini sağlamaktır¹³⁰. Bu paketin muhteviyatında muhasebeden idareye, eğitimden denetime ilişkin faaliyetler de bulunmaktadır¹³¹. Doktrinde bu franchise sözleşmesi için de, “modern franchising”, “business format franchising” ve “ikinci kuşak franchising” gibi isimler de verilmiştir¹³².

¹²⁸ Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 140; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 26; Ayata, *Tarafların Borçları*, 21; Aydoğdu, *Grup Muafiyeti*, 10; Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 27.

¹²⁹ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 39; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 36-37; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 1; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 35.

¹³⁰ Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 140; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 37; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 79; Ayata, *Tarafların Borçları*, 21; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 40; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 26; Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 28.

¹³¹ Ayata, *Tarafların Borçları*, 21; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 27.

¹³² Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 27; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 40; Erol, *İşçi Benzeri Çalışan*, 73.

Ürün franchise sözleşmesinin, tek satıcılık ile olan benzerliği, ürün/işletme franchise sözleşmesi ayrımının önemini azaltmış olup günümüzde franchise sözleşmeleri bu iki tür zaviyesinden işletme franchise sözleşmesi olarak yapılmaktadır¹³³.

1.5.2. Sözleşmenin Konusuna Göre Türleri

1.5.2.1. Mal Franchise Sözleşmesi

Franchise sözleşmesinin konusunda ağırlık, sürümü sağlanacak mal(lar)dan oluşmakta ise, mal franchise sözleşmesi söz konusudur¹³⁴. Bu sözleşmelere “satım franchise sözleşmesi” veya “dağıtım franchise sözleşmesi” de denilebilir¹³⁵. Bu sözleşmelerdeki mal(lar), franchise verenden ya da onun belirlediği üçüncü kişilerden tedarik edilir¹³⁶. Üçüncü kişilerden tedarik edilen mal(lar)ın sürümünü konu edinen sözleşmelerde ise, franchise alan, franchise veren ve lehtar olarak kabul edilen üçüncü kişi ile birlikte üçlü bir ilişki ortaya çıkmaktadır¹³⁷.

1.5.2.2. Üretim Franchise Sözleşmesi

Mal(lar)ın, ham maddesinin franchise alan tarafından üretilerek veya ham maddenin (franchise veren veya onun belirlediği üçüncü kişiden alınıp) işlenip yeni bir mal elde edilerek sürümünün sağlanmasını konu edinen sözleşmeye ise, üretim franchise sözleşmesi adı verilmektedir¹³⁸. Üretim franchise sözleşmesi, “sınai franchise sözleşmesi” olarak da isimlendirilmektedir¹³⁹.

¹³³ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 37-38; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 2-3; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 140; Ayata, *Tarafların Borçları*, 21; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 40; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 26; Saraç, “Haklı Sebep Feshi”, 28.

¹³⁴ Çiğdem Kırca, “Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun Açısından Üretici İmalâtçı Olarak Franchise Veren”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 20/1 (1999): 23; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 140; Ayata, *Tarafların Borçları*, 22; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 36; Saraç, “Haklı Sebep Feshi”, 29.

¹³⁵ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 39; Eren, bizim tercih ettiğimiz ayrımın isimlendirilmesinde farklı bir tercihte bulunmuş ve buradaki ayrımı, üretim, dağıtım ve hizmet olarak yapmıştır. Bu isimlendirmelerin yanı sıra, üretim franchise sözleşmesi ile mal franchise sözleşmesini aynı anlamda kullanmış olup bizim benimsediğimiz mal franchise sözleşmesi yerine, dağıtım sözleşmesi ifadesini kullanmayı tercih etmiştir. Eren, “Sözleşme Türleri”, 75-76.

¹³⁶ Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 140-141; Ayata, *Tarafların Borçları*, 22; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 36; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 26.

¹³⁷ Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 141.

¹³⁸ Kırca, “Tüketicinin Korunması”, 24; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 141; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 37; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 77; Saraç, “Haklı Sebep Feshi”, 30.

¹³⁹ Eren, “Sözleşme Türleri”, 75-76.

1.5.2.3. Hizmet Franchise Sözleşmesi

Otel ve temizlik alanlarında sık karşılaşılan hizmet franchise sözleşmesinde ise, sözleşmenin konusu, belirlenen hizmet(ler)in gerçekleştirilmesidir¹⁴⁰. Hizmet franchise sözleşmesi, “servis sağlama franchise sözleşmesi” olarak da isimlendirilebilir¹⁴¹.

1.5.3. Bulunulan Yere Göre Türleri

1.5.3.1. Ulusal Franchise Sözleşmesi

Bir ülke ile sınırlı olacak şekilde yapılan franchise sözleşmeleri, ulusal franchise sözleşmesidir¹⁴².

1.5.3.2. Uluslararası Franchise Sözleşmesi

Farklı ülkelerdeki taraflarca, iki ülkenin arasında akdedilen franchise sözleşmeleri ise, uluslararasıdır¹⁴³.

1.5.4. Franchise Alıcısına Göre Türleri

1.5.4.1. Yavru Şirket Franchise Sözleşmesi

Franchise verenin ilk elden taraf olmadığı, onun lehine ikinci franchise veren konumunda olan yavru şirketin taraf olduğu durumlarda yavru şirket franchise sözleşmesinde söz edilir¹⁴⁴. Bu sözleşmede franchise alana alt franchise alan denilebilmekte olup alt franchise alanın yararlandığı marka gibi soyut malvarlığı aslında yavru şirkete değil, franchise verene aittir¹⁴⁵.

¹⁴⁰ Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 141; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 77; Ayata, *Tarafların Borçları*, 23; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 36; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 26; Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 29.

¹⁴¹ Eren, “Sözleşme Türleri”, 75-76.

¹⁴² Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 35; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 25; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 141.

¹⁴³ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 25; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 35; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 141.

¹⁴⁴ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 83; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 141-142; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 41; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 27; Yavuz, “Franchise”, 19; Torun, “Rekabet Hukuku”, 24.

¹⁴⁵ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 43; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 142; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 41.

1.5.4.2. Master Franchise Sözleşmesi

İkincil franchise verenin yabancı şirket olduğu ve franchise verenin ondan yararlandığı durumlarda, master franchise sözleşmesinden söz edilebilir¹⁴⁶. Master franchise sözleşmesinde, franchise veren, ikinci franchise verene belirli yerler belirleyip oralarda kendisi için üçüncü kişilerle sözleşme yapabilme imkânı sağlamış olur¹⁴⁷. İkincil franchise verenin, franchise sözleşmesiyle aldığı ücretlerin bir kısmı, franchise verene verilir¹⁴⁸.

1.6. Franchise Sözleşmesine Benzer Sözleşmelerin ve Kavramların Değerlendirilmesi

1.6.1. Genel Olarak

Yukarıda zikrettiğimiz üzere, franchise sözleşmesi, farklı sözleşmelerin de unsurlarını bünyesinde ihtiva etmektedir. Bu durum, onun birçok sözleşme ile benzemesi sonucunu doğurmaktadır. Ancak franchise sözleşmesi, unsurlarını ihtiva ettiği sözleşmeler ile her ne kadar benzerlik gösterse de onlardan ayrılan yönleri ile de bağımsız bir sözleşme olmanın gereklerini sağlamaktadır.

Çalışmamızın bu bölümünde, franchise sözleşmesinin benzerleri ile karşılaştırması yapılacaktır. Bu karşılaştırmalar yapılırken ilk olarak franchise sözleşmesinin, benzeri olan sözleşme ve/veya ilişki ile benzer özelliğine değinilecek ve sonrasında franchise sözleşmesinin, benzeri olan sözleşmeden ve/veya ilişkiden ayrılan yönleri dile getirilerek franchise sözleşmesinin bağımsız bir kimlik kazanmasında etkili olan hususlar izah edilmiş olacaktır.

1.6.2. Acentelik Sözleşmesi

Acentelik sözleşmesi mevzuatımızda tanımlanmayan bir başka sözleşmedir. Bununla birlikte, TTK m. 102/1 hükmünde acentenin tanımı yapılmıştır. Buna göre; acente,

¹⁴⁶ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 25-26; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 83; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 47; Ayata, *Tarafların Borçları*, 23; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 41; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 27; Yavuz, “Franchise”, 19; Torun, “Rekabet Hukuku”, 24.

¹⁴⁷ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 83; Ayata, *Tarafların Borçları*, 24; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 47-48; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 41.

¹⁴⁸ Ulaş, *Franchising Sistemi*, 48; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 42.

“Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen” kimsedir.

TTK m. 102/1 hükmünden anlaşılabacağı üzere acente, tacir adına ticari işletme hakkında sözleşme yapmayı veya ticari işletme hakkında sözleşmelere aracılık etmeyi yükümlenmektedir. Sürekli bir borç ilişkisi olan acentelik ve franchise sözleşmesi, sürüm artırıcı faaliyetleri ve menfaatlerin korunmasını ihtiva ettiğinden franchise sözleşmesi ile benzerlik gösterir¹⁴⁹. Bu sözleşmenin franchise sözleşmesi ile bir diğer benzerliği, acentenin, müvekkil tacirin sistemine uyum sağlamasıdır¹⁵⁰. Yine iki sözleşmenin sona erme şekilleri de birbirine oldukça benzerlik göstermektedir¹⁵¹. Bu benzerlikler karşısında, acentelik sözleşmesi için düzenlenen hükümlerin uygun düştüğü ölçüde franchise sözleşmesi için de kıyasen uygulanabileceğini söyleyebiliriz¹⁵².

Acente de, franchise alan gibi bağımsızdır¹⁵³. Ancak bağımsız tacir yardımcısı olan acente, TTK m. 102/1 hükmünde ifade edildiği gibi faaliyetlerini müvekkil tacir adına yapmaktadır. Bu durum, tüm faaliyetlerinin rizikosuna kendisi katlanan ve mal(lar)ın veya hizmet(ler)in sürümünü kendisi adına yapan franchise alanı, acenteden ayırmakta; acentelik sözleşmesi ile franchise sözleşmesinin de farklarından birini oluşturmaktadır¹⁵⁴.

Bu iki sözleşmenin bir diğer farkı, acentenin, yapmış olduğu her iş başına komisyona hak kazanarak gelir elde edip müvekkil tacire herhangi bir ücret ödememesine rağmen; franchise alanın, gelirini, tüm riskleri ile birlikte sürüm artırarak elde etmesi ve

¹⁴⁹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 96-98; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 113; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 52; Ayata, *Tarafların Borçları*, 36; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 61.

¹⁵⁰ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 100; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 52.

¹⁵¹ Bu sebeple, acentelik sözleşmesinin sona erme sebepleri hakkındaki TTK m. 121 hükmü, kıyasen franchise sözleşmesi için de uygun olduğu sürece uygulanabilir. Bununla birlikte franchise sözleşmesinde sisteme daha fazla emek harcadığı ve önem verildiği için franchise alana fesih sürelerinden de uzun ihbar süresi imkânı sağlanmalıdır. Kaya, *Acentelik Hukuku*, 64.

¹⁵² Kurtişoğlu, 151; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 98-99; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 113; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 52; Ayata, *Tarafların Borçları*, 36; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 61.

¹⁵³ Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 48.

¹⁵⁴ Hüseyin Aydın, *Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesine Acentelik Sözleşmesi Hükümlerinin Uygulanması* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 102; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 99; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 22; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 49; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 114; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 52; Ayata, *Tarafların Borçları*, 37; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 61-62.

franchise verene başlangıç, royalty, reklam katkı payı gibi birtakım ücretleri ödeme yükümlülüğünün bulunmasıdır¹⁵⁵.

Franchise sözleşmesinde franchise veren, know-how olarak adlandırılan ve teknik bilgiler ve tecrübeler ihtiva eden bilgilerini franchise alana aktarmak ile yükümlü iken; acentelik sözleşmesinde müvekkil tacirin, acenteye karşı bu yönde bir yükümlülüğü bulunmaz¹⁵⁶.

Acentelik sözleşmesi kapsamında bağımsız bir tacir yardımcısı olan acenteye, çalışma düzenine ilişkin bir talimatın verilmesi söz konusu değil iken; franchise sözleşmesinde franchise veren, (ileride detaylı izah edileceği üzere) kendi işletmesinin bir şubesi olarak görünebilecek bir işletmenin oluşumu için franchise alana, (çalışma düzeni dâhil) pek çok husus hakkında talimat verebilir¹⁵⁷. Ancak bu durum, acentenin müvekkil tacirden hiçbir talimat almayacağı anlamına da gelmez. Örneğin; müvekkil tacir, yapılacak sözleşmelerin muhteviyatı, türü ve şartları için talimat verebilir¹⁵⁸. Dolayısıyla denilebilir ki, franchise sözleşmesinde, franchise verenin, franchise alana verebileceği talimatlar daha büyük kapsamı haiz iken; acentelik sözleşmesinde, müvekkil tacirin, acenteye verebileceği talimatlar daha sınırlıdır¹⁵⁹. Doğal olarak franchise alanın, franchise verence korunma ve desteklenme hakkı da, acenteye göre daha kapsamlıdır¹⁶⁰.

1.6.3. Lisans Sözleşmesi

Franchise sözleşmesi ile lisans sözleşmesi birbirleriyle yakından ilişkili olup bunun en önemli sebebi, franchise sözleşmesinin lisans sözleşmesini de ihtiva eden bir yapısının olmasıdır¹⁶¹. Franchise ile lisans sözleşmelerinin konusu, soyut nitelikteki malları

¹⁵⁵ Aydın, *Taşıma İşleri*, 102; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 99; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 49; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 114; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 52; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 112; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 62.

¹⁵⁶ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 99-100; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 114; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 53; Ayata, *Tarafların Borçları*, 38; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 36; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 25.

¹⁵⁷ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 100; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 115; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 53; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 63.

¹⁵⁸ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 115; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 53.

¹⁵⁹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 100; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 115; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 53; Ayata, *Tarafların Borçları*, 38; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 25; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 63.

¹⁶⁰ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 99; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 115-116; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 53; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 63.

¹⁶¹ Çağlar Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015), 126.

bünyesinde ihtiva etmektedir¹⁶². Franchise veren, franchise alanı; lisans veren ise lisans alanı, bu soyut nitelikteki mallardan yararlandırmayı; hakların kullanılabilmesi için gerekli olan aydınlatmayı ve destek vermeyi taahhüt eder¹⁶³. Her ne kadar bu iki sözleşme birbirlerine benzeseler de bir sözleşmenin muhteviyatında soyut nitelikteki malların bulunması, onun lisans sözleşmesi olarak adlandırılması için yeterli değildir¹⁶⁴. Franchise sözleşmesi, lisans sözleşmesinin unsurlarını bünyesinde ihtiva etse de, ondan farklı unsurları da bünyesinde ihtiva ettiğinden kapsam ve işlev zaviyesinden lisans sözleşmesinden ayrılmaktadır¹⁶⁵.

Lisans sözleşmesi, soyut nitelikteki mallar üzerindeki kullanım hakkının, lisans veren tarafından lisans alana devredildiği isimsiz sözleşmelerden biridir¹⁶⁶. Soyut nitelikteki mallar ile kastedilen; renk, logo, resim, tasarım, kelime gibi araçlar ile algılanabilen ve fiziksel varlığı bulunmayan mallardır¹⁶⁷. Sözleşmenin konusu, tam veya eksik hak tanıyan soyut nitelikteki malları ihtiva edebilir¹⁶⁸.

Lisans sözleşmesinin doktrinde genellikle basit ve münhasır lisans sözleşmesi olarak ikiye ayrıldığı söylenebilir¹⁶⁹. Basit lisans sözleşmesi, lisans alana, soyut nitelikteki mallardan yararlanma hakkını verirken lisans verenin ve diğer üçüncü kişilerin de bu mallardan yararlanabildiği sözleşmedir¹⁷⁰. Bununla birlikte, münhasır lisans sözleşmesi,

¹⁶² Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 80; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 43; Ayata, *Tarafların Borçları*, 29; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 33.

¹⁶³ Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 106-107.

¹⁶⁴ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 105.

¹⁶⁵ Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 127.

¹⁶⁶ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 80; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 91; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 104; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 114; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 43; Ayata, *Tarafların Borçları*, 29; Torun, “Rekabet Hukuku”, 27; İsimsiz sözleşmeler türlerinden de, kendine özgü bir sözleşme olduğu söylenebilir. Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 113.

¹⁶⁷ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 80-81; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 43.

¹⁶⁸ Tam hak tanıyan soyut nitelikli mallar, tescil edilmiş ticaret ünvanı, işletme adı ve marka gibi mallar olup eksik hak tanıyan soyut nitelikli haklara nispeten daha sıkı korunan ve savunması daha kolay mallardır. Eksik hak tanıyan soyut nitelikteki mallara ise, tescil edilmemiş ticaret ünvanı, işletme adı ve marka örnek olarak gösterilebilir. Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 80-81; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 44.

¹⁶⁹ Bağımlı münhasır lisans, atış lisansı, üretim lisans, kişisel lisans, işletme lisansı gibi türleri için ayrıca bkz.; Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 49-52; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 93; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 44; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 27.

¹⁷⁰ Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 50; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 93; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 44; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 27.

lisans verenin, kendisinin ve diğer üçüncü kişilerin gayri maddi mallardan yararlanamayacağı biçimde düzenlenen sözleşmedir¹⁷¹.

Franchise sözleşmesi, anlaşılacağı üzere lisans sözleşmesine göre daha geniş bir konuyu kapsamakta ve yükümlülükler getirmektedir. Yukarıda zikrettiğimiz üzere, her iki sözleşme de, gayri maddi malların kullanımının taahhüt edildiği bir sözleşme olsa da franchise verenin, franchise alanı sisteme dâhil etme, onu koruma, onun işletmesinin kurulmasına yardımcı olma, reklam yapma gibi ek yükümlülükleri vardır¹⁷². Ancak franchise sözleşmesinin asli edimini oluşturan bu yükümlülüklerin, lisans sözleşmesinde yan edim olarak belirlenmesine de engel bulunmamaktadır¹⁷³.

İki sözleşme arasındaki bir diğer farklılık, soyut nitelikteki malların kontrolünde çıkmaktadır. Franchise veren, sistemin bir bütün halinde uygulanıp uygulanmadığını, işletmenin donanımı, tasarımı, görünümü, çalışanlarını, ekonomik durumunu ve idaresini ihtiva eden bir kontrol yetkisini haizdir¹⁷⁴. Bununla birlikte, çok daha sınırlı yetkiyi haiz olan lisans verenin kontrol yetkisi ise, mal veya hizmetin kalitesini kontrol ile sınırlıdır¹⁷⁵. Bununla birlikte, lisans alanın böyle bir yükümlülüğü olmamasına rağmen franchise alan, soyut nitelikteki mallar hakkında franchise verene mütemadiyen bilgi vermek ile yükümlüdür¹⁷⁶.

Soyut nitelikteki malları kullanmak ve yararlanmak, franchise alan için bir hak niteliği taşıyabileceği gibi aynı zamanda bir yükümlülüktür¹⁷⁷. Oysa lisans alan için böyle bir yükümlülük, münhasır lisans sözleşmesinde kendini gösterebilirken; basit lisans sözleşmesinde lisans alanın, böyle bir yükümlülüğü kural olarak bulunmaz¹⁷⁸. Yine

¹⁷¹ Özel, *Marka Lisansı Sözleşmesi*, 50-51; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 82; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 93; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 44; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 27.

¹⁷² Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 25-26; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 84; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 105-106; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 44.

¹⁷³ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 44.

¹⁷⁴ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 86; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 106-107; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 45; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 116.

¹⁷⁵ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 86; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 106-107; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 45; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 116.

¹⁷⁶ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 45; Ayata, *Tarafların Borçları*, 31.

¹⁷⁷ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 87; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 45-46; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 29.

¹⁷⁸ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 87; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 45-46; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 29.

franchise alan, gayri maddi malları franchise verene ait işletmenin bir şubesi gibi kullanmak ile yükümlüyken, lisans alanın, böylesine sıkı bir yükümlülüğü yoktur¹⁷⁹.

1.6.4. Hizmet Sözleşmesi

Hizmet sözleşmesi, TBK m. 393/1 hükmünde tanımlanmıştır. Buna göre; hizmet sözleşmesi, *“işçinin işverene bağımlı olarak belirli veya belirli olmayan süreyle işgörmeyi ve işverenin de ona zamana veya yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği”* bir sözleşmedir. Tanımdan anlaşılacağı üzere, hizmet sözleşmesi, belirli veya belirsiz süreli yapılabilecek olup “işgörme”, “bağımlılık” ve “ücret” unsurlarını ihtiva eder. Ancak bu sözleşmeyi diğer sözleşmelerden ayıran en önemli unsuru, hiyerarşik yapıda işverene bağlı olarak çalışmayı ve hiyerarşik olarak onun emirlerine uymayı gerektiren “kişisel bağıllık” unsurudur¹⁸⁰.

Franchise alanın, franchise verenin talimatlarına uygun hareket etmek ve işletmesinin onun işletmesinin bir şubesi gibi görünmesini sağlamak ile yükümlü olması, hizmet sözleşmesindeki işçiye benzetilebilir¹⁸¹. Ancak franchise alanın bağımsız bir tacir olması, işçiden farklı olarak franchise verene kişisel bir bağıllığının olmadığını göstergesidir¹⁸². Franchise veren, franchise alanın işletmesinin neredeyse kendi şubesi gibi olması adına talimatlar verebilir de; franchise alan, çalışma yerini, çalışma zamanını, kullanacağı malzemeleri vs. kendisi belirler ve bu durum franchise alanın, franchise verene kişisel olarak bağlı olmadığını gösterir¹⁸³. Franchise veren, franchise ilişkisi haricinde talimat veremeyecek olup esaslı bir biçimde değiştirdiği franchise sistemine uygun olarak hareket etme yönünde de talimat veremez¹⁸⁴. Oysa işveren,

¹⁷⁹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 87; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 107; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 46; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 30.

¹⁸⁰ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 46; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 18; Yavuz, “Franchise”, 74.

¹⁸¹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 103; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 124; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 46-47; Ayata, *Tarafların Borçları*, 32; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 18; Yavuz, “Franchise”, 76.

¹⁸² Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 47; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 18.

¹⁸³ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 103; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 47; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 18; Yavuz, “Franchise”, 75.

¹⁸⁴ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 23; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 104; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 47; Yavuz, “Franchise”, 75.

hizmet sözleşmesinde yer almayan hususlarda da talimatlar verebilir veya talimatlarında değişiklik yapabilir¹⁸⁵.

Franchise sözleşmesini, hizmet sözleşmesinden ayıran bir diğer husus ise, ücrete ilişkindir. Franchise alan, kar-zarar rizikosuna kendisi katlanır ve dolayısıyla yapmış olduğu işler için hizmet sözleşmesindeki işçi gibi ücret almaz¹⁸⁶. Hatta franchise sözleşmesinin tanımını yaparken belirttiğimiz gibi, franchise alan, franchise verene ücret ödemek ile yükümlüdür. Bununla birlikte, işçi, hizmet sözleşmesine uygun olarak gördüğü iş karşılığında belli bir ücrete hak kazanır¹⁸⁷. Bununla birlikte, franchise verenin soyut nitelikteki mallarını kullandırma yükümlülüğü, hizmet sözleşmesinde işveren için söz konusu değildir¹⁸⁸. Yine işçinin sigorta, fazla çalıştığında fazla çalışma ücretini talep etme, şartların sağlanması halinde kıdem ücreti talep etme hakları bulunurken; franchise alanın böyle hakları bulunmaz¹⁸⁹.

Franchise sözleşmesi ve hizmet sözleşmesi birbirinden farklı iki sözleşme olsa da, bu durum, hizmet sözleşmesine ait hükümlerin franchise sözleşmesine uygulanmayacağı anlamına gelmez. Acentelik sözleşmesi hükümleri gibi vekâlet sözleşmesi hükümlerinin yeterli olmadığı durumlarda veya franchise alanın, franchise verene olan başlılığının arttığı durumlarda hizmet sözleşmesine ait hükümler de franchise sözleşmesi için kıyasen uygulanabilir¹⁹⁰.

1.6.5. Tek Satıcılık Sözleşmesi

Tek satıcılık sözleşmesi, yapımcının, ürünlerini kısmen veya tamamen, belirli bir süre ile belirlenecek bir bölgede tek satıcıya göndermeyi; tek satıcının ise, söz konusu ürünleri teslim alarak kendi ad ve hesabına satmayı, ürünleri bedelini ödemeyi ve

¹⁸⁵ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 23; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 104; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 47; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 19.

¹⁸⁶ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 104; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 123; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 47; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 19; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 108.

¹⁸⁷ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 47; Yavuz, “Franchise”, 75; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 108.

¹⁸⁸ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 47; Yavuz, “Franchise”, 75.

¹⁸⁹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 104; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 47.

¹⁹⁰ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 104; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 23; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 48; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 19; Yavuz, “Franchise”, 76.

sürümünü artırmayı taahhüt ettiği, sürekli borç ilişkisi doğuran, çerçeve sözleşme niteliğini haiz bir isimsiz sözleşmedir¹⁹¹.

Sözleşmenin tanımında belirttiğimiz üzere tek satıcılık sözleşmesi de, franchise sözleşmesi gibi kanunda düzenlenmemiş, sürekli borç ilişkisi oluşturan, çerçeve sözleşme niteliğini haiz bir isimsiz sözleşmedir¹⁹². Tek satıcılık sözleşmesinde de, franchise sözleşmesinde olduğu gibi malların sürümünü yapmak ve artırmak ile yükümlü bağımsız bir tacir vardır¹⁹³. Dolayısıyla bu sözleşmeler birbirine oldukça benzemekte olup doktrinde, franchise sözleşmesinin türlerinden olan ürün franchise sözleşmesinin, tek satıcılık sözleşmesinin bir türü olduğu bile ileri sürülmüştür¹⁹⁴.

Tek satıcı olarak adlandırılan bu tacir, edimlerini yerine getirirken yapımcıya ait markayı, ticaret ünvanını, amblemi mallarda ve işletmesinde kullanır¹⁹⁵. Bir başka deyişle, tek satıcının yapımcıya ait soyut nitelikteki malları kullanması halinde, ona ait işletmede, franchise sisteminde olduğu gibi neredeyse bir şube görünümündedir. Ancak franchise alanın, soyut nitelikte bu malları kullanması zorunlu iken; tek satıcı, kendi adını veya markasını kullanabilir¹⁹⁶.

Franchise sistemi gibi bir sistem, tek satıcılık sözleşmesinde söz konusu değildir¹⁹⁷. Tek satıcılık sözleşmesinde tarafların iç ilişkileri, franchise sözleşmesinde olduğu kadar sıkı bir anlaşmaya bağlı değildir ve destekleme yükümlülüğünün kapsamı, franchise sözleşmesinde daha geniştir¹⁹⁸. Franchise verenin, know-how aktarma yükümlülüğü yapımcı bakımından geçerli olmayıp yapımcının, teknik bilgi gerektiren ürünler için ve

¹⁹¹ Elif İlkay Nurcu, *Bayilik Sözleşmesi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 22; Samet Can Olgaç, *Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Tek Satıcının Denkleştirme İstemi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 25; Kübra Dağ, *Tek Satıcılık Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Sona Ermenin Hukuki Sonuçları* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 13; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 108.

¹⁹² Olgaç, *Tek Satıcılık*, 46; Nurcu, *Bayilik Sözleşmesi*, 67; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 109; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 49; Yavuz, “Franchise”, 65.

¹⁹³ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 89; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 109; Olgaç, *Tek Satıcılık*, 46; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 49; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 31; Yavuz, “Franchise”, 65.

¹⁹⁴ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 91; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 109; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 49; Yavuz, “Franchise”, 65.

¹⁹⁵ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 91; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 49; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 109; Olgaç, *Tek Satıcılık*, 46.

¹⁹⁶ Ulaş, *Franchising Sistemi*, 110; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 109-110; Olgaç, *Tek Satıcılık*, 46.

¹⁹⁷ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 109; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 49; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 32.

¹⁹⁸ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 110-111; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 49

sürümü artırmak için gerekli bilgileri tek satıcı ile paylaşması yeterlidir¹⁹⁹. Dolayısıyla franchise verenin paylaşması gerekli olan pazarlamaya ilişkin ilke, araştırma, reklam gibi bilgilerin yapımcı tarafından tek satıcı ile paylaşılmasına kural olarak gerek yoktur²⁰⁰.

Tek satıcılık sözleşmesi ile franchise sözleşmesi, sözleşmenin konusu bakımından birbirinden ayrılırlar²⁰¹. Franchise sözleşmesinin konusu, mal(lar)ın sürümü ve/veya hizmet(ler)in sunumu olabilirken; tek satıcı sözleşmesinin konusu, mal(lar)ın sürümünden ibarettir²⁰². Tek satıcı, her ne kadar ürün hakkında bilgiler verip malların monte edilmesi ve bakımı gibi çeşitli hizmetler verse de bu hizmetin sunumu anlamında olmayıp mal(lar)ın sürümünü artırmak için kullanılan bir yöntemdir²⁰³.

Franchise alanın giriş ve dönemsel ücret ödenmesi yükümlülüğü, tek satıcı için söz konusu olmayıp tek satıcı, aldığı malların bedelini ödemekle yükümlüdür²⁰⁴. Ayrıca, tek satıcılık sözleşmesinde tek satıcının tekel hakkına sahip olması bir zorunluluk iken; franchise sözleşmesinde, franchise verenin, sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa franchise alanın iş yaptığı bölgede başka kişilere franchise verebilmesi mümkündür²⁰⁵.

1.6.6. Vekâlet Sözleşmesi

Vekâlet sözleşmesi, TBK m. 502/1 hükmünde tanımlanmıştır. Buna göre; vekâlet sözleşmesi, “*vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemi yapmayı üstlendiği*” bir sözleşmedir. Ancak doktrinde, bu tanımın eksik kaldığı ve vekâlet sözleşmesinin,

¹⁹⁹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 92; Nurcu, *Bayilik Sözleşmesi*, 67; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 49.

²⁰⁰ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 92; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 49; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 32.

²⁰¹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 95; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 110; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 110; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 49; Ayata, *Tarafların Borçları*, 35; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 34-35.

²⁰² Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 95; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 110; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 110; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 49; Ayata, *Tarafların Borçları*, 35; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 34-35.

²⁰³ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 95; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 110; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 49; Ayata, *Tarafların Borçları*, 35; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 34-35.

²⁰⁴ Nurcu, *Bayilik Sözleşmesi*, 67-68; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 92; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 112; Olgaç, *Tek Satıcılık*, 47; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 111; Yavuz, “Franchise”, 66; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 32.

²⁰⁵ Ulaş, *Franchising Sistemi*, 111; Olgaç, *Tek Satıcılık*, 47; Topcuoğlu, “İnhisar (Tekel) Kaydı”, 30; Bu farklılık franchise alanın denkleştirme talebinde de, önemi haizdir. Zira tekel hakkını ihtiva eden franchise sözleşmeleri için TTK m. 122 hükmü uygulama alanı bulmaktadır. İdris Yılmaz, *Denkleştirme İsteminde Hakkaniyet Koşulu ve Yargıtay Kararları Doğrultusunda İncelenmesi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 116.

özel güven ilişkisine dayanan, vekil tarafından vekâlet verenin menfaati ile iradesi doğrultusunda istenilen zamanda belli bir işin veya işlemin üstlenildiği ancak sonucunun rizikosunun üstlenilmediği bir sözleşme olarak daha geniş bir tanıma yer verilmiştir²⁰⁶.

Her iki sözleşmenin muhteviyatında işgörme, sadakat ve güven yükümlülükleri vardır²⁰⁷. Buna bağlı olarak, bu sözleşmeler, sır saklama, karşı tarafı bilgilendirme, alınan şeyleri iade gibi yükümlülükleri de ihtiva eder²⁰⁸.

Vekâlet sözleşmesinin hukuki niteliği, işin niteliğine göre ani edimli veya sürekli bir borç ilişkisi doğuran sözleşme olabilir iken; yukarıda belirttiğimiz üzere franchise sözleşmesinin ani edimli olması beklenemez ve sürekli bir borç ilişkisi meydana getirir²⁰⁹.

Vekâlet sözleşmesinde vekil, doğrudan veya dolaylı temsilde müvekkili hesabına hareket ettiğinden işin yapılmasından doğan risklere kendisi katlanmaz iken; franchise alan doğacak riskleri kendisi üstlenir²¹⁰.

Vekâlet sözleşmesinde vekilin, vekâlet verenin talimatlarına uyma yükümlülüğü daha dar kapsamlı iken; franchise alanın uyması gereken talimatlar daha geniştir. Zira vekil amaç için uygun olmadığını düşündüğü talimatlara uygun davranmak zorunda değil iken; franchise alanın işyerinin belirlenmesi, çalışanların giyecekleri gibi hususlarda kendisine belirtilen talimatları yerine getirmesi beklenir²¹¹.

²⁰⁶ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 53.

²⁰⁷ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 105; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 119; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 54; Ayata, *Tarafların Borçları*, 27; Yavuz, “Franchise”, 76-77; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 20.

²⁰⁸ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 105; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 54; Ayata, *Tarafların Borçları*, 27; Yavuz, 76-77; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 20.

²⁰⁹ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 120; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 54; Ayata, *Tarafların Borçları*, 28-29; Yavuz, “Franchise”, 77; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 20.

²¹⁰ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 106; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 22; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 119; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 54; Ayata, *Tarafların Borçları*, 27; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 30; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 21.

²¹¹ Uygulamada, franchise alanlar için “franchise el kitapları” basılmakta ve franchise alana teslim edilmektedir. Bu el kitabında yazan talimatlara franchise alanın uyması gerekir. Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 106-107; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 121; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 54; Ayata, *Tarafların Borçları*, 29; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 21-22; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 31.

Eksik borç yükleyici niteliği haiz vekâlet sözleşmesinde vekile ücret verilmesi zorunlu iken; franchise sözleşmesi, her tam iki tarafa borç yükleyici niteliği haizdir²¹². Vekâlet sözleşmesi ile franchise sözleşmesinin birbirinden ayrılan diğer bir yönü ise, ücretin kime ödeneceğidir. Vekâlet sözleşmesinde ücret vekile ödenir iken; franchise sözleşmesinde franchise alana değil franchise verene ücret ödenmesi gerekmektedir²¹³. Vekâlet verenin yapılan masraf ve avansları karşılaması gerekir iken; franchise verenin böyle bir yükümlülüğü bulunmaz²¹⁴. Yine vekilin işin ifasıyla birlikte elde ettiklerini vekâlet verene teslim etmesi gerekir iken; tüm risklere katlanan franchise alanın, ödemesi gereken ücretler olsa da kendi kazançlarını ve kazanımlarını franchise verene vermesi gerekmez²¹⁵.

Vekâlet sözleşmesi ile franchise sözleşmesi, sona erme halleri zaviyesinden de farklılık göstermektedir. Zira vekil için her zaman azil ve istifa gündeme gelebilir iken; franchise alan için böyle bir durum söz konusu değildir²¹⁶. Zira franchise sözleşmesinin taraflarının tacir olması, kurulacak ilişkinin kısa sayılmayacak bir süre boyunca devam edeceği inancıyla plan yapılması ve sıkı güven ilişkisi; azil veya istifa müesseselerini, franchise sözleşmesinin niteliği zaviyesinden dışarıda bırakmayı gerektirmektedir²¹⁷.

1.6.7. Şube Kavramı

Şube kavramı, Türk Ticaret Kanunu'nda tanımlanmamıştır. Bununla birlikte, mevzuatımızda farklı kanunlarda şube kavramı için tanımlamalar yapılmıştır. 5174 sayılı TOBB Kanunu m. 9/2²¹⁸, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu m. 3²¹⁹, 6361 sayılı Finansal Kiralama Kanunu m. 3/1-i²²⁰ ve Ticaret Sicil Yönetmeliği m. 118²²¹

²¹² Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 119-120; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 54; Yavuz, “Franchise”, 77; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 22.

²¹³ Yavuz, “Franchise”, 77.

²¹⁴ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 107; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 120; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 54; Ayata, *Tarafların Borçları*, 28; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 22; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 31.

²¹⁵ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 107; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 120-121; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 54; Yavuz, “Franchise”, 78; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 22.

²¹⁶ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 23; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 106; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 121; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 54; Ayata, *Tarafların Borçları*, 28; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 21.

²¹⁷ Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 21.

²¹⁸ R.G., T. 01.06.2004, S. 25479.

²¹⁹ R.G., T. 01.11.2005, S. 25983.

²²⁰ R.G., T. 13.12.2012, S. 28496.

²²¹ R.G., T. 27.01.2013, S. 28541.

hükümleri, bu tanımlara örnek olarak gösterilebilir. Ancak bu tanımlar, düzenlediği kanuna özel tanımlar olduğu ve şube kavramının tüm unsurlarını ihtiva etmediği için şube kavramını tanımlamakta eksik kalmaktadır. Buna rağmen mezkûr hükümlerde, “merkeze bağlılık” ve “tek başına işlem yapabilirlik” unsurları ortak unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır²²². Bununla birlikte, esaslı unsurlarını gözeterek şubeyi, iç ilişkide merkeze bağlı olsa da, dış ilişkide bağımsız hareket kabiliyeti olan ve merkezin yaptığı faaliyetlerin benzerlerini, ondan farklı bir yerde yürüten birimler olarak tanımlayabiliriz²²³.

Şube ile franchise alanın işletmesi arasındaki ilişki, birbirine oldukça benzemektedir. Franchise sözleşmesinde, tarafların yükümlülükleri kısmında da değinileceği üzere, tarafların işletmelerinde, (işin yürütülmesi, çalışanların eğitimi, franchise alana ait işletmenin görünümü gibi hususlarda) yoğun bir ilişki söz konusudur. Bu sıkı işbirliği neticesinde franchise alanın işletmesi, franchise verenin işletmesinin adeta bir şubesi gibi görünebilmektedir²²⁴.

Her ne kadar franchise alanın işletmesi bir şube gibi görünüm verse de, şube olmanın esaslı unsurlarını taşımamaktadır. Franchise alanın işletmesini bir şube olmaktan ayıran en önemli husus; işletmenin franchise verene değil, franchise alana ait olmasıdır. Bir yerin şube olabilmesi, yukarıda şube kavramının tanımını yaparken de belirttiğimiz üzere, o yerin merkezinin sahibi ile aynı kişiye ait olmasını gerektirir. Yine şubede yapılan işlemler, merkeze aittir. Oysa franchise alan ve franchise veren birbirinden bağımsız iki tacir olup franchise alan işlemlerini, kendi adına ve hesabına yapmakla kalmayıp yapılan işlemlerden de bizzat kendisi sorumlu olur²²⁵. Dolayısıyla her ne kadar görünüm olarak franchise alanın işletmesi, franchise verenin bir şubesi gibi görünse de, hukuki nitelik olarak franchise verenin bir şubesi değildir.

²²² Ferhat Kayış, *Ticari İşletmede Şube Kavramı ve Şube Olmaya Bağlı Hüküm ve Sonuçlar* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019), 80.

²²³ Kayış, *Şube Kavramı*, 96.

²²⁴ Kayış, *Şube Kavramı*, 154.

²²⁵ Kayış, *Şube Kavramı*, 154; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 137.

İKİNCİ BÖLÜM

FRANCHISE SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE REKABET YASAĞI

2.1. Genel Olarak

Yukarıda franchise sözleşmesinin tanımına yer vermiş ve bu sözleşmenin taraflara yüklediği birtakım yükümlülükler vardır. Franchise sözleşmesinde franchise alanın yükümlülüklerinden biri de, franchise veren ile rekabet yasağıdır.

Franchise alanın rekabet yasağı, franchise verenin menfaatini korumakta olup onu düzenleyen hükümlerle çizilen sınırlar da, franchise veren karşısında daha güçsüz sayılabilen franchise alanı da korumaktadır²²⁶.

Çalışmamızın bu bölümünde, tarafların yükümlülükleri ve mezkûr yasak incelenecektir. Rekabet yasağı incelenmeden önce rekabet, rekabet yasağı, sözleşme özgürlüğü ve çalışma özgürlüğü kavramları da açıklanmaya çalışılacaktır. Franchise alanın rekabet yasağı, yasağın uyulması gereken dönem bakımından ayrı ayrı incelenecektir. Zira rekabet yasağının mezkûr kavramlarla yadsınamaz bir ilişkisi vardır ve franchise alanın rekabet yasağı da, diğer benzer sözleşmelerde olduğu gibi sözleşme devam ederken ve sözleşme sonrası olmak üzere farklı görünümlere sahiptir²²⁷. Franchise alanın rekabet yasağı, aksi kararlaştırılmadıkça, franchise sözleşmesi devam ettiği sürece uyulması gereken bir yasaktır. Oysa franchise sözleşmesi sonrası için de, yapılacak bir belirleme ve/veya sözleşme ile franchise alanın bu yasağa uyması gerekebilir. Franchise

²²⁶ Abbas Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 89/1 (2015): 25; İsmet Sayhan, “Rekabet Kavramı ve Haksız Rekabet, Rekabet Yasağı ve Rekabetin Korunması Müesseselerinin Hukuki Temeli”, *Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1/2 (2013): 108; Muhammed Cihan Güven, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Acente Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), 57-58.

²²⁷ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 130.

sözleşmesi devam ederken rekabet yasağı ile sözleşme sonrası için rekabet yasağının şartları birbirinden farklılık gösterir.

Franchise sözleşmesi devam ederken rekabet yasağı, sürekli borç ilişkisindeki güvene (özen ve sadakat yükümlülüğüne) dayanmaktaysa da, franchise sözleşmesi sonrası rekabet yasağı, farklı bir belirleme ve/veya sözleşmeye dayanır²²⁸.

Bu iki farklı döneme ait rekabet yasağı birbiri ile karıştırılmamalıdır. Bu sebeple, franchise alanın rekabet yasağı, rekabet, rekabet yasağı, sözleşme özgürlüğü ve çalışma özgürlüğü kavramları açıklandıktan sonra franchise alanın sözleşme devam ederken özen ve sadakat yükümlülüğü ile onun görünümü olan rekabet yasağı ve franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağı olarak iki başlık halinde incelendi.

2.2. Franchise Sözleşmesinde Tarafların Yükümlülükleri

2.2.1. Franchise Sözleşmesinin Tarafları

Soyut nitelikteki mallarının kullanılmasını sağlamakla yükümlü olan franchise veren (franchisor), franchise sözleşmesinin taraflarından biridir. Franchise veren, aynı zamanda bir ticari işletmeyi işletmesi zaviyesinden tacir sıfatını da haizdir. Dolayısıyla franchise verenin basiretli bir tacir gibi davranması da gerekir²²⁹.

Soyut nitelikli malları kullanıp mal(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in sürümünü sağlamakla yükümlü olan franchise alan (franchisee) ise, sözleşmenin diğer tarafını oluşturur. O, bağımsız bir müteşebbis olup kendi adına ve hesabına çalışır²³⁰. Sistemin düzgün işleyebilmesi adına talimatlara uyması gerekse ve bu durum onun hareket alanını sınırlasa da, franchise alanın bağımsız olduğu sonucu değişmez²³¹.

²²⁸ Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 128-129; Ayata, *Tarafların Borçları*, 129; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 274; Eser Rüzgâr, “Yeni Türk Ticaret Kanunu Işığında Acentelik Sözleşmeleri”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 1/5 (2011): 433; Musa Edip Doğan, “Acentelik” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, 2021), 131; Sadullah Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı Anlaşması* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017), 61; Yusuf Korun, “Acentenin Hak ve Borçları” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, 2013), 116.

²²⁹ Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 85.

²³⁰ Öyle ki, franchise alanın bağımsızlığı, franchise sözleşmesinin, vekâlet, acente, hizmet ve komisyonculuk gibi diğer pek çok sözleşmeden ayrıldığını gösteren bir özelliktir. Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 97; Ayata, *Tarafların Borçları*, 8; Eren, *Özel Hükümler*, 902.

²³¹ Zira her türlü riske kendisi katlanan franchise alanın sınırları olsa da, serbestçe hareket edebileceği noktalar da az değildir. Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 15.

Franchise alanın işletmesi, TTK m. 11 hükmünde işaret edilen sınırı aşmayabilir. Bu sebeple, franchise alanın tacir olması da gerekmeyp esnaf olabilmesi de mümkündür²³².

2.2.2. Franchise Veren Yükümlülükleri

2.2.2.1. Bilgilendirme Yükümlülüğü

TMK m. 2/1 hükmüne göre²³³, sözleşmenin tarafları, haklarını kullanırken ve yükümlülüklerini yerine getirirken dürüst davranmalıdır. Dolayısıyla güven ilişkisinin oldukça yoğun olduğu franchise sözleşmesinde, taraflar, birbirlerinde oluşturduğu güveni zedeleyecek davranışlardan uzak durmalıdır²³⁴. Mezkûr yükümlülük, yalnızca sözleşmenin ifası sırasında söz konusu olmayıp aynı zamanda sözleşme öncesi için de geçerlidir²³⁵.

Franchise veren, franchise sistemine katılmak isteyen franchise alanı, sağlıklı bir karar alabilmek adına elde ettiği tecrübeler, birtakım istatistiksel veriler, yaşanabilecek muhtemel sorunlar ve izlenecek yollar hakkında doğru biçimde bilgilendirmek ile yükümlüdür²³⁶. Aksi halde aldatıcı bilgiler sebebi ile sözleşme öncesinde kusurlu hareketlerde bulunarak TMK m. 2 hükmünü ihlal eden ve franchise alanı zarara uğratan franchise veren, bu zararı tazmin etmek ile yükümlü olacaktır²³⁷.

2.2.2.2. Franchise Sistemini Kullandırma Yükümlülüğü

Franchise sistemi, soyut niteliği haiz gayri maddi mallardan, pazarlamadan ve bir teşkilattan oluşmaktadır ve franchise veren, franchise alana bu sistemi kullandırmak ile yükümlüdür²³⁸. Dolayısıyla franchise veren, sözleşme kapsamında kendisine ait

²³² Tuna, “Rekabet Yasası”, 20; Aksi yönde; Yavuzve Demirağ Aktaş, iki tarafın tacir sıfatını haiz olduğunu kabul etmekte ve TBK m. 18/3 hükmüne riayet edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla franchise alanın da, tacir olduğunu kabul emektedir. Ancak belirttiğimiz üzere franchise alanın tacir olması gerekmemektedir. Yavuz, “Franchise”, 175; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 67.

²³³ TMK m. 2/1 hükmü: “Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır”.

²³⁴ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 109; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 130-131; M. Zahid Doğanay, *Franchise Sözleşmesinde Denkleştirme Talebi*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 69; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 29; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 45; Ayata, *Tarafların Borçları*, 59-60.

²³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz.; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 55-62.

²³⁶ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 110; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 132; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 29.

²³⁷ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 112; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 113; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 29; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 45; Ayata, *Tarafların Borçları*, 63-64.

²³⁸ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 113; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 137-138; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 30; Ayata, *Tarafların Borçları*, 41-42; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 70.

markayı, teknik bilgi ve tecrübeleri, patenti, işletme adını franchise alana kullandırmalıdır²³⁹.

Yukarıda belirttiğimiz gibi franchise alanın işletmesi adeta bir şube görünümünde olmalı ve bunun sağlanması için de franchise verenin bu yükümlülüğe hassasiyetle uyması büyük önemi haizdir. Franchise verenin bu yükümlülüğe aykırı hareket etmesi, franchise alanın, bu durumu haklı bir neden olarak ileri sürüp sözleşmeyi feshetmesi ile sonuçlanabilecektir²⁴⁰.

Marka SMK m. 4 hükmünde tanımlanmıştır. Bu hükme göre marka, bir işletmenin mal(lar)ını ve/veya hizmet(ler)ini, diğer işletmelerden ayırt edebilmeye yarayan ve sözcüklerden, renklerden, harflerden, sayılardan, seslerden ve/veya şekillerden oluşabilen işaretlerdir²⁴¹. Bir marka, ait olduğu işletmeye ait mal(lar)ı ve/veya hizmet(ler)i diğer işletmelere ait olanlardan ayırt etmek ile birlikte, kaliteyi garanti etme, reklam, kaynak gösterme, alıcıyı çekme, rekabet yaratma, pazarları geliştirme gibi işlevleri de haizdir²⁴².

Anlaşılabileceği üzere marka, franchise verenin kullandırma yükümlülüğü kapsamında olmazsa olmaz içeriklerinden biridir. Franchise alan, franchise verene ait markayı kullanarak fazladan bir emek göstermesine ve reklam yapmasına dahi gerek kalmadan, markaya bağlanmış müşteri çevresine ulaşabilme imkânına kavuşur²⁴³. Dolayısıyla markanın “müşteri çevresinden yararlandırma işlevi”nin, acentelik, bayilik, tek satıcılık sözleşmelerinde olduğu gibi franchise sözleşmesinde de önemi haiz olduğunu söyleyebiliriz²⁴⁴. Bununla birlikte, franchise veren, ayrıca markanın devamlılığını sağlamak ile de yükümlüdür²⁴⁵.

²³⁹ Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 70-71; Gürkaynak, *Rekabet Hukuku*, 237.

²⁴⁰ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 110; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 114; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 71.

²⁴¹ Semra Çetiner ve Armağan Ebru Bozkurt Yüksel. *Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık: 2023), 169.

²⁴² Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 50-52; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 66; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 72.

²⁴³ Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 72.

²⁴⁴ Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 72.

²⁴⁵ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 124; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 98; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 159; Doğanay bu durumu, koruma süresi dolan marka için yenileme işlemlerinin yapılması ile örneklendirmiştir. Buna göre, koruma süresi dolan markanın, franchise veren tarafından koruma süresinin yenilenmesine ilişkin işlemlerin de yapılması gerekir. Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 72.

Ticaret ünvanı TTK m. 9/1 hükmüne göre, ticari işletmesi ile alakalı işlemleri yaparken ve belgeleri imzalarken her tacir tarafından kullanılır. Franchise sözleşmesinde franchise alanın, franchise verene ait ticaret ünvanını kullanacağı kararlaştırılabilirse de, bu yönde bir madde ihtiva eden sözleşmenin kesin veya kısmi hükümsüzlüğü gündeme gelebilir²⁴⁶. Çünkü TTK m. 45 hükmüne göre, Türkiye’de bir sicil bölgesinde tescil edilmiş bir ticaret ünvanının, ayırt edici niteliği haiz bir başka ek almaksızın bir başka tacir tarafından kullanılamaz. Aynı şekilde TTK m. 50 hükmüne göre, tescil ve ilan edilmiş olan ticaret ünvanı, yalnızca ait olduğu kişi tarafından kullanılabilir.

Bununla birlikte, franchise alanın işletmesinin, franchise verenin bir şubesi gibi yeknesak bir görüntü sağlayabilmesi gerektiğinden doktrinde birtakım çözüm önerileri ileri sürülmüştür.

İlk görüşe göre, franchise alan, ticaret ünvanını gizlemelidir²⁴⁷. Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre, franchise alanın müşterisine fiş ve fatura vermesi gibi ticaret ünvanını açıklamak zorunda olduğu durumların var olması sebebi ile ticaret ünvanın gizlenmesi pek mümkün olmayıp franchise veren sözleşmeyi yalnızca sermaye şirketi ile yapacağını duyurarak ticaret ünvanı alınacağı sırada franchise verene ait ticaret ünvanı ayırt edici özelliği haiz bir ek olarak kullanılabilecektir²⁴⁸.

Franchise alana ait sermaye şirketinin franchise verene ait şirket ile aynı türden olmasının gerekip gerekmediği hususunda da doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bizim de katıldığımız ilk görüşe göre, ikisinin de aynı türden şirketler olması gerekir²⁴⁹. Ancak ikinci görüşe göre, franchise verenin müşteriler ile doğrudan bir işlem yapmaması, reklamlarda da franchise verene ait ticaret ünvanından ziyade diğer tanıtıcı unsurların kullanılması ve dolayısıyla müşteri tarafından çok fazla bilinmeyen ticaret ünvanı karşısında iki şirketin aynı türden şirketler olmasına gerek yoktur²⁵⁰.

İşletme adı TTK m. 53 hükmüne göre, bir işletmeyi tanıtmaya ve diğer işletmelerden ayırmaya yarar. Her tacir ticaret ünvanı kullanmak zorundaysa da, işletme adı

²⁴⁶ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 126; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 150; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 109-110; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 74; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 32; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 58.

²⁴⁷ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 127; Ayata, *Tarafların Borçları*, 54.

²⁴⁸ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 151; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 110; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 75.

²⁴⁹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 127; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 151.

²⁵⁰ Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 75.

kullanmak zorunda değildir²⁵¹. Ancak işletme adı kullanılmak istenirse TTK m. 53 hükmüne göre işletme adının tescil edilmesi de gerekir.

Franchise alanın işletmesinin şube görünümünde olması gerekliliği karşısında işletme adının da, franchise veren ile aynı olması beklenebilir. Ancak TTK m. 53 ve 50 hükümlerine göre işletme adı yalnızca sahibince kullanılabilir. Doktrinde bu sebepler ile franchise alanın, franchise verene ait işletme adını birebir kullanıp kullanamayacağına ilişkin olarak farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Bizim de katıldığımız ilk görüşe göre, TTK hükümlerinin açık ifadeleri ışığında franchise alan, ek almaksızın franchise verene ait işletme adını kullanamaz²⁵². İkinci görüşe göre ise, hükmün amacına bakmak gerektiği vurgulanmış ve buna göre mezkûr hükümlerin amacının, müşterilerin aldanmasını ve zarara uğramalarını önlemek olduğu gözetilerek aldatma veya zarara uğratma ihtimali olmayan franchise alan için ek almak zorunlu değildir²⁵³.

Teknik bilgi diğer bir ifade ile know-how, genellikle ticari ve ekonomik faaliyetlerin yürütülmesi için kullanılan, her zaman olması gerekme de çoğu zaman gizli olma özelliğini haiz olan ve patent ile korunmaya alınmamış olan işletmeye ilişkin ve/veya teknik bilgi ile tecrübeler olarak tanımlanabilir²⁵⁴. Dolayısıyla bilgi ve tecrübelerin teknik bir bilgi niteliğini haiz olabilmeleri, onların ticari ve teknik alana ilişkin, kolayca ulaşılamayan, patent ile korunmamış ve üçüncü kişilere aktarılabilir olmasına bağlıdır²⁵⁵.

Franchise verenin sistemde mevcut olan bu teknik bilgileri, sözleşme kapsamındaki mal(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in üretimi, hazırlanması ile sürümlerinin yapılması ile ilgili olarak franchise alana aktarması gerekir²⁵⁶.

²⁵¹ Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 76; Ayata, *Tarafların Borçları*, 53.

²⁵² Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 127-128; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 76-77

²⁵³ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 110-114; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 152-153; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 58,59.

²⁵⁴ Çiğdem Kırca, *Know-How Sözleşmesinin Hukuki Niteliği (Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan)* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1998), 245.

²⁵⁵ Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 77.

²⁵⁶ Kırca, 133; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 147; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 77-78; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 59; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 33; Ayata, *Tarafların Borçları*, 57-58.

2.2.2.3. Franchise Alanı Koruma ve Destekleme Yükümlülüğü

Franchise veren, hem franchise alanın işletmesinin kuruluşu esnasında hem de devamında franchise alanı korumak ile yükümlüdür. Bu yükümlülüğün müvekkil/sağlayıcı için yan edim olarak belirlendiği acentelik ve tek satıcılık sözleşmelerinden farklı olarak; franchise sözleşmesinde bu yükümlülük, franchise veren için asli edim yükümlülüğü niteliğindedir²⁵⁷. Bu yükümlülüğün içeriğinin ve kapsamının sözleşmenin niteliğine göre değişmesi mümkün olmak ile birlikte, sözleşmede bu yönde bir yükümlülük kararlaştırılmasa dahi, franchise alanın sisteme katılmasının ve uyum sağlamanın franchise verenin desteği ile sağlanması gerekir²⁵⁸.

Franchise veren, franchise alanın işletmesinin faaliyet göstereceği yer (satın alma, kiralama, gereken izinleri alma, faaliyet göstereceği bölge, gerekli hukuki diğer işlemleri yapma), iç ve dış tasarımı, renkleri, gerekli donanımının sağlanması, çalışanların nitelikleri hakkında yardımcı olmak ile yükümlüdür²⁵⁹. Yine franchise alanın işletmesinde çalışacakların eğitilmesi, pazardaki güncel haberlerin bildirilmesi, varsa aleyhe açılan davalar ile ilgili bilgi verilmesi franchise tarafından yerine getirilmesi gereken diğer yükümlülüklerdir²⁶⁰.

2.2.3. Franchise Alanın Yükümlülükleri

2.2.3.1. Mal(lar)ın ve/veya Hizmet(ler)in Sürümünü Yapma Yükümlülüğü

Franchise alan, sözleşmeye konu olan mal(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in sürümünü kendi adına ve hesabına gerçekleştirmek, arttırma gayretinde bulunmak ve bunu güven ilişkisine bağlı olarak bizzat yapmak ile yükümlüdür²⁶¹.

²⁵⁷ Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 78; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 12; Kırca, 136; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 162; Y. HGK, 16.05.2019, E. 2017/60, K. 2019/579, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

²⁵⁸ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 137; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 163; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 78; Ayata, *Tarafların Borçları*, 69.

²⁵⁹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 137-138, Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 164-165; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 79; Leylan Demirağ Aktaş ve Şükrü Yıldız, “Franchise Sözleşmesinin Sona Ermesi ya da Feshi Durumunda Franchise Verilen Taşınmazın Hukuki Durumu”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, 3/6 (2019): 116.

²⁶⁰ Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 79-80; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 102-103; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 12.

²⁶¹ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 12; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 147-148; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 186; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 81; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 75-76; Topçuoğlu, “Franchise Sözleşmesinde”, 120; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 36; Eren, *Özel Hükümler*, 912.

Franchise alanın bu yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğinin değerlendirilmesinde kişisel yeteneklerine ve/veya imkânlarına göre değil, aynı iş kolu ve koşullardaki bir tacirin göstermesi gerekli olan tedbire, sağduyuya ve basiretli davranışına bakılır²⁶². Bu kapsamda franchise alan, faaliyet bölgesi ile sınırlı ve franchise verenin denetiminde olmak üzere gereken reklamı yapmak ile de yükümlüdür²⁶³.

2.2.3.2. Franchise Sistemini Kullanma Yükümlülüğü

Franchise alan, işletmesinin, franchise verenin işletmesinin bir şubesi gibi görünebilmesi için ona ait gayri maddi malları gereği gibi kullanmak ile yükümlüdür²⁶⁴. Örneğin; ilgili mal(lar)da ve/veya hizmet(ler)de, franchise verene ait markanın, işletme adının (işletmede görünür biçimde) ve diğer tanıtıcı unsurların franchise alanca kullanılması, bu kapsamdadır²⁶⁵. Bununla birlikte franchise alan, bu gayri maddi unsurları franchise ilişkisi olmayan bir diğer işletmesinde kullanmamalıdır²⁶⁶. Franchise alanın, bu yükümlülük kapsamında, başkasına ait gayri maddi unsurları kullanmaması da gerekir²⁶⁷. Franchise verene ait ticaret ünvanının yapılacak bir ek ile kullanıldığı durumlarda franchise alan, yeknesaklığın bozulmaması adına farklı bir ticari faaliyet ile uğraşmamalıdır²⁶⁸.

Yukarıda zikrettiğimiz üzere her ne kadar franchise verenin, teknik bilginin kullanılabilmesi adına franchise alana eğitim vermesi yükümlülüğü varsa da; franchise alanın da bu eğitimlere düzenli olarak katılması yükümlülüğünün olduğunu belirtmek gerekir²⁶⁹.

²⁶² Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 150; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 187; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 12; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 81; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 36-37.

²⁶³ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 149-150; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 186; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 12-13; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 81-82; Eren, *Özel Hükümler*, 913.

²⁶⁴ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 188-189; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 13-14; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 82; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 76-77.

²⁶⁵ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 188-189; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 13-14; Doğanay, 82; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 76-77; Eren, *Özel Hükümler*, 913.

²⁶⁶ Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 83.

²⁶⁷ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 153; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 156-157; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 83.

²⁶⁸ Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 82.

²⁶⁹ Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 82-83; Topçuoğlu, “Franchise Sözleşmesinde”, 121.

2.2.3.3. Talimatlara Uyma ve Denetlemelere Katlanma Yükümlülüğü

Franchise ilişkilerinde her ne kadar bir hiyerarşi bulunmasa da, sistemin doğru çalışabilmesi için franchise verenin belirlemiş olduğu birtakım kurallar olacaktır. Uygulamada sözleşme veya işletme el kitabı adı verilen kitapta belirlenmiş olan bu kurallara, franchise alan, sistemin gerektirdiği ölçüde uymak ile yükümlüdür²⁷⁰. Franchise sözleşmesi, diğer bağımsız tacir yardımcılara nazaran daha sıkı bir ilişki ihtiva ettiğinden, franchise alanın uyacağı talimatların sınırı da daha geniştir ve onun bu özelliği, yukarıda benzer sözleşmeler kısmında belirttiğimiz gibi hizmet sözleşmesine yakın olduğu kısmını oluşturur²⁷¹. Bununla birlikte, franchise alanın talimatlara uyma yükümlülüğü, beraberinde franchise verenin bu talimatlara uygun hareket edilip edilmediğini denetlemesine katlanmasını da gerektirir²⁷².

2.2.3.4. Ücret Ödeme Yükümlülüğü

Franchise sözleşmesinin asli edim yükümlülüklerinden biri olan ücret ödeme yükümlülüğü, giriş (başlangıç, franchisefee) ücreti ve/veya dönemsel (sürekli, royalty) ücret olarak ifa edilebilir²⁷³.

Giriş ücreti, franchise verenin, işletme kurulurken yerine getirmek ile yükümlü olduğu desteğin karşılığıdır ve franchise verenin yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde franchise alan, ödemelik def'i ileri sürüp ücret ödemekten imtina edebilir²⁷⁴. Bu ücret, sözleşme boyunca sadece başlangıçta bir defaya mahsus ödenen bir ücrettir²⁷⁵.

Franchise verenin (reklam vermek, franchise alana destek olmak, eğitim vermek, gayri maddi unsurları kullanırmak gibi) sürekli olarak yerine getirmesi gerekli yükümlülüklerinin karşılığı olan dönemsel ücret ise, taraflarca kararlaştırılan aralıklar

²⁷⁰ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 153; Topçu, "Franchising Sözleşmesi", 109-110; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 190; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 155-156; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 83; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 38; Topçuoğlu, "Franchise Sözleşmesinde", 121.

²⁷¹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 154; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 83; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 78.

²⁷² Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 156; Topçu, "Franchising Sözleşmesi", 86; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 192; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 14; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 84; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 38; Topçuoğlu, "Franchise Sözleşmesinde", 121.

²⁷³ Kerametdin Tezcan, "Franchising Sisteminde Know-How Karşılığında Tam Mükelleflerin Dar Mükelleflere Yaptığı Ödemelerin Vergisel Boyutu", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8/8 (2001): 252; Eren, *Özel Hükümler*, 903.

²⁷⁴ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 146; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 182; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 84.

²⁷⁵ Eren, *Özel Hükümler*, 912.

ile ödenen bir ücrettir²⁷⁶. Genellikle franchise alanın bir yıl boyunca elde ettiği cironun belirli bir yüzdelik oranına göre belirlenir²⁷⁷.

Uygulamada genel nitelikteki reklamlara harcamalar yapılmakta ve bu reklamlardan yararlanan franchise alanın da, yapılan bu harcamalara katkıda bulunacağı ayrıca kararlaştırılabilmektedir²⁷⁸. Ancak franchise verenin ücret ödemediği reklamlar için franchise alanın bir reklam ücreti ödemesine gerek yoktur²⁷⁹.

2.2.3.5. Mal(lar)ı ve/veya Hizmet(ler)i Franchise Veren veya Onun Belirlediği Kişilerden Tedarik Etme Yükümlülüğü

Franchise alanın, özen ve sadakat yükümlülüğünün görünümlerinden bir diğeri ise, mal(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in tedarikine ilişkindir. Franchise alan, sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için yeterli miktarda malzemeyi stoğunda bulundurmalıdır²⁸⁰.

Değinilmesi gereken bir diğer husus, franchise alanın, sistemin gereği gibi yürütülebilmesi için gerekli malzemeyi nereden tedarik edeceğidir. Franchise sözleşmesinde buna ilişkin bir belirleme yapılmışsa sözleşmeye uygun hareket edilmesi gerektiği açıktır. Sözleşmede mal(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in tamamının franchise veren tarafından tedarik edileceği kararlaştırılabileceği gibi bunların belli süreler içinde, belli miktarlarda alınacağı da kararlaştırılabilir²⁸¹.

Sözleşmede bir belirleme yapılmadığı durumlarda franchise alanın, sistemde yararlanılacak mal(lar)ı ve/veya hizmet(ler)i, herhangi bir kişiden tedarik edebilmesi mümkün olup yalnızca franchise veren tarafından tedarik etmesi gibi bir yükümlülüğü yoktur²⁸². Franchise sisteminin görünümü zedelenmediği ve gerekli kalitenin sağlandığı sürece mal(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in kim tarafından tedarik edildiği önemli olmayıp

²⁷⁶ Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 84; Tezcan, “Franchising Sisteminde”, 252.

²⁷⁷ Eren, *Özel Hükümler*, 912.

²⁷⁸ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 147; Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 84; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 184; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 36; Ulaş, *Franchising Sistemi*, 96.

²⁷⁹ Doğanay, *Denkleştirme Talebi*, 84.

²⁸⁰ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 167; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 105.

²⁸¹ Bununla birlikte, bu belirleme, iktisadi serbestiyi ortadan kaldıracak biçimde bir sınırlandırma getirmemelidir. Aksi takdirde bu düzeye ulaşan sınırlandırmalar, TBK m. 26-27 ve TMK m.23 hükümleri gereğince geçersiz sayılacaktır. Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 168; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 106.

²⁸² Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 167; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 213; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 105.

bunların, yalnızca franchise veren tarafından tedarik edilmesinde franchise verenin haklı bir menfaati de bulunmamaktadır²⁸³. Kanaatimizce de belirleme yapılmadığı durumlarda franchise alan, mal(lar)ı ve/veya hizmet(ler)i dilediği yerden tedarik edebilmelidir. Ancak sözleşmeye ve mal(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in niteliğine göre bu durumun değişkenlik gösterebilmesi ihtimali de göz ardı edilmemelidir²⁸⁴.

2.3. Rekabet, Rekabet Yasağı, Sözleşme Özgürlüğü ve Çalışma Özgürlüğü Kavramları

2.3.1. Rekabet Kavramı Hakkında Genel Bilgiler

Franchise alanın rekabet yasağını incelerken değinilmesi gereken kavramların başında rekabet ve rekabet yasağı kavramları gelmektedir. Rekabet kelimesi, TDK sözlüğüne göre; “Aynı amacı güden kimseler arasındaki çekişme, yarışma, yarış” olarak tanımlanmaktadır²⁸⁵.

Rekabetin Korunması Hakkında Kanun²⁸⁶ m. 3 hükmünde, “mal ve hizmet piyasalarındaki teşebbüsler arasında özgürce ekonomik kararlar verilebilmesini sağlayan yarış” olarak tanımlanan İngilizce karşılığı ise, “competition” kelimesi olan kavramdır²⁸⁷.

Rekabet en kısa ifadeyle bir yarışır²⁸⁸. Bu yarış, ticari faaliyetlerin kalitesinin artmasına, ekonomik canlılığa, seçeneklerin artmasına ve fiyatların düşmesine katkı sağlayan olumlu gelişmelerin vesilesi olabilir²⁸⁹.

Rekabet hakkı ise, özgür biçimde özel teşebbüslerin kurulabilmesinin doğal bir neticesidir²⁹⁰. Korunmaya değer bu hak, sınırlandırılabilmesi mümkün olan kişilik haklarındanıdır²⁹¹.

²⁸³ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 167; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 213-214; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 105.

²⁸⁴ Yavuz, “Franchise”, 148-149; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 88-91.

²⁸⁵ Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr>, E.T.:15.11.2023.

²⁸⁶ R.G., T. 13.12.1994, S. 22140.

²⁸⁷ Rekabet Terimleri Sözlüğü. <https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/geneldosya/rk-terimleri-sozlugu-2018-pdf>, 128, E.T.: 15.11.2022.

²⁸⁸ Püren Kunt, “Rekabet Yasağı Sözleşmeleri”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 86/3 (2012): 236.

²⁸⁹ Sema Aydın ve Hasan Ali Kaplan, “Bağlı Tacir Yardımcılarının Rekabet Yasağı”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18/3 (2014): 166; Ahmet Emre Kaplan, *Bağlı Tacir Yardımcılarının Rekabet Yasağı* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), 7.

Rekabete ilişkin müesseseleri; “haksız rekabet”, “rekabet hukuku sınırlandırmaları” ve “rekabet yasağı” olarak sayabiliriz²⁹². Mezkûr müesseselerin haklı rekabetin muhafaza edilmesi zaviyesinden benzeyen yönleri bulunsa da, birbirlerinden farklı olduğunu da belirtmek gerekir.

Haksız rekabete ilişkin hükümler, herkes tarafından uyulması gerektiğine, iyiniyetli olunduğu müddetçe rekabetin serbest olduğuna, davalarda (tazminat hariç) kusurun aranmadığına ilişkin düzenlemeler ihtiva etmekte olup nispeten daha fazla kişiye dava açma yetkisi verir²⁹³. Rekabet yasağına ilişkin hükümler ise, bazı sözleşmeler için belirli kişiler tarafından uyulması gerektiğine, iyiniyete bakılmaksızın rekabetin yasaklandığına, dava açılabilmesi için kusurun var olmasına ilişkin düzenlemeler ihtiva etmekte olup sadece sözleşmenin diğer tarafına dava açma yetkisi vermektedir²⁹⁴.

Rekabet hukuku sınırlandırmalarına ilişkin hükümler, kamu düzeni ile kamu çıkarını koruyan, uygulanması için bir sözleşmenin varlığına ihtiyaç duymayan, bizzat rekabetin kendisine yönelik sınırlandırmalar getiren, kusursuz sorumluluk esasına dayalı düzenlemeler ihtiva etmekte olup nispeten daha fazla kişiye dava açma yetkisi verir²⁹⁵. Rekabet yasağına ilişkin hükümler ise, sözleşmeye dayalı olarak tarafların sözleşmeden doğan menfaatlerini koruyan, rekabet hakkına yönelik sınırlandırmalar getiren, dava açılabilmesi için kusurun var olması gerektiğine ilişkin düzenlemeler ihtiva etmekte olup yukarıda da belirttiğimiz üzere sadece sözleşmenin diğer tarafına dava açma yetkisi vermektedir²⁹⁶. Rekabet hukuku, rekabeti genişletmeyi ve bunun önündeki

²⁹⁰ Pınar Aşık, “Anonim Şirketlerde Rekabet Yasağı (TTK m. 396)”, *Ankara Barosu Dergisi*, 75/4 (2017): 166.

²⁹¹ Deniz Açıkgöz, *Çalışanın Haksız Rekabet Eylemleri ve Tazminat Sorumluluğu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 37.

²⁹² Ozan Can, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşması* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2011), 8.

²⁹³ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 10; Kaplan, *Rekabet Yasağı*, 14; Aydın ve Kaplan, “Rekabet Yasağı”, 166; Açıkgöz, *Haksız Rekabet Eylemleri*, 37; Ahmet Furkan Sorkun, *Tacir Yardımcıları ile Akdedilen Rekabet Yasağı Anlaşmaları* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 9-12.

²⁹⁴ Kaplan, *Rekabet Yasağı*, 15; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 10; Aydın ve Kaplan, “Rekabet Yasağı”, 166; Açıkgöz, *Haksız Rekabet Eylemleri*, 37.

²⁹⁵ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 12-13; Kaplan, *Rekabet Yasağı*, 15-16; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 12-16.

²⁹⁶ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 12-13; Kaplan, *Rekabet Yasağı*, 15-16; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 12-16.

engelleri aşmayı hedef tutarken; rekabet yasağı, bazı kişiler için belli sınırlarla rekabete engel olmayı amaçlar²⁹⁷.

2.3.2. Rekabet Yasağı Kavramı

2.3.2.1. Rekabet Yasağının Tanımı

Rekabet hakkının kullanılması ile olumlu gelişmeler meydana gelebilirse de, zararlı sonuçların doğması da muhtemeldir. İşte bu zararlı sonuçların doğmasının ve rekabet hakkının kötüye kullanılmasının önüne geçebilmek için rekabet hakkı, sınırlandırılabilir²⁹⁸. Dolayısıyla rekabet yasağının temelinde, işlerin iç yüzünü, sırlarını ve müşteri çevresini bilen yükümlünün, bu tecrübelerini diğer tarafın aleyhine kullanması ihtimali bulunmaktadır²⁹⁹. Tıpkı sözleşme yapma özgürlüğünün sınırlandırılmasında olduğu gibi rekabet hakkının sınırlandırılmasında da, sadakat yükümlülüğüne uygun hareket edilmesini sağlamak, böylece doğabilecek haksızlıkların önüne geçebilmek amaçlanmaktadır³⁰⁰. Bu sınırlandırma gayreti neticesinde ortaya çıkan kavramlardan biri de, rekabet yasağıdır.

Rekabet yasağı, aynı alanda faaliyet yürütenlerin, mücadelelerinde birbirlerine haksızlık yapmamasını sağlamayı hedef tutan bir yasaktır³⁰¹. Anlaşılabileceği üzere rekabet, bir hak da olsa, rekabetin kötüye kullanılması ihtimalinin bulunması ve bu ihtimal gerçekleştiğinde ispatının zor olması sebepleriyle, rekabet yasağı ile sınırlandırılabilir³⁰².

Rekabet yasağı, vekâlet, acentelik, hizmet vs. gibi sözleşmelerde bizzat kanun tarafından veya taraflarca sözleşmede belirlenen kişilere sözleşme devam ederken veya

²⁹⁷ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 12.

²⁹⁸ Aydın ve Kaplan, “Rekabet Yasağı”, 166.

²⁹⁹ Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 150-151.

³⁰⁰ Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 25; Sayhan, “Rekabet Kavramı”, 102; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 21-22; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 20-21; Sevil Doğan, *İşçinin Rekabet Yasağı - İş Sırrının Korunması* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 21.

³⁰¹ Doğan, *İşçinin Rekabet Yasağı*, 21; A. Eda Manav, “İş Hukukunda Rekabet Yasağı Sözleşmesinin Geçerlilik Koşulları”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 22/87 (2010): 323.

³⁰² Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 7.

sözleşme sonrasında geçerli olmak üzere yürüttükleri faaliyetler bakımından getirilen bir ticari faaliyet sınırlandırmasıdır³⁰³.

2.3.2.2. Rekabet Yasağını Düzenleyen Hükümler ve Özellikleri

Rekabet yasağının kendisi de sınırsız değildir ve ileride daha ayrıntılı değineceğimiz üzere mevzuatımızda, süre, yer ve konu gibi birtakım şartların sağlanması hususunda farklı sözleşmeler için rekabet yasağına ilişkin çeşitli hükümler yer almaktadır³⁰⁴. Uygulamada ise, isimsiz sözleşmeler için de rekabet yasağına ilişkin kayıtlar yer almaktadır³⁰⁵.

Rekabet yasağına ilişkin hükümler, tarafların sözleşmeden doğan şahsi menfaatlerinin korunmasına ve duyulan güvenin korunmasına hizmet etmektedir³⁰⁶. Bir başka deyişle, rekabet hakkını sınırlandıran bu düzenlemelerin, rekabetin sebep olacağı riskleri törpüleme amacı vardır³⁰⁷.

Rekabet yasağını düzenleyen hükümlerin bir diğer özelliği ise, özgürlüğü kısıtlayıcı niteliğinden kaynaklanır. Zira özgürlüğü sınırlandıran hükümler istisna teşkil eder ve kural olarak dar yorumlanmaları gerekir³⁰⁸. Dolayısıyla sözleşme devam ederken veya sözleşme sonrası olup olmadığına bakılmaksızın sözleşme ve çalışma özgürlüklerini sınırlandıran rekabet yasağına ilişkin hükümlerin dar yorumlanması gerekir³⁰⁹. Aksi halde sözleşme ve çalışma özgürlüğünün aşırı derecede sınırlandırılmasına yol açan hukuka aykırı uygulamaların önü açılabilir³¹⁰. Ancak bu hükümlerin dar olarak

³⁰³ Reha Poroy ve Hamdi Yasaman, *Ticari İşletme Hukuku*. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 315; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 7; Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 150.

³⁰⁴ TTK m. 104, TTK m.123, TBK m. 396, TBK m. 444, Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği m.5 hükümleri bunlara örnek gösterilebilir. Karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemeler için ayrıca bkz.: Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 14-18.

³⁰⁵ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 18.

³⁰⁶ Nazire Kaya, “Acentenin Sözleşme Süresince ve Sözleşmeden Sonraki Rekabet Yasağı”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 9/96 (2014): 43; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 36.

³⁰⁷ M. Polat Soyer, *Rekabet Yasağı Sözleşmesi (BK md. 348-352)* (İzmir: Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1994), 8; Doğan, *İşçinin Rekabet Yasağı*, 21.

³⁰⁸ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 23-24; Soyer, *Rekabet Yasağı Sözleşmesi*, 8; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 51.

³⁰⁹ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 23-24.

³¹⁰ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 24.

yorumlanması gerekliliği, (TTK m. 123 hükmünün franchise sözleşmesinde de olduğu gibi) hükümlerin, diğer sözleşmelere kıyasen uygulanamayacağı anlamına gelmez³¹¹.

2.3.2.3. Rekabet Yasağı Türleri

Rekabet yasağı kanuni ve sözleşmeden doğan rekabet yasağı olmak üzere ikiye ayrılır³¹². Kimin, hangi durumda rekabet etmesinin yasak olduğunun bizzat kanun koyucu tarafından belirlendiği durumlarda kanuni rekabet yasağından; kanun koyucunun yasak için herhangi bir belirleme yapmadığı veya yapılabilmesine imkân tanısa da taraflarca yasağın belirlendiği ve sınırlarının tarafların belirlemeleriyle genişletildiği ya da daraltıldığı durumlarda ise, sözleşmeden doğan rekabet yasağından söz ederiz³¹³. Bununla birlikte, her iki rekabet yasağı türü de, kendi içinde sözleşme devam ederken ve sözleşme sonrası olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Sürekli borç ilişkisi niteliğini haiz sözleşmelerde bir yan yükümlülük olarak tezahür eden kanuni rekabet yasağının, mevzuatımızda ortaklara, yönetim kurulunda bulunan üyelere, tacir yardımcılara ve gerçek kişi sigorta uzmanlarına yönelik olarak kanunda tezahür ettiği çeşitli hükümler bulunmaktadır³¹⁴. İşte bu mezkûr düzenlemeler, sözleşme devam ederken uygulanması gerekli olan kanuni rekabet yasağına örnek teşkil etmekte olup sözleşme sonrası kanuni rekabet yasağına örnek olarak ise, Mesleki Eğitim Kanunu m. 17/2 hükmünde kalfalar için getirilen düzenleme örnek olarak gösterilebilir³¹⁵. Doğrudan rekabet yasağına sebep olmayan TMK m. 2 hükmü gereği

³¹¹ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 53.

³¹² Betül Aktaş Tekeş, “Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşmasına İlişkin Temel Sorunlar”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14/1 (2015): 93; Kaya. “Rekabet Yasağı”, 43-44.

³¹³ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 25-27; Kaya. “Rekabet Yasağı”, 43-44; Poroy ve Yasaman. *Ticari İşletme*, 315-316, Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 17.

³¹⁴ Örnek hükümler; TBK m.450, TBK m. 553; TBK m. 626, TTK m. 230, TTK m. 311, TTK m. 396; TTK m. 572, TTK m. 626. Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 19-20; Doğan, *İşçinin Rekabet Yasağı*, 21; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 25; Kaya. “Rekabet Yasağı”, 43; TTK m. 396 hükmünde yer alan anonim şirketlerde söz konusu olan rekabet yasağının temelinde de, franchise alanın yükümlülüğüne benzer olarak sadakat yükümlülüğünün olduğu söylenebilir. Aşık, “(TTK m. 396)”, 166; Ayrıca TTK m. 396 hükmü gereğince yönetim kurulu üyesi, rekabet yasağına uygun hareket etmenin yanı sıra çok daha kapsamlı bir yükümlülük altına girmektedir. Burak Adıgüzel ve Özlem İlbasmış Hızlısoy, “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Müzakerelere Katılma Yasağı”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27/4 (2023): 44; Poroy ve Yasaman. *Ticari İşletme*, 315-316.

³¹⁵ Kaya. “Rekabet Yasağı”, 43.

de, (ticari işletmenin devrinde devreden zaviyesinden olduğu gibi) uyulması gereken zımni bir sözleşme sonrası kanuni rekabet yasağından da bahsedilebilir³¹⁶.

Sözleşme özgürlüğü ilkesine uygun olarak tarafların özgür iradelerine dayanan sözleşmeden doğan rekabet yasağının sözleşme devam ederken uygulanması, yukarıda da aslında değindiğimiz gibi farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunlardan ilki, kanun koyucunun belirlemediği bir rekabet yasağının, sözleşme sona erene kadar belirlenmesi olup ikincisi ise, böylesine bir yasağın muhtevasının genişletilmesi veya daraltılmasıdır³¹⁷. Sözleşme sonrası tarafların belirleme yapmasına gerek olmaksızın var kabul edilen tek kanuni sözleşme sonrası rekabet yasağı, yukarıda zikretmiş olduğumuz, Mesleki Eğitim Kanunu m. 17/2 hükmüdür³¹⁸. Bununla birlikte, doktrinde “rekabet yasağı anlaşması” veya “rekabet yasağı sözleşmesi” olarak da anılan ve TBK genel hükümlerine dayanan sözleşme sonrası sözleşmeden doğan rekabet yasağı durumlarına ise, TBK m. 444-445 ve TTK m. 123 hükümleri örnek olarak gösterilebilmekte olup bu hükümlerin, diğer sözleşme sonrası sözleşmeden doğan rekabet yasağı durumları için de kıyasen uygulanabilmesi mümkündür³¹⁹.

Sözleşme sonrası sözleşmeden doğan rekabet yasağı, asli ve fer’i olmak üzere de ayrılmaktadır³²⁰. Asli sözleşme sonrası sözleşmeden doğan rekabet yasağı, bağımsız bir sözleşme ile ayrı, bağımsız ve kendine has bir sözleşme olarak düzenlenir³²¹. Bununla birlikte, fer’i sözleşme sonrası sözleşmeden doğan rekabet yasağı ise, aslında konusu rekabet yasağı olmayan bir sözleşmeye sıkıca bağlanmış ve ona ait diğer hükümlerle

³¹⁶ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 17-18.

³¹⁷ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 27-28; Kaya, “Rekabet Yasağı”, 44.

³¹⁸ Aydın, *Taşıma İşleri*, 173.

³¹⁹ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 28-29; Sözleşmeden doğan sözleşme sonrası rekabet yasağı örneklerine franchise sözleşmesi haricinde, hizmet, acentelik ve tek satıcılık gibi sözleşmelerde de rastlamaktayız. Tayfun Tuna, “Sözleşme Sonrası İçin Kararlaştırılan Rekabet Yasağının Dolanılması Sebebiyle Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”, *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10/20 (2022): 376.

³²⁰ Doktrinde bir de dolaylı rekabet yasağı ayrımı yapılabilmektedir. Dolaylı rekabet yasağı ayrımı için ayrıca bkz.: Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 27-28.

³²¹ Bu sözleşmelere örnek olarak, kartel, tröst ve sendika sözleşmeleri gösterilebilir. Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 30; Kaya, “Rekabet Yasağı”, 44; Soyer, *Rekabet Yasağı Sözleşmesi*, 9; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 23.

birlikte ayrıca kendine yer bularak onunla kendini gösteren bir yasaktır³²². Bu yüzden bu rekabet yasağı türüne, “rekabet yasağı kaydı” da denilmektedir³²³.

Sözleşme sonrası sözleşmeden doğan rekabet yasağı olarak belirttiğimiz rekabet yasağı türüne ayrı bir parantez açmak gerektiğini düşünüyoruz. Rekabet yasağının türlerini incelemeye çalışırken kolaylık sağlayabileceği ve sözleşme sonrası kanuni rekabet yasağı ile bu rekabet yasağının ayırımının daha net anlaşılabileceği düşünüldüğü için bu şekilde ayırım yapılması uygun görüldü. Ancak sözleşme sonrası sözleşmeden doğan rekabet yasağına tam anlamıyla sözleşmeden doğan rekabet yasağı demek doğru olmayabilir. Zira bu yönde bir anlaşmanın yapılıp yapılmaması ve yapıldığı takdirde sınırlarına riayet etmek şartıyla yapılacak anlaşmanın hükümlerini belirlemek, tarafların özgür iradelerine bırakılmışsa da, mezkûr hükümler ile tarafların aşamayacakları birtakım sınırlandırmalar da getirilmiştir. Dolayısıyla kanun koyucunun emredici niteliği haiz olan bu sınırlandırmaları, mezkûr hükümlerin tam anlamıyla sözleşme sonrası sözleşmeden doğan rekabet yasağı veya kanuni rekabet yasağı sayılmalarına engel olabilir³²⁴.

2.3.3. Sözleşme ve Çalışma Özgürlüğü Kavramları

Anayasa m. 12 hükmünde, Anayasa’nın özüne ve ruhuna, demokratik toplum düzenine, laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmamak şartıyla her kişi için dokunulmaz, devredilmez ve vazgeçilmez hak ve özgürlükler olduğu belirtilmektedir. Anayasa m. 48 hükmünde ise, sözleşme ve çalışma özgürlüğü bu temel hak ve hürriyetlerden sayılmıştır. Ancak bu özgürlükler için de bir sınır çizilmektedir. Anayasa m. 13 hükmünde temel hak ve özgürlüklerin çeşitli gerekçelerle yalnızca kanunla sınırlanabileceği belirtilmiştir. Bu hüküm ışığında TBK m. 27/1 hükmüne göre yapılan bir sözleşme, kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı olamaz; bunlara aykırılık teşkil eden sözleşmeler kesin olarak geçersiz sayılmaktadır.

³²² Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 25; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 30; Kaya. “Rekabet Yasağı”, 44.

³²³ Soyer, *Rekabet Yasağı Sözleşmesi*, 9; Özlem Tüzüner, “Hizmet İlişkisinde Rekabet Yasağı Kaydının Yer İtibariyle Sınırlandırılması”, *Zirve Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1/1 (2012): 68.

³²⁴ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 30.

Sözleşme sonrası rekabet yasağı düzenlemeleri, sözleşme özgürlüğüne bir bakıma kanunla getirilen bir diğer sınırlamadır. Zira sözleşme özgürlüğü bazı durumlarda bir tarafın korunmasını güçleştiren sonuçlar doğurabilmektedir ve sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin sözleşmelerde de bu gibi sonuçların ortaya çıkması muhtemel olduğundan, bu sonuçları engellemek adına kanun koyucu sınırlandırıcı hükümler getirmiştir. Rekabet yasağının çalışma özgürlüğünü de sınırlandırdığı açıktır. Tüm bu sebeplerden dolayı franchise alanın rekabet yasağının anlaşılabilmesi için bu kavramların da açıklanmasının önemi haiz olduğu düşünüldü.

2.3.3.1. Sözleşme Özgürlüğü Kavramı

Sözleşme özgürlüğünü açıklarken önce irade özgürlüğü kavramına da değinmek gerekir. Sözleşme özgürlüğü, irade özgürlüğü ile eş anlamlı kullanılabilmekteyse de, irade özgürlüğü daha geniş bir anlamı haizdir³²⁵. İrade özgürlüğü ilkesi, özel hukuk alanında hâkim olan ilkelerden biridir ve bu ilke gereğince her birey, kendi kaderini hukuki zaviyeden belirleyebilme yetkisini haizdir³²⁶. Böylece her birey, kendi hukuki ilişkisini inşa edebilmektedir³²⁷.

İrade özgürlüğünü işlevsel hale getiren hukuki araçların başında ise sözleşmeler gelmektedir³²⁸. Dolayısıyla Anayasa m. 48 ve TBK m. 26 hükmünde düzenlenen sözleşme özgürlüğü, irade özgürlüğünün bir görünümüdür³²⁹. Böylece kişiler, hukuka aykırılık teşkil etmeyecek biçimde serbestçe özel borç ilişkilerini düzenleyebilme imkânı bulur³³⁰. Bu özgürlük kapsamında kişiler, kanunun belirlediği sınırlar çerçevesinde dilediği zaman ve yerde sözleşme yapma, karşı tarafı seçme, sözleşmenin

³²⁵ Akın Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2017), 32.

³²⁶ Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 231.

³²⁷ Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 36.

³²⁸ Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 231; Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 37.

³²⁹ Şüheda Nur Apaydın, *Türk ve İslam Hukukunda Sözleşmenin İçeriğini Düzenleme Özgürlüğü ve Sınırları* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 21.

³³⁰ Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 279.

şeklini belirleme, sözleşmenin muhtevasını belirleme, sözleşmeyi değiştirme ve sözleşmeyi ortadan kaldırma haklarına sahiptir³³¹.

Sözleşme özgürlüğünün özel hukukta irade özgürlüğünün bir görünümü olması gibi sözleşme özgürlüğünün de birtakım görünüm şekilleri vardır. Bunlardan ilki, bir sözleşmenin yapılmak istenip istenmediğine ilişkin özgürlüktür. Sözleşme özgürlüğünün temeli olan bu görünüm biçimine göre bir sözleşmenin yapılması kişilerin isteğine bırakılmış olup hiç kimse sözleşme yapmaya da zorlanamaz³³². Bir başka deyişle kişiler, sözleşme özgürlüğü kapsamında sözleşme yapmak kadar yapmamakta da özgürdür³³³. Bunun aksini düşünmek, diğer sözleşme özgürlüğü görünüm şekillerini anlamsız kılar³³⁴. Dolayısıyla sözleşmenin yapılıp yapılmamasını isteme özgürlüğü, hem istenmeyen bir sözleşmeden koruyan hem de yapılması amaçlanan bir sözleşmenin yapılabilmesi imkânı sağlayan bir özelliği haizdir³³⁵. Bununla birlikte kanun koyucunun, sözleşme yapılmasını yasakladığı veya sözleşme yapılmasını zorunlu kıldığı durumlar vardır³³⁶. Ancak bu durumlar sözleşme yapma özgürlüğünün istinası niteliğindedir.

Sözleşme özgürlüğünün diğer bir görünümü, karşı tarafı seçme özgürlüğüdür. Bu özgürlük kapsamında herkes sözleşme yapmak istediği kişiyi kendisi seçebilir ve hiç

³³¹ Sevtap Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 28; H. Kübra Ercoşkun Şenol, “Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü ve Bunun Genel Sınırı: TBK m. 27”, *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 74/2 (2016): 711; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 32; Eren, *Özel Hükümler*, 18-19; Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 234; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 46.

³³² Ercoşkun Şenol, “TBK m. 27”, 712; Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*, 37; Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 236; Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 46.

³³³ Eren, *Özel Hükümler*, 19; Apaydın, *Türk ve İslam Hukukunda*, 35.

³³⁴ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 33.

³³⁵ Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*, 31.

³³⁶ Sözleşme yapma zorunluluğuna ilişkin durumlar, kanundan, özel hukuktan veya dürüstlük kuralından doğabilir. Kanundan doğanlara örnek olarak, bazı kamu hizmeti yürüten kurumların şartları sağlayan önerileri kabul ederek sözleşme yapması ve ihaleye ilişkin olarak ilgili Devlet İhale ve Kamu İhale Kanunlarına göre ihaleyi kazanan kişi ile sözleşme yapılması verilebilir. Özel hukuktan doğanlara ise, mirasın paylaşılması, paylı mülkiyetin paylaşılması, komşuların zorunlu geçit hakkı ile kaynak hakkı, satış vaadi ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m. 6 hükmü gösterilebilir. Umuma açık yerlerdeki işletmelerin haklı bir sebep olmadıkça sözleşme yapmaktan kaçınmaması veya mahallede tek kalan fırıncının ekmeklerini satması gerekliliği ise dürüstlük kuralından doğan sözleşme yapma zorunluluğunun olduğu durumlara örnek olarak gösterilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Ercoşkun Şenol, “TBK m. 27”, 712-717; Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*, 37-40; Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 237-259; Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 46-51.

kimse istemediği biri ile sözleşme yapmaya zorlanamaz³³⁷. Bununla birlikte, sözleşme yapma özgürlüğünün sınırlandırıldığı bazı durumlarda karşı tarafı seçme özgürlüğünün de kısıtlanması söz konusudur³³⁸.

Sözleşme özgürlüğünün diğer görünümü ise, sözleşmenin içeriğini ve tipini belirleme özgürlüğüdür. Doktrinde bu görünüm için “düzenleme özgürlüğü” ve “tip özgürlüğü” ifadeleri de kullanılabilmektedir³³⁹. TBK m. 26 hükmü, emredici kanun hükümleri haricinde, tarafların bazı konularda belirleme yapabileceğine imkân sağlayan yedek hüküm niteliğini haiz bir maddedir³⁴⁰. Sözleşmede tarafların anlaşmaya vardığı edim ve/veya edimler, edim(ler)in ifa yeri ile zamanı, yan yükümlülükler gibi tüm hususlar, sözleşmenin içeriği olarak kabul edilmektedir³⁴¹. Bu özgürlüğe göre taraflar, edimlerin muhtevasını, miktarını, süresini, konusunu ve/veya tarzını dilediği gibi belirleyebilir³⁴². Sözleşmenin içeriğini serbestçe belirleme hakkı, kural olarak sözleşmenin tüm taraflarına verilmişse de, tüketiciye tanınan imtiyazlarda ve genel işlem niteliğini haiz sözleşmelerde olduğu gibi tek tarafa da istisnai olarak tanınabilmektedir³⁴³. Yine bu özgürlük kapsamında taraflara farklı tiplerde özgürlük yapma hakkı da tanınmış olup isimli sözleşmelerin yanı sıra franchise sözleşmesi gibi isimsiz sözleşmelerin yapılabilmesine böylece imkân sağlanmaktadır³⁴⁴. Ancak yine bu özgürlükler de sınırsız olmayıp yukarıda bahsettiğimiz üzere, TBK m. 27, TBK m. 444-445 ve TTK m. 123 hükümleri gibi düzenlemelerle bu özgürlüklere kanunla sınırlandırma getirilmiştir.

TBK m. 12 hükmüne göre, bir sözleşmenin geçerliliği, kanunda açıkça bir şekil öngörülmediği müddetçe herhangi bir şekle bağlı değildir. Ancak bir şekle uygun olarak yapılması kanun tarafından öngörülmesine rağmen ilgili şekle uyulmadan yapılan bir

³³⁷ Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*, 31; Ercoşkun Şenol, “TBK m. 27”, 717; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 33; Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 259; Apaydın, *Türk ve İslam Hukukunda*, 39.

³³⁸ Ercoşkun Şenol, “TBK m. 27”, 712-717; Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*, 37-40; Bu duruma örnek olarak, sözleşmeden doğan önalım hakkı gösterilebilir. Eren, *Özel Hükümler*, 19; Kamu hukukundaki bazı durumlar da, karşı tarafı seçme özgürlüğünün istisnasını oluşturabilmektedir. Şeker pancarı üreticilerinin bazı durumlarda ürünlerini şeker şirketlerine satmak zorunda olması veya bir mal ya da hizmet hakkında tekel sahibi olan yerlerle sözleşme yapılması bu durumlara örnek olarak gösterilebilir. Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 259-260.

³³⁹ Eren, *Özel Hükümler*, 19.

³⁴⁰ Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*, 32.

³⁴¹ Ercoşkun Şenol, “TBK m. 27”, 718; Apaydın, *Türk ve İslam Hukukunda*, 40.

³⁴² Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 52.

³⁴³ Ercoşkun Şenol, “TBK m. 27”, 718.

³⁴⁴ Eren, *Özel Hükümler*, 19.

sözleşme, emredici kurala aykırılık oluşturur ve TBK m. 17 hükmüne göre geçersiz sayılır³⁴⁵.

Sözleşme özgürlüğünün son olarak değinmeyi istediğimiz görünümü ise, sözleşmeyi ortadan kaldırma veya sözleşmenin içeriğini değiştirme özgürlüğüdür³⁴⁶. Dolayısıyla bir sözleşme, yapılacak yeni bir sözleşme ile değiştirebilir ya da ortadan kaldırabilir. Bu özgürlüğün sağladığı hak kural olarak, sözleşmenin tüm taraflarının kabulü ile kullanılabilirse de, istisnai durumlarda (özellikle güven ilişkisinin yoğun olduğu franchise, vekâlet gibi sözleşmelerde), tek taraflı veya tarafların başvurusu üzerine hâkim kararıyla kullanılabilmesi de söz konusu olabilir³⁴⁷.

2.3.3.2. Çalışma Özgürlüğü Kavramı

Yukarıda belirttiğimiz üzere çalışma özgürlüğü Anayasa m. 48 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, herkes istediği alanda çalışmak bakımından özgürdür. Çalışma özgürlüğünün iki yönü bulunmakta olup bunlardan ilki, çalışacak bir işin olması; diğeri ise, kaynağı irade özerkliği olan herkesin çalışmaya hakkının olmasıdır³⁴⁸. Çalışma özgürlüğü, rekabet edebilme özgürlüğünü de, bünyesinde ihtiva etmektedir³⁴⁹. Bununla birlikte çalışma özgürlüğü, istenilen yerde çalışma, iş ile birlikte işyerini seçme ve işten ayrılma gibi özgürlükleri de bünyesinde ihtiva eder³⁵⁰.

2.3.3.3. Sözleşme ve Çalışma Özgürlüğü Kavramlarının Rekabet Yasağı ile İlişkisi

Yukarıda belirttiğimiz gibi sözleşme ve çalışma özgürlükleri sınırsız değildir ve bu özgürlükler için kanun koyucu tarafından veya sözleşmenin tarafları bakımından sınırlandırma getirilmesi oldukça doğal bir durumdur³⁵¹. Günümüz hukuk sistemlerinde özellikle savaşlar ve sosyal devlet anlayışı neticesinde bu sınırlandırmaların gerekli olduğu fikri yaygınlaşmış ve bu özgürlüklerin sınırlandırılmasına yönelik düzenlemeler

³⁴⁵ Bu geçersizliğin türü ise, kesin hükümsüzlüktür. Ercoşkun Şenol, “TBK m. 27”, 721; Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*, 36; Eren, *Özel Hükümler*, 20; Apaydın, *Türk ve İslam Hukukunda*, 47.

³⁴⁶ Eren ve Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi*, 260; Apaydın, *Türk ve İslam Hukukunda*, 47; Bu özgürlüğün, sözleşmenin içeriğini ve tipini belirleme özgürlüğünün kapsamında değerlendirilebileceği görüşü için bkz.: Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 52-53.

³⁴⁷ Ercoşkun Şenol, “TBK m. 27”, 722; Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*, 33-35.

³⁴⁸ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 38.

³⁴⁹ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 48.

³⁵⁰ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 39.

³⁵¹ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 46.

gittikçe artmaktadır³⁵². Zira taraflar her ne kadar eşit özgürlüğe sahip olsa da, ekonomik olarak daha güçlü ve sistemli çalışma prensipleri olan tarafların, sözleşmelerde tek taraflı belirlemeler yapma eğilimi ve bunların nispeten daha güçsüz olan tarafa seçim hakkı tanınmadan kabul ettirmesi söz konusu olabilmektedir³⁵³. Dolayısıyla bu sınırlandırmaların yapılmasının önemli gerekçelerinden biri, zayıfın korunmasına hizmet eden sosyal devletin bir gereği olarak ekonomik düzeni sağlamaktır³⁵⁴. Böylece, sözleşme adaletine ve hakkaniyete de uygun davranılmış olur³⁵⁵. Ekonomik düzenin sağlanması gerekçesinin haricinde, yukarıda maddeleri ile izah ettiğimiz üzere emredici hukuk kurallarına uygun davranma, kanuna aykırılığın engellenmesi, kamu düzeninin sağlanması, kişilik haklarının korunması gibi başkaca gerekçeler de bulunmaktadır³⁵⁶.

Sözleşme ve çalışma özgürlüğünün sınırlandırılmasını gerektiren gerekçelerden biri de, çalışmamızın da konusunu oluşturan rekabet yasağıdır. İleride ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere, rekabet yasağı gereği taraflar, belirli şartlar ve sınırlar altında birbirleri ile rekabet etmeyeceklerini taahhüt ederler.

İşletmelerin ticari sırları ve birçok teknik bilgiyi ihtiva eden bir yapısı vardır ve bunların sözleşmenin diğer tarafı ile paylaşılması çoğu zaman kaçınılmazdır. Bilgi ve sırların kötüye kullanılması ve asıl sahibinin aleyhine ciddi bir sorun teşkil edebilmesi ihtimali bulunduğundan, tarafların birbirine sıkı sıkıya bağlanarak olumsuz davranışlardan kaçınması gerekir³⁵⁷. Bu gereklilik, sözleşme devam ederken söz konusu olduğu gibi sözleşme sonrası için de oldukça önemi haizdir³⁵⁸.

Rekabet yasağı hükümleri, bu olumsuz davranışların gerçekleşmesini önlemek amacıyla kanun koyucu tarafından getirilen önlemlerden biridir³⁵⁹. Birtakım özgürlüklere müdahale etme sonucunu doğuran rekabet yasağı hükümleri, tarafların karşılıklı

³⁵² Ercoşkun Şenol, “TBK m. 27”, 711; Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*, 41.

³⁵³ Ercoşkun Şenol, “TBK m. 27”, 711-712.

³⁵⁴ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 35.

³⁵⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz.; Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*, 61-66.

³⁵⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz.; Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*, 41-60.

³⁵⁷ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 36.

³⁵⁸ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 42.

³⁵⁹ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 37.

menfaatlerini korumayı, ticari sır paylaşımının önüne geçilmesini ve çalışma özgürlüğünün aşırı sınırlandırılmasının önüne geçilmesini hedef tutmaktadır³⁶⁰.

Sözleşme devam ederken ve sözleşme sonrası için getirilen rekabet yasağı, sözleşme özgürlüğünün bir tezahürü olduğu gibi onun sınırlandırılmasına da hizmet eden bir müessesedir³⁶¹. Çalışma özgürlüğü ise, yukarıda belirttiğimiz üzere her alanda iş yapabilme özgürlüğü verir. Oysa sözleşme taraflarının aynı alanda iş yapması, asıl iş sahibi ile rakip olacağı anlamına gelir ki bu durum, rekabet etmeme yükümlülüğü ile örtüşmez³⁶². Bu sebeple, rekabet yasağı, çalışma özgürlüğünü de sınırlandıran bir niteliği haizdir³⁶³.

Uygulamada sıkça rekabet yasağı belirlenmesi yapılmaktadır³⁶⁴. Rekabet yasağı kapsamında çalışma özgürlüğünün sınırlandırılması, Anayasa'ya aykırı bir neticenin doğmasına da yol açabilir. İşte aykırılığın önüne geçebilmek için rekabet yasağını düzenleyen hükümlerin, yasağa bir sınır çizdiğini görmekteyiz. Böylece, ticari sırlarını korumak isteyen tarafın menfaatlerini korumak gerekçesiyle getirilen rekabet yasağı, zayıf olanı korumak için getirilen sınırlandırmalara bağlıdır. Dolayısıyla kanun koyucu, sözleşme özgürlüğünü sınırlandıran bu hükümler ile rekabet yasağının çalışma özgürlüğünü kaldırarak boyuta ulaşmasının da önüne geçmeye çalışmıştır. Bu durumun değerlendirilmesi ise, adil bir şekilde yapılmalıdır. Yasağa uyması gereken tarafın, yasağı ihlal etmesi sebebiyle diğer tarafı çalışamaz hale getirebileceği ve onu bu işten uzaklaştırabileceği göz önünde bulundurulmalıdır³⁶⁵.

Franchise veren ve franchise alanın, farklı iki bağımsız tacir olduğu göz önünde bulundurulduğunda zayıf tarafın olmadığı düşünülebilir. Ancak somut olaya göre değerlendirme yapmak gerekme ile birlikte, genel olarak işe hâkim ve ekonomik olarak daha güçlü olan tarafın franchise veren taraf olacağı muhtemeldir. Zira franchise alan, deneyimsizliğinin bir neticesi olarak franchise verenin gücüne ve deneyimlerine dayanıp ondan destek alma arayışına giren ve bu zaviyeden bakıldığında daha güçsüz olan konumdadır.

³⁶⁰ Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 92.

³⁶¹ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 47.

³⁶² Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 39.

³⁶³ Tüzüner, “Hizmet İlişkisinde Rekabet”, 69; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 48.

³⁶⁴ Tüzüner, “Hizmet İlişkisinde Rekabet”, 69.

³⁶⁵ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 49.

2.4. Franchise Alanın Sözleşme Devam Ederken Özen ve Sadakat Yükümlülüğü ile Onun Görünümü Olan Rekabet Yasağı

2.4.1. Franchise Alanın Özen ve Sadakat Yükümlülüğü

Sözleşme devam ederken franchise alanın rekabet yasağı, özen ve sadakat yükümlülüğünün bir neticesidir ve onun, olumsuz yönünde yer alır³⁶⁶. Bu yüzden sözleşme devam ederken rekabet yasağı, franchise alanın özen ve sadakat yükümlülüğü ile birlikte incelenecektir.

TTK m. 109 hükmü, acente için müvekkilinin menfaatlerini koruma; TBK m. 506 hükmü ise, vekil için işlerini özenle ve sadakatle yapma yükümlülüklerini yüklemiştir ve bu hükümlerin güven ilişkisi bakımından benzer konumda olan franchise alan için de, kıyasen uygulanabileceği söylenebilir³⁶⁷. Bu güven ilişkisi, know-how paylaşımından ve franchise sözleşmesinin sürekli borç ilişkisini ihtiva eden özelliğinden kaynaklanır³⁶⁸.

Franchise alan ve franchise veren arasındaki yakın temas ve işbirliğinin sıkı olması, sürekli bir borç ilişkisi meydana getiren franchise sözleşmelerinde güvenin ön planda olmasını ve tarafların, (açıkça kararlaştırmış olmasalar bile) bu ilişki ve güveni sarsmayacak biçimde özen göstererek sadakatli davranmalarını gerektirir³⁶⁹. Zira franchise verenin kaderini elinde tutan ve sistemin güvenilerek emanet edildiği franchise alanın, haklarını uygun biçimde kullanmaması, ilişkinin zarar görmesine ve sistemin bozulmasına sebep olabilir³⁷⁰. Dolayısıyla franchise alan, sadakat yükümlülüğü

³⁶⁶ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 36.

³⁶⁷ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 198; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 79-80; Yavuz, “Franchise”, 133-134; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 96-97; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 101.

³⁶⁸ Tuzlu, “Franchise”, 22.

³⁶⁹ Ozan Can, “Franchise Sözleşmelerinde Kararlaştırılan Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Bağlamında Bir Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, 1 (2014): 58; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 179-180; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 198; Ayata, *Tarafların Borçları*, 103-104; Tuzlu, “Franchise”, 22; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 78; Yavuz, “Franchise”, 131-132; Torun, “Rekabet Hukuku”, 47; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 38; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 96; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 38-39; Eren, *Özel Hükümler*, 913; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 101.

³⁷⁰ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 52.

kapsamında yapılması gereken ne varsa yapmalı ve yapılmaması gerekenlerden de sakınmalı ve uzak durmalıdır³⁷¹.

Franchise verenin menfaatlerini koruma yükümlülüğün somutlaştırılması, özen ve sadakat yükümlülüğü ile sağlanabilir³⁷². Bunun gibi franchise alanın özenli davranma ve sadakat yükümlülüğünün somutlaştırılması için de bu yükümlülüğün başlıca görünümleri bulunmaktadır. Doktrinde bu görünüm; sır saklama, bizzat ifa, franchise verene bilgi ve hesap verme ve rekabet yasağı başlıkları altında incelenebilmektedir³⁷³. Aşağıda özen ve sadakat yükümlülüğünün görünümleri incelenmeye ve sözleşme devam ederken franchise alanın rekabet yasağı açıklanmaya çalışılacaktır.

2.4.1.1. Sır Saklama Yükümlülüğü

Franchise alanın, özen ve sadakat yükümlülüğünün görünümlerinden biri, sır saklama yükümlülüğüdür³⁷⁴. Saklanması gereken sırdan kastedilen, franchise verenin herhangi bir araç ile kamuya açıklamadığı bilgiler ve olaylardır³⁷⁵. Özel güven ilişkisi aranan tüm diğer sözleşmelerde olduğu gibi, franchise sözleşmesinde de bu yükümlülüğün varlığı, (açıkça düzenlememiş olsa bile) kabul edilir³⁷⁶.

Franchise verenin kamuya açıklamadığı ve kendi bilgisi dâhilinde olması sebebiyle ekonomik kazanç sağladığı işletme ve pazarlama sırları bulunabilir³⁷⁷. Söz konusu bu sırlar, sistemde kullanılmakta, franchise vereni rakip firmalara göre daha avantajlı

³⁷¹ Arslan Kaya, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi Birinci Kitap Ticari İşletme Yedinci Kısım Acentelik* (İstanbul: Beta Basım, 2016), 116.

³⁷² Poroy ve Yasaman. *Ticari İşletme*, 299.

³⁷³ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 158-166; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 199-213; Ayata, *Tarafların Borçları*, 104-112; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 82-87; Yavuz, “Franchise”, 134-152; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 52; Tuzlu, “Franchise”, 23; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 147-150.

³⁷⁴ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 163; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 160; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 207; Ayata, *Tarafların Borçları*, 107; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 99; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 82; Yavuz, “Franchise”, 137; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 99; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 40; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 101; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 148; Torun, “Rekabet Hukuku”, 47.

³⁷⁵ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 160; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 207; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 99; Ayata, *Tarafların Borçları*, 107; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 40.

³⁷⁶ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 163; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 160; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 207; Ayata, *Tarafların Borçları*, 107; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 99; Torun, “Rekabet Hukuku”, 47.

³⁷⁷ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 160; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 99; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 207.

konuma getirmekte olup formül, model, bilgi ve/veya aygıttan meydana gelebilir³⁷⁸. Bu sırların, franchise alan ile paylaşılması, franchise sisteminin düzgün çalışabilmesi için önemi haizdir.

Franchise alan ile paylaşılan bilgiler ve olaylar, süre ve ekonomik zaviyeden çaba gerektirmeyip herkesin kolayca ulaşabileceği türdence sır olarak kabul edilmez³⁷⁹. Bununla birlikte, gizli know-how olarak nitelendirilebilecek üretim, pazarlama ve ticaret sırlarının yanı sıra gizli olmasa bile paylaşılması franchise verenin aleyhine sonuç doğurabilecek nitelikteki bilgi ve olaylar da bu anlamda sır olarak nitelendirilebilir³⁸⁰. Sır saklama yükümlülüğü sırrın, franchise alan tarafından bir başka firma veya franchise verene açıklanmamasını ve hatta onun kendi yararına bile kullanmamasını gerektirir³⁸¹.

Lisans alanın sır saklama yükümlülüğü, Sınai Mülkiyet Kanunu m. 126/2 hükmü ile düzenlenmiştir. Franchise sözleşmesi de, tıpkı patent lisans sözleşmesi gibi know-how aktarımını gerektirdiğinden, mezkûr hükmün bu anlamda franchise alan için de kıyasen uygulanabileceği göz önünde bulundurulmalıdır³⁸².

Kimi durumlarda sır niteliğini haiz olmayan ve saklanması da bir menfaatin bulunmadığı bilgiler, sır saklama sözleşmesine konu olabilmektedir. Bu yöndeki bir sır saklama, rekabet yasağının bir sonucu olarak kabul edilebilir ve rekabet yasağının bir görünümü olarak kabul edilebilir³⁸³.

Franchise alan, sır saklama yükümlülüğüne aykırı davranış sergilerse, franchise veren, bu aykırı davranış sebebiyle TBK m. 112 vd. hükümlerine göre uğradığı zararını franchise alandan tazmin edebilir. Öyle ki franchise alanın sır saklama yükümlülüğüne

³⁷⁸ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 207.

³⁷⁹ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 164; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 161; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 208; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 99; Ayata, *Tarafların Borçları*, 107.

³⁸⁰ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 163-164; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 160-161; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 208; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 99; Torun, “Rekabet Hukuku”, 47; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 82.

³⁸¹ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 29.

³⁸² Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 160; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 208; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 100; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 82.

³⁸³ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 29.

aykırı davranışı, franchise verenin sözleşmeyi feshedebilmesi bakımından haklı bir neden de oluşturabilir³⁸⁴.

2.4.1.2. Bizzat İfa Etme Yükümlülüğü

Franchise alanın, özen ve sadakat yükümlülüğünün görünümlerinden biri de, bizzat ifa yükümlülüğüdür³⁸⁵. Franchise veren, sistemin korunabilmesi ve düzgün çalışması için her başvuruyu kabul etmeyip franchise alanın özelliklerine de bakarak karar vermektedir. Franchise alanın, çalışkanlığı, bilgisi ve deneyimi gibi pek çok yeteneği ve becerisi, kısaca şahsi özellikleri, franchise veren ve franchise sistemi için önemi haizdir³⁸⁶.

Franchise veren, sözleşme yapmadan önce ticaret anlayışını, yöntemlerini, tekniklerini, bilgilerini, deneyimlerini yeterli gördüğü ve yeteneğine, becerisine güvendiği bir franchise alan seçip sistemin gelişimini de, ona emanet etmektedir³⁸⁷. Dolayısıyla franchise alanın da, iş görme sözleşmelerinin pek çoğunda olduğu gibi yükümlülüklerini bizzat yerine getirmesi gerekir³⁸⁸. Zira sistemin kaderi, franchise verenin onayını almamış kişilere bırakılırsa, sistem, zarar görebilir ve bu durumun franchise verence öğrenilmesiyle, taraflar arasındaki güven ilişkisinin zedelenmesi de, muhtemeldir³⁸⁹.

Franchise alanın bu yükümlülüğü için TBK m. 506 hükmü kıyasen uygulanabilir³⁹⁰. Bu sonuca TBK m. 83 hükmünün mefhum-u muhalifinden de ulaşılabilir. Zira mezkûr hükme göre, borcun şahsen ifasının gerekmediği haller, alacaklının menfaatinin bulunmadığı durumlardır. Dolayısıyla alacaklının menfaatinin bulunduğu hallerde borcun bizzat yerine getirilmesi gerekir.

³⁸⁴ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 164; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 161; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 209; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 100; Torun, “Rekabet Hukuku”, 47; Ayata, *Tarafların Borçları*, 107-108.

³⁸⁵ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 161; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 209; Ayata, *Tarafların Borçları*, 108; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 100; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 83; Yavuz, “Franchise”, 140; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 100; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 40; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 102; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 148.

³⁸⁶ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 161; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 209; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 100; Torun, “Rekabet Hukuku”, 47; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 100.

³⁸⁷ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 162; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 101; Ayata, *Tarafların Borçları*, 108.

³⁸⁸ Nitekim vekilin şahsen ifasına ilişkin düzenleme olan TBK m. 506/1 hükmünün, franchise alana kıyasen uygulanması da, bu neticeyi doğuracaktır. Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 164-165; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 161; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 209.

³⁸⁹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 162; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 101; Ayata, *Tarafların Borçları*, 108.

³⁹⁰ Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 100.

Franchise alanın yükümlülüklerini yerine getirirken kendi adına ve kendisinin denetim ve gözetimindeki başkaca kişilerden yardım alması ise, onun bizzat ifa etme yükümlülüğüne aykırı davrandığı sonucunu doğurmaz³⁹¹. Bir başka deyişle, franchise alanın, yönetim ve kontrolü altında olduğu sürece ifa yardımcısından yararlanması, bizzat ifa yükümlülüğünün ihlali anlamına gelmez³⁹². Ancak franchise alanın, yardımcı kişilerin seçiminde ve eğitilmesinde, franchise verenin talimatlarına ve ilkelerine uygun olarak seçim yapması gerektiği de unutulmamalıdır³⁹³.

Franchise alanın bizzat ifa yükümlülüğü, hakların kullanılmasında da geçerli olup haklarını bizzat kullanması gereken franchise alan, bu haklarını üçüncü kişiye devredemez³⁹⁴. TBK m. 183 hükmüne göre; alacaklı, kural olarak, kanuna, sözleşmeye ya da işin niteliğine göre bir engel yoksa borçlunun rızasını almadan da alacağını üçüncü kişiye devredebilir. Hakların ve yükümlülüklerin birbiriyle olan sıkı ilişkileri neticesinde, franchise alanın haklardan bizzat yararlanmadan yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirebilmesi de beklenmez³⁹⁵. Dolayısıyla franchise sözleşmesinin, işin gereği, hakların devredilmesine imkân sağlamayacak türden bir sözleşme olduğunu ve bu yönde yapılan bir devir işleminin geçersiz olacağını kabul etmek gerekir³⁹⁶.

Bizzat ifa yükümlülüğünün bir diğer gereği, franchise alanın, franchise veren rıza göstermedikçe veya sözleşmede açıkça izin verilmedikçe üçüncü kişiler ile alt franchise sözleşmesi yapamamasıdır³⁹⁷. Master franchise sözleşmesi gibi bazı sözleşmelerde ise, kural olarak franchise verenin bu izni verdiği söylenebilir³⁹⁸. Franchise verenin, franchise alana bu yetkiyi verdiği durumlarda TBK m. 507 hükmü uygulanabileceği

³⁹¹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 162; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 101; Ayata, *Tarafların Borçları*, 108; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 101.

³⁹² Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 209; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 40.

³⁹³ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 165; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 162; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 210; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 101.

³⁹⁴ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 165; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 163; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 210; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 101; Ayata, *Tarafların Borçları*, 109; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 101.

³⁹⁵ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 165; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 164; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 210; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 102.

³⁹⁶ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 165; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 164; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 102; Ayata, *Tarafların Borçları*, 110.

³⁹⁷ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 166; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 164; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 211; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 102.

³⁹⁸ Ayata, *Tarafların Borçları*, 109.

gibi vermediği durumlarda da yine TBK m. 507 hükmü kıyasen uygulama alanı bularak franchise alan, her türlü fiilden kendisi yapmışçasına sorumlu olacaktır³⁹⁹.

2.4.1.3. Bilgi ve Hesap Verme Yükümlülüğü

Franchise alanın, özen ve sadakat yükümlülüğünün rekabet etmeme yükümlülüğünden önce son olarak değinilmesi gereken görünümünden bir diğeri ise, bilgi ve hesap verme yükümlülüğüdür⁴⁰⁰.

Franchise alanın, işletmeye ve franchise sistemine ilişkin (ciro hareketleri, müşteri şikayetleri, rakip işletmelere ilişkin öğrendikleri gibi) tüm bilgileri franchise verene bildirmesi gerekir⁴⁰¹. Bunun için franchise verenin talep etmesi de gerekmeyp franchise alan, franchise veren talep etmese dahi belli dönemlerde sürekli olarak onu bilgilendirmeli ve ticari defterlerini ona sunmalıdır⁴⁰².

Bu yükümlülüğün kapsamı, TTK m. 110/1 hükmünde düzenlenen acenteye ilişkin yükümlülüğe benzetilmektedir ve TBK m. 508/1 hükmünde düzenlenen vekâlet sözleşmesindeki hesap verme yükümlülüğünden daha geniştir⁴⁰³. Dolayısıyla franchise alanın bilgi ve hesap verme yükümlülüğü bakımından acenteye ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanabileceğini belirtmek gerekir⁴⁰⁴.

2.4.2. Franchise Alanın Sözleşme Devam Ederken Rekabet Yasağı

³⁹⁹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 162-163; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 211-212; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 102; Ayata, *Tarafların Borçları*, 109; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 101.

⁴⁰⁰ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 164; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 212; Ayata, *Tarafların Borçları*, 110; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 103; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 85; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 87; Yavuz, “Franchise”, 145; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 103; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 40; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 103.

⁴⁰¹ Bu bilgilere örnek olarak; işletmenin faaliyetleri, stoktaki malın miktarı, işletmenin cirosu, sürümü artırıcı düzenlemeler, reklamlar, çalışan personellere ilişkin bilgiler ve piyasaya katılan yeni rakip mallara ilişkin tespitler gösterilebilir. Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 164; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 212; Ayata, *Tarafların Borçları*, 111; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 103; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 85.

⁴⁰² Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 165; Ayata, *Tarafların Borçları*, 111; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 103.

⁴⁰³ Acentenin de, tıpkı franchise alan gibi franchise istemese bile piyasaya, sürüme, mal(lar)a ve/veya hizmet(ler)e ilişkin pek çok hususta müvekkili bilgilendirme yükümlülüğü vardır. Oysa vekâlet sözleşmelerinde vekilin, müvekkil istemedikçe bilgi verme yükümlülüğü yoktur. Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 165; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 212; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 103-104; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 87.

⁴⁰⁴ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 165; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 104.

Belirttiğimiz üzere, özen ve sadakat yükümlülüğünün bir görünümü de, sözleşme devam ederken rekabet yasağıdır⁴⁰⁵. Franchise alanın rekabet yasağı, sisteme dâhil olan mal(lar)la ve/veya hizmet(ler)le benzerlik gösteren sistem dışındaki mallar(ın) ve/veya hizmet(ler)in sürümünü yapmamayı, rakip işletmeler yararına faaliyet yürütmemeyi ve benzer bir sistemle franchise verenin mal(lar)ını ve/veya hizmet(ler)ini taklit ederek ona rakip olmamayı ifade eder⁴⁰⁶.

Franchise alan her ne kadar bağımsız olsa da, franchise sözleşmesi devam ederken franchise verenden kopuk bir şekilde hareket etmemeli ve yalnızca franchise ilişkisi kapsamındaki mal(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in sürümünü sağlamalıdır. Bir başka deyişle, franchise alanın, franchise ilişkisi kapsamı dışındaki mal(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in sürümünü sağlaması ya da rakip olan başkaca yerler için fayda sağlayan faaliyetlerde bulunması veya bizzat kendisi için benzer faaliyetlerde bulunması rekabet yasağına aykırılık oluşturur⁴⁰⁷. Franchise alanın bu şekilde hareket etmesi, franchise sistemine ve franchise verene zarar verecektir. Zira bu yönde bir davranış, güven ilişkisini akamete uğratmakla kalmayıp dürüstlük kuralına da aykırılık oluşturur. Dolayısıyla rekabet etmeme yükümlülüğünün kaynağı bakımından sözleşmede açıkça düzenlenmemiş olsa bile, sözleşme devam ettiği sürece var olduğu kabul edilir.

Franchise sözleşmesinin bir isimsiz sözleşme olması ve doğal olarak, franchise alanın sözleşme devam ederken rekabet etmeme yükümlülüğünün düzenlenmemiş olması sebebiyle bu yükümlülüğün sınırları belirsiz kalmaktadır. Ancak franchise sözleşmesine oldukça benzer olan acentelik sözleşmesi için getirilen hükümler, franchise sözleşmesi için de kıyasen uygulanabilir⁴⁰⁸. Zira izah ettiğimiz üzere, acentelik sözleşmelerinde de sıkı bir güven ilişkisi söz konusu olup acentelik sözleşmesi ile franchise sözleşmesi

⁴⁰⁵ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 158; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 199; Ayata, *Tarafların Borçları*, 104; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 97; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 83; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 80; Yavuz, “Franchise”, 134-135; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 39; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 97; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 39; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 101; Arvâsi, “Franchise Sözleşmesi”, 147-148.

⁴⁰⁶ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 158; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 199-200; Ayata, *Tarafların Borçları*, 105; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 83; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 97-98.

⁴⁰⁷ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 52; Ayata, *Tarafların Borçları*, 105; Yavuz, “Franchise”, 135.

⁴⁰⁸ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 158-159; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 50; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 206-207; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 81; Ayata, *Tarafların Borçları*, 105; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 98.

arasında oldukça benzer bir ilişki vardır⁴⁰⁹. Dolayısıyla franchise alanın sözleşme devam ederken rekabet yasağı bakımından, acentenin sözleşme devam ederken rekabet yasağına ilişkin hükümler ile birlikte incelenmelidir.

2.3.2.1. TTK m. 104 ve m. 109 Hükümlerinin Kıyasen Uygulanması

2.3.2.1.1. Yasağın Kaynağı

Franchise sözleşmesinin isimsiz bir sözleşme olması sebebiyle, sözleşme devam ederken rekabet yasağına ilişkin bir hüküm mevzuatımızda yoktur. Acentenin sözleşme devam ederken rekabet yasağı da, kanunda, ayrı bir hüküm ile açıkça düzenlenmiş değildir⁴¹⁰. Ancak, bazı diğer hükümlerden rekabet yasağının düzenlenmiş olduğunu anlayabilmekteyiz. Acentelik sözleşmesi devam ederken acentenin rekabet yasağı, kaynağını, mülga TTK döneminde “inhisar” başlığı taşıyan m. 118 hükmünden⁴¹¹ almıştı⁴¹². Yeni dönemde ise, bu yükümlülüğün kaynağı, TTK m. 123 hükmünde düzenlenen rekabet yasağı anlaşması olmayıp TTK m. 104 hükmünde düzenlenen tekell hakkı ve TTK m. 109/1 hükmünde düzenlenen müvekkilin menfaatlerini koruma yükümlülüğüdür⁴¹³. Acentenin sözleşme devam ederken rekabet yasağı, bu anlamda kanuni rekabet yasağına da örnek gösterilmektedir⁴¹⁴.

TTK m. 104 hükmünde, mülga TTK dönemindeki aynı başlık ismi kullanılmış ve içerik bakımından da hemen hemen aynı içeriği haiz olan bir düzenleme yapılmıştır. TTK m. 104 hükmüne göre, belli bir kapsam dâhilinde müvekkil, birden fazla acente

⁴⁰⁹ Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 50.

⁴¹⁰ Ali Cengiz, “Acente Kavramı ve Acentelik Sözleşmesinden Doğan Hak ve Borçları”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1/2 (2011): 154.

⁴¹¹ Mülga TTK m. 118 hükmü: “(1) Aksi yazılı olarak kararlaştırılmış olmadıkça, müvekkil, aynı zamanda ve aynı yer veya bölge içinde aynı ticaret dalı için birden fazla acente tayin edemeyeceği gibi; acente dahi aynı yer veya bölge içinde, birbirleriyle rekabette bulunan mütaaddit ticari işletmeler hesabına aracılık yapamaz.”

⁴¹² Mutlu ve Akıncı Albayrak söz konusu hükümde bulunan “aracılık yapamaz” ifadesinin doktrinde tartışmalara sebep olduğunu belirtmiştir. Ancak yeni düzenlemeyle bu konu açıklığa kavuşmuş durumdadır. Mutlu, “Acentelik Sözleşmesinde”, 73; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 28.

⁴¹³ Tahir Saraç, “6102 Sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İnhisar Hakkı ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 61/2 (2012): 720; Cengiz, “Acente Kavramı”, 154; Mutlu, “Acentelik Sözleşmesinde”, 73; Doğan, “Acentelik”, 131; Nilüfer Köker, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Sona Ermenin Sonuçları” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, 2015), 83; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 61; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 40; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 94; Aydın, *Taşıma İşleri*, 171; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 127.

⁴¹⁴ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 62; Kaya, “Rekabet Yasağı”, 43.

atayamayacak ve buna karşılık olarak acente de, yine belli bir kapsam dâhilinde birden fazla ticari işletme hesabına iş yapamayacak. Böylece acenteye tekel hakkı verilmiş olup acentenin bu hükme aykırı davranışı, müvekkiline karşı yerine getirmek ile yükümlü olduğu rekabet yasağını ihlal etmesi sonucunu doğuracaktır⁴¹⁵. Dolayısıyla TTK m. 104 hükmünün, taraflar için hem bir hak sağlamakta, hem de bir yükümlülük yüklemekte olduğunu söyleyebiliriz⁴¹⁶. Bununla birlikte, buradaki yasak, belirttiğimiz üzere her ne kadar acentelik sözleşmesinin devam ettiği sürece yönelik olsa da, TTK m. 123 hükmünde düzenlenen acentelik sözleşmesi sonrası rekabet yasağının kapsamı ve sınırlarının belirlenmesinde de yarar sağlayabilir⁴¹⁷.

Franchise alan için ise, sözleşmede bir tekel bölgesi belirlenmesi zorunluluğu yoktur ve böyle bir bölge belirlenmemiş olabilir⁴¹⁸. Tekel bölgesinin belirlenmediği durumlarda franchise alan, sisteme uygun davranmak şartıyla mal(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in sürümünü başka bölgelerde de gerçekleştirebilir ve bu durum tek başına, onun rekabet yasağını ihlal etmesi sonucunu doğurmaz⁴¹⁹. Bununla birlikte, uygulamada franchise verenlerin, franchise alanlar için bir tekel bölgesi sunması söz konusu olabilmekte ve bu durumlarda franchise veren, franchise alan ile sunduğu tekel bölgesinde bizzat rekabet etmeme ve bir üçüncü kişi için o bölgede başka bir franchise daha vermeme yükümlülüğü altına girebilmektedir⁴²⁰. Böylesine durumlarda, franchise alan, tekel bölgesine ait coğrafi bölge haricinde başka bir yerde, ma(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in

⁴¹⁵ Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 27; Cengiz, “Acente Kavramı”, 154, Mutlu, “Acentelik Sözleşmesinde”, 74-75; Rüzgâr, “Acentelik Sözleşmeleri”, 439.

⁴¹⁶ Güvenç, *Acente Hukuku*, 59; Doğan, “Acentelik”, 44; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 20-21; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 714; Selcan Ünal Göker, “Acentelik Sözleşmesi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2015), 58; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 27.

⁴¹⁷ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 62.

⁴¹⁸ Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 48; Topçuoğlu, “İnhisar (Tekel) Kaydı”, 30; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 81; Yavuz, “Franchise”, 135.

⁴¹⁹ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 158; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 159; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 716; Ünal Göker, “Acentelik Sözleşmesi”, 89-90; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 98; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 81; Aksi yönde; Bilgili’ye göre, bölge dışında olsa dahi yapılan işin, güven ilişkisini zedeleyip zedelediğine bakılarak rekabet yasağının ihlal edilip edilmediği sonucuna ulaşılmalıdır. Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 29.

⁴²⁰ Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 48.

sürümünü gerçekleştirmemelidir⁴²¹. Bu sınırlandırmaya aykırı hareket eden franchise alan, rekabet yasağını ihlal etmiş olur⁴²².

2.3.2.1.2. Yazılı Olarak Aksinin Kararlaştırılabilmesi

TTK m. 104 hükmü, “*yazılı olarak aksi kararlaştırılmadıkça*” ifadesi ile başlamaktadır. Hal böyle iken, tarafların yazılı bir belge ile TTK m. 104 hükmünün aksine karar alabilmeleri mümkün olduğundan, yazılı olarak onay verilmesi halinde acentenin müvekkili ile rekabet edebilmesi mümkündür⁴²³.

Rekabet yasağının franchise sözleşmesinde de, yapılacak bir yazılı belirleme ile bu şekilde sözleşme devam ederken esnetilebilmesi mümkündür. Bir başka deyişle tekel hakkının bulunduğu durumlarda franchise veren ve franchise alan kural olarak, aynı zamanda, aynı bölgede ve aynı ticaret dalında birbirlerine rakip olamaz. Ancak sözleşmede bunun aksi yönde bir belirleme yapılmışsa, franchise verenin ve franchise alanın aynı yerde, aynı zamanda ve hatta aynı ticaret dalında birbirleri ile rekabet edebilmeleri mümkündür. Dolayısıyla söz konusu hükmün emredici olmadığını da söyleyebiliriz⁴²⁴. Söz konusu yazılılık şartı ise, sözleşme devam ederken rekabet yükümlüğünün kaldırılması için bir geçerlilik şartıdır⁴²⁵.

Franchise verenin onayı, örtülü olarak verilemeyeceğinden franchise veren, franchise alanın rekabet yasağına aykırı hareketine bir süre sessiz kalsa dahi devam eden süreçte rekabet yasağının ihlal edilmesi sebebiyle doğan haklarını kullanabilir⁴²⁶. Yine de

⁴²¹ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 158; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 159; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 98; Ayata, *Tarafların Borçları*, 106.

⁴²² Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 158; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 159; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 98; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 81.

⁴²³ Cengiz, “Acente Kavramı”, 154; Güvenç, *Acente Hukuku*, 60; Doğan, “Acentelik”, 44; Aydın, *Taşıma İşleri*, 171; Poroy ve Yasaman, *Ticari İşletme*, 317; Mutlu’ya göre, bu şekilde yazılı bir onay verilmiş olsa dahi acentenin, TTK m. 109/1 hükmünde düzenlenen müvekkilin çıkarlarını koruma borcu sebebiyle müvekkilinin menfaatine aykırı düşecek biçimde rekabet etmemesi gerekir. Mutlu, “Acentelik Sözleşmesinde”, 74.

⁴²⁴ Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 27; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 42; Doğan, “Acentelik”, 44; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 21; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 715; Ünal Göker, “Acentelik Sözleşmesi”, 59; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 28.

⁴²⁵ Saraç, “İnhisar Hakkı”, 715.

⁴²⁶ Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 27; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 28; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 128.

rekabet yasağını ihlal eden franchise alanın bu durumuna ses çıkarmayışı, franchise verenin (en azından belli bir ana kadar) haklarından feragat ettiğini de düşündürebilir⁴²⁷.

Yazılı olarak franchise alanın rekabet edebilmesi için verilmiş olan yetkinin, yeni bir sözleşme ile kaldırılabilmesi de mümkündür⁴²⁸. Yani bu ayrıcalığın tek taraflı olarak kaldırılabilmesi, (önceden taraflar arasında aksi kararlaştırılmamışsa) kural olarak mümkün değildir⁴²⁹.

Görüldüğü üzere, kanun koyucu sözleşme özgürlüğünü sınırlandırıcı niteliği haiz rekabet yasağını, sözleşme devam ederken kural olarak belirlemiştir. Böylece tarafların yazılı olarak kararlaştırmasıyla yeniden sözleşme özgürlüğüne tam dönüş söz konusu olabilmektedir. Bu zaviyeden bakıldığında sözleşme özgürlüğünün önünde tek engel, rekabete izin veren bir belirlemenin yazılı olması kadar uzaktadır. Bir başka deyişle, sözleşme özgürlüğünü sınırlandıran rekabet yasağı, yazılı bir anlaşma yapılarak kolayca aşılabilmektedir.

2.3.2.1.3. Yasağın Sınırlandırılması

Acentelik sözleşmesi devam ederken acentenin rekabet yasağının kapsamı için, TTK m. 104 hükmü, zaman, yer ve konu bakımından sınırlama yapmış olup bu hususlar, franchise sözleşmesi için de aşağıda ayrı ayrı incelenecektir.

2.3.2.1.3.1. Zaman Bakımından

Acentelik sözleşmesi devam ederken acentenin rekabet yasağı, sözleşmenin başlangıcından sona ermesine kadar devam eder⁴³⁰. Bir başka deyişle, acente, sözleşme hukuka uygun bir şekilde sona erene kadar rekabet yasağına uygun hareket etmelidir⁴³¹. Acentelik sözleşmesinden sonrasına ilişkin olarak bir rekabet sözleşmesi yapılmamışsa, acentelik sözleşmesinin sona ermesiyle acentenin rekabet yasağı da kendiliğinden sona erer⁴³².

⁴²⁷ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 128.

⁴²⁸ Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 27; Ünal Göker, “Acentelik Sözleşmesi”, 59.

⁴²⁹ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 128.

⁴³⁰ Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 29.

⁴³¹ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 140.

⁴³² Güvenç, *Acente Hukuku*, 60.

Franchise sözleşmesi devam ederken rekabet yasağı da, sözleşmenin başlangıcından sona ermesine kadar devam eder. Franchise sözleşmesinden sonrasına ilişkin olarak bir rekabet yasağı kaydı konulmamış veya rekabet yasağı anlaşması yapılmamışsa, franchise sözleşmesinin sona ermesiyle franchise alanın rekabet yasağı da kendiliğinden sona erer.

Ayrıca, Tebliğ m. 5/a hükmü, belirsiz süreli ve beş yılı aşan rekabet yasaklarının muafiyetten yararlanamayacağını belirtmiştir. Dolayısıyla beş yılı aşan bir rekabet yasağı da, belirsiz süreli sayılarak kural olarak muafiyetten yararlanamaz⁴³³. Ancak Tebliğ m. 5/a hükmünde bu kuralın istisnasına yer verilmiş ve Dikey Kılavuz'da da, franchise sisteminin korunabilmesi adına franchise sözleşmesinin RKHK m. 4 hükmünün dışında kaldığı belirtilmiş olup rekabet yasağı sözleşme süresini aşmayan bir rekabet yasağının beş yılı aşan bir franchise sözleşmesinde yer alması, bu hükme aykırılık oluşturmama ihtimali de vardır⁴³⁴.

Franchise sözleşmesinin feshi için ihbar süreleri söz konusudur ve bu süreler sona ermedikçe franchise alanın rekabet yasağı devam eder⁴³⁵. Hatta ihbar süresi devam ederken franchise veren, franchise alandan faaliyetlerini durdurmasını istese bile rekabet yasağı sona ermez⁴³⁶.

Haklı sebeple fesih edilmek istenen franchise sözleşmesinde fesih, haklı bir sebebe dayanmaksızın söz konusu olursa da, rekabet yasağı devam eder⁴³⁷. Bir başka deyişle, rekabet yasağının sona ermiş sayılması için sözleşmenin hukuka uygun bir biçimde yani haklı bir sebeple sona ermiş olması gerekir. Fesih noktasında bu hususlara dikkat etmek, önemi haizdir. Aksi halde, rekabet yasağının ihlali halinde, önceden haklı bir sebebe dayanmadan sözleşmeyi fesheden franchise veren, bu sefer haklı bir sebebe kavuşabilir

⁴³³ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 201; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 84.

⁴³⁴ Gürkaynak, *Rekabet Hukuku*, 239; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 213.

⁴³⁵ Bilgili, "Acentenin Rekabet Yasağı", 30; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 140.

⁴³⁶ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 140.

⁴³⁷ Bilgili, "Acentenin Rekabet Yasağı", 30.

ya da feshin geçersiz olduğu sonradan tespit edildiğinde geçerli olduğuna olan inanç, rekabet yasağı ihlaline sebep olabilir⁴³⁸.

2.3.2.1.3.2. Konu Bakımından

TTK m. 104 hükmüne göre acentenin, “birbirleriyle rekabette bulunan birden çok ticari işletme hesabına” acentelik yapabilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla franchise sözleşmesi devam ederken rekabet yasağı da, konu bakımından franchise verenin ilgilendiği alan ile sınırlanmış olup rekabet yasağının ihlal edildiğinin kabulü için franchise verenin zarar görmesi de gerekmez⁴³⁹. Rekabet yasağının ihlaliyle güven ilişkisine verilen zararın önemi, franchise verenin göreceği somut zararın önüne geçmektedir⁴⁴⁰.

Franchise alanın rekabet yasağını ihlal etmiş sayılabilmesi için, birbirleriyle rekabet halinde olan işletmelerin ürün(ler)inin ve/veya hizmet(ler)inin tamamen aynı olması gerekmeyip makul bir oranda benzerlik göstermesi yeterli olabilir⁴⁴¹. Aksini düşündüğümüzde rekabet durumunun varlığı, çok nadir durumlarda söz konusu olur⁴⁴². Fakat ürünler arasında benzerlik oranı ve franchise verenin zarar göme olasılığı yok denecek kadar az olduğu durumlarda franchise alanın menfaatine öncelik tanınmalıdır⁴⁴³.

Aynı veya çok benzer ürünler ile ilgilenen ancak birden fazla ürün türü ile ilgilendikleri için farklı ürün türü de olan işletmeler zaviyesinden diğer işletmede bulunmayan ürün türü için iş yapılmasının, rekabet yasağının ihlali sonucu doğurup doğurmayacağı hususu ise doktrinde tartışmalıdır. Bizim de katıldığımız ilk görüşe göre, burada rekabet

⁴³⁸ Franchise verenin bu yöndeki iddiaları kimi zaman dürüstlük kuralına aykırılık oluşturabilir. Franchise alan faaliyetlere devam ederken franchise verenin; bunu reddetmesi ve bu sebepten ücret hakkı elde edemeyen franchise alanın rekabet yasağını ihlal ettiği gerekçesiyle yeni bir olağanüstü fesih gündeme getirmesi, hakkın kötüye kullanılması sonucu doğurabilir. Kaya, *Acentelik Hukuku*, 141-142.

⁴³⁹ Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 28; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 131.

⁴⁴⁰ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 131.

⁴⁴¹ Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 28; Güvenç, *Acente Hukuku*, 60; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 63; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 131-132.

⁴⁴² Kaya, *Acentelik Hukuku*, 131.

⁴⁴³ Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 28; Mutlu, “Acentelik Sözleşmesinde”, 74; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 132.

yasağı ihlal edilmiş sayılmaz⁴⁴⁴. İkinci görüşe göre ise, ürünler benzerlik göstermese dahi diğer ürünler bakımından rekabet söz konusu olduğundan, rekabet yasağının ihlali sonucu doğar⁴⁴⁵. Üçüncü görüşe göre ise, somut olaya göre değerlendirme yapılmalı ve işletmelerin farklı ürünleri bulursa dahi diğer ürünler zaviyesinden çok benzerlik bulunduğu için işletmelerin karıştırılma ihtimali varsa, rekabet yasağının ihlali sonucunun doğacağı; farklı müşteri çevresi olan ve diğer ürünler de göz önünde bulundurulduğunda işletmelerin karıştırılma ihtimali azsa, rekabet yasağının ihlali sonucunun doğmayacağı sonucuna ulaşmak gerekir⁴⁴⁶.

Değinilmesi gereken bir diğer husus ise, franchise verenin ürün ve/veya hizmet yelpazesini genişletmesi durumunda önceden başka bir franchise aldığı ve fakat son durumda franchise verenle rekabet etmeye başladığı diğer ticari işletmeler ile olan ilişkisinin ne olması gerektiğidir. Burada franchise alanın bu durumu önceden kabul etmiş olup olmamasına göre ayırım yapmak gerekir. Franchise alan, franchise verenin tüm ürünleri ve/veya hizmetleri için rekabet yasağını kabul etmişse, baştan bu yelpazenin genişleyebileceğini öngörmüş sayılır ve yeni haliyle rekabet edilmeye başlanan diğer işletmeler ile ilişkisini sonlandırmalıdır⁴⁴⁷. Ancak böyle bir kabul yoksa yani taraflar, bu konuda bir belirleme yapmamışsa, rekabet ihlalinin sorumlusu franchise veren kabul edilmeli ve franchise alan, ürün ve/veya hizmet yelpazesini genişleten tarafla olan ilişkisini sona erdirebilmelidir⁴⁴⁸.

Franchise alanın, franchise veren ile rekabette bulunmayan işletmelerden franchise alabilmesi ise, mümkün görünmektedir. Bir başka deyişle, franchise alanın, mal(lar)ı ve/veya hizmet(ler)i farklı olan, ya da bunların farklı amaçlar için kullanan ve farklı

⁴⁴⁴ Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 30; Kaya, *TTK Şerhi*, 46; Göker bu durumu, hem elektrik hem tarım ilacı üreten iki rakip işletmeden birinin elektrik, diğerinin ise tarım ilacı için faaliyet yürütebileceği şeklinde örneklemiştir. Ünal Göker, “Acentelik Sözleşmesi”, 59.

⁴⁴⁵ Güvenç, *Acente Hukuku*, 60; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 63.

⁴⁴⁶ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 133; Bilgili ayrıca, rekabet olgusunun varlığının bu gibi durumlarda tespitinin oldukça güç olması sebebiyle acentenin/franchise alanın, müvekkilin/franchise verenin (her ne kadar sübjektif görüşleri ile bağlı olmasa da) görüşünü de almasının faydalı olacağını belirtmektedir. Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 29.

⁴⁴⁷ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 139.

⁴⁴⁸ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 139-140.

müşteri çevresini haiz işletmelerden franchise alması, rekabet yasağının ihlali sonucunu doğurmaz⁴⁴⁹.

Franchise alanın, sözleşme sonrası için rekabet durumunda olan bir başka işletme ile çalışma niyetinin bulunması ve buna yönelik birtakım görüşmeler yapmış olması da, kural olarak rekabet yasağının ihlaline sebep olmaz⁴⁵⁰.

2.3.2.1.3.3. Yer Bakımından

TTK m. 104 hükmüne göre acentenin rekabet yasağının kapsamını sınırlayan bir diğer husus, “*aynı yer veya bölge*” ifadesinden anlaşılabileceği üzere yer bakımından yapılan sınırlandırmadır. Dolayısıyla franchise alan, yukarıda da belirttiğimiz üzere, (tek el hakkına sahip olması halinde) tek el hakkı tanınan coğrafi bölgede rekabet halinde olan işletmelerden başka bir franchise alamaz ve kendi yerini açamaz.

TTK m. 104 hükmünü, franchise alanın lehine yorumlayarak, sadece aynı ticaret alanında faaliyet gösteren rakip tacirler için düşünüp franchise alanın, aynı yer veya bölgede fakat farklı ticaret alanlarında olan franchise verenden franchise alabileceğinin veya farklı ticaret alanlarında kendi yerini açabileceğinin kabulü gerekir⁴⁵¹. Franchise alanın, kendisine bırakılan yer veya bölge dışındaki yerlerde franchise vereni ile rekabet halinde olan bir işletmeden franchise alabilmesi ya da kendi yerini açması, TTK m. 104 hükmüne göre mümkündür⁴⁵². Fakat bu durumlarda, franchise alanın, kendisine bırakılan yer veya bölge dışındaki yerlerde franchise vereni ile rekabet halinde olan bir işletmeden franchise alması veya kendi yerini açması, TTK m. 109 hükmünde düzenlenen menfaatleri koruma yükümlülüğüne aykırılık oluşturabilir⁴⁵³. TTK m. 109 hükmü, TTK m. 104 hükmüne nispeten daha geniş bir uygulama alanını haizdir. Buna hükme göre, franchise verenin, franchise alanın TTK m. 104 zaviyesinden diğer

⁴⁴⁹ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 134.

⁴⁵⁰ Zira bu görüşmelerin yapılması, rekabet durumunda olan bir işletme için faaliyette bulunmak anlamına gelmez. Kaya, *Acentelik Hukuku*, 135; Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 30.

⁴⁵¹ Doğan, “Acentelik”, 44; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 62; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 137.

⁴⁵² Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 29.

⁴⁵³ Güvenç, *Acente Hukuku*, 60; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 63; Bilgili’ye göre, bölge dışında olsa dahi yapılan işin, müvekkil/franchise veren ile acente/franchise alan arasındaki güven ilişkisini zedeleyip zedelediğine bakılarak rekabet yasağının ihlal edilip edilmediği sonucuna ulaşılmalıdır. Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 29; Aksi yönde; Ünal Göker, “Acentelik Sözleşmesi”, 89-90; Saraç’a göre, taraflar inhisar hakkını kaldırmışlarsa, artık acentenin/franchise alanın rekabet etmeyip müvekkilin/franchise verenin menfaatlerini koruması beklenemeyecektir. Saraç, “İnhisar Hakkı”, 716.

firmalardan franchise alabilmesine veya kendi yerini açabilmesine imkân sağlayacak bir izin vermesi halinde dahi franchise alan, TTK m. 109 hükmüne uygun hareket etmeyi sürdürmek durumundadır⁴⁵⁴. Franchise alanın, kendisine bırakılan yer veya bölge dışındaki yerlerde franchise veren ile rekabet halinde olan bir başka işletmeden franchise alması veya franchise verene yahut onun işletmesine ait bilgileri başka yerdeki rakip işletme ile paylaşması ya da bizzat rekabet edecek bir yer açması, franchise verenin menfaatlerine zarar verebilir⁴⁵⁵. TTK m. 104 hükmünün, TTK m. 109 hükmü birlikte düşünülmesi sonucu, franchise alanın, franchise verenin faaliyet gösterdiği yerlerin tümünde, rekabet durumunda olan işletmelerden franchise almaktan uzak durması veya onunla bizzat rekabet edecek yer açmaktan kaçınması gerekebilir⁴⁵⁶. Daha da ileri gidilecek olursa, franchise vereni ciddi oranda tehlikeye düşüren franchise alanın faaliyetlerinin, haksız rekabete yol açabileceği de söylenebilir⁴⁵⁷.

2.5. Franchise Alanın Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı

2.5.1. Genel Bilgiler

Franchise alanın sözleşme devam ederken rekabet yasağının, sözleşme sonrası rekabet yasağından farklı olduğu belirtilmişti. Franchise veren, sözleşme sonrası için franchise alanın kendisi ile rekabet etmesi ve kendisi ile birlikte işletmesinin zarara uğramasını engellemek adına birtakım tedbirler almak isteyebilir⁴⁵⁸. Örneğin; sözleşme sonrası için franchise veren, taşınmazı geri almak, soyut malvarlığının kullanılmaması için tedbirler almak ve kendisine ait ticari sırların yazılı olduğu her türlü belgenin yok edilmesini ya da iadesini sağlamak adına sözleşmeye hüküm ekleyebilir⁴⁵⁹.

Benzer yöndeki taleplerin sözleşmede kararlaştırılmış olmasına rağmen franchise alan, franchise sözleşmesi sona erdikten sonra franchise veren ile rekabet etmesine yol açan faaliyetlerde bulunabilir. İşte bunun önüne geçebilmek adına franchise veren, franchise sözleşmesine rekabet yasağı hükmü ekleyebilir veya ayrı bir sözleşme yapmak

⁴⁵⁴ Aydın, *Taşıma İşleri*, 171.

⁴⁵⁵ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 137-138.

⁴⁵⁶ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 138.

⁴⁵⁷ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 63.

⁴⁵⁸ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 58-59; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 175; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 274-275.

⁴⁵⁹ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 173.

isteyebilir⁴⁶⁰. Franchise alanın, franchise sözleşmesi boyunca edindiği bilgileri, franchise verenle rakip olarak kullanması ihtimali karşısında bu istem, oldukça doğaldır⁴⁶¹.

Gerçekten franchise verenin bu yöndeki isteği, onun markalarını, müşteri çevresini, ticari sırları ile yöntemlerini koruyabilmesi için oldukça önemi haizdir⁴⁶². Böylece franchise veren, müşteri çevresini ve pazar payını korumaya çalışmakla kalmayıp diğer franchise alan adaylarını kaçırma ihtimalini de azaltacak önemli bir adım atmış olur⁴⁶³.

Franchise alanın sözleşme devam ederken kural olarak uyması gereken rekabet yasağının aksine, sözleşme sonrası rekabet yasağı, ancak tarafların buna yönelik olarak franchise sözleşmesinde bir belirleme yapmasına veya ayrı bir sözleşme imzalamasına bağlıdır⁴⁶⁴. Uygulamada tarafların, sıkça bu yönde anlaşmalar yaptığı görülmektedir⁴⁶⁵.

Doktrinde birçok yazar, franchise sözleşmesi sonrası için rekabet yasağının kararlaştırılabileceğini kabul etmektedir⁴⁶⁶. Bununla birlikte, franchise alan için sözleşme sonrası rekabet yasağı getirilip getirilemeyeceği hususu, mahkeme kararlarına da yansımıştır. Bu kararların bazılarında Yargıtay, franchise alana sözleşme sonrası için

⁴⁶⁰ Hüseyin Ülgen vd., *Ticari İşletme Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015), 825.

⁴⁶¹ Can, “Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi”, 58.

⁴⁶² Zira franchise sözleşmeleri sadece mal(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in sürümünden ibaret değildir. Aynı zamanda franchise sistemin iyileştirilmesi ve işletmenin gelişebilmesi için birçok bilginin franchise alan ile paylaşılmasını da gerektirir. İşletmesinin franchise alanların ilgisini çekmesini sağlayacak kadar emek ve para harcayan franchise verenin ise, kamuya açık olmayan bu bilgilerin başkalarıyla paylaşılmasının önüne geçmek istemesi en doğal hakkıdır. Aksi takdirde, franchise veren, bu bilgileri paylaşacağını veya yeni bir işe gireceğini ya da yeni bir iş kuracağını bildiği biri ile bilgilerini paylaşmak istemez. Yine franchise alanın aynı taşınmaz üzerinde faaliyet yürütmesi, sistemin kazandığı müşteri çevresinin franchise verenden kopmasına yol açabilmektedir. Bununla birlikte, franchise veren, yeni franchise alan ile aynı bölgede faaliyet yürütmek isteyebilir. Ancak önceki franchise alanın rekabet etmesine izin vermek, yeni franchise adaylarının sisteme dâhil olmasını olumsuz etkileyecektir. Son olarak, sözleşme sonrası için rekabet yasağı getirilmemesi ve franchise alanın franchise ile rekabet etmesinin önünün açıldığı durumlarda, franchise veren ile sözleşme ilişkisi bulunan diğer franchise alanlar da bunu kullanmak isteyebilecektir. Tüm bu nedenler ile, sözleşme sonrası için franchise alana rekabet yasağı getirilmesi son derece önemi haizdir. Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 173.

⁴⁶³ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 173.

⁴⁶⁴ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 175; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 190; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 274; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 129.

⁴⁶⁵ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 175; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 275; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1043; Tuzlu, “Franchise”, 97; Torun, “Rekabet Hukuku”, 120.

⁴⁶⁶ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 59; Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 176; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 191-192; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 274; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 172 vd.; Ayata, *Tarafların Borçları*, 129; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 129; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 53.

rekabet yasağı getirilemeyeceğine karar vermiştir⁴⁶⁷. Yargıtay bazı kararlarında ise, franchise alan için sözleşme sonrası rekabet yasağı getirilebileceğini kabul etmiştir⁴⁶⁸.

Sözleşme sonrası rekabet yasağı, yukarıda da izah edildiği üzere çalışma özgürlüğünü sınırlandırmaktadır. Bu yasak belirlenirken ölçülü davranılması gerekir⁴⁶⁹. Dolayısıyla franchise verenin ve sistemin menfaatlerini korumak için getirilen bu yasağın, franchise alanın da menfaatlerini ve anayasal hakkı olan çalışma hakkını göz ardı etmemek adına sınırlandırılması önemi haizdir. Aksi halde franchise veren, franchise alanın çalışma özgürlüğünü ihlal edebilir ve hukuka aykırı sonuçlar doğabilir. İşte bu yüzden kanun koyucu, bazı sözleşme ilişkilerinde sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin yer, zaman ve konu bakımından sınırlandırmalar getiren düzenlemeler yapmıştır.

Kanun koyucunun sözleşme sonrası rekabet yasağı için sınırlandırma getirdiği düzenlemelerden biri de, acentenin sözleşme sonrası rekabet yasağını düzenleyen TTK m. 123 hükmüdür. TTK m. 123 hükmü düzenlenmemişken doktrinde, Anayasa m. 48, TMK m. 23, TBK m. 26 ve 27 hükümleri ışığında hizmet sözleşmesi sonrası rekabet yasağına ilişkin hükümlerin, kıyasen franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağı

⁴⁶⁷ Y. 11. HD, 02.03.2015, E. 2014/18465, K. 2015/2778, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024; Y. 11. HD, 02.10.2014, E. 2013/13428, K. 2014/15075, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024; Y. 11. HD, 14.04.2014, E. 2013/18290, K. 2014/7335, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024; Y. 11. HD, 13.05.2013, E. 2012/17736, K. 2013/9814, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024; Y. 11. HD, 14.03.2017, E. 2015/13646, K. 2017/1493, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

⁴⁶⁸ Y. 11. HD, 25.04.2018, E. 2016/10011, K. 2018/3093, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024; Y. 11. HD, 08.02.2016, E. 2015/13197, K. 2016/1134, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024; Y. 11. HD, 04.02.2014, E. 2012/10309, K. 2014/1890, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024; 2016/12843 esas sayılı kararda franchise alanın sözleşme sonrası için rekabet yasağı anlaşmasının yapılabileceği ancak bu sözleşmenin sınırlarının olduğuna değinilmiştir. Yoksa kararda rekabet yasağının ihlal edilmemiş olması sonucuna varılması, Yargıtay'ın rekabet yasağı anlaşmasının yapılamayacağına veya yapılan sözleşmenin geçersiz olacağına ilişkin bir görüşünün olduğunu göstermemektedir. Y. 11. HD, 18.09.2017, E. 2016/12843, K. 2017/4441, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024; 2015/8973 esas sayılı kararda, rekabet yasağı anlaşmasının yapılamayacağından veya yapılan rekabet yasağı anlaşmasının geçersizliğinden değil, yapılan rekabet yasağı anlaşmasının ihlal edilmediğinden bahsedilmiştir. Y. 11. HD, 22.03.2016, E. 2015/8973, K. 2016/3170, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

⁴⁶⁹ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 176.

için de uygulanabileceği belirtiliyordu⁴⁷⁰. Ancak günümüzde TTK m. 123 hükmünün, franchise sözleşmesi sonrası rekabet yasağı için de kıyasen uygulanabileceği yönünde hâkim bir görüş söz konusudur⁴⁷¹. Gerçi denkleştirmeye ilişkin TTK m. 122/5 hükmünde kıyasen uygulanabileceği açıkça belirtilmişken, TTK m. 123 hükmünde bu yönde açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak bu durum, TTK m. 123 hükmünün amacı ile uygun olduğunun kabulü halinde kanun koyucunun, (TTK m. 123 hükmü diğer benzer sözleşmelere uygulanmasın diye) bilerek bıraktığı boşluk gibi bir düşünceye sevk etmemelidir⁴⁷². Kanaatimizce de, TTK m. 123 hükmünün franchise sözleşmesi sonrası rekabet yasağı için kıyasen uygulanmasına yönelik hâkim görüş, isabetlidir.

RKHK m. 4 hükmüne istisna getiren Tebliğ m. 5/b hükmü de⁴⁷³, değerlendirilebilecek bir diğer hükümdür. Ancak, TTK m. 123 hükmü ile Tebliğ m. 5/b hükmünün birlikte varlığı, sözleşme sonrası franchise alanın rekabet yasağına hangi hükmün nasıl uygulanacağına yönelik doktrinde tartışmaya neden olmuştur.

⁴⁷⁰ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 176; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 191-193; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 177; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 275-276; TTK m. 123 hükmünün düzenlenmediği dönemde acentelik sözleşmesi sonrası rekabet yasağına ilişkin olarak da benzer görüşler ileri sürülmüştür. Söz konusu görüşler için bkz: Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 32; Yaşar Can Göksoy, “6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12/Özel (2010): 896; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 44; Cengiz, “Acente Kavramı”, 154; Mutlu, “Acentelik Sözleşmesinde”, 76; Rüzgâr, “Acentelik Sözleşmeleri”, 434; Doğan, “Acentelik”, 132; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 83-84; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 64-65; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 720; Korun, “Acentenin ‘Hak ve Borçları’”, 118.

⁴⁷¹ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 69; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 184; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 901; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 131-132; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 56; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 276; Tuzlu, “Franchise”, 98; Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 35; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 98; Can, “Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi”, 60; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 65; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 829; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 122; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 81; Yasaman bu durumu İstanbul 13. Asliye Ticaret Mahkemesi’ne sunduğu bir ek bilirkişi raporunda ifade etmiştir. Hamdi Yasaman, *Haksız Rekabet ve Rekabet Yasağı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 630-637.

⁴⁷² Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 98; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 123.

⁴⁷³ Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği m.5/b hükmü: “Anlaşmanın sona ermesinden sonraki döneme ilişkin olarak, alıcıya getirilen, mal ya da hizmet üretmesini, satın almasını, satmasını ya da yeniden satmasını yasaklayan doğrudan ya da dolaylı herhangi bir yükümlülük. Ancak yasaklamanın, anlaşma konusu mal ya da hizmetlerle rekabet halindeki mal ve hizmetlere ilişkin olması, anlaşma süresince alıcının faaliyette bulunduğu tesis ya da arazi ile sınırlı olması ve sağlayıcı tarafından alıcıya devredilen know-how’ı korumak için zorunlu olması koşullarıyla, alıcıya, anlaşmanın sona ermesinden itibaren bir yılı aşmamak kaydıyla rekabet etmeme yükümlülüğü getirilebilir. Kamuya mal olmamış know-how’ın kullanılması ve açıklanmasına ilişkin süresiz yasaklama hakkı saklıdır.”.

İlk görüş, franchise sözleşmesi için Tebliğ m. 5/b hükmünün öncelikli olarak uygulanması gerektiğini savunmaktadır⁴⁷⁴. Bu görüşte kimi yazarlar, acentelik ve franchise sözleşmesi bakımından ayırım yapmakta ve franchise sözleşmesi bakımından TTK m. 123 hükmünün franchise sözleşmesi için de kıyasen uygulanabilmesini kabul etmekle birlikte, öncelikli olarak uygulanması gereken hükmün, Tebliğ m. 5/b hükmünün olduğunu ifade etmektedir⁴⁷⁵. Bu görüşte olan bazı yazarlar, franchise sözleşmesi sonrası rekabet yasağı bakımından ayrıca bir araştırma yapmamış olsa da, TTK m. 123 ile RKHK m. 4 karşı karşıya geldiğinde RKHK m. 4 hükmü üzerinden hareket edilmesi gerektiğini ifade etmiştir⁴⁷⁶. Bu görüşteki bir diğer yazarın ise, (belirlediğimiz kadarıyla) franchise sözleşmesi sonrası rekabet yasağı için Tebliğ hükmünün uygulanması gerektiği yönünde görüş belirttiğini ancak TTK m. 123 hükmünün Tebliğ’de düzenlenmemiş noktalar bakımından kıyasen uygulanıp uygulanmayacağı hususunda bir açıklama yapmadığını söyleyebiliriz⁴⁷⁷. Bir de, her ne kadar bu görüşte olduğunu belirlemiş olsak da, korunan menfaatlerin söz konusu olduğu durumlarda TTK m. 123 hükmünün daha önce uygulanabileceğinin mümkün olduğunu belirten görüş söz konusudur⁴⁷⁸.

Neticeten bu görüşte, acentelik ve franchise sözleşmeleri arasında farklı değerlendirmeler yapılabilmekte ve franchise sözleşmesi bakımından rekabet hukukuna yönelik olan Tebliğ m. 5/b hükmünün (TTK m. 123 hükmü kıyasen uygulanabilse bile) ilk olarak uygulanacağı sonucuna ulaşılmaktadır⁴⁷⁹. Bu görüşe göre, hükmün kıyasen

⁴⁷⁴ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 183; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 286; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 743; Gürkaynak, *Rekabet Hukuku*, 239-240; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 137; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 195-200; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 125; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 107; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 82.

⁴⁷⁵ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 183; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 286; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 195-200.

⁴⁷⁶ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 107; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 125; Saraç’a göre bunun bir gerekçesi de TTK m. 123 hükmünün acentenin menfaatlerini korurken; RKHK hükmünün kamu menfaatini korumasıdır. Saraç, “İnhisar Hakkı”, 743.

⁴⁷⁷ Gürkaynak, *Rekabet Hukuku*, 239-240.

⁴⁷⁸ Bu sonuca Tuna’nın, “*anılan Tebliğ m. 5/b’nin üzerinde tartışmaya mahal bırakmayan ve doğrudan düzenlediği konularda öncelikle uygulanması ama bunun dışındaki konularda korunan menfaatler dikkate alınarak örnekleme ile TTK m. 123’ün uygulanması gerektiği yönündedir.*” cümlesiyle ilerleyen satırlarda yer alan “*Bu meyanda anlaşmada bölge ya da müşteri çevresiyle ilgili getirilecek bir sınırlama Tebliğ m. 5/b’de bölge ya da müşteri çevresiyle ilgili bir sınırlamaya cevaz verilmediği gerekçesiyle geçersiz sayılmayacak, rekabet yasağı anlaşmaları ile korunmak istenen menfaatler dikkate alınarak TTK m. 123/1, c2 örnekleme ile uygulanabilecektir.*” cümlesi üzerinden ulaşıldı. Bu yüzden Tuna’nın keskin ifadesinden her ne kadar birinci görüşte olduğu sonucuna varılsa da neticesi bakımından ikinci görüşe yaklaştığı da söylenebilir. Tuna, “Rekabet Yasağı”, 137.

⁴⁷⁹ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 183.

uygulanabilmesi için ilgili olaya uygulanabilir bir hüküm olmaması gerekir⁴⁸⁰. Bu yüzden rekabet yasağı için sürenin bir yılı aşması, yer bakımından tesis ya da arazi sınırının aşılması halinde söz konusu anlaşma, grup muafiyetinden yararlanamayıp RKHK m. 5 hükmü bakımından bireysel muafiyet kapsamında incelenmesi gerekebilir⁴⁸¹. Buna rağmen TTK m. 123 hükmüne uygun bir anlaşmanın, ayrıca Tebliğ hükümlerine uygun olup olmadığının değerlendirilmesi, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerine uygun olmadığı gibi sözleşme özgürlüğünü de oldukça sınırlandırmaktadır⁴⁸². Bu sebeple Tebliğ m. 5/b hükmünü aşan ancak TTK m. 123 hükmüne uygun olan anlaşmaların, bireysel muafiyet başvurusuna konu olmaları halinde Rekabet Kurulu'na olumlu bir muamele görmesi muhtemeldir⁴⁸³.

Bizim de katıldığımız ikinci görüş ise, franchise sözleşmesi için TTK m. 123 hükmünün öncelikli olarak uygulanması gerektiğini savunmaktadır⁴⁸⁴. Bu görüşe göre, TTK m. 123 hükmüne uygun ancak Tebliğ m. 5/b hükmüne uygun olmayan bir anlaşmanın (bireysel muafiyetin de alınmadığı durumlarda) geçersiz sayılması, özel hüküm niteliğini haiz TTK m. 123 hükmünü işlevsiz hale getirir⁴⁸⁵. Dolayısıyla TTK m. 123 hükmünün daha özel bir hüküm olduğu ve normlar hiyerarşisinin de bir gereği olarak TTK m. 123 hükmüne uygun bir anlaşmanın, RKHK bakımından istisna olarak kabul edilmesi gerekir⁴⁸⁶. TTK m. 123 hükmü rekabet hukuku zaviyesinden de, rekabet yasağının geçerli olup olmayacağının ve meşru olup olmadığının sınırını çizmekte olup TTK m. 123 hükmüne uygun bir anlaşma, rekabet hukuku kurallarına da uygun sayılır⁴⁸⁷. Aksini düşünmek, sözleşme özgürlüğünün de, daha fazla kısıtlanmasına sebep olacaktır. Oysa kanaatimizce, TTK m. 123 hükmü ile çalışma özgürlüğünün kısıtlanması makul bir seviyedir ve sözleşme özgürlüğü ve çalışma özgürlüğünün kısıtlanması bakımından daha dengeli bir düzenlemedir. Yine TTK m. 123 hükmüne uygun yapılan bir anlaşma,

⁴⁸⁰ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 183.

⁴⁸¹ Gürkaynak, *Rekabet Hukuku*, 239-240.

⁴⁸² Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 183.

⁴⁸³ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 183.

⁴⁸⁴ Kaya, *TTK Şerhi*, 327; Ülgen, Helvacı, Kaya ve Nomer Ertan bu durumu, anlaşmanın sınırlı olacağı süre üzerinden incelemiştir. İki yıllığına yapılan bir sözleşme sonrası rekabet yasağının geçerliliği bakımından hangi hükmün uygulanması gerektiği sorusuyla görüşlerini ifade etmişlerdir. Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 829; İrge Erdoğan'ın bu görüşte olduğu sonucuna, Tebliğ m. 5/b hükmünden ve onun bu anlaşmalar için bir yıllık süre öngörmesinden bahsetmesine rağmen süre olarak iki yılı tercih etmesinden ulaşılmıştır. İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 46.

⁴⁸⁵ Kaya, *TTK Şerhi*, 327.

⁴⁸⁶ Kaya, *TTK Şerhi*, 327; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 829.

⁴⁸⁷ Kaya, *TTK Şerhi*, 327; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 829.

RKHK m. 6 ve m.7 hükümlerine göre hâkim durumun kötüye kullanılması olarak da değerlendirme konusu yapılamamalıdır⁴⁸⁸.

Çalışmamızda Tebliğ m. 5/b hükmüne de yer verilmek istendi. Zira her ne kadar franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağı için TTK m. 123 hükmünün uygulanması gerektiğini düşünüyor olsak da, bu hükmün de en azından TTK m. 123 hükmü ile karşılaştırılmasının ve farklarının ortaya konulmasının faydalı olacağı düşünüldü. Böylece TTK m. 123 hükmünün uygulanmasının neden gerekli olduğunun daha iyi anlaşılabilceği kanaatindeyiz. Bununla birlikte, hukuki belirlilik ve güvenlik zaviyesinden bu tartışmalara son verilmesi gerekmekte olup iki hükmün birbiriyle uyumlu hale getirilmesi, büyük önemi haizdir⁴⁸⁹. Bunun sağlanması için denebilir ki, TTK m. 123 hükmüne denkleştirme talebini düzenleyen TTK m. 122 hükmünde olduğu gibi franchise sözleşmesi için de uygulanacağına yönelik gönderme yapılabilecek bir ifade eklenmesi uygun olur. Ancak bu tartışmalar, acentelik sözleşmesi için dahi söz konusudur⁴⁹⁰. Bu yüzden çözümün başka yollarda aranması gerektiği kanaatindeyiz. Kanaatimizce bu sorun, TTK m. 123 hükmüne nispeten daha eski tarihte düzenlenmiş olan Tebliğ m. 5 hükmünün, TTK m. 123 hükmü ile aynı şartları içeren bir düzenlemeye dönüştürülmesiyle veya RKHK m. 5 hükmünün, TTK m. 123 hükmüne uygun acentelik, franchise ve tek satıcılık sözleşmeleri sonrası için belirlenen rekabet yasaklarının da grup muafiyetinden yararlanabilmesine imkân sağlayan bir hale getirilmesiyle çözüme kavuşturulmalıdır.

Sözleşme sonrası rekabet yasağı için TBK m. 444-445 hükmü gibi başkaca düzenlemeler bulunsa da, franchise sözleşmesine daha çok benzeyen acentelik sözleşmesine ilişkin TTK m. 123 hükmünün, franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağı için uygulanmasının daha isabetli olacağını düşünüyoruz⁴⁹¹. Dolayısıyla bu hükümlerin incelenmesine ayrıca gerek duyulmadı. Tüm bu düşünceler ışığında, franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin kararları inceleyip TTK m. 123 hükmü çerçevesinde franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağını incelemeye

⁴⁸⁸ Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 829.

⁴⁸⁹ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 286; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 183.

⁴⁹⁰ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 287.

⁴⁹¹ Aynı yönde; Tuzlu, “Franchise”, 98; Aksi yönde; Ayata, TTK m. 123 hükmü hakkında bir değerlendirme yapmaksızın, TBK m. 444 hükmünün franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağı için uygulanabileceğini belirtmiştir. Ayata, *Tarafların Borçları*, 130.

ve izah etmeye ve bu hükmün, Tebliğ m. 5/b hükmü ile karşılaştırılmasını ayrıca ele almaya çalışacağız.

2.5.2. Yargıtay Uygulaması ve Eleştirilerimiz

Franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin uyuşmazlıkların mahkeme kararlarına yansıdığına ve farklı yönde kararların olduğuna değinilmişti. Bu kararlardan öncelikle franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin belirleme yapılamayacağına ilişkin olanlarını, muhalefet sertliğine göre aşama aşama incelemeye çalışacağız. Daha sonra franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin belirleme yapılabilmesine imkân tanıdığı kararlara ve rekabet yasağı için kararlara yansıyan sınırların olup olmadığına değineceğiz.

Yargıya yansıyan bir uyuşmazlıkta ilk derece mahkemesi, franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin anlaşmanın çalışma özgürlüğünü ihlal ettiğini ifade etmiştir⁴⁹². Bu gerekçeyle, sözleşme sonrası için yapılan anlaşmaya dayanılarak rekabet yasağının ihlal edildiği iddiasıyla açılan davayı reddetmiş ve Yargıtay'da, ilk derece mahkemesinin bu kararını onamıştır. Ancak sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin maddenin hukuka aykırı olduğunu ifade ederken, söz konusu yasağın iki yıl için belirlenmiş olmasına ayrı bir parantez açmıştır. Bu yüzden bize göre, adeta iki yıllık sürenin yasak bakımından çok uzun bir süre sayılacağını, (belki de) çok daha kısa bir süre için belirlenmiş olsa çalışma özgürlüğünü ihlal etmeyebileceğinin kabulü ile davayı kabul edebileceğini hissettirmektedir.

Bir diğer kararda ise, ilk derece mahkemesi, yine aynı yönde bir karara imza atarak tarafların, franchise sözleşmesinde sözleşme sonrası için anlaşmaya vardığı franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin maddenin, Anayasa'da düzenlenen ve

⁴⁹² Y. 11. HD, 02.10.2014, E. 2013/13428, K. 2014/15075, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

koruma altına alınan çalışma özgürlüğüne aykırı olduğuna hükmetmiştir⁴⁹³. Bu gerekçeyle, sözleşme sonrası için yapılan anlaşmaya dayanılarak rekabet yasağının ihlal edildiği iddiasıyla açılan davayı reddetmiş ve Yargıtay'da, ilk derece mahkemesinin bu kararını onamıştır.

Sözleşme sonrası rekabet yasağının hukuka aykırı olduğu sonucuna ulaşılan bir diğer kararda da benzer yönde karar verilmiş ve Yargıtay, bu kararı da onamıştır⁴⁹⁴. Bu kararda önceki diğer iki karardan farklı olarak çalışma özgürlüğünün yanında sözleşme özgürlüğüne de yer verilmiştir. Bu yüzden bu kararın incelemesinde iki husus bakımından ayırım yapılabilir. Bu hususlardan ilki, diğer kararlarda olduğu gibi sözleşme sonrası rekabet yasağının hiçbir sınıra dikkat edilmeksizin çalışma özgürlüğünü ihlal edip etmediğine ilişkindir. Franchise sözleşmesi sonrası rekabet yasağının, çalışma özgürlüğünü başkaca bir inceleme yapmaksızın ihlal edeceği yönünde verilen kararların isabetsiz olduğu düşüncesindeyiz⁴⁹⁵. Zira çalışma özgürlüğünün de sınırlandırılması mümkündür ve Anayasa m. 13, TBK m. 26 ve TBK m. 27 hükümleri, bu sınırın çizilmesiyle sözleşme özgürlüğü kapsamına alınabileceklerin belirlenmesinde rol oynamaktadır⁴⁹⁶. Bu sebeple bu sınırlandırmalara uyan ve hukuken haklı sayılabilen bir rekabet yasağının, franchise sözleşmesi sonrası için de belirlenebilmesi mümkün olmalıdır⁴⁹⁷. TTK m. 123 hükmü ise, bu sınırın aşılıp aşılmadığını belirleyebilmek için önemi haiz bir hüküm niteliğindedir⁴⁹⁸. İkinci ayırım ise, franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağının, sözleşme özgürlüğünü ihlal edip etmeyeceği hususudur. Zira kararda, rekabet yasağına yönelik anlaşmanın, Anayasa m. 48 hükmüne aykırı olduğu belirtilirken, çalışma ve sözleşme özgürlüğü kavramları bir ayırım yapılmadan kullanılmış ve sözleşme sonrası rekabet yasağının,

⁴⁹³ Oysa karara baktığımızda, tarafların franchise sözleşmesinde belirlediği sözleşme sonrası rekabet yasağı, ileride bahsedeceğimiz, TTK m. 123 hükmüne göre geçerli sayılabilecek bir anlaşmadır. Zira bu anlaşmaya göre, franchise alanın, benzer işlerde ve aynı bölgede iki yıl geçerli olmak üzere rekabet etmesi yasaklanmıştır. Franchise veren, franchise alanın bu yasağı aykırı hareket ederek, benzer işler yapan ve aynı bölgede faaliyet yürüten başka bir firmada çalıştığı iddiasıyla cezai şartın tahsil edilmesini talep ve dava etmiştir. Dolayısıyla, TTK m. 123 hükmündeki sınırlara uygun biçimde konu, zaman ve yer hususuna dikkat edildiğini ve davanın kabul edilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Y. 11. HD, 02.03.2015, E. 2014/18465, K. 2015/2778, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

⁴⁹⁴ Y. 11. HD, 14.04.2014, E. 2013/18290, K. 2014/7335, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

⁴⁹⁵ Aynı yönde; Can, “Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi”, 60.

⁴⁹⁶ Can, “Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi”, 59-60.

⁴⁹⁷ Can, “Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi”, 60.

⁴⁹⁸ Can, “Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi”, 60.

sözleşme özgürlüğüne de aykırılık oluşturduğuna dair bir izlenim verilmiştir. Oysa tarafların özgür iradeleriyle belirlediği rekabet yasağına ilişkin anlaşma, aksine sözleşme özgürlüğünün tezahürüdür. Dolayısıyla her çalışma özgürlüğünü sınırlandıran veya kararda geçen ifadeyle ihlal eden düzenlemeler, sözleşme özgürlüğünü sınırlandırmayabilir ya da ihlal etmeyebilir. Bununla birlikte, söz konusu ifadelerin birlikte kullanılmasının gerekçesi, rekabet yasağına ilişkin maddenin nispeten üstün konumda bulunan franchise verenin, franchise alan üzerinde baskı oluşturarak franchise sözleşmesinin yapılabilmesi için bir zorunluluğa dönüşmesi olsa her iki özgürlüğün de ihlal edildiği noktada hemfikir olabilirdik. Bu durumda, kiralananın tesliminden önce tahliye taahhütnamesinin yapılamamasının sebebinde olduğu gibi sözleşme üzerine hayaller kuran ve franchise sözleşmesini yapmak isteyen franchise alan için sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin anlaşmanın bir zorunluluktan ibaret kaldığı savunulabilirdi⁴⁹⁹. Zira her bir sözleşme zaten tarafların özgürlüklerini sınırlandırmakta olup önemli olan bu sözleşmenin genel ahlak zaviyesinden aykırılık oluşturup oluşturmadığıdır⁵⁰⁰. Tüm bu düşüncelerle her sözleşme için ayrı ayrı bir bütün olarak bu değerlendirmelerin yapılması ve buna göre bir karara varılması, daha adaletli bir sonuca ulaşılmasına katkı sağlayacaktır⁵⁰¹. Karara baktığımızda, bu yönde bir tartışmanın da olmadığını söyleyebiliriz.

İlk derece mahkemesinin, sadece belirlenen ilçe sınırlarının belirsizliğini gerekçe göstererek reddettiği bir kararda ise Yargıtay, sözleşme sonrası için belirlenen rekabet yasağını, bir kelepçeleme sözleşmesi niteliğinde olduğunu ifade etmiştir⁵⁰². Karara baktığımızda, tarafların, rekabet yasağını sınırlandırırken “aynı ilçe” ifadesini kullandıkları, ancak ilçenin hangi ilçe olduğunu açıkça belirtmedikleri anlaşılmaktadır. Yargıtay bu hususta, taraflar ayrıca belirtmemiş olsa da, “aynı ilçe” ile işin yapıldığı

⁴⁹⁹ Kira sözleşmelerinde yapılan tahliye taahhütnameleri, kiralananın tesliminden sonra yapıldığı takdirde geçerli sayılır. Kiralananın tesliminden önce veya kira sözleşmesiyle birlikte yapılan tahliye taahhütnameleri ise, geçersiz kabul edilmektedir. Bunun altında yatan sebep ise, bu durumlarda kiracının, kiraya verenin baskısı neticesinde özgür bir karar verebilme imkânının bulunmadığı düşüncesidir. Mehmet Akçaal, “Yargıtay Uygulaması Işığında Yazılı Tahliye Taahhüdü ve Çözüm Önerileri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12/2 (2022): 966; İpek Sağlam, “Konut ve Çatılı İşyeri Kiralarında Yazılı Tahliye Taahhüdü ve Uygulamada Karşılaşılabilecek Sorunlar”, *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11/1 (2023): 39.

⁵⁰⁰ Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 96.

⁵⁰¹ Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 97.

⁵⁰² Y. 11. HD, 13.05.2013, E. 2012/17736, K. 2013/9814, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

ilçenin kastedildiğinin açık olduğunu belirterek, ilk derece mahkemesini gerekçe yönünden eleştirmiştir. Bununla birlikte kararın devamında Yargıtay, aynı ilçede, iki yıl süre ile sözleşme konusu işin yapılmamasına dair rekabet yasağı anlaşmasını, bir kelepçeleme sözleşmesi olarak nitelendirip bu yasağa göre karar verilmesinin hukuka aykırı olacağından hareketle, gerekçesi bakımından olmasa da sonucu itibarıyla doğru olduğu kanaatine vardığı ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır. Kelepçeleme sözleşmesi, taraflardan birinin ekonomik özgürlüğünü, aşırı derecede ve genel ahlak zaviyesinden uygun olmayacak biçimde sınırlandırıp böylece karşı tarafın keyfine bağlı kalır hale gelmesine sebep olan hükümleri ihtiva eden sözleşmedir⁵⁰³. Bir başka deyişle, zayıf olan tarafın çalışma ve ekonomik faaliyetleri gerçekleştirme özgürlüğünü, ahlaka aykırılık teşkil edecek oranda aşırı derecede sınırlandıran ve bu sebeple yapılan sözleşmeyi kısmen veya tamamen geçersiz kılan sözleşmeye, kelepçeleme sözleşmesi denir⁵⁰⁴. Kelepçeleme hali öyle bir haldir ki, taraflardan biri, kararlaştırılan hükümlerin altında üstesinden gelemeyeceği biçimde ezilmiş ve ekonomik zaviyeden faaliyet yürütemeyecek duruma gelmiştir⁵⁰⁵. Dolayısıyla bir kelepçeleme sözleşmesinden bahsedebilmek için ekonomik özgürlük ve geleceği sınırlanmış, bu sınırlama neticesinde neredeyse ekonomik zaviyeden hareket edemeyecek hale gelmiş bir tarafın bulunması gerekir⁵⁰⁶. Dolayısıyla taraflardan biri, birtakım gereksinimlerinden vazgeçerek hayatını farklı alanlarda sürdüremez duruma getirmedikçe kelepçeleme sözleşmesi de oluşmaz⁵⁰⁷. Kaldı ki, kelepçeleme sözleşmeleri, genellikle iki yıl gibi sınırlandırılmış sürelerden ziyade çok daha uzun sürelerde söz konusu olabilmektedir⁵⁰⁸. Kaldı ki iki yıldan uzun olsa bile sadece süre unsuru gözetilerek kelepçeleme sözleşmesinin varlığına ulaşmak da, her zaman mümkün değildir⁵⁰⁹. Süre zaviyesinden özellikle de iki yıllık bir sınırın öngörüldüğü anlaşmalarda kelepçeleme sözleşmesinden bahsetmek, durumun ve somut olayın özelliklerine göre diğer şartların oluşmasıyla söz konusu olabilir⁵¹⁰. Dolayısıyla rekabet yasağının bir kelepçeleme sözleşmesi niteliğinde olup olmadığını tespit ederken franchise alanın ekonomik geleceğinin ne derece

⁵⁰³ Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 113.

⁵⁰⁴ Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*, 71.

⁵⁰⁵ Kelepçeleme halinin varlığı için aranan hususlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.; Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*, 71-136.

⁵⁰⁶ Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 123.

⁵⁰⁷ Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 128.

⁵⁰⁸ Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 122; Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*,

⁵⁰⁹ Yücel, *Kelepçeleme Sözleşmesi*, 120.

⁵¹⁰ Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 123-148.

sınırlandırıldığı, elde ettiği bir menfaatin olup olmadığının ve böyle bir menfaat varsa bunun, kabul ettiği yükümlülük ile ölçülü olup olmadığının incelenmesi gerekir⁵¹¹. Kanaatimizce, somut olayda, rekabet yasağının, (en azından bu değerlendirmeler yapılmaksızın) bir kelepçeleme sözleşmesi olarak nitelendirilmesi, son derece isabetsizdir. Zira Yargıtay, bu nitelendirmeyi yaparken franchise alanın baskı altında kalıp kalmadığını dahi incelemeksizin sadece iki yıl süreyle aynı ilçede sözleşme konusu işin yapılmamasını öngören rekabet yasağını kastetmektedir.

Rekabet yasağının yapılabilmesine imkân sağlanan bir kararda Yargıtay, düzeltme istemi neticesinde ilk derece mahkemesi kararını bozmuş ve 11. Hukuk Dairesi'nin 02.03.2015 tarih, 2014/18465 E. ve 2015/2778 sayılı önceki kararını kaldırmıştır⁵¹². Davaya konu olayda, taraflar, franchise alanın, franchise sözleşmesinin geçerli olduğu ilçede, franchise verenin yürüttüğü faaliyetlerin benzerini yürütmesini engellemek adına iki yıl geçerli olacak bir franchise anlaşması yapmıştır. İlk derece mahkemesi, yukarıda da zikrettiğimiz kararlara benzer yönde karar vererek, rekabet yasağı anlaşmasının çalışma özgürlüğüne aykırı olduğu gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Temyiz neticesinde Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 02.03.2015 tarih, 2014/18465 E. ve 2015/2778 sayılı kararı ile bu kararı onamıştır. Ancak davacı vekilinin karar düzeltme talebi neticesinde Yargıtay farklı bir görüşle, söz konusu anlaşmanın, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde yapıldığından hareket ederek çalışma özgürlüğüne aykırı olduğu yönündeki kararı isabetsiz bulmuş ve işin esasına girilmesi gerektiğini belirtmiştir⁵¹³. Ancak her ne kadar kararda, franchise alana sözleşme sonrası için rekabet yasağı getirilebileceği sonucuna ulaşılmışsa da, maalesef bu yasağın sınırlarına ilişkin bir açıklama yapılmamış. Hatta somut olaydaki tarafların belirlediği sınırlar, TTK m. 123 hükmüne uygun olsa da, Yargıtay'ın son görüşü, bu sınırları aşan bir sözleşmenin yapılıp yapılamayacağı hususunda eksik kalmıştır. Oysa kanaatimizce, çalışma özgürlüğüne aykırı olacak deyip sözleşme özgürlüğüne aykırılık oluşturmak kadar, sözleşme özgürlüğüne aykırılık olacak deyip çalışma özgürlüğüne aykırılık oluşturacak sonuçlara sebep olmak da, son derece isabetsizdir. Sözleşme özgürlüğüne aykırılık

⁵¹¹ Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 151.

⁵¹² Y. 11. HD, 22.03.2016, E. 2015/8973, K. 2016/3170, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

⁵¹³ Benzer yöndeki bir karar için bkz.: Y. 11. HD, 08.02.2016, E. 2015/13197, K. 2016/1134, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

oluşturmamak adına rekabet yasağı anlaşmalarının kabul edilmesi ve çalışma özgürlüğüne aykırılık oluşturmamak adına da, bu yasağa sınır getirmek, oldukça önemi haizdir.

Rekabet yasağının, çalışma özgürlüğü ile bir ilgisinin olmadığını belirtilen bir diğer kararda ilk derece mahkemesi, Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'nin m. 5/6 hükmü çerçevesinde franchise alan için sözleşme sonrası rekabet yasağı getirilebileceğine hükmetmiş ve Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, bu hükmü onamıştır⁵¹⁴. Mezûr madde hükmünün ise, rekabet yasağını, bir yıllık süre, sürümü yapılan mal(lar) ve/veya hizmet(ler), faaliyette bulunan tesis ve know-how'ın korunması için zorunluluk gerektirmesi ile sınırlandırdığı belirtilmiştir. Dolayısıyla bu durumda Tebliğ m. 5/b hükmüne göre karar verilmesi kanaatimizce uygun olmasa da, en azından birtakım sınırlandırmalar belirlenerek franchise alan için sözleşme sonrası rekabet yasağı kararlaştırılabileceği yönünde hüküm verilmesi, olumlu bir gelişmedir.

2.5.3. TTK m. 123 Hükümünün Kıyasen Uygulanması

2.5.3.1. Hükümün Amacı

Öğrenilen ticari sırların paylaşılması ve sözleşme sonrası müşteri çevresiyle görüşmeye devam edilmesi ihtimalleri göz önünde bulundurulduğunda, bunların engellenmesi adına haklı menfaatler olabilir⁵¹⁵. Bu gibi durumların çözümünde ıfık tutması amacıyla kanun koyucu, TTK m. 123 hükmünü ihdas etmiştir⁵¹⁶. Dolayısıyla bu hükmün, çalışma özgürlüğü ile yakın bir ilişkisi olduğu açıktır⁵¹⁷. Yukarıda belirttiğimiz üzere bu menfaatlerini korumak ve oluşabilecek riskleri ortadan kaldırmak isteyen franchise veren, sözleşme sonrası için de franchise alana rekabet yasağı getirmek isteyebilir.

⁵¹⁴ Y. 11. HD, 04.02.2014, E. 2012/10309, K. 2014/1890, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.03.2024.

⁵¹⁵ Bu haklı menfaatlerin ne olabileceği ve tarafları sözleşme sonrası rekabet yasağı anlaşması imzalamaya iten sebeplerin neler olabileceği hakkında bkz.: Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 48-54; Cengiz, "Acente Kavramı", 154; Sayhan, "Rekabet Kavramı", 108; Güvenç, *Acente Hukuku*, 61-62; Doğan, "Acentelik", 131; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 64; Akıncı Albayrak, "Rekabet Yasağı", 55-56; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 185; Ece Deniz Günay ve Gözde Engin Günay, "Türk Ticaret Kanunu ve Karşılaştırmalı Hukukta Acentenin Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması", *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10/131-132 (2015): 147-148; Hikmet Koyuncuoğlu, "Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Düzenlemeleri", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 111 (2014): 452.

⁵¹⁶ Oruç Hami Şener, *Ticari İşletme Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 398.

⁵¹⁷ Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 825.

Konumu gereği daha zayıf durumda olanı korumak için TTK m. 123 hükmü ihdas edilmiştir⁵¹⁸. Franchise alan ve franchise veren arasındaki menfaat dengesinin korunması, son derece önemi haizdir⁵¹⁹. Kaldı ki mezkûr hüküm, konumu gereği daha güçlü olan(lar)ı sınırlandırmakla birlikte, onu ve/veya onları korumak için de getirilmiştir⁵²⁰. Aynı zamanda, çalışma özgürlüğü de gözetildiğinde anayasaya aykırı düşmeyecek biçimde tarafların menfaatleri dengelenmeye çalışılmıştır⁵²¹. Bununla birlikte, TTK m. 123 hükmü, rekabet yasağı anlaşmasındaki asgari şartları düzenlemekte olup bu şartlar, sözleşmede, franchise alanın lehine olacak biçimde genişletilebilir⁵²².

Mezkûr hükümde, “anlaşma” ifadesi kullanılmışsa da, burada bir icap ve kabul söz konusu olduğu için TTK m. 123 hükmündeki rekabet yasağı için “sözleşme” ifadesinin kullanılması da mümkündür⁵²³. Bir başka deyişle, anlaşma ve sözleşme ifadeleri, TTK m. 123 hükmü için eş anlamlı olarak kullanılabilir⁵²⁴. Çalışmamız için daha ziyade anlaşma ifadesi tercih edildi.

2.5.3.2. Hükümün Tipik Bir Sözleşme İhdas Etmesi

TTK’de açıkça sözleşme sonrası için belirlenecek rekabet yasağını düzenleyen TTK m. 123 hükmünün oldukça ayrıntılı olduğu söylenebilir. Bu hükümde, rekabet yasağına ilişkin sözleşmenin; sınırları, şartları, ihlali halinde sonuçları ve sona ermesi hakkında

⁵¹⁸ Abuzer Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2011), 94-95; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 895; Rüzgâr, “Acentelik Sözleşmeleri”, 434; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 83; Korun, “Acentenin ‘Hak ve Borçları’”, 113; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 132; Asuman Yılmaz, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Antlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10/2 (2011): 309; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 81-82.

⁵¹⁹ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 185.

⁵²⁰ Mutlu, “Acentelik Sözleşmesinde”, 77; Doğan, “Acentelik”, 132; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 66; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 721.

⁵²¹ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 43-44.; Rüzgâr, “Acentelik Sözleşmeleri”, 433-434; Güvenç, *Acente Hukuku*, 62; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 66; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 725.

⁵²² Doğan, “Acentelik”, 133-134.

⁵²³ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 898; Doğan, “Acentelik”, 131-132; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 85; Ünal Göker, “Acentelik Sözleşmesi”, 90; Yılmaz, “Sözleşme Sonrası”, 309; Can’a göre, hükümde sözleşme yerine anlaşma ifadesinin kullanılmış olması, acentelik sözleşmesi ile karıştırılmasını önlemeye yöneliktir. Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 62; Anlaşma ifadesinin tercih edilmesinin sebebi, mehz Alman Ticaret Kanunu’nda sözleşme ifadesi yerine anlaşma ifadesinin tercih edilmiş olmasıdır. Günay ve Günay, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 154-155.

⁵²⁴ Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 94.

düzenlemeler yapılmıştır. Bu zaviyeden bakıldığında TTK m. 123 hükmünde yer alan rekabet yasağı anlaşmasının tipik bir sözleşme olduğunu söyleyebiliriz⁵²⁵.

2.5.3.3. Hükmün Kişi Bakımından Kapsamı

Hükmün tarafları, acente ve müvekkildir⁵²⁶. Kıyasen uygulanma neticesinde franchise sözleşmesi zaviyesinden ise, franchise alan ve franchise verendir. Dolayısıyla bu hüküm, kural olarak franchise alan ile üçüncü kişiler arasında belirlenecek bir rekabet yasağı için uygulanmaz⁵²⁷. Ancak bu üçüncü kişinin kim olduğu da önemi haizdir. Üçüncü kişi, franchise veren ile bağlantılıysa ve/veya aynı şirketler topluluğundaysa sözleşmede belirtilmek kaydıyla istisnai olarak TTK m. 123 hükmünden yararlanabilir⁵²⁸. Yine franchise alanın bir tüzel kişi olması halinde ortaklar için doğrudan bir yasak getirilmese de, ortakların TTK m. 123 hükmüne uygun olarak hareket etmeleri tüzel kişinin yasağa uygun hareket edebilmesi zaviyesinden önemi haizdir⁵²⁹.

Değinilmesi gereken bir diğer husus ise, alt franchise alanın varlığı halinde franchise veren ile alt franchise alan arasında rekabet yasağının nasıl uygulanacağıdır. Bu gibi durumlarda gerçek ve gerçek olmayan alt franchise alan ilişkisine bakılmalıdır. Gerçek alt franchise alan olması halinde franchise veren ile alt franchise alan arasında TTK m. 123 hükmü kapsamında rekabet yasağı belirlenemez⁵³⁰. Ancak genel franchise alan bir anlamda alt franchise alanın franchise vereni olacağından, franchise alan ile TTK m. 123 hükmü kapsamında rekabet yasağı belirlemesi yapılabilir⁵³¹. Hatta genel franchise alanın, rekabet yasağına uygun hareket edebilmesi için bu belirlemeyi alt franchise alan ile yapmaya mecbur olduğu da söylenebilir⁵³². Gerçek olmayan alt franchise alan olması halinde ise, franchise veren ile rekabet yasağı belirlemesi yapılabilirken genel franchise

⁵²⁵ Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 94; Aydın, *Taşıma İşleri*, 175; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 825; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 84.

⁵²⁶ TTK m. 103 hükmünde adı geçenler için de uygulanabilirliği için ayrıca bkz.: Ozan Can, “Acentenin Denkleştirme İstemine ve Rekabet Yasağı Anlaşmasına İlişkin Hükümlerin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 103(1). Maddesinde Sayılanlar Hakkında Uygulanırlığı”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2/1 (2012): 33-34.

⁵²⁷ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 64; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 95; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 87.

⁵²⁸ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 904; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 95.

⁵²⁹ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 85.

⁵³⁰ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 65; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 95.

⁵³¹ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 65; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 95.

⁵³² Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 898.

alan, alt franchise alan ile TTK m. 123 hükmü kapsamında rekabet yasağı belirlemesi yapamayacaktır⁵³³. Bununla birlikte, alt franchise alanın rekabet yasağının kabulü için asıl franchise sözleşmesinde belirleme yapılması yeterli olmayıp franchise sözleşmesinde bu yasağın açıkça belirlenmiş olması gerekir⁵³⁴.

2.5.3.4. Hükmün Uygulanmasına İmkân Sağlayacak Belirleme Zamanı

TTK m. 123 hükmüne bakıldığında sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin belirlemenin ne zaman yapılması gerektiği hususu net değildir. Sözleşme öncesinde, sözleşme sonrası için belirlenmiş bir rekabet yasağı için TTK m. 123 hükmünün uygulanıp uygulanmayacağı hususu, doktrinde tartışmaya neden olmuştur. Bizim de katıldığımız ilk görüşe göre, sözleşme öncesinde olan rekabet yasağı, TTK m. 123 hükmüne aykırılık oluşturmaktadır ve bu durumlarda TTK m. 123 hükmü uygulanmamalıdır⁵³⁵. Zira bu durumda rekabet yasağı, franchise alana franchise sözleşmesini imzalamak için bir baskı aracı haline gelebilir⁵³⁶. Franchise alanın bağımsız bir tacir olması, onun (somut olaya göre değerlendirilmesi gerekse de) franchise verene karşı güçsüz olduğu gerçeğini değiştirmez ve sözleşme öncesinde veya sözleşme imzalanırken belirlenen sözleşme sonrası rekabet yasağı, franchise alanın iradesini rahat bir biçimde yansıtmasına mani olabilir⁵³⁷. Dolayısıyla sözleşme sonrası rekabet yasağı belirlemesi, en erken franchise sözleşmesinin yapılmasından sonra; en geç ise, franchise sözleşmesi sona ermeden önce yapılmalıdır⁵³⁸. İkinci görüşe göre ise, sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin belirleme, TTK m. 123 hükmü dâhilinde sözleşme öncesinde veya sözleşme imzalanırken de yapılabilir⁵³⁹. Bu görüşe göre, sözleşme imzalanırken belirlenen sözleşme sonrası rekabet yasağını geçersiz kabul

⁵³³ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 65-66; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 95-96.

⁵³⁴ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 898-899.

⁵³⁵ Kaya, ayrıca sözleşme ile eş zamanlı olarak yapılan anlaşmanın da, öncesinde yapılan anlaşmadan farklı olmadığı düşünerek anlaşmanın, sözleşme ile birlikte eş zamanlı olarak yapılmasını da uygun görmemektedir. Kaya, *TTK Şerhi*, 312; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 94; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 826; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 722; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 89.

⁵³⁶ Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 94; Kaya, *TTK Şerhi*, 312; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 722; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 89.

⁵³⁷ Kaya, *TTK Şerhi*, 312-313.

⁵³⁸ Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 826.

⁵³⁹ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 187; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 70-71; Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 35; Bozkurt, *Ticari İşletme*, 499-500; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 86-87; Şener, bu belirlemenin sözleşme öncesinde yapılabileceğini belirtmemiştir. Ancak sözleşmeyle birlikte de yapılabileceğini ifade etmiştir. Biz de bu zaviyeden Şener’in kısmen bu görüşe katıldığını söyleyebiliriz. Şener, *Ticari İşletme*, 398.

etmek, sözleşmenin imzalanmasını anlamsız hale getirecek biçimde sözleşmede yer alan şartları görmezden gelinmesi sonucunu doğurur⁵⁴⁰.

Sözleşme sona erdikten sonra rekabet yasağına ilişkin belirlemeler için TTK m. 123 hükmünün uygulanıp uygulanamayacağı hususu da, doktrinde tartışmalıdır.

Bizim de katıldığımız ilk görüşe göre, sözleşme sonrasında rekabet yasağı için yapılan belirlemeler için TTK m. 123 hükmü uygulanmaz ve tarafların TTK m. 123 hükmünde getirilen sınırlandırmalara uyması gerekmez⁵⁴¹. Zira korunmayı gerektiren bağımlılık ilişkisi, sözleşmenin bitmesi ile son bulur⁵⁴². Bununla birlikte, TMK m. 23 ve TBK m. 27 hükümleri gereği geçersiz bir rekabet yasağına dönüşmemesi için bu belirlemenin, çalışma özgürlüğü ve emredici hükümlere riayet edilerek aşırıya kaçmadan yapılması gerekir⁵⁴³.

İkinci görüşe göre ise, TTK m. 123 hükmü, sözleşme sonrasında belirlenen rekabet yasağı için de uygulanabilir⁵⁴⁴. Bu görüş, TTK m. 123 hükmünün sağladığı korumanın aşılması adına rekabet yasağına ilişkin belirlemelerin sözleşme sonrasına sarkıtılması uygulamalarına bir önlem olarak düşünülmüştür. Zira bu görüşe göre, franchise veren, franchise alana henüz sözleşme yapılırken sözleşme sonrası için rekabet yasağını ileri bir tarihte belirleyeceklerini belirtip baskı yapabilir ve bu gibi durumlarda da franchise alanın TTK m. 123 hükmünün korumasından yararlanması gerekir⁵⁴⁵.

Tüm bu tartışmalar neticesinde sözleşme sonrası için belirlenen rekabet yasağının sözleşme ilişkisi devam ederken belirlenebileceğini kuşkusuz söyleyebiliriz. Bununla birlikte, taraflar, franchise sözleşmesini sona erdirmek için bir sözleşme yapmak ve franchise sözleşmesinin sona ermesini ileri bir tarihe ertelemek isterse, uzatılan sürede

⁵⁴⁰ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 187.

⁵⁴¹ Kaya, *TTK Şerhi*, 312; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 187-188; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 70; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 94; Kaya, “Rekabet Yasağı”, 48; Ünal Göker, “Acentelik Sözleşmesi”, 91; Şener, *Ticari İşletme*, 398; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 826; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 722; Evliyaoğlu, sözleşme sonrasında belirlenen rekabet yasağı için TTK m. 123 hükmünün uygulanmayacağını belirttikten sonra ileri tarihli rekabet yasağı belirleme ihtimali halinde, ikinci görüşte belirtildiği üzere sözleşme sonrasında belirlenen rekabet yasağı için de TTK m. 123 hükmünün uygulanabileceğini kabul etmiştir. Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 85.

⁵⁴² Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 85; Şener, *Ticari İşletme*, 398.

⁵⁴³ Kaya, *TTK Şerhi*, 313; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 187-188.

⁵⁴⁴ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 900; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 89-90.

⁵⁴⁵ Sözleşme sonrasında belirlenen rekabet yasağı için TTK m. 123 hükmünün uygulanıp uygulanmayacağını belirlemede ışık tutabilecek farklı yönde verilmiş olan Alman Federal Mahkemesi kararları için ayrıca bkz.: Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 899-900.

de (franchise sözleşmesi için belirlenen süre bitmek üzere olsa bile) ilişkinin devam ettiği kabul edilir⁵⁴⁶.

2.5.3.5. Hükümün Geçerlilik Şartları

2.5.3.5.1. Yazılı Olma

TTK m. 123 hükmüne göre, sözleşme sona erdikten sonra rekabet yasağının devamı için yapılan sözleşmenin, yazılı olarak yapılması gerekir. Ancak doktrinde TTK m. 123 hükmü kıyasen uygulansa da, franchise sözleşmesi sonrası için belirlenen rekabet yasağının yazılı olup olmaması gerektiği noktasında farklı görüşler ileri sürülmüştür. İlk görüşe göre, bu belirlemenin yazılı olarak yapılması gerekmez⁵⁴⁷. İkinci görüşe göre ise, bu belirleme, yazılı olarak yapılmalıdır⁵⁴⁸. Zira kıyasen uygulamada menfaatlere uygun düştüğü ölçüde uygulama söz konusudur ve bu belirlemenin yazılı olarak yapılması, franchise alanın menfaati zaviyesinden daha uygundur⁵⁴⁹.

Böylece franchise alan, daha iyi düşünebilecek ve değerlendirme yapabilecektir⁵⁵⁰. Burada öngörülen yazılılık şartı, bir geçerlilik şartı olup sözleşmenin yazılı olarak yapılmamış olması durumunda yapılan sözleşme, kesin hükümsüzdür⁵⁵¹.

Sözleşmenin taraflarca imzalanması da gerekir⁵⁵². Bu sözleşmenin geçerliliği zaviyesinden, ayrıca yazılı bir sözleşme yapılabilecek veya franchise sözleşmesine rekabet yasağına ilişkin bir ibare konulabilecek olup franchise sözleşmesinin eki olarak

⁵⁴⁶ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 900-901.

⁵⁴⁷ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 176.

⁵⁴⁸ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 193; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 82.

⁵⁴⁹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 193-194.

⁵⁵⁰ Günay ve Günay, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 158; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 93.

⁵⁵¹ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 906; Doğan, “Acentelik”, 133-135; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 88; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 69; Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 34; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 72; Mustafa Yasan, *Ticari İşletme Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 159; Ünal Göker, “Acentelik Sözleşmesi”, 90; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 60-61; Bozkurt, *Ticari İşletme*, 499; Şaban Kayıhan, *Ticari İşletme Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 281; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 186; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 96; Günay ve Günay, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 158; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 93.

⁵⁵² Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 34; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 904; Doğan, “Acentelik”, 133-135; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 88; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 70; Şener, *Ticari İşletme*, 398-399; Aksi yönde; Güvenç’in, “müvekkil tarafından imzalanmış olması gerekir” ifadesine yer verip acenteye ilişkin bir ifade kullanmaması, bizi, sözleşmenin sadece franchise veren tarafından imzalanmış olmasını yeterli kabul ettiği sonucuna ulaştırmıştır. Güvenç, *Acente Hukuku*, 62.

yapılması durumunda, bu ekin de, taraflarca imzalanması gerekir⁵⁵³. Islak imza yerine güvenli elektronik imza ile imzalanmış bir sözleşmenin, geçerli kabul edilebileceğini söyleyebiliriz⁵⁵⁴.

Sözleşme sonrası rekabet yasağı anlaşmasının, yazılı olarak hazırlanmasına rağmen, konu, zaman ve yer gibi belirlemeleri ihtiva etmemesi halinde geçerli olup olmayacağı hususu ise doktrinde tartışmalıdır. Bizim de katıldığımız ilk görüşe göre, uygun bir miktar tazminat ödeneceğinin, belli bir konunun, yerin ve/veya sürenin sözleşmede belirtilmemiş olması, rekabet yasağı anlaşmasını geçersiz kılmaz⁵⁵⁵. TTK m. 123 hükmü, bu durumlarda tamamlayıcı özelliği haizdir⁵⁵⁶. İkinci görüşe göre ise, konu, yer ve zaman gibi belirlemelerin sözleşmede mutlaka yer alması gerekir ve bu bir geçerlilik şartıdır⁵⁵⁷. Yargıtay, yerin belirlenmediği somut bir olayın çözümüne ilişkin olarak ikinci görüş çerçevesinde bir karar verip sözleşmenin hangi yer ile sınırlı olduğunun sözleşmede düzenlenmemiş olması sebebiyle sözleşmenin geçersiz sayılacağını ve böyle bir sözleşmeye istinaden cezai şart istenemeyeceğini belirtmiştir⁵⁵⁸.

2.5.3.5.2. Belgenin Franchise Alana Teslimi

TTK m. 123 hükmüne göre, sözleşme sona erdikten sonra rekabet yasağının devamı için aranan bir diğer şart, sözleşmede yer alan hükümleri ihtiva eden bir belgenin franchise veren tarafından franchise alana teslim edilmesidir. Bu bakımdan sözleşmenin aslını veya nüshasını vermek, bu şart ile aynı sonucu doğurmakta olup ayrı bir belge verildiğinde ise, bu belgenin en azından sözleşmede belirlenen temel unsurlarını ihtiva

⁵⁵³ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 70; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 61; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 86.

⁵⁵⁴ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 905; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 61.

⁵⁵⁵ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 905-906; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 826; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 408; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 94.

⁵⁵⁶ Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 826.

⁵⁵⁷ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 74; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 62; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 88; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 186.

⁵⁵⁸ “A.Ş'nin acenteliğini yaparak anılan sözleşme hükmüne aykırı davranmış ise de; ... anılan sözleşmede acentenin rekabet yasağı yer bakımından sınırlandırılmamıştır. T.C. Anayasası'nın 48. maddesinde kişilerin çalışma özgürlüğünün esas olduğu hüküm altına alınmış olup, yasalardaki ayırık düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla çalışma özgürlüğü kısıtlanamaz. O halde mahkemece, taraflar arasında düzenlenen sözleşmenin rekabet yasağına ilişkin hükmünün, kanunun emredici düzenlemesine aykırı olması nedeniyle geçersiz olduğunun ve geçersiz sözleşmeye dayalı olarak cezai şart istenemeyeceğinin gözetilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde yanlış değerlendirme ile hüküm tesisi doğru olmamış, hükmün bu nedenle bozulması gerekmiştir.” Y. 11. HD, 22.12.2014, E. 2014/10427, K. 2014/20205, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 25.10.2021; Aynı görüş, bir ek bilirkişi raporunda da belirtilmiştir. Yasaman, *Haksız Rekabet*, 635-636.

etmesi gerekir⁵⁵⁹. Sözleşmeden farklı bir belgenin verildiği durumlarda ise, bu belgenin sözleşmeyle farklı hükümler ihtiva etmesi söz konusu olabilir ve bu durumda franchise alan lehine olan hükümler uygulanmalıdır⁵⁶⁰. Bununla birlikte, franchise alanın lehine olan hükmün belgede olması durumunda franchise alanın lehine diye belgede olan hükmü tercih etmek, tek tarafın hazırladığı belgenin, sözleşmeye üstün olması sonucunu doğurur ve bu durum hukuki güvenlik bakımından kötü kullanımlara yol açabilir⁵⁶¹.

Bu şartın amaçları, franchise alanın sözleşme şartlarından haberinin olmasını sağlamak, şeffaflık, saydamlık ile birlikte açıklığı sağlamak, franchise sözleşmesinin uzun sürmesi durumunda franchise alana hükümleri hatırlatmak ve franchise alanı daha emniyetli duruma getirmek olup bu belge ile rekabet sözleşmesi arasında farklı hükümlerin bulunması durumunda, franchise alanın daha lehine olan hüküm hangisinde ise o şartlar uygulanmalıdır⁵⁶². Bir diğer amaç ise, sözleşmenin tek nüsha olarak hazırlanıp imzalandığı durumlarda bekleme ücreti talep edilirken delil için kolaylık sağlamaktır⁵⁶³.

Söz konusu şartın, bir geçerlik şartı mı yoksa tamamlayıcı bir hüküm mü olduğu hususu ise doktrinde tartışmalıdır. Bizim de katıldığımız ilk görüşe göre, belirtilen belgenin franchise alana verilmesi, tamamlayıcı bir unsurdur⁵⁶⁴. Bu görüşe göre, hükmün gerekçesinde bu belgenin verilmesinin yaptırımının bir def'i olması göz önünde tutularak, belge verilme dahi rekabet yasağı anlaşmasının geçerli bir şekilde kurulacağı ve sözleşmenin ifasına engel bir durumun ortaya çıkacağı savunulur⁵⁶⁵. Dolayısıyla makul bir süre içinde bu belgeyi teslim almayan franchise alan, sözleşme sonrası rekabet yasağı koşullarının sağlanmadığı def'ini ileri sürme hakkını haiz olur⁵⁶⁶. Böylece franchise alanın iradesi ve tercihinine göre somut olay zaviyesinden

⁵⁵⁹ Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 827.

⁵⁶⁰ Kaya, *TTK Şerhi*, 315; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 97.

⁵⁶¹ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 96.

⁵⁶² Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 80; Doğan, “Acentelik”, 135-136; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 88-89; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 72; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 63; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 96-97; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 827.

⁵⁶³ Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu*, 95-96; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 186.

⁵⁶⁴ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 79; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 74; Ünal Göker, “Acentelik Sözleşmesi”, 91; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 64; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 97; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 826-827; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 97.

⁵⁶⁵ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 74; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 64; Doğan, “Acentelik”, 136.

⁵⁶⁶ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 185-186.

değerlendirme yapabilme imkânı olur⁵⁶⁷. İkinci görüşe göre ise, bu belgenin verilmesi, bir geçerlilik şartıdır⁵⁶⁸. Bu görüşten hareketle, doktrinde rekabet yasağı anlaşması için “*nitelikli şekil şartı*” denildiği de görülmektedir⁵⁶⁹.

Franchise veren tarafından teslim edilmek istenen belgenin franchise alan tarafından alınması zorunlu olup franchise alan bu belgeyi almaktan kaçınırsa belge, teslim edilmiş sayılır⁵⁷⁰. Mezkûr belgenin franchise alana teslim edildiğini ispat yükü ise, franchise verene aittir⁵⁷¹. Bununla birlikte, belgenin sözleşmeden ayrı olarak hazırlanması şart olmayıp sözleşmenin bir örneğinin verilmesi de, yeterlidir⁵⁷². Ancak, bu belge verilmeksizin yapılan bir rekabet yasağı anlaşması, hüküm doğurmayacaktır⁵⁷³. Bununla birlikte, geri alınmaması gereken bu belge, franchise alanda sürekli olarak kalacak şekilde verilmelidir⁵⁷⁴.

Belgenin verilmesi veya belgenin verilmemesi sebebiyle sözleşmenin hükümsüz olduğu def’i için TTK m. 123 hükmünde bir süre belirtilmemiş olup belgenin, franchise veren tarafından makul bir sürede verilmesi; franchise alanın belgenin verilmemesi sebebiyle sözleşmenin hükümsüz olduğu def’ini ise, franchise sözleşmesi sona erdikten sonra makul bir sürede ileri sürmesi gerekir⁵⁷⁵.

⁵⁶⁷ Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 97.

⁵⁶⁸ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 906; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 724; Şener, *Ticari İşletme*, 399; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 409.

⁵⁶⁹ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 906; Doğan, “Acentelik”, 136; Şener, *Ticari İşletme*, 399; Saraç’a göre, bu belgenin acenteye verilmesi, rekabet yasağı anlaşmasının şekil şartının bir parçasıdır. Saraç, “İnhisar Hakkı”, 724.

⁵⁷⁰ Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 97; Teslim edilmiş sayılmak için TBK m. 107 hükmünden de yararlanılabilir. Şener, *Ticari İşletme*, 400.

⁵⁷¹ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 907; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 826; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 98.

⁵⁷² Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 79; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 907; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 96-97.

⁵⁷³ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 80; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 720; Doğan’a göre, bu belgenin verilmemesi durumunda acente susar ve sözleşmenin hükümsüz olduğu def’ini ileri sürmezse, rekabet yasağı anlaşması geçerli olur. Doğan, “Acentelik”, 136.

⁵⁷⁴ Şener, *Ticari İşletme*, 400.

⁵⁷⁵ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 74; Şener, *Ticari İşletme*, 400; Doğan ayrıca, acentenin kendine o bölgede yahut müşteri çevresinde ve aynı konuda gelen birkaç işi kabul etmemesi durumunda belge verilmese dahi artık def’iyi ileri sürmekten vazgeçtiğini kabul etmek gerektiğini ve müvekkili sürekli defi tehdidi altında tutmanın dürüstlük ilkesi ve ilgili definin varlık amacına aykırı olacağını belirtmektedir. Doğan, “Acentelik”, 137.

2.5.3.5.3. Sözleşmenin Kanunda Zikredilen Sınırlandırmalara Uygun Olması

Rekabet yasağı anlaşmasının kapsamı, TTK m. 123/1 hükmüne göre franchise alanın işletmesine ilişkin faaliyetleri ile sınırlıdır. Ancak, “işletmesine ilişkin faaliyetleri” ifadesi, yoruma müsait olup franchise alan tarafından işletme kapsamında yürütülen tüm faaliyetlerin yasak kapsamında olduğu düşünülebilirse de, bu hükmün dar yorumlanması ve franchise alanın, franchise sözleşmesi kapsamındaki faaliyetlerinin dikkate alınması gerekir⁵⁷⁶.

Rekabet yasağı anlaşması, TTK m. 123 hükmüne göre, ayrıca zaman, yer ve konu bakımından sınırlandırılmıştır⁵⁷⁷. Söz konusu sınırlandırmaların birlikte gerçekleşmesi gereği, kelepçeleme niteliğini haiz sözleşmelerin yaygınlaşmamasına da yardımcı olmaktadır⁵⁷⁸. Sınırlandırmaların gerekliliğine yukarıda işaret etmiş olmak ile birlikte, TTK m. 123 hükmünde yer alan sınırlandırmaların franchise sözleşmesi için de uygulanacağını söyleyebiliriz. Bu sınırlandırmalar, aşağıda ayrı ayrı incelenecektir.

2.5.3.5.3.1. Zaman Bakımından

TTK m. 123 hükmüne göre, rekabet yasağı anlaşması, franchise sözleşmesinin sona ermesinden itibaren en fazla iki yıllık bir süre için yapılabilir. İki yıldan az süre belirlendiği ve iki yıllık süreyle geçerli olabilecek sözleşmeler, sürenin sona ermesiyle kendiliğinden sona erecektir⁵⁷⁹.

İki yıllık süre içinde franchise alanın faal olup olmadığına ve bu sürenin kesintisiz olmasına bakılmayıp franchise alan, hastalansa veya faaliyetine başkaca sebeplerle ara verse dahi duran veya kesilen sürenin ileriye yönelik olarak eklenmesi, söz konusu

⁵⁷⁶ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 84.

⁵⁷⁷ Hizmet sözleşmesi sonrası için işçiye getirilmek istenen rekabet yasağının sınırları da, konu, yer ve süre zaviyesinden belirlenmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: A. Can Tuncay, “Rekabet Yasağı Sözleşmesinin Geçerlilik Şartları (Bir Yargıtay Kararı Üzerine)”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15/1 (2016): 487-492; Manav, “İş Hukukunda Rekabet”, 343-353.

⁵⁷⁸ Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 153.

⁵⁷⁹ Doğan, “Acentelik”, 134.

olamaz⁵⁸⁰. Franchise alanın, aktif olarak faaliyet yürütüp yürütmemesi de, bu durumu değiştirmez⁵⁸¹.

İki yıldan fazla süreceği belirtilen sözleşmeler için ise, TTK m. 1530/1 hükmüne⁵⁸² göre, iki yıl için geçerli olacakları söylenebilir⁵⁸³. Dolayısıyla bu gibi durumlarda, değiştirilmiş kısmi geçersizlik yaptırımının uygulandığı söylenebilir⁵⁸⁴. Dolayısıyla iki yılı aşan bir süre Tebliğ m. 5/b hükmüne aykırı olmakla birlikte, TTK m. 123 hükmü bakımından aykırıdır⁵⁸⁵.

Rekabet yasağı anlaşmasında süre belirtilmediği durumlarda sözleşmenin ne kadar süreliğine yapılmış sayılacağı ise doktrinde tartışmalıdır. Bizim de katıldığımız ilk görüşe göre, bu durumlarda sözleşmenin iki yıl için imzalandığı kabul edilmelidir⁵⁸⁶. İkinci görüşe göre ise, bu durumlarda her zaman iki yıl için imzalandığının kabul edilmesi doğru olmayıp tarafların iradelerinin ne yönde olduğunun tespit edilmesi gerekir⁵⁸⁷.

İki yıllık sürenin franchise alan aleyhine dolanılması sonucu doğuran hükümler geçersizdir ve sürenin başlangıç tarihi, franchise sözleşmesinin bitiş tarihinden daha

⁵⁸⁰ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 89-90; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 722; Ünal Göker, “Acentelik Sözleşmesi”, 91; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 66-67; Aydın, *Taşıma İşleri*, 176; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 826; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 104.

⁵⁸¹ Kaya, *TTK Şerhi*, 311; Aydın, *Taşıma İşleri*, 176; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 826.

⁵⁸² TTK m. 1530/1 hükmü: “(1) Aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde, ticari hükümlerle yasaklanmış işlemler ve şartlar batıldır. Ancak, sözleşme uyarınca yerine getirilmesi gereken edimler için kanunun veya yetkili makamların koymuş olduğu en yüksek sınırı aşan sözleşmeler en yüksek sınır üzerinden yapılmış sayılır; sınırı aşan edimler hata ile yerine getirilmiş olmasa bile, geri alınır. Bu sınırlarda, Türk Borçlar Kanununun 27 nci maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi uygulanmaz.”

⁵⁸³ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 908; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 89; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 67; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 90; Doğan, “Acentelik”, 135; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 100; Şener, *Ticari İşletme*, 401; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 826; Yasaman, çıkan bir uyuşmazlığın çözümü için mahkemeye sunulan bir ek bilirkişi raporunda, tarafların belirlediği beş yıllık sürenin, iki yıl olarak kabul edilip sözleşmenin ayakta tutularak devam ettirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Yasaman, *Haksız Rekabet*, 635.

⁵⁸⁴ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 105.

⁵⁸⁵ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 125.

⁵⁸⁶ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 909; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 90; Ünal Göker, “Acentelik Sözleşmesi”, 91; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 100; Kaya, *TTK Şerhi*, 312; Şener, *Ticari İşletme*, 401; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 826; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 106.

⁵⁸⁷ Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 34.

ileri bir tarihe ertelenemez⁵⁸⁸. Yine iki yıllık süreyi aşabilmek adına hastalık, ara verme gibi nedenlere sığınarak bu sürenin uzatılması istenemez⁵⁸⁹.

2.5.3.5.3.2. Konu Bakımından

TTK m. 123 hükmüne göre rekabet yasağı anlaşmasına ilişkin bir diğer sınırlama ise, konu bakımından sınırlandırmadır. Mezkûr hükme göre, rekabet yasağı anlaşmasıyla getirilecek olan yasak, acentenin “kurulmasına aracılık ettiği sözleşmelerin taalluk ettiği konulara” yönelik olabilir. Dolayısıyla franchise sözleşmesi bakımından düşünüldüğünde anlaşılacağı üzere, franchise alanın franchise verenle yapmış olduğu sözleşmenin konusu ne ise ancak o konular ile ilgili rekabet yasağı sözleşmede kararlaştırılabilir. Örneğin, franchise alanın araba satımına ilişkin aldığı franchise, rekabet yasağı anlaşması bakımından sadece araba satımı için sınırlandırılabilir olup franchise alanın, halı alım satımı gibi başka bir ticaret dalında faaliyette bulunabilmesi mümkündür⁵⁹⁰. Yargıtay, 05.11.2015 tarihli bir kararında, rekabet yasağı kaydı için konunun çok geniş olarak düzenlendiği bir hizmet sözleşmesinin konu olduğu bir olayda, yasağın, işlerin tamamı bakımından bir yükümlülük yüklediği gerekçesiyle rekabet yasağı kaydının geçersiz olduğuna karar vermiştir⁵⁹¹.

Franchise alanın sözleşme sonrasında farklı alanlarda (franchise verenle aynı yerde olsa bile) faaliyet yürütebilmesi rekabet yasağına aykırılık oluşturmaz⁵⁹². Ancak franchise alanın, franchise verene ait mal(lar)ın ve hizmet(ler)in yanı sıra onların yerine ikame edilebilen diğer ürünler için de rekabet yasağına uyması gerekir⁵⁹³.

⁵⁸⁸ Doğan, “Acentelik”, 135; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 100; Şener, *Ticari İşletme*, 401.

⁵⁸⁹ Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 100.

⁵⁹⁰ Mutlu, “Acentelik Sözleşmesinde”, 77.

⁵⁹¹ Kararda, rekabet yasağında işlerin tamamı yönünden yükümlülük getirilmesinin yanı sıra Türkiye gibi geniş bir alanı kapsamaması da rekabet yasağı anlaşmasının geçersizliğinde rol oynamıştır. Zira rekabet yasağı anlaşmasında yer alan bu kayıtların hakkaniyete aykırı bir biçimde işçinin ekonomik geleceğini tehlikeye düşüreceği yönünde bir görüş ileri sürülmüştür. Y. 11. HD, 05.11.2015, E. 2015/474, K. 2015/11615, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 19.10.2021.

⁵⁹² Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 99.

⁵⁹³ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 913; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 90-91; Bilgili, kurufasulyenin yerine nohutun, bulgur yerine pirincin değerlendirilebileceğini örnek olarak vermektedir. Bilgili, “Acentenin Rekabet Yasağı”, 34.

2.5.3.5.3.3. Yer Bakımından

TTK m. 123 hükmüne göre rekabet yasağı anlaşmasına ilişkin bir diğer sınırlama, yer bakımından sınırlandırmadır. Mezkûr hükme göre, rekabet yasağı anlaşmasıyla getirilecek olan yasak, “*yalnızca acenteye bırakılmış olan bölgeye veya müşteri çevresine*” yönelik olabilir⁵⁹⁴.

Franchise alan, rekabet yasağı anlaşmasına rağmen, hem aynı yer veya bölgede ancak farklı müşteri çevresinde olması durumlarında, hem de aynı yer veya bölgede, aynı müşteri çevresinde fakat farklı bir konuda faaliyet gösterecek olduğu durumlarda franchise alabilecek fakat aynı yer veya bölgede, aynı müşteri çevresinde ve aynı konuda franchise alamayacaktır⁵⁹⁵. Örneğin; çiğköfte işletmesine konu bir rekabet yasağı, aynı yerde olsa bile franchise alanın sözleşme sonrasında pastane açmasına engel olmamalıdır.

Rekabet yasağı anlaşmasında, yer bakımından herhangi bir hüküm bulunmuyorsa, rekabet yasağının, franchise alan yoğun olarak hangi bölgede faaliyette bulunuyor ve/veya müşteri çevresi ile ilişki kuruyorsa o bölgeyi veya müşteri çevresini kapsadığını kabul etmek gerekir⁵⁹⁶. Bununla birlikte, tarafların bir yer belirlemesi ve bu yeri net bir şekilde açıklamaları, ileride yaşanacak uyuşmazlıklarda önemi haiz bir husustur. Zira kanaatimizce bir yerin belirlenmediği bir rekabet yasağı geçersiz sayılmamalıysa da, bir belirlemenin yapılmamış olması veya yapılan belirlemenin net olmaması, yukarıda belirttiğimiz üzere mahkemenin rekabet yasağını geçersiz saymasına yol açabilir⁵⁹⁷. Dolayısıyla belirsizliğe yol açılmaması ve olabildiğince dar belirlemelerin yapılması,

⁵⁹⁴ Kendigelen, böyle bir sınırlandırma yapılmasına ilke olarak gerek olmadığını belirtmekte ve bu şartın, RKHK tarafından zaten arandığını ifade etmektedir. Dolayısıyla ona göre, yer ve konu bakımından uyumlu olmayan sözleşme sonrası rekabet yasağı zaten bu hükme göre geçersiz sayılmalıdır. Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu*, 95.

⁵⁹⁵ Doğan, “Acentelik”, 133.

⁵⁹⁶ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 911; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 89-90; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 101.

⁵⁹⁷ Bu yönde bir başka karar için bkz.: Y. 11. HD, 04.12.2017, E. 2016/8621, K. 2017/6845, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 02.11.2023.

rekabet yasağının ihlal edildiği gerekçesiyle hak talebinde bulunacak franchise verenler zaviyesinden oldukça önemi haizdir⁵⁹⁸.

Franchise alan, sözleşme devam ederken birden fazla yerde faaliyet yürütmüş ya da yürüttüğü faaliyetlerini çok geniş bir yerde sürdürmüş olabilir. Bu durumlarda ne yapılması gerektiği hususu, TTK m. 123 hükmünde açık değildir. Buna ilişkin olarak lafzi yorum neticesinde bu yerlerin hepsi için de rekabet yasağının kararlaştırılabileceği düşünülebilir⁵⁹⁹. Ancak hükmün gerçek anlamı zaviyesinden bu kapsamın bir ülke kadar geniş olmaması gerekmekte olup aksinin düşünülmesi, TTK m. 123 hükmünün Anayasa m. 38 hükmüne aykırılık oluşturmasını gündeme getirebilir⁶⁰⁰.

2.5.3.6. Franchise Verenin Franchise Alana Uygun Tazminat Ödemesi

2.5.3.6.1. Hukuki Nitelik

Mülga TTK bakımından değerlendirme yapıldığında, yukarıda belirttiğimiz üzere hizmet sözleşmesine ilişkin hükümler, kıyasen uygulanmaktaydı. Hizmet sözleşmesi ücretsiz de yapılabilmekte olduğundan, bu durum, adil olmayan sonuçlar doğurabilmekteydi⁶⁰¹.

Ancak yeni dönemde, TTK m. 123/1 hükmüne göre, rekabet yasağı anlaşmasıyla rekabet etmemesi istenen franchise alana bir miktar tazminat ödemesi de yapılmalıdır. Bu hüküm, emredicidir⁶⁰². Doktrinde bu tazminata, “bekleme tazminatı”⁶⁰³ veya

⁵⁹⁸ Kararda belirtildiği üzere söz konusu uyumsuzluğun tarafları arasında belirlenen rekabet yasağı; İstanbul, Bursa ve İzmir şehirleri için öngörülmüştür. Ancak rekabet yasağı anlaşmasında bu şehirlerin civarındaki şirket ya da acenteler ifadesinin de yer almasının belirsizliğe yol açacağı belirtilmiş ve bu yönde geniş bir bölgenin Anayasa ve Borçlar Kanunu karşısında uygun olduğunun da söylenemeyeceği ifade edilmiştir. Y. 11. HD, 02.10.2019, E. 2018/1403, K. 2019/6061, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 02.11.2023.

⁵⁹⁹ Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 101.

⁶⁰⁰ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 94-95.

⁶⁰¹ Mutlu, “Acentelik Sözleşmesinde”, 75; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 73; Mülga TTK döneminde Yargıtay da, sözleşmede acenteye tazminat ödeneceği düzenlenmemişse, müvekkilin acenteye tazminat ödenemeyeceği sonucuna ulaşmıştır. Y. 11. HD, 09.10.2014, E. 2013/5505, K. 2014/15301, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 19.10.2021.

⁶⁰² Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 84; Rüzgâr. “Acentelik Sözleşmeleri”, 434; Doğan, “Acentelik”, 44, 138; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 92.

⁶⁰³ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 915; Mutlu, “Acentelik Sözleşmesinde”, 76; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 92; Doğan, “Acentelik”, 138; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 72.

“bekleme ücreti”⁶⁰⁴ de denilmektedir. Yargıtay kararlarında ise, “rekabet yasağı tazminatı” ifadesi göze çarpmaktadır⁶⁰⁵.

Ancak franchise verenin bu şekilde franchise alana uygun bir tazminat ödeyecek olması durumu, rekabet yasağı anlaşmasının kanundan doğan bir zorunluluğu olup geçerlilik şartı değil, bir hukuki sonuçtur⁶⁰⁶. Böylece sözleşme sonrası rekabet yasağı, karşılıklı borç yükleyen bir sözleşme niteliğini haiz hale gelmiştir⁶⁰⁷. Bu sebeple, sözleşme ile kaldırılamayacak olan bu sonuç, rekabet yasağı anlaşmasında yer almasa dahi gerçekleşmesi gerekir ve bu sonucu ortadan kaldıracak nitelikteki bir sözleşme, tamamen geçersiz sayılmalıdır⁶⁰⁸.

Bu tazminatın hukuki niteliği zaviyesinden amacı, oluşan gerçek ve somut bir zararı karşılamak değil, franchise sözleşmesi sona erdikten sonra franchise alan rekabet etmesin diye, onun rekabet etmeyişi karşılıksız bırakmamaktır⁶⁰⁹. Franchise alan, franchise sözleşmesini, sağlığının kötüleşmesi sebebiyle feshetmiş olsa veya mesleği bıraksa ya da işe ara verse dahi franchise veren, yine de franchise alana uygun bir tazminat ödemelidir⁶¹⁰.

⁶⁰⁴ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 98; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 111.

⁶⁰⁵ Y. 11. HD, 22.11.2018, E. 2016/14526, K. 2018/7293, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 05.11.2021; Y. 11. HD, 24.12.2015, E. 2015/3817, K. 2015/13890, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 05.11.2021; Y. 11. HD, 09.10.2014, E. 2013/5505, K. 2014/15301, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 05.11.2021.

⁶⁰⁶ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 915; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 74-75. Aksi yönde; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 111; Can’a göre aslında buradaki tazminat sözleşmenin esaslı bir unsurudur. Ancak, 123/4 hükmüne göre burada bir sapma meydana gelmekte ve tazminatın acente aleyhine kararlaştırılmış olması veya kararlaştırılmasa bile onun aleyhine olacak biçimde ödenmesi istenildiği durumlarda, sözleşmenin tamamen geçersiz sayılmayıp acentenin aleyhine olan miktara ilişkin hükmün geçersiz sayılacağını belirtmiştir. Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 102.

⁶⁰⁷ Şener, *Ticari İşletme*, 402; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 111.

⁶⁰⁸ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 915-916; Doğan, “Acentelik”, 138; Ünal Göker, “Acentelik Sözleşmesi”, 92; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 103; Günay ve Günay, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 169; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 827.

⁶⁰⁹ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 916; Yasan, *Ticari İşletme*, 159; Doğan, “Acentelik”, 138; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 92; Ünal Göker, “Acentelik Sözleşmesi”, 92; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 72; Bozkurt, *Ticari İşletme*, 500; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 102; Günay ve Günay, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 168; Şener, *Ticari İşletme*, 402; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 827; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 111.

⁶¹⁰ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 916-917; Doğan, “Acentelik”, 139-140; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 92-93; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 73; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 102; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 111-112.

Franchise alanın bu tazminat alacağını, TBK⁶¹¹ m. 183 vd. hükümlerinde düzenlenen alacağın devri hükümlerine göre devredebilmesi mümkün olduğu gibi TMK m. 954 vd. hükümlerinde düzenlenen alacak rehni hükümlerine göre rehnedebilmesi de mümkündür⁶¹².

2.5.3.6.2. Miktarı ve Ödeme Şekli

TTK m. 123 hükmünde ödenmesi gerekli tazminat için somut bir miktar veya ölçüt belirlenmemiş olup “uygun bir tazminat” ödeneceği belirtilmiştir.

Tarafların, rekabet yasağı anlaşmasının başlangıç anına kadar uygun bir miktar belirlemesi beklenir⁶¹³. Taraflarca uygun bir tazminatın belirlenmiş olduğu durumlarda, uygunluk ölçütüne göre hesaplanan miktar, taraflarca belirlenen miktardan fazla ise, taraflarca belirlenen miktar, asgari miktar kabul edildiğinden franchise alan aşan kısmı talep edebilecektir⁶¹⁴. Ancak taraflarca belirlenen miktar, uygunluk ölçütüne göre hesaplanan miktardan fazla da olabilir. Bu durumda, taraflarca belirlenen miktar asgari miktar olarak kabul edildiğinden ve bu miktara bir indirimin uygulanması, nispi emredici yönü olan TTK m. 124/4 hükmünün franchise alan lehine sağladığı imkâna aykırı düşeceğinden, herhangi bir indirim yapılmamalıdır⁶¹⁵.

Sözleşme sonrası rekabet yasağı belirlendikten sonra franchise alanın rekabet yasağını ihlal etmesini engelleyici (hastalık ve başka mesleğe geçme gibi) olayların gerçekleşmesi, (kasten rekabet yasağına aykırı davranılmadıkça) tazminat talep hakkını kaldırmadığı gibi uyarılma sebebi de sayılmamalıdır⁶¹⁶. Ancak bu durum, franchise verenin TTK m. 123/2 hükmüne uygun biçimde rekabet yasağı anlaşmasından vazgeçmesine engel değildir. Dolayısıyla rekabet yasağının henüz uygulanmaya başlamadığı dönemde sözleşmeden vazgeçerek tazminat ödemekten kurtulabilmek

⁶¹¹ R.G., T. 04.02.2011, S. 27836.

⁶¹² Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 917.

⁶¹³ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 917; Doğan, “Acentelik”, 138-139; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 93.

⁶¹⁴ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 919; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 102; Şener, *Ticari İşletme*, 402; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 113.

⁶¹⁵ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 919-920; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 105-106; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 102; Şener, *Ticari İşletme*, 402; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 113-114.

⁶¹⁶ Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 103; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 100; Şener, *Ticari İşletme*, 403.

mümkün olmakla birlikte, rekabet yasağının uygulanmaya başlamasıyla birlikte bu imkân da söz konusu olamayacaktır⁶¹⁷.

Değnilmesi gereken bir diğer husus ise, TTK m. 122 hükmünde düzenlenen denkleştirme etkileyip etkilemeyeceği hususudur. Zira sistemle bütünleşerek katkı sağlamış ve müşterileri devir yükümlülüğü bulunan bir franchise alanın, denkleştirme talebinde bulunması beklenebilir⁶¹⁸. Belirtmek gerekir ki, kendine has bir amacı olan ve tamamen farklı bir çehresi olan denkleştirme müessesesi, bu özellikleri sebebiyle rekabet yasağı anlaşması gereği franchise veren tarafından ödenecek tazminat miktarının belirlenmesinde etkili olmayacaktır⁶¹⁹. Zira denkleştirme talebi, franchise alanın emeklerinden yararlanmaya devam eden franchise verenin, bu emeklerinden bizzat yararlanamayan franchise alan zaviyesinden adaleti sağlamak amacı taşır⁶²⁰.

Ancak bu durumun tersi halinde yani denkleştirme tazminatının belirlenmesinde, rekabet yasağının ihlal edilip edilmediği önemi haizdir. Zira franchise alanın rekabet yasağını ihlal etmesi, hakkaniyet ilkesinin bir gereği olarak denkleştirme tazminatında bir indirim yapılmasını gerektirebilir⁶²¹. Hatta her ne kadar birbirlerinde farklı müessese olsalar da, rekabet yasağı sebebiyle ödenen uygun tazminat, franchise alanın denkleştirme tazminatı talebini sonuçsuz bırakabilir⁶²². Buradan hareketle, denkleştirme talebinin, rekabet yasağı sebebiyle ödenmesi gereken uygun bir tazminatın belirlenmesinde etkili olmazken; uygun bir tazminatın, denkleştirme tazminatının belirlenmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Nitekim Yargıtay da, denkleştirme

⁶¹⁷ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 100.

⁶¹⁸ Kaya, *TTK Şerhi*, 285; Poroy ve Yasaman. *Ticari İşletme*, 312.

⁶¹⁹ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 920-921; Doğan, “Acentelik”, 139; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 73; Günay ve Günay, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 170; Şener, *Ticari İşletme*, 403.

⁶²⁰ Şener, *Ticari İşletme*, 403.

⁶²¹ Kaya, *TTK Şerhi*, 264.

⁶²² Kaya, *TTK Şerhi*, 264.

tazminatının sınırlarını belirlerken rekabet yasağının ihlal edilip edilmediğini değerlendirmektedir⁶²³.

Tazminat miktarı belirlenirken franchise alanın rekabet etmemesinin objektif değeri esas alınması gerekse de, kanunda bu yönde bir düzenleme yapılmamıştır. Bunun için doktrinde denkleştirme tazminatının belirlenmesinde rol oynayan son beş yıl üzerinden ortalama almak gibi son yıllardaki faaliyetler ile kazanılan gelirlerin ortalamasının alınabileceği veya rekabet yasağı devam ettiği dönemde yaşanan kâr kaybının esas alınabileceği ya da ihtimal dâhilindeki imkânların göz önünde bulundurulması gerektiği gibi görüşler ileri sürülmektedir⁶²⁴. Bununla birlikte, hesaplanacak miktarın, brüt miktar üzerinden hesaplanması gerekir⁶²⁵.

Tazminatın ödenme şeklini ise, taraflar serbestçe kararlaştırabilecek olup taraflarca bir kararlaştırma yapılmamış olması halinde hâkim, peşin veya taksitler halinde ödenmesine karar verebilir⁶²⁶. Bununla birlikte, tazminatın para ile ödenmesi de zorunlu değildir⁶²⁷.

Yine tazminatın muacceliyet zamanının da taraflarca kararlaştırılabilmesi mümkün olup taraflarca kararlaştırma yapılmadığı durumlarda kural olarak, franchise sözleşmesinin sona ermesi ile tazminatı talep etme hakkının muaccel olduğu kabul edilir⁶²⁸. Uygun tazminatın talebinde zamanaşımı bakımından ise, on yıllık süre uygulanacaktır⁶²⁹.

⁶²³ “Denkleştirme isteminin sınırları; sözleşmeden kaynaklanan menfaatler, ... **rekabet yasağının ihlal edilmesi**, ... gibi hususlar göz önüne alınıp çizilir. ... Somut olayda, ... rekabet yasağının ihlal edilmesi, sözleşmenin sona erme nedeni ve varsa kusur oranları gibi hususlar bir bütün olarak dikkate alınmak yerine, azami miktar olan davacının hak kazandığı dört yıllık komisyon tutarı ortalamasının alınmak suretiyle ulaşılan sonuca göre hüküm kurulması doğru olmamış kararın anılan nedenlerle bozulması gerekmiştir.” Y. 11. HD, 30.06.2020, E. 2019/2876, K. 2020/3326, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 25.10.2021; Aynı yönde; Y. 11. HD, 24.02.2020, E. 2019/1475, K. 2020/1949, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 25.10.2021.

⁶²⁴ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 918; Doğan, “Acentelik”, 138-139; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 93; Poroy ve Yasaman, *Ticari İşletme*, 315.

⁶²⁵ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 918.

⁶²⁶ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 921; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 93; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 78.

⁶²⁷ Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 93; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 77-78; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 103.

⁶²⁸ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 921.

⁶²⁹ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 118; Şener, *Ticari İşletme*, 407.

Taksitle ödeme yapılacağı durumlar için ise, zamanaşımı her taksit için ayrıca tespit edilir⁶³⁰.

2.5.3.7. Hükümün Nispi Emredici Özellik

TTK m. 123/4 hükmüne göre, rekabet yasağı anlaşmasında kanunda yer alan düzenlemelere aykırı bir düzenleme var ve bu durum acentenin aleyhine ise, aleyhe olan hükümler, geçersiz sayılmalıdır. Buradaki geçersizlik butlan yaptırımını gerektirir⁶³¹. Bu sebeple, rekabet yasağı anlaşmasına ilişkin TTK m. 123 hükmünün, acentenin aleyhine olacak biçimde genişletilemeyeceği düşünüldüğünde, nispi emredici bir hüküm olduğunu belirtmek gerekir⁶³². Mezkûr hükmün, kanaatimizce franchise alanın lehine olacak biçimde kullanılmaması için bir neden olmadığından, franchise sözleşmesi sonrası rekabet yasağı zaviyesinden de uygulanabilmesi gerekir. Buna göre franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağı TTK m. 123 hükmünden daha geniş olması halinde, franchise alanın aleyhine olan hükümler geçersiz sayılmalıdır.

2.5.4. 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği

Belirttiğimiz üzere franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağı için değerlendirmeyi uygun gördüğümüz bir diğer düzenleme ise, 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'dir.

Sözleşme sonrası rekabet yasağı, tarafların menfaatleri haricinde toplumdaki ekonomik menfaatleri de etkilemekte olup rakiplerin azalması, rekabetin gerçekleşmesine de engel olabilmektedir⁶³³. Bu sebeple, sözleşme sonrası rekabet yasağı için rekabet hukuku zaviyesinden de sınırlar getirilmektedir⁶³⁴.

RKHK bakımından rekabetin sınırlandırılmasına ilişkin anlaşma, yatay ve dikey olmak üzere ikiye ayrılmakta olup üretim zincirinde seviye bakımından aynı olan rakiplerle

⁶³⁰ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 118.

⁶³¹ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 187.

⁶³² Ayrıntılı bilgi için bkz: Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 938; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 56; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 96; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 66; Korun, “Acentenin “Hak ve Borçları”, 120; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 96-97, Bozkurt, *Ticari İşletme*, 501; Bilgili, Fatih ve Ertan Demirkapı. *Ticari İşletme Hukuku*. (Ankara: Dora Yayınevi, 2016), 142; İsmail Kayar, *Ticari İşletme Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 390; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 93; Şener, *Ticari İşletme*, 406.

⁶³³ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 117.

⁶³⁴ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 117-118.

yapılanlar yatay, üretim zincirinde ise seviye bakımından farklı konumdaki rakip olmayanlarla yapılanlar ise dikey anlaşmalardır⁶³⁵.

RKHK m. 4 ve 56 hükümlerine göre rekabeti engelleyen niteliği haiz sözleşmeler, geçersizdir. Ancak mezkûr kanunun m. 5 hükmünde, buna istisna getirilebileceği ve bunun şartlarının Tebliğ aracılığı ile düzenlenebileceği ifade edilmiştir. Bu hükümden hareketle 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği ihdas edilmiştir. Mezkûr Tebliğ'in m. 5/b hükmü, belirli şartların varlığı halinde sözleşme sonrası için rekabet yasağının getirilebileceğini göstermektedir. Bu bakımdan TTK m. 123 ve Tebliğ m. 5 hükümlerinin sözleşme sonrası rekabet yasağının geçerliliğini ve muhtevasını belirlemek yönünden benzer hükümler olduğunu söyleyebiliriz⁶³⁶.

Franchise sözleşmesi de, taraflarının birbirine rakip olmadığı ve üretim zincirinde seviye bakımından farklı konumda olduğu dikey anlaşmalardan biridir⁶³⁷. RKHK m. 4 hükmü kapsamında kabul edilen franchise sözleşmesinde franchise alan, franchise verenden bağımsız hareket etmekte ve ekonomik anlamda risk almaktadır⁶³⁸. Sözleşme sonrası rekabet yasağı, mezkûr Tebliğ'in m. 5/b hükümlerinin şartlarını taşıması halinde RKHK m. 4 hükmünün istisnasını oluşturabilmektedir⁶³⁹. Ancak bu kapsamda kabule ilişkin olarak mezkûr Tebliğ'in m. 2 hükmü gereğince, dikey niteliği haiz anlaşmanın konusu olan mal(lar)ın ve/veya hizmet(ler)in, ilgili pazarda bulunan pazar payının yüzde kırkını aşmaması da gerekir. Tebliğ m. 5/b hükmünün öncelikli olarak uygulanması gerektiğini belirten görüşler de aslında franchise sözleşmesinin bu özelliklerini göz önünde bulundurmaktadır. Ancak bu hükmün öncelikli olarak uygulanması, yukarıda belirttiğimiz üzere özel hüküm niteliğini haiz TTK m. 123 hükmünü işlevsiz hale getirecek ve hukuk güvenliğinin sağlanmasını zorlaştıracaktır.

Mezkûr Tebliğ gereğince grup muafiyetinden yararlanabilmek, TTK m. 123 hükmünün uygulanabilmesi için aranan şartlardan daha sıkıdır⁶⁴⁰. Farklı amaçlarla getirilmiş olmalarına rağmen her iki düzenleme de, sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin

⁶³⁵ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 196.

⁶³⁶ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 106; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 124; Serkan Turgut, "Rekabet Hukukunda Muafiyet", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 12/46 (2021): 281.

⁶³⁷ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 196.

⁶³⁸ Gürkaynak, *Rekabet Hukuku*, 238; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 170-171.

⁶³⁹ Gürkaynak, *Rekabet Hukuku*, 238.

⁶⁴⁰ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 174.

konu, yer ve zaman bakımından sınırlandırma getirmektedir⁶⁴¹. Bununla birlikte, Tebliğ hükmünün öncelikli olarak uygulanması halinde TTK m. 123 hükmüne uygun olarak belirlenen rekabet yasağı, sırf buna dayanarak grup muafiyetinden yararlanamayacak olup Tebliğ’de aranan şartların hepsini sağlamazsa (bireysel muafiyetten de yararlanamazsa), geçersiz sayılabilecektir⁶⁴². Bu yüzden sadece bireysel muafiyet alabilenler için bu durumun kabul edilmesi, uygulamada oldukça karışık ve adalete uygun düşmeyen sonuçlara yol açabilir. Kaldı ki, TTK m. 123 hükmünün uygulanması aslında Tebliğ m. 5/b hükmünde olduğu gibi RKHK bakımından bir istisna sayılıp TTK m. 123 hükmüne uygun olan sözleşme sonrası rekabet yasağının RKHK için de aykırı olmadığını ve bir anlamda grup muafiyeti kapsamında olduğunu kabul etmek gerekir⁶⁴³.

Tebliğ’in m. 5/b hükmü, sözleşme sonrası için belirlenen rekabet yasağının sınırını çizmektedir. Böylece Tebliğ ile RKHK m. 4 ve 56 hükümlerine, süreli ve süresiz olmak üzere iki türlü istisna getirilmiştir⁶⁴⁴.

Bu istisnalardan ilki, know-how’ın korunmasını zorunlu kılan bir sözleşme sonrası rekabet yasağının, süre zaviyesinden, en fazla bir yıl için; konu zaviyesinden, rekabet edilen mal(lar)a ve/veya hizmet(ler)e ilişkin olarak; yer zaviyesinden, sözleşme devam ederken faaliyette bulunan tesisle ya da araziyle sınırlandırılmasını gerektirir⁶⁴⁵.

Buradaki sınırlandırmalardan ilki, know-how’ın korunmasını zorunlu kılan bir durumun varlığıdır. Böyle bir zorunluluğun olmadığı durumlarda, sözleşme sonrası rekabet yasağının, bu madde hükmü gereğince söz konusu olamayacağını söyleyebiliriz⁶⁴⁶. TTK m. 123 hükmünde ise, bu yönde bir şart aranmamaktadır. Bununla birlikte, Tebliğ m. 5/b hükmüne göre düşünülse bile franchise sözleşmesi bakımından bu şartın sağlanması, know-how aktarımının yoğun olması sebebiyle yüksek bir ihtimaldir⁶⁴⁷.

⁶⁴¹ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 106; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 124; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 284.

⁶⁴² Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 175; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 124-125.

⁶⁴³ Kaya, *TTK Şerhi*, 327.

⁶⁴⁴ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 176; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 741.

⁶⁴⁵ Çiğdem Akkan, “Akaryakıt Bayilik Sözleşmelerinde Rekabet Etmeme Yükümlülüğü”, *Rekabet Dergisi*, 15/2 (2014): 40; Turgut, “Rekabet Hukukunda Muafiyet”, 281.

⁶⁴⁶ Akkan, “Rekabet Etmeme”, 42.

⁶⁴⁷ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 179.

Sınırlandırmalardan ikincisi, rekabet yasağının konusuna ilişkindir. Bu sınırlandırma, TTK m. 123 hükmündeki düzenlemeye de oldukça benzemektedir. TTK m. 123 hükmü gereğince, faaliyet konusunun aşılması, aşılma kısmının geçersizliğine yol açmakta olduğundan, geniş bir belirleme yapılsa dahi bu durum, Tebliğ’de aranan şarta da aykırılık oluşturmamaktadır⁶⁴⁸.

Üçüncü sınırlandırma yer bakımından olup buradaki tesis ya da arazi ile sınırlı olma durumu, TTK m. 123 hükmündeki bölgeyle ve müşteri çevresiyle sınırlandırmadan daha dar bir belirleme yapmayı gerektirmektedir⁶⁴⁹. Tebliğ m. 5/b hükmünün uygulanması halinde franchise alan, faaliyet gösterdiği tesise veya araziye yakın bir yerde yapmış olduğu işi sürdürebilecektir⁶⁵⁰. Dolayısıyla faaliyet gösterilen bölgenin il veya ilçe olması sebebiyle rekabet yasağının bu bölgeye göre belirlenmesi, TTK m. 123 hükmü bakımından uygun olabilir de, grup muafiyetinden yararlanılamaması sonucunu doğurabilir⁶⁵¹. Bu yüzden uygulamada birliğin sağlanması adına TTK m. 123 hükmünün öncelikli olarak uygulanmasını kabul etmek, (tartışmaları sona erdirecek çözüme kavuşulana kadar) daha isabetli olacaktır.

Diğer ve dördüncü sınırlandırma ise, rekabet yasağının süresine ilişkindir. Bu sınırlandırma da, TTK m. 123 hükmünden daha dar bir sınır öngörmüş olup TTK m. 123 hükmünde belirlenen iki yıllık süre, bir yıl olarak belirlenmiştir.

İstisnalardan ikincisi ise, süresiz bir yasaklama imkânı sağlamakla birlikte, kullanılması veya açıklanması engellenmeye çalışılan ve kamuya mal olmamış bir know-how gerektirir. Diğer bir deyişle, tarafların bildiği fakat kamuya mal olmamış bir know-how varsa ve bunun korunmasını konu edinen bir rekabet yasağı söz konusu ise, bu yasak, süresiz olarak da kararlaştırılabilir⁶⁵². Böylece know-how, franchise alanın özgürce ticaret yapma hakkının korunmasına karşı daha üstün bir konumda kabul edilmiştir⁶⁵³.

⁶⁴⁸ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 177-178.

⁶⁴⁹ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 178.

⁶⁵⁰ Akkan, “Rekabet Etmeme”, 41; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 137.

⁶⁵¹ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 178.

⁶⁵² Saraç, “İnhisar Hakkı”, 741; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 284-285.

⁶⁵³ Akkan, “Rekabet Etmeme”, 43.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

REKABET YASAĞININ İHLAL EDİLMESİNİN SONUÇLARI VE SONA ERMESİ

3.1. Rekabet Yasağının İhlal Edilmesinin Sonuçları

3.1.1. Franchise Alanın Rekabet Yasağını İhlal Etmesinin Sonuçları

Rekabet yasağına uymamak, onun ihlal edildiği anlamına gelir⁶⁵⁴. Franchise alanın rekabet yasağını ihlal etmesi, bizzat kendisinin veya eşinin, kendisine yakın olan üçüncü kişilerin, büyük oranda paya sahip olduğu şirketin, aracılık etmesiyle yasak dâhilindeki müşterilerle bağlantı kurmasıyla cereyan edebilir⁶⁵⁵.

Franchise alan, rekabet yasağını, doğrudan ihlal edebileceği gibi franchise veren ile rekabet eden bir firmaya ortak, yönetim kurulu üyesi veya tacir yardımcısı olarak fayda sağlayıp dolaylı olarak da ihlal edebilir⁶⁵⁶. Aslında kısaca, rekabet yasağına ilişkin olan sınırları aşan her türlü davranışın rekabet yasağını ihlal edebilmesi mümkün olup franchise alanın yer, konu ve zaman bakımından olan sınırlara da dikkat etmesi önemi haizdir.

Franchise alanın rekabet yasağını ihlal etmesi halinde TBK hükümleri devreye girmekte olup sözleşme sonrası rekabet yasağı için hizmet sözleşmesi sonrası rekabet yasağına

⁶⁵⁴ Sözleşme devam ederken rekabet yasağına aykırılık, franchise sözleşmesine aykırılık anlamına gelecektir. Kaya, *Acentelik Hukuku*, 142.

⁶⁵⁵ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 934; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 134 vd.; Doğan, “Acentelik”, 140; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 94; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 58-59; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 105.

⁶⁵⁶ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 187; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 105; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 828.

ilişkin olan TBK m. 446 hükmünden de her zaman olmasa da, yer yer yararlanılabilir. Zira sözleşme sonrası rekabet yasağının ihlalinin sonuçları da, TTK m. 123 hükmünde düzenlenmemiştir. Dolayısıyla franchise alanın rekabet yasağını ihlal etmesinin sonuçlarının, (daha özel bir hüküm bulunmaması sebebiyle) TBK hükümlerinin uygulama alanında olduğunu söyleyebiliriz⁶⁵⁷.

3.1.1.1. Franchise Veren Uğradığı Zararın Tazmini

TBK m. 112, TBK m. 113 ve TBK m. 446 hükümleri ışığında rekabet yasağını ihlal eden franchise alan, franchise verenin uğradığı zararı tazmin etmekle yükümlüdür⁶⁵⁸. Bunun için franchise verenin, franchise alanın rekabet yasağını ihlal ettiğini, zararını, zararının miktarını ve franchise alanın rekabet yasağını ihlal etmesiyle uğradığı zarar arasında uygun bir illiyet bağının bulunduğunu ispat etmesi gerekir⁶⁵⁹. Ancak rekabet yasağının ihlal edildiğinden söz edilebilmesi için bir kusur ispatı gerekmeyip kusurun var olduğu kabul edilir⁶⁶⁰.

Gerçekleşme ihtimali zayıf olsa da, franchise alan, kusurlu olmadığını ispat ederse, tazmin yükümlülüğünden kurtulur⁶⁶¹. Bir başka deyişle, franchise alanın tazmin yükümlülüğünden kurtulabilmesi, kusursuz olduğunu ispat etmesine bağlıdır⁶⁶².

Franchise verenin ihlal sebebiyle uğradığı zarar, bir müspet zarar olup franchise verenin malvarlığının ihlal öncesi durumu ile ihlal gerçekleşmeseydi meydana gelecek durum arasındaki farka tekabül etmektedir⁶⁶³.

Tazminat miktarı hesaplanırken, franchise alanın yaptığı faaliyetleri açıklaması ve bunların dikkate alınması gerekmekte olup franchise alanın elde ettiği geliri açıklaması ise, gerekmez⁶⁶⁴.

⁶⁵⁷ Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 105.

⁶⁵⁸ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 140-141; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 146; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 725; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 95; Şener, *Ticari İşletme*, 406.

⁶⁵⁹ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 141; Soyer, *Rekabet Yasağı Sözleşmesi*, 77-78.

⁶⁶⁰ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 193; Soyer, *Rekabet Yasağı Sözleşmesi*, 78.

⁶⁶¹ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 193.

⁶⁶² Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 141; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 95.

⁶⁶³ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 141; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 194; Soyer, *Rekabet Yasağı Sözleşmesi*, 78; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 146; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 95.

⁶⁶⁴ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 147.

3.1.1.2. Aynen İfanın Talep Edilmesi

Rekabet yasağı gibi bir yapmama yükümlülüğünde franchise veren, açacağı bir aynen ifa davasıyla rekabet yasağını ihlal eden davranışın kaldırılmasını mahkemeden talep edebilecek olup böylece ortaya çıkabilecek zararların önlenmesini sağlayabilir⁶⁶⁵.

Davanın uzun sürebilmesi ihtimaline karşı franchise veren, franchise alanın faaliyetlerini durdurabilmek adına ihtiyati tedbir talebinde bulunabilir⁶⁶⁶. Aynen ifanın sağlanabilmesi için üçüncü kişileri zorlayan ve onlara yönelik sonuçlar doğuracak kararların verilmesi ise, kural olarak mümkün değildir⁶⁶⁷.

Her ne kadar franchise alanın aynen ifa kararına uyması gerekse de, franchise alan, bu karara uygun hareket etmeyebilir ve franchise veren, bu durumda cebri icra makamlarına başvurabilir⁶⁶⁸. Aynen ifa davasının kabulü halinde franchise alanın bu karara uymasını sağlayabilmek için, İİK m. 30/3 ve İİK m. 343 hükümleri ışığında bir baskı aracı olarak ceza tehdidi söz konusu olup böylece franchise alanın aynen ifa kararına dolaylı da olsa uyması sağlanabilir⁶⁶⁹.

3.1.1.3. Cezai Şart İstemi

Rekabet yasağının ihlal edilmesi sebebiyle uğranılan zararın ispatı, kolay olmayıp bunun için sözleşmede rekabet yasağının ihlal edilmesi halinde cezai şartın ödenmesi belirlenebilir⁶⁷⁰. Cezai şartın belirlendiği durumlarda franchise alan rekabet yasağını ihlal ederse, franchise veren, cezai şartın ödenmesini talep edebilir⁶⁷¹.

Yükümlülüğün yerine hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi durumunda, muhtemel zararların giderilebilmesi için güvence sağlayan, bunun ispatını kolaylaştıran, muaccel

⁶⁶⁵ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 204-205; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 138-139; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 935; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 94.

⁶⁶⁶ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 208-209; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 140.

⁶⁶⁷ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 139; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 208.

⁶⁶⁸ Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 94.

⁶⁶⁹ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 139; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 208; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 935; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 95.

⁶⁷⁰ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 142; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 195.

⁶⁷¹ Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 105; Aytuğ Ceyhun Çakır ve Ekrem Solak, “Rekabet Yasağı Sözleşmesi Çerçevesinde Ceza Koşulu”, *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5/9 (2015): 67; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 142; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 95; Şener, *Ticari İşletme*, 406.

hale gelmesiyle bağımsızlaşan ve ödenmesi ya da yerine getirilmesi gereken edime, cezai şart denir⁶⁷². Cezai şart, yükümlünün, yükümlülüğüne uygun davranmasını ve borcun güvence altına alınmasını amaçlar⁶⁷³. Cezai şartın, zararın tespiti ve miktarının ispatı noktasında da bir kolaylık sağladığı ve böylece tazminattan ayrılan bir yönü de bulunur⁶⁷⁴. Cezai şartın ödenmesi için rekabet yasağının ihlal edildiğini ispat etmek, yeterli olup ayrıca zararın ve kusurun ispatlanmasına da gerek yoktur⁶⁷⁵.

Cezai şartın, rekabet yasağını oluşturan sözleşme ile aynı şekilde yapılması da gerekir⁶⁷⁶. Dolayısıyla sözleşme devam ederken rekabet yasağı, franchise sözleşmesinin yazılı olarak yapılması gerektiğinden; sözleşme sonrası rekabet yasağı da TTK m. 123 hükmüne göre yazılı olarak yapılması gerektiğinden, rekabet yasağının ihlali halinde ödenmesi kararlaştırılan cezai şartın da yazılı olarak belirlenmesi gerekir⁶⁷⁷.

Cezai şart, seçimlik ve ifayla birlikte talep edilebilen olmak üzere ikiye ayrılır⁶⁷⁸. Aslında “*ifayı engelleyen cezai şart*” türünün bulunduğu da söylenebilir⁶⁷⁹. İfayı engelleyen cezai şart ödenmekle kişi, yükümlülükten kurtulur ve böylece taraflar, bu cezai şartı ödemekle sonlandırabilir⁶⁸⁰. Ancak dönme cezası adı da verilen bu müessese, asıl yükümlülüğü teminat altına alma işlevini gerçekleştirmemesi ve onun yerine getirilmesini zayıflatması sebepleriyle tam bir cezai şart türü olarak kabul görmemektedir⁶⁸¹. Bu yüzden ikili bir ayırım yapılması uygun görüldü.

TBK m. 179/2 hükmüne göre, sözleşmenin belirli bir zamanda ya da yerde ifa edilmemesi durumu gözetilerek kararlaştırılan ceza koşulunun ifası, asıl borçla birlikte istenebilir. Ancak bunun için alacaklının hakkından açık olarak feragat etmemesi ve

⁶⁷² Burcu Yağcıoğlu, *Türk ve İsviçre Hukuku'nda Ceza Koşulu (Cezai Şart)* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 22-23; Cem Türkoğlu, *Ceza Koşulu (Cezai Şart)* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 17-18.

⁶⁷³ Yağcıoğlu, *Ceza Koşulu*, 39; Türkoğlu, *Ceza Koşulu*, 19.

⁶⁷⁴ Türkoğlu, *Ceza Koşulu*, 23-24.

⁶⁷⁵ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 198; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 142.

⁶⁷⁶ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 199; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 143.

⁶⁷⁷ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 143.

⁶⁷⁸ Yağcıoğlu, *Ceza Koşulu*, 55; Türkoğlu, *Ceza Koşulu*, 19.

⁶⁷⁹ Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 169.

⁶⁸⁰ Türkoğlu, *Ceza Koşulu*, 84; Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 169.

⁶⁸¹ Türkoğlu, *Ceza Koşulu*, 19.

ifayı çekincesiz kabul etmesi de gerekir. İşte bu şekilde talep edilebilen ceza koşuluna ifaya eklenen ceza koşulu denir⁶⁸².

Rekabet yasağının ihlal edilmesi durumunda ödenecek olan cezai şartın hangi cezai şart türünde olduğu ise doktrinde tartışmalıdır. İlk görüşe göre, aksi taraflarca kararlaştırılmış olmadıkça rekabet yasağının ihlal edilmesi neticesinde ödenecek olan cezai şart, seçimlik cezai şarttır⁶⁸³. İkinci görüşe göre ise, TBK m. 446/2 hükmü kıyasen uygulanmalı ve rekabet yasağının ihlali neticesinde ödenecek olan cezai şartın, ifayı engelleyen cezai şart olduğu kabul edilmelidir⁶⁸⁴. Böylece cezai şartı talep eden franchise veren, aynen ifadan vazgeçmiş sayılırken franchise alan ise, bu cezai şartı ödeyerek rekabet yasağına bağlı kalmaktan kurtulmuş olur⁶⁸⁵. Bizim de katıldığımız üçüncü görüşe göre ise, rekabet yasağının ihlal edilmesi neticesinde ödenecek olan cezai şart, taraflarca aksi düşünülebilecek bir belirleme yapılmadıkça ifaya eklenen cezai şarttır⁶⁸⁶. Rekabet yasağına aykırılık durumunda, yasağa uyulmasının yanında ceza koşulunun ifası da doğal olarak kararlaştırılmakta ve istenmektedir⁶⁸⁷. Zira rekabet yasağına aykırılık halinde alacaklı tarafın menfaati, yasağa uyulmasını sağlamaktır. Yoksa yasağa uymak yerine sadece cezai şartın ödenebileceğini kabul etmek, rekabet yasağının getirilmiş olmasını anlamsız kılabilir⁶⁸⁸.

TBK m. 182/1 hükmüne göre taraflar, cezai şartın miktarını kural olarak diledikleri gibi belirleyebilir. Bu miktarın fazla olması durumunda ise, hâkim, TBK m. 182/2 hükmü gereğince bu miktarı indirmelidir. Zira cezai şart, pazarlık gücü olmayan zayıf tarafın sömürülmesi sonucu yüksek olarak belirlendiğinde, zayıf tarafın korunması gerekir⁶⁸⁹. Bu belirlemenin yapılmasında ise, sözleşmenin süresi, franchise alanın kusuru, franchise verenin menfaati ve tarafların ekonomik vaziyetleri yardımcı olabilir⁶⁹⁰. Bununla birlikte, bir cezai şartın, ahlaka aykırı olarak kabul edilebilmesi, hâkim

⁶⁸² Yağcıoğlu, *Ceza Koşulu*, 61.

⁶⁸³ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 208.

⁶⁸⁴ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 143; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 937.

⁶⁸⁵ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 143; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 937.

⁶⁸⁶ Yağcıoğlu, *Ceza Koşulu*, 63.

⁶⁸⁷ Yağcıoğlu, *Ceza Koşulu*, 63.

⁶⁸⁸ Bu anlamda tüm yapmama yükümlülüğüne ilişkin olarak belirlenen ceza koşullarının ifaya eklenen cezai şart kabul edilmesi isabetli olacaktır. Yağcıoğlu, *Ceza Koşulu*, 63-64.

⁶⁸⁹ Yağcıoğlu, *Ceza Koşulu*, 225.

⁶⁹⁰ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 201.

tarafından indirim yapılabilme imkânının bulunmamasını gerektirir⁶⁹¹. Cezai şartın, uğranılan zarar karşısında az kalması halinde ise, franchise veren, franchise alanın kusurlu olduğunu ispat ederek aşan miktarın tazmin edilmesini de talep edebilir⁶⁹².

Tarafların tacir olduğu durumlarda ise TTK m. 22 hükmü uygulanır ve cezai şartın indirilmesi kural olarak mümkün değildir⁶⁹³. Ancak ahlaka aykırı olarak kabul edilecek şekilde tacirin ekonomik mahvına sebep olabilecek durumlar bu kuralın istisnasını oluşturur⁶⁹⁴. Cezai şart miktarının fazla olmasının ahlaka aykırı kabul edilerek geçersiz sayılması da tarafların tacir olduğu ve bu sebeple indirim imkânının olmadığı durumlara mahsustur⁶⁹⁵. Tacirler için miktarın aşırı olması, cezai şart miktarının fazla olmasının yanı sıra bu şarttan dolayı tacirin ekonomik geleceğinin elinden alınması ve diğer tarafa bağımlı duruma gelmesiyle söz konusu olur⁶⁹⁶. Tacirin bu şekilde önemli derecede ekonomik çöküntü yaşamasına sebep olabilecek bir miktar ise, ahlaka aykırı kabul edilir ve kesin hükümsüzlük yaptırımı ile karşılaşır⁶⁹⁷. Ancak faaliyeti ticari işletme boyutuna ulaşmayan ve esnaf olarak kabul edilen franchise alan için fazla olan cezai miktarın indirilebilmesi mümkündür⁶⁹⁸. Bununla birlikte, indirimden yararlanma imkânı olmayan (cezai şartı tacirken üstlenen) tacirin, sonradan tacir sıfatını yitirmesi de, indirimden yararlanabileceği anlamına gelmez⁶⁹⁹.

3.1.1.4. Sözleşmenin Feshi

Sürekli borç ilişkisini ihtiva eden yapmama borçlarında ifada gecikmiş olmak, yapmama borçlusunu temerrüde düşürebilir. Bu durumda TBK m. 126 hükmü devreye gireceğinden, franchise veren, aynen ifayı talep edebileceği gibi sözleşmeyi feshedip

⁶⁹¹ Türkoğlu, *Ceza Koşulu*, 122.

⁶⁹² Kaya, *Acentelik Hukuku*, 147-148; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 198; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 96.

⁶⁹³ Rıza Ayhan, “Ticari İş Kavramı ve Tacir Sıfatına Bağlanan Ücret ve Sözleşme Cezalarının İndirilmesini İsteyememe”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17/1-2 (2013): 309.

⁶⁹⁴ Ayhan, “Tacir Sıfatına Bağlanan”, 311-312.

⁶⁹⁵ Türkoğlu, *Ceza Koşulu*, 122.

⁶⁹⁶ Ünal, *Kelepçeleme Sözleşmeleri*, 171.

⁶⁹⁷ Türkoğlu, *Ceza Koşulu*, 123.

⁶⁹⁸ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 144; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 200.

⁶⁹⁹ Ancak cezai şartın, tacir olmayan birine devredilmesi halinde devralan, indirim talep edebilecektir. Türkoğlu, *Ceza Koşulu*, 123.

sözleşmenin süresinden evvel sona ermesinden dolayı gördüğü zararın tazmin edilmesini de isteyebilir⁷⁰⁰.

Franchise veren, ifa talebinde bulunmayıp sözleşmeyi feshederse kusurunun olmadığını ispat edemeyen franchise alan, onun sözleşmenin süresinden evvel sona ermesinden dolayı gördüğü zararı karşılayacak olup kusurunun olmadığını ispat eden franchise alan, tazminattan sorumlu tutulmayıp yerine getirilen edimleri rekabet yasağına uyduğu dönemle orantılı olarak iade etmekle yükümlü olacaktır⁷⁰¹.

Sözleşme devam ederken rekabet yasağının ihlal edilmesi franchise sözleşmesini; sözleşme sonrası rekabet yasağının ihlal edilmesi ise, rekabet yasağı anlaşmasını feshedebilmek için haklı bir neden de sayılabilir⁷⁰².

3.1.1.5. Uygun Bir Tazminat İsteme Hakkının Düşmesi

Sözleşme sonrası rekabet yasağı anlaşmasının ihlali halinde uygun bir tazminat yükümlülüğünün durumu hakkında TTK m. 123 ve TBK m. 444 hükümlerinde bir belirleme yapılmamıştır. Bu sebeple genel hükümler üzerinden değerlendirme yapılabilir.

Franchise alan, hiç veya gereği gibi ifada bulunmayarak ya da kusurundan kaynaklanan sonraki imkânsızlık sebebiyle rekabet yasağı borcuna aykırı davranabilir⁷⁰³.

Franchise alanın temerrüde düşmesinin mümkün olup olmaması yönünden ise, doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. İlk görüşe göre, yapmama borçlarında, yapılmaması gereken bir durumun yapılması söz konusu olacak ve borca aykırı olarak rekabette bulunulan süre boyunca borç imkânsızlaşacak olup temerrüt gerçekleşemez⁷⁰⁴. Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre ise, sürekli borç ilişkisini ihtiva eden yapmama

⁷⁰⁰ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 212; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 935; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 95; Ancak Can’a göre, sözleşme sonrası rekabet yasağının devreye girdiği durumlarda gecikme tazminatının istenebilmesi mümkün değildir. Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 142.

⁷⁰¹ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 142; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 935-936.

⁷⁰² Kaya, *Acentelik Hukuku*, 143; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 213; Ülgen vd., *Ticari İşletme*, 828.

⁷⁰³ Doğan, Şahan ve Atamulu, *Borçlar Hukuku*, 285; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 209.

⁷⁰⁴ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 137; Doğan, Şahan ve Atamulu, *Borçlar Hukuku*, 288.

sözleşmelerinde de temerrüt söz konusu olabilir ve rekabet yasağına her aykırı davranışın, temerrüde sebep olduğu kabul edilebilir⁷⁰⁵.

Franchise alanın, rekabet yasağına aykırı davranarak borcunu hiç veya gereği gibi ifa etmediği durumlarda franchise verenin ifayı talep hakkı ortaya çıkar ve rekabete aykırı davranışın devam ettiği süre için franchise veren, TBK m. 97 hükmüne göre uygun bir tazminat ödeme yükümlülüğünden de kurtulabilir⁷⁰⁶. Ancak uygun bir tazminat, rekabete aykırı davranışın gerçekleşmesinden önce ödenmiş olabilir ve bu durumlarda borcun kusurlu olarak imkânsızlaşması söz konusu olur⁷⁰⁷. Bu durumlarda ise, franchise veren, TBK m. 136/2 hükmü ışığında sebepsiz zenginleşmeye dayanarak ödemiş olduğu miktarı ihlale sebep olan hareketin süresiyle orantılı olarak geri isteyebilir⁷⁰⁸.

3.1.2. Franchise Veren Rekabet Yasağını İhlal Etmesinin Sonuçları

Franchise verenin belirlenen rekabet yasağını ihlal etmesinin görünüm biçimi, onun uygun bir tazminat ödeme yükümlülüğü kapsamında temerrüde düşmesidir⁷⁰⁹. Franchise verenin sözleşmeyi ihlal ettiği bu durumlarda, franchise alan; aynen ifayı tercih ederse, temerrüt faizini de talep edebilir ve hatta franchise veren, kendisinin bu durumdan dolayı hiçbir kusurunun olmadığını ispat edemez ise temerrüt faizini aşan zararlarını da talep edebilir; aynen ifadan vazgeçip sözleşmeyi feshederse, rekabet etmeme yükümlülüğünden kurtulup fesih anına kadar olan süre için hak kazandığı tazminatı talep edebilir; aynen ifadan vazgeçip müspet zararını talep ederse, rekabet etmeme yükümlülüğünü yerine getirmeye devam etmesi gerekse de, kaçırdığı daha iyi fırsatlardan doğan zararını talep edebilir⁷¹⁰.

⁷⁰⁵ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 210.

⁷⁰⁶ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 136; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 935; Doğan, “Acentelik”, 141; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 94; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 94; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 105; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 210-211.

⁷⁰⁷ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 211.

⁷⁰⁸ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 137-138; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 211; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 94; Saraç, “İnhisar Hakkı”, 725.

⁷⁰⁹ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 938; Doğan, “Acentelik”, 140-141; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 95; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 96; Şener, *Ticari İşletme*, 406.

⁷¹⁰ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 938; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 96-97; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 95.

3.2. Rekabet Yasağının Sona Erme Sebepleri

Franchise alanın, sözleşme devam ederken rekabet yasağı, franchise sözleşmesinin sona ermesiyle sona ermektedir. Bu sebeple franchise sözleşmesi devam ederken rekabet yasağının sona ermesi, franchise sözleşmesinin sona ermesini incelemeyi gerektirir. Franchise sözleşmesinin sona ermesi, kendiliğinden olabileceği gibi bir hukuki işlemle de söz konusu olabilmektedir. Bununla birlikte, acenteye ilişkin TTK m. 121/3 hükmü de, kıyasen uygulanabilir⁷¹¹. Gerçi TTK m. 121/3 hükmü, iflas, ölüm ve kısıtlanma gibi sona erme sebepleri bakımından vekâlet sözleşmesinin sona ermesini düzenleyen TBK m. 513 hükmünün uygulanacağını ifade etmektedir.

Sözleşme sonrası rekabet yasağı ise, bizzat sözleşmenin sona ermesi veya TTK m. 123 hükmünde zikredilen özel sebeplerin gerçekleşmesi ile sona ermektedir. Sözleşme sonrası rekabet yasağı, franchise verenin vazgeçmesi, haklı sebeplerle fesih halinde rekabet yasağı anlaşmasıyla bağlı olunmadığının beyan edilmesi, tarafların anlaşması, iflas, ölüm, işletmenin devri, fiil ehliyetinin kaybı, imkânsızlık, alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi, franchise verenin önemli ve haklı çıkarının kalmaması ve haklı sebeple fesih ile sona erebilir⁷¹². Aşağıda, bu sebeplerden; franchise verenin vazgeçmesi, haklı sebeplerle fesih halinde rekabet yasağı anlaşmasıyla bağlı olmadığının beyan edilmesi, ölüm, iflas ve tarafların anlaşması sebeplerini incelemeye çalışacağız. Dolayısıyla rekabet yasağının sona erme sebepleri, franchise sözleşmesi devam ederken gündeme gelen ve franchise sözleşmesi sonrası rekabet yasakları için ayrı ayrı incelenecektir.

⁷¹¹ Tuzlu, “Franchise”, 42-43; Koldaş, “Sona Ermesi”, 54; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 222.

⁷¹² Ayrıntılı bilgi için bkz.: Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 146-181; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 926-934.

3.2.1. Franchise Sözleşmesinin Devamında Gündeme Gelen Rekabet Yasağının (Franchise Sözleşmesinin) Sona Erme Sebepleri

3.2.1.1. Franchise Sözleşmesini Kendiliğinden Sona Erdiren Sebepler

3.2.1.1.1. Sözleşme Süresinin Dolması

Bir sözleşmenin başlangıcı ile sona ermesi arasındaki zaman aralığı, süre olarak ifade edilmekte olup bu süre, franchise sözleşmesinde edimlerin ifa edilmesi için ihtiyaç duyulan zamana tekabül eder⁷¹³. Diğer sözleşmeler gibi franchise sözleşmesi de, belirli veya belirsiz süreli olarak imzalanabilmektedir⁷¹⁴. Ancak ticari hayatın riskleri gereği uzun sürelerle bağlı kalınmak istenmemesi sebebiyle genellikle belirli bir süre için imzalanır⁷¹⁵. Örneğin, üç yıllık sözleşme ile beş yıllık sözleşme için belirlenecek giriş ücreti ve dönemsel ücret dahi farklılık gösterebilirken, belirsiz süreli bir sözleşme bu fiyatların daha da artmasına sebep olabilir⁷¹⁶.

Taraflar süreyi, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde diledikleri gibi yapabilir ve sona erme anını, gün, ay ve yıl şeklinde belirleyebilir⁷¹⁷. Süre, asgari ve/veya azami ve/veya gerçekleşeceği kesin olmayan bir olayın gerçekleşmesine, bir bozucu şarta da bağlanabilir⁷¹⁸. Ancak yukarıda belirttiğimiz gibi sözleşme özgürlüğü sınırsız bir hak sağlamayıp bunun, TBK m. 27 hükmüne aykırılık oluşturmayacak biçimde yapılması gerekir. Bu sebeple çok kısa veya çok uzun süre için hazırlanmış franchise sözleşmeleri, somut olaya göre süre bakımından geçersiz olabilir⁷¹⁹.

Belirli süreli franchise sözleşmesinde, belirlenen bir sürenin sona ermesi, franchise sözleşmesi için bir sona erme sebebidir. Zira belirlenmiş sürenin sona ermesi, bir bildirim ihtiyacı olmadan franchise sözleşmesini kural olarak kendiliğinden sona

⁷¹³ Koldaş, “Sona Ermesi”, 52; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 217.

⁷¹⁴ Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 117; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 141; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 57; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 42.

⁷¹⁵ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 169; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 217; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 109; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 91; Yavuz, “Franchise”, 168; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 116.

⁷¹⁶ Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 108.

⁷¹⁷ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 217.

⁷¹⁸ Koldaş, “Sona Ermesi”, 52; Örneğin, taraflar, belli bir yaşa gelinmesi halinde sözleşmenin sona ereceğini kararlaştırabilir. Oysa kişinin o yaşa gelebileceği kesin değildir. Bununla birlikte, belirlenen yaşa gelindiğinde sözleşme kendiliğinden sona erecektir. Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 217.

⁷¹⁹ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 109; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 219-220.

erdirir⁷²⁰. Tarafların sözleşme sona ermeden bir beyanda bulunması, sözleşmenin sona ermesi bakımından şart olmayıp böyle bir beyan, bir haber verme amacı taşır⁷²¹. Buna rağmen bu beyanın yapılması, önemi haizdir. Bu yönde bir beyanın yapılmaması, tarafların sözleşmeyi devam ettirmek istedikleri düşüncesine sevk eder ve böylece sona ermesi gereken sözleşme, belirsiz süreli bir sözleşmeye dönüşebilir⁷²². Zira tarafların susması, sürekli borç ilişkisi ihtiva eden sözleşmelerde sözleşmeyi devam ettirme isteğinde olduklarına bir karinedir⁷²³. Bu durumun haricinde, sözleşmede belirli bir süre öngörülmemişse veya ömürlük bir sürenin belirlenmemişse de, belirsiz süreli franchise sözleşmesinden bahsedilir⁷²⁴.

Tarafların, sözleşme süresi dolduktan sonrası için açıkça kabul ettikleri bir süre uzatım kaydı da söz konusu olabilir⁷²⁵. Uzatım kaydında süre belli değilse, belirli süreli sözleşmenin, belirsiz süreli sözleşmeye dönüşmesi söz konusu olur⁷²⁶. Bununla birlikte, kesin bir süre niteliğini haiz uzatım kaydı, sözleşmenin belirsiz olmasına engel olarak bir süre daha belirli sözleşmenin varlığını koruyacaktır⁷²⁷.

Asgari süre öngörülmesi halinde taraflarca, başkaca bir belirleme yapılmamışsa sözleşme belirsiz süreli sözleşme olarak kabul edilir ve bu sürenin sona ermesi, sözleşmeyi sona erdirmez⁷²⁸. Azami süre öngörüldüğü durumlarda ise, her ne kadar azami süre boyunca sözleşme belirsiz süreli sözleşme gibi muamele görse de, bu sürenin bitimiyle sözleşme, kural olarak kendiliğinden sona erer⁷²⁹. Kimi sözleşmelerde ise taraflar hem asgari hem de azami süre belirleyebilmekte olup bu durumlarda da, asgari sürenin sona ermesiyle sözleşmenin sona erip ermeyeceği tarafların tercihin

⁷²⁰ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 169; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 171; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 217; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 109; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 109; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 57; Tuzlu, “Franchise”, 39; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 91; Yavuz, “Franchise”, 167; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 141; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 42; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 118; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1033; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 43; Eren, *Özel Hükümler*, 914.

⁷²¹ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 171; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 221; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 109; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 92; Yavuz, “Franchise”, 167.

⁷²² Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 221; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 109-110; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 91-92; Tuzlu, “Franchise”, 38-39.

⁷²³ Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 92; Yavuz, “Franchise”, 167; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 116.

⁷²⁴ Tuzlu, “Franchise”, 36.

⁷²⁵ Ayata, *Tarafların Borçları*, 114; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 42; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1033.

⁷²⁶ Tuzlu, “Franchise”, 36.

⁷²⁷ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 221-222; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 110.

⁷²⁸ Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 118; Koldaş, “Sona Ermesi”, 53.

⁷²⁹ Tuzlu, “Franchise”, 40; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 118; Koldaş, “Sona Ermesi”, 52.

bırakılmışken, en geç azami sürenin sona ermesiyle de, kural olarak sözleşme sona erer⁷³⁰.

3.2.1.1.2. Taraflardan Birinin Ölümü

Ölüm, kural olarak, borç ilişkisini sona erdirmez⁷³¹. Ancak şahıs unsurunun önemi haiz olduğu sürekli borç ilişkisini ihtiva eden sözleşmelerde, sözleşmenin kendiliğinden sona ermesi veya diğer tarafa olağanüstü fesih hakkı verilmesi söz konusu olabilmektedir⁷³².

Sürekli borç ilişkisini ihtiva eden franchise sözleşmesi için de vekâlet, hizmet ve acentelik sözleşmelerine ait olan hükümlere bakılabilir⁷³³. Acenteliğe ilişkin TTK m. 121/3 hükmü, taraflardan birinin ölümü halinde TBK m. 513 hükmünün uygulanacağını ifade etmektedir. Vekâlet sözleşmesine ilişkin TBK m. 513/1 hükmüne göre vekâlet sözleşmesi, kural olarak taraflardan birinin ölümü ile kendiliğinden sona erer. Hizmet sözleşmesine ilişkin TBK m. 440 hükmüne göre hizmet sözleşmesi, işçinin ölümü ile kendiliğinden sona ererken; işverenin ölümünde kendiliğinden sona ermeyebilir. İşverenin ölümünün, hizmet sözleşmesini kendiliğinden sona erdirebilmesi için işverenin şahsına önem verilerek sözleşmenin yapılmış olması gerekir.

Franchise sözleşmesinde franchise alanın şahsi durumu önemi haiz ve güven ilişkisi yoğun olduğundan, franchise alanın ölümü de, franchise sözleşmesini kural olarak kendiliğinden sona erdirir⁷³⁴. TBK m. 513 ile TTK m. 121/3 hükümleri, franchise sözleşmesi için kıyasen uygulanabilir⁷³⁵.

Franchise sistemin devamı bakımından şahsi durumların önemi haiz olmadığı durumlarda franchise verenin ölümü, sözleşmeyi kural olarak kendiliğinden sona

⁷³⁰ Kapancı, “Sona Ermesi”, 1034.

⁷³¹ Tuzlu, “Franchise”, 41; Koldaş, “Sona Ermesi”, 54.

⁷³² Ölümün, sözleşmeyi kendiliğinden sona erdirmesine TBK m. 385, TBK m. 639/2 ve TBK m. 501 hükümleri örnek gösterilebilirken; diğer tarafa olağanüstü fesih hakkı vermesine ise, TBK m. 518 hükmü örnek olarak gösterilebilir. Tuzlu, “Franchise”, 41; Koldaş, “Sona Ermesi”, 54.

⁷³³ Yavuz, “Franchise”, 179; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 43-44.

⁷³⁴ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 174; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 223; Ayata, *Tarafların Borçları*, 115; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 144; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 110; Tuzlu, “Franchise”, 43; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 102; Yavuz, “Franchise”, 179; Koldaş, “Sona Ermesi”, 53; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 43; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 119-120; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1034; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 44; Eren, *Özel Hükümler*, 916.

⁷³⁵ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 110; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 102; Yavuz, “Franchise”, 179-180.

erdirmeyebilir⁷³⁶. Bu durum, franchise alanın sözleşmeyi feshi için haklı bir sebep sayılabilir⁷³⁷.

Ölüm durumunun, belirsizlik gösterdiği durumlar olabilir. Bu gibi durumlarda belirsizliğin son bulmasına yardımcı olan yollardan biri olan gaiplik müessesesi, ölümü hakkında bir bilinmezliğin hâkim olduğu kimselerin, kişiliğini sona erdirmeye yarar⁷³⁸. Dolayısıyla taraflardan birinin gaipliğine hükmedilmesinin, franchise sözleşmesine etkisinin ne olacağı da, değinilmesi gereken bir diğer husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Gaiplik, TMK m. 32 hükmüne göre hâkimin vereceği bir kararla söz konusu olur. Gaiplik kararı, hakkında karar verilen kişinin öldüğünü kesin olarak ispatlamaz⁷³⁹. Ancak onun öldüğüne yönelik aksi ispatlanabilir bir karine teşkil eder⁷⁴⁰. Dolayısıyla ölümün franchise sözleşmesi yönünden sonuçları, ölümün sonuçları ile benzer sonuçlar doğurmakta olan gaiplik durumunda da geçerlidir⁷⁴¹.

Sözleşmenin her iki tarafı tüzel kişi olabilir. Bu durumlarda, TBK m. 513 hükmü ışığında tüzel kişiliğin sona ermesinin de, franchise sözleşmesini sona erdireceği söylenebilir⁷⁴². Ancak tüzel kişiliğin tasfiyesi halinde tüzel kişilik, sona ermemekte ve tasfiye amacıyla sınırlı olmak şartıyla devam etmektedir⁷⁴³. Bununla birlikte, tasfiye hali, tarafların sözleşmeyi feshedebilmesi için haklı sebep sayılabilir⁷⁴⁴.

Uygulamada franchise sözleşmesinin gerçek kişiyle yapıldıktan sonra birtakım sebepler ileri sürülerek tüzel kişiye devredilmesi söz konusu olabilmektedir⁷⁴⁵. Bu dibi durumlarda tüzel kişiliğin son bularak franchise sözleşmesini sona erdirecek olması,

⁷³⁶ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 174; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 212; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 223; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 110; Tuzlu, “Franchise”, 43; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 102; Koldaş, “Sona Ermesi”, 56; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 44.

⁷³⁷ Tuzlu, “Franchise”, 44.

⁷³⁸ Aziz Erman Bayram, “Gaibin Ölümü Hakkında Kuvvetli Olasılık Bulunmasının Gaiplik Kararının Verilebilmesi İçin Aranması Gereken Özel Bir Koşul Olup Olmadığı Konusunda Bir Değerlendirme”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26/1 (2024): 260.

⁷³⁹ Arkın Günay, “İşçinin Ölümü veya Gaipliğin İş Sözleşmesine Yönelik Sonuçları”, *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11/1 (2023): 128.

⁷⁴⁰ Bayram, “Gaibin Ölümü”, 260; Günay, “İşçinin Ölümü”, 128.

⁷⁴¹ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 224; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 111; Tuzlu, “Franchise”, 43; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 45.

⁷⁴² Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 108; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 224; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 63; Tuzlu, “Franchise”, 44; Koldaş, “Sona Ermesi”, 56; Tuzlu, “Franchise”, 45.

⁷⁴³ Koldaş, “Sona Ermesi”, 56; Tuzlu, “Franchise”, 45.

⁷⁴⁴ Koldaş, “Sona Ermesi”, 56; Tuzlu, “Franchise”, 45.

⁷⁴⁵ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 63; Koldaş, “Sona Ermesi”, 56.

haksız sonuçlara yol açabilir. Bunun önüne geçebilmek için somut olaya göre değerlendirme yapmanın önemi haizdir. Bu gibi durumlarda hiçbir değerlendirme yapmadan franchise sözleşmesinin sona ereceğini kabul etmek, sözleşmeyi sona erdirmek isteyen gerçek kişi franchise alanın, kısa yoldan sözleşmeyi sona erdirmeye gayretine girişmesinin önünü açabilir⁷⁴⁶.

Tarafların tüzel kişi olduğu durumlarda, franchise verenin, şahsi özellikleri yerine sahibi olduğu sistem, önemi haizdir⁷⁴⁷. Bu sebeple, şirketlerin, tür değiştirmesi, birleşmesi, bölünmesi ve tasfiye edilmesi gibi durumlar, franchise sözleşmesini kendiliğinden sona erdirmeyip taraflar için sözleşmeyi feshedebilmek adına haklı bir sebep teşkil edebilir⁷⁴⁸. Ancak bu durumların franchise alanın tüzel kişiliği üzerinde gerçekleşmesi, franchise verenin onayını da gerektir⁷⁴⁹.

3.2.1.1.3. Taraflardan Birinin İflası

TBK m. 98 hükmü, ifa güçsüzlüğü bakımından karşılıklı borç yükleyen sözleşmelere ilişkin bir düzenlemedir. Mezkûr hüküm, ifa güçsüzlüklerinden birini de taraflardan birinin iflası olarak belirlemiş ve bu durumlarda diğer tarafın, tehlikeye düşen hakkı sebebiyle edimini yerine getirmekten kaçınabileceğini, güvencesiz kalması halinde sözleşmeden dönebileceğini düzenlemektedir. Mezkûr hüküm, genel hüküm niteliğini haizdir⁷⁵⁰. Bununla birlikte, bazı düzenlemeler, bu genel hükmün dışına çıkmakta ve taraflardan birinin iflasını, sözleşmeyi kural olarak kendiliğinden sona erdireceğini düzenlemektedir⁷⁵¹. Bunlardan biri ise, TBK m. 513 hükmüdür ve yukarıda belirttiğimiz gibi bu hüküm, franchise sözleşmesi için de kıyasen uygulanabilir.

⁷⁴⁶ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 64.

⁷⁴⁷ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 64; Koldaş, “Sona Ermesi”, 57.

⁷⁴⁸ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 63-64; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 224; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 111; Koldaş, “Sona Ermesi”, 57; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 44.

⁷⁴⁹ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 64.

⁷⁵⁰ Tuzlu, “Franchise”, 52-53; Koldaş, “Sona Ermesi”, 60.

⁷⁵¹ Tuzlu, “Franchise”, 53; Koldaş, “Sona Ermesi”, 60.

Franchise alanın iflası, franchise sözleşmesini kural olarak kendiliğinden sona erdirir⁷⁵². Zira ağır basan güven unsuru sebebiyle franchise sözleşmesinin, ticari itibarı zedelenen bir tarafın, diğer tarafı da olumsuz etkilemesine sebep olabileceğinden aksi öngörülmedikçe kendiliğinden sona ereceğinin kabulü gerekir⁷⁵³. İflas durumu, iflas edenin hakları ve malları üzerindeki yetkisini kısıtlar⁷⁵⁴. Bu durum ise, franchise sözleşmenin uygulanmasını ve amacının gerçekleşmesini engeller.

Franchise verenin iflası da, hâkim görüşe göre sözleşmeyi kural olarak kendiliğinden sona erdirir⁷⁵⁵. Zira böylesine bir durumda, yetkisi kısıtlanan franchise veren, sözleşme bakımından hedeflenen amacı yerine getiremeyecek olup franchise alanın itibarını da zedeleyebilir⁷⁵⁶.

Hakkında iflas davası açılan tüzel kişi olduğu durumlarda, karşı taraf için bu durum sözleşmeyi sona erdirmek için haklı bir sebep sayılabilir⁷⁵⁷. Bu hak kullanılsa bile, iflas tasfiye edilip tüzel kişilik terk edildiği takdirde franchise sözleşmesi kendiliğinde sona erer⁷⁵⁸.

3.2.1.1.4. Taraflardan Birinin Ehliyetini Kaybetmesi

Franchise sözleşmesinde taraflardan birinin, ehliyetini kaybetmesi de, TBK m. 513/1 hükmü ışığında ölümün sonuçları gibidir⁷⁵⁹. Bu durum, güven ilişkisinin yoğun olduğu franchise sözleşmesinde, ehliyetin kaybedilmesiyle yükümlülüklerin yerine getirebilme imkânının kalmaması düşünüldüğünde, doğal bir sonuçtur⁷⁶⁰. Dolayısıyla, franchise

⁷⁵² Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 174-175; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 225-226; Ayata, *Tarafların Borçları*, 115; Tuzlu, “Franchise”, 54-55; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 102; Yavuz, “Franchise”, 179; Koldaş, “Sona Ermesi”, 61; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 43; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 119-120; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1035; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 46; Eren, *Özel Hükümler*, 916.

⁷⁵³ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 64-65.

⁷⁵⁴ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 65.

⁷⁵⁵ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 225-226; Ayata, *Tarafların Borçları*, 115; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 111; Tuzlu, “Franchise”, 55; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 102; Yavuz, “Franchise”, 180; Koldaş, “Sona Ermesi”, 61; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 43; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 120; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1035; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 926-927; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 107; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 46; Eren, *Özel Hükümler*, 916.

⁷⁵⁶ Koldaş, “Sona Ermesi”, 61.

⁷⁵⁷ Tuzlu, “Franchise”, 55.

⁷⁵⁸ Tuzlu, “Franchise”, 55.

⁷⁵⁹ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 224; Koldaş, “Sona Ermesi”, 58.

⁷⁶⁰ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 65.

alanın ehliyetini kaybetmesi, kural olarak franchise sözleşmesini kendiliğinden sona erdirir⁷⁶¹. Ancak bu sonuç, franchise verenin menfaatlerini tehlikeye düşürecek niteliği haizse, TBK m. 513/2 hükmü ışığında, franchise alanın sözleşmeye uygun hareket etmeye devam etmesi gerekir⁷⁶². Yine ehliyetin geçici bir süreyle kaybedilmesi halinde geçici süre makul bir süre ise, franchise alanın vasisi aracılığıyla sözleşme devam ettirilebilir⁷⁶³.

Franchise verenin ehliyetini kaybetmesi, sözleşmeyi kural olarak kendiliğinden sona erdirmeyebilir⁷⁶⁴. Bu durum, franchise alanın sözleşmeyi feshi için haklı bir sebep sayılabilir⁷⁶⁵.

Tüzel kişinin zorunlu organlarından birinin sürekli olarak kaybedilmesi, tüzel kişiliğin feshine sebep olabilir ve bu şekilde feshedilen bir tüzel kişilik sözleşme bakımından, ölüm gibi sonuç doğurur⁷⁶⁶. Ancak fesih için mahkeme kararı gerekmekte olup hâkim, tüzel kişiliğin hukuka uygun hale getirilmesi için bir süre belirler⁷⁶⁷. Bu sürenin belirsiz olması ise, diğer tarafın sözleşmeyi feshedebilmesi için haklı bir sebep sayılabilir⁷⁶⁸.

3.2.1.2. Franchise Sözleşmesini Bir Hukuki İşlemlerle Sona Erdiren Sebepler

3.2.1.2.1. Tarafların Anlaşması (İkale)

İkale sözleşmesi, tarafların anlaşarak belirli veya belirsiz süreli sözleşmeyi dilediği zaman sona erdirebildiği bir bozma sözleşmesidir⁷⁶⁹. İkale sözleşmesi, kanunda düzenlenmiş bir müessese olmayıp açık veya örtülü olarak yapılabilir⁷⁷⁰. İkale

⁷⁶¹ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 174; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 186; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 224; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 108; Tuzlu, “Franchise”, 51; Ayata, *Tarafların Borçları*, 115; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 102; Yavuz, “Franchise”, 179; Koldaş, “Sona Ermesi”, 58; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 43; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 119-120; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1035.

⁷⁶² Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 66.

⁷⁶³ Tuzlu, “Franchise”, 51; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 45; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 124.

⁷⁶⁴ Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 120.

⁷⁶⁵ Tuzlu, “Franchise”, 51.

⁷⁶⁶ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 225; Koldaş, “Sona Ermesi”, 59.

⁷⁶⁷ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 225; Tuzlu, “Franchise”, 52.

⁷⁶⁸ Koldaş, “Sona Ermesi”, 60; Tuzlu, “Franchise”, 52.

⁷⁶⁹ Fuat Bayram ve Arzu Yıldırım Coşkun, “Türk İş Hukukunda İkale”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18/2 (2023): 429.

⁷⁷⁰ Bayram ve Yıldırım Coşkun, “İş Hukukunda İkale” 429.

sözleşmesi, hukuki niteliği zaviyesinden ise, bir tasarruf işlemi olup alacaklının tasarruf yetkisini haiz olmasını gerektirir⁷⁷¹.

Franchise sözleşmesinin, herhangi bir şekil şartına gerek olmaksızın tarafların açık veya örtülü olarak anlaşmalarıyla sona ermesi mümkündür⁷⁷². İkale sözleşmesinin, herhangi bir şekilde yapılması da gerekmeyp franchise sözleşmesinin yazılı olarak yapılması gerekliliği, bu durumu değiştirmez⁷⁷³.

3.2.1.2.2. Sözleşmenin İptal Edilmesi

TBK m. 30-39 hükümlerinde irade sakatlığı halleri düzenlenmiştir. Buna göre, hata, aldatma veya korkutma gibi sebeplerle tarafların iradesi sakatlanırsa, franchise sözleşmesi iptal edilebilecektir⁷⁷⁴. İradesi sakatlanan tarafın, hata ve yanıltma durumlarında bunları öğrendiği andan veya korkutma durumunda korkutmanın kalkması anından başlayarak bir yıl içinde franchise sözleşmesinin iptalini talep etmesi gerekir⁷⁷⁵. Aksi takdirde sürenin geçmesi, TBK m. 39 hükmüne göre sözleşmenin onanmış sayılmasına sebep olur⁷⁷⁶.

İptal, sakatlanmış olan irade sebebiyle hukuki işlemi geçmişe etkili olarak kaldırma gücünü haiz, yenilik doğuran bir haktır⁷⁷⁷. Dolayısıyla iptal edilmesi halinde franchise sözleşmesinin de, geçmişe etkili olarak sona ermesi beklenir⁷⁷⁸. Oysa sürekli borç ilişkisinin olduğu franchise sözleşmesinde iptal, ifasına başlanan ve karşılıklı olarak değiştirilen edimleri ihtiva etmesi sebebiyle geriye değil, ileriye etkili olacak biçimde hüküm doğurur⁷⁷⁹. İptalin edimlerin ifasına geçilmeden söz konusu olduğunda ise, genel

⁷⁷¹ Tuzlu, “Franchise”, 59-60; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 115.

⁷⁷² Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 226; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 82; Tuzlu, “Franchise”, 60; Koldaş, “Sona Ermesi”, 66; Topçu, “Franchising Sözleşmesi”, 147; İrge Erdoğan, *Uygulanacak Hukuk*, 49; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 115-116.

⁷⁷³ Koldaş, “Sona Ermesi”, 66-67.

⁷⁷⁴ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 227; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 111; Tuzlu, “Franchise”, 63; Koldaş, “Sona Ermesi”, 68.

⁷⁷⁵ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 227; Koldaş, “Sona Ermesi”, 68.

⁷⁷⁶ Tuzlu, “Franchise”, 63.

⁷⁷⁷ Mustafa Tiftik, “Borç Sözleşmelerinin İrade Sakatlığı Sebebiyle İptalinde Uğranılan Zararların Tazmini”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 10/3-4 (2006): 397.

⁷⁷⁸ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 227.

⁷⁷⁹ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 227-228; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 112; Tuzlu, “Franchise”, 63; Koldaş, “Sona Ermesi”, 69.

kuralın uygulanabileceği ve franchise sözleşmesinin, geçmişe etkili olarak başından beri geçersiz olabileceği kabul edilebilir⁷⁸⁰.

3.2.1.2.3. Sözleşmenin Feshedilmesi

Fesih müessesesi, sürekli borç ilişkisi olan sözleşmeyi ileriye etkili olarak sonlandıran yenilik doğuran haklardan biridir⁷⁸¹. Yenilik doğuran haklar, şarta bağlanamaz ve bir kez kullanılmakla sona erer⁷⁸². Ancak fesih ve dönme gibi yenilik doğuran hakların, muhatabın iradesine göre şarta bağlanabileceği kabul edilmektedir⁷⁸³.

Franchise sözleşmesinin feshedilmesini, olağan fesih ve olağanüstü fesih olmak üzere iki ana başlıkta incelemeye çalışacağız.

3.2.1.2.3.1. Olağan Fesih

Sürekli borç ilişkisini ihtiva eden sözleşmenin sona ermesi, kendiliğinden gerçekleşmedikçe tarafların müdahalesini gerektirir⁷⁸⁴. Bu müdahalelerden biri de, olağan fesih müessesesiyle gerçekleştirilir⁷⁸⁵.

Belirsiz süreli franchise sözleşmesinin, varması gereken tek taraflı bir beyanla herhangi bir sebep göstermeksizin ileriye etkili olarak sona erebilmesi halinde olağan fesihten bahsedilir⁷⁸⁶. Olağan fesih, ne zaman sona ereceği belli olmayan bir sözleşmenin, taraflardan birinin beyanıyla sona erebilmesini mümkün kılmayı hedeflemektedir⁷⁸⁷. Zira olağan feshin, belirsiz süreli sözleşmelerin, özgürlükleri aşırı sınırlandırma ve kelepçeleme sözleşmesine dönüşebilme ihtimalleri karşısında bir dengeleyici özelliği vardır⁷⁸⁸.

⁷⁸⁰ Koldaş, “Sona Ermesi”, 68-69.

⁷⁸¹ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 66; Kalkan, “Fesih Halleri”, 286.

⁷⁸² Kalkan, “Fesih Halleri”, 287.

⁷⁸³ Mehmet Ömer Kesilmiş, *Sözleşme Hukukunda Koşul* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 78.

⁷⁸⁴ Tuzlu, “Franchise”, 64; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 112; Yavuz, “Franchise”, 169.

⁷⁸⁵ Koldaş, “Sona Ermesi”, 68; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 93; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 121; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1036; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 67.

⁷⁸⁶ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 173; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 229; Ayata, *Tarafların Borçları*, 116; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 112; Tuzlu, “Franchise”, 64; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 92; Yavuz, “Franchise”, 169; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 42; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 120; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1035; Eren, *Özel Hükümler*, 914.

⁷⁸⁷ Ayata, *Tarafların Borçları*, 116; Koldaş, “Sona Ermesi”, 72; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1036.

⁷⁸⁸ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 67; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1036.

Her ne kadar kural, olağan feshin, belirsiz süreli sözleşmede söz konusu olması ise de, mümkün olmasını sağlayacak bir kaydı açıkça ihtiva eden belirli süreli sözleşmede de, söz konusu olabilir⁷⁸⁹. Ancak teorik olarak taraflarca belirlenebilmesi mümkün olsa da, uygulanması pek muhtemel değildir⁷⁹⁰.

Franchise sözleşmesi, belli bir süre için hazırlanmamışsa veya sonradan belirsiz süreli bir sözleşmeye dönüşmüşse, sürekli borç ilişkisini bünyesinde ihtiva etmesini de göz önünde bulundurarak olağan fesihle sona erebilir⁷⁹¹. Fesih hakkının, TMK m. 2 hükmüne (dürüstlük kuralına) uygun olarak kullanılması da gerekir⁷⁹².

Anlaşılabacağı üzere, olağan fesih için karşı tarafa varması gereken bir beyan gerekir. Bu beyanın, kural olarak bir şekle uygun yapılması gerekmez; TTK m. 18/3 hükmüne göre, iki tarafın tacir sıfatını haiz olduğu sözleşmelerin feshi için bu beyan, noter, taahhütlü mektup, telgraf ya da güvenli elektronik posta sistemi marifetiyle yapılmalıdır⁷⁹³. Ancak franchise alanın tacir olmadığı durumları da, göz önünde bulundurmak gerekir⁷⁹⁴.

Olağan fesih bakımından önemi haiz bir diğer husus, feshin süresidir. Zira olağan fesihten bahsedebilmek için feshin beyan edilmesi adına önceden öngörülmüş olan sürenin geçmiş veya belirli fesih dönemlerinde bir beyanda bulunulmuş olması gerekir⁷⁹⁵. Bu sebeple olağan fesih, “süreli fesih” olarak da anılabilmektedir⁷⁹⁶. Fesih zamanı ile fesih süresi kavramları birbirinden farklıdır ve fesih zamanı, feshin yapılabileceği en erken zamana işaret ederken; fesih süresi, fesihten sonra karşı tarafın

⁷⁸⁹ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 169; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 229; Ayata, *Tarafların Borçları*, 116; Tuzlu, “Franchise”, 65; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 112; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 42-43; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1036.

⁷⁹⁰ Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 120-121; Yeniocak, belirli sürelerin amacının bunu gerektirdiğini belirtmektedir. Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 121.

⁷⁹¹ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 229; Tuzlu, “Franchise”, 64; Koldaş, “Sona Ermesi”, 73; Yavuz, “Franchise”, 169.

⁷⁹² Ayrıntılı bilgi için bkz.: Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 178-181; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 234-239; Tuzlu, “Franchise”, 72-74.

⁷⁹³ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 230; Tuzlu, “Franchise”, 64; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 123; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 113; Yavuz, “Franchise”, 175.

⁷⁹⁴ Aksi yönde; Demirağ Aktaş, franchise sözleşmesinde her iki tarafın da tacir olduğunu kabul etmektedir. Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 67.

⁷⁹⁵ Tuzlu, “Franchise”, 65; Yavuz, “Franchise”, 170; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 93-94; Koldaş, “Sona Ermesi”, 73

⁷⁹⁶ Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 67.

da bu duruma hazırlanabilmesi için geçmesi gereken asgari süreye işaret eder⁷⁹⁷. Bu yönde bir sürenin varlığı, karşı tarafın fesih karşısında zor bir duruma düşmemesini ve sözleşmenin sona ermesiyle sürecin daha uygun işlemesine katkı sağlamaktadır⁷⁹⁸. Bu sürele uyulmaması, hakkaniyete aykırıdır⁷⁹⁹.

Süre için taraflarca açık bir belirleme yapılması halinde, hakkaniyete aykırılık oluşmadığı sürece bu belirleme, fesih beyan süresi olarak uygulanacak olup sözleşme, bu fesih süresinin bitimi ile sona erecektir⁸⁰⁰. Ancak taraflar için belirlenen süre, her iki taraf için de aynı olmalıdır⁸⁰¹.

Tarafların bir belirleme yapmadığı hallerde, bu sürenin belirlenmesi noktasında yararlanılacak noktaların ve kıyasen uygulanabilecek hükümlerin tespit edilmesi gerekir⁸⁰². Doktrinde sürenin açıkça belirlenmediği durumlarda hangi sürenin uygulanması gerektiği hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. İlk görüş, kıyasen uygulanabilecek bir sürenin olmadığı düşüncesinden hareketle, örf ve adet ile yerleşmiş hukuk yardımıyla somut olaya göre ayrı sürelerin kabul edilebilmesinin gerektiğine işaret etmektedir⁸⁰³. Bizim de katıldığımız ve hâkim olduğunu söyleyebileceğimiz ikinci görüşe göre ise, franchise sözleşmesinde adi ortaklık sözleşmesine ait unsur bulunmasa dahi, onun için düzenlenen TBK m. 640 hükmündeki altı aylık süre, bu durumlarda uygulanabilir⁸⁰⁴. Zira vekâlet sözleşmesine ilişkin hüküm, sözleşmenin tek tarafı olarak her zaman sona erebilme imkânı sağlamaktadır ve bu durum, yoğun güven ilişkisini haiz franchise sözleşmesi için kabul edilemez⁸⁰⁵. Hizmet ve acentelik sözleşmeleri için belirlenen fesih süreleri de, franchise sözleşmesi zaviyesinden kısa bir süre sayılır⁸⁰⁶. Ancak adi ortaklık sözleşmesinin tarafları ile franchise sözleşmesi tarafları arasındaki

⁷⁹⁷ Kapancı, “Sona Ermesi”, 1036; Ayata, *Tarafların Borçları*, 117.

⁷⁹⁸ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 230; Koldaş, “Sona Ermesi”, 73.

⁷⁹⁹ Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 113; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 93.

⁸⁰⁰ Koldaş, “Sona Ermesi”, 73-74.

⁸⁰¹ Tuzlu, “Franchise”, 71; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 69-70.

⁸⁰² Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 113; Yavuz, “Franchise”, 170.

⁸⁰³ Yavuz, “Franchise”, 172-173.

⁸⁰⁴ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 171; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 178; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 231; Ayata, *Tarafların Borçları*, 118; Tuzlu, “Franchise”, 71; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 122; Koldaş, “Sona Ermesi”, 75; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1038; Güçlü, *Franchise Sözleşmesi*, 118; Eren, *Özel Hükümler*, 914-915; Yeniocak, altı aylık sürenin uygulanması gerektiğini belirtse de, açıklamalarının devamında birinci görüşe de yaklaşabilen bir görüş ileri sürmüş ve somut olaya göre belirlemenin yapılabileceğini de ifade etmiştir. Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 122-123.

⁸⁰⁵ Koldaş, “Sona Ermesi”, 74; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 177.

⁸⁰⁶ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 171; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 177; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 231-232; Koldaş, “Sona Ermesi”, 74-75.

ilişkiler benzerlik göstermekte ve bu zaviyeden altı aylık süre de, franchise sözleşmesi bakımından daha uygun düşer⁸⁰⁷. Franchise sözleşmesinde taraflar arasındaki yoğun ilişki bunu gerektirmekte olup franchise alan, ilişki bitmeden yaptığı yatırımı amorti etmek isteyebilir; franchise veren ise, yeni bir franchise alan ile anlaşmak ve onu sistemin bünyesinde dâhil etmek isteyebilir⁸⁰⁸. Dolayısıyla altı ayık süre, bu ihtimaller karşısında kanaatimizce de daha uygun görülmektedir.

3.2.1.2.3.2. Olağanüstü Fesih

Sürekli borç ilişkisini ihtiva eden sözleşmeler için öngörülmüş bir genel hüküm bulunmamaktadır. Ancak franchise sözleşmesi gibi sözleşmelerde belirttiğimiz gibi güven ilişkisi yoğundur. Bu güvenin zedelenmesi, sözleşmeye bağlı kalmayı çekilmez hale getirebilir. Sözleşmeye bağlı kalmanın çekilmez hale geldiği durumlarda ise, kanunda açık bir şekilde aksi öngörülmemişse, olağanüstü fesih uygulama alanı bulabilir⁸⁰⁹.

Olağanüstü fesih, sürekli bir borç ilişkisi niteliğini haiz bir (belirli veya belirsiz süreli) sözleşmenin, varlığı somut olaya göre değişebilen haklı sebeplere dayanılarak tek taraflı bir beyanla ileriye etkili olarak derhal sona erdirildiği bir fesih durumudur⁸¹⁰. Bu feshin, “haklı sebeple fesih⁸¹¹” veya “süresiz fesih⁸¹²” olarak ifade edilebildiği de görülmektedir.

Franchise sözleşmesinde tarafların, sözleşmenin olağanüstü sebeplerle sona erebileceğini düzenleyebilmesi mümkün olup böyle bir düzenlemenin olmadığı durumlarda, (diğer benzer sözleşmelere ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanmasıyla

⁸⁰⁷ Koldaş, “Sona Ermesi”, 75.

⁸⁰⁸ Kapancı, “Sona Ermesi”, 1038.

⁸⁰⁹ Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 113.

⁸¹⁰ Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 181; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 239-240; Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 110; Ayata, *Tarafların Borçları*, 118-119; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 116; Tuzlu, “Franchise”, 74; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 98; Yavuz, “Franchise”, 175; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 43; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 123-124; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 74; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1038; Koldaş, “Sona Ermesi”, 76; Eren, *Özel Hükümler*, 915.

⁸¹¹ Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 110; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 240.

⁸¹² Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 74.

veya dürüstlük kuralı gereğince) yine de olağanüstü feshin mümkün olabileceğini söyleyebiliriz⁸¹³.

Olağanüstü feshin dayanağı hakkında farklı görüşler ileri sürülmüşse de, uygulamada, güven ilişkisine veya TMK m. 23 hükmünce kişiliğin korunmasına dayanması arasında pek fark yoktur⁸¹⁴. Haklı sebep oluşturan sebepler ise, sözleşme ilişkilerine ve somut olaylara göre değişkenlik gösterir ve bu durum, tüm sürekli borç ilişkilerinde geçerli kabul edilebilecek haklı bir sebebin oluşmasına engel olmaktadır⁸¹⁵. Nitekim haklı sebep, kanunda da tanımlanmamış olup böyle bir tanımın varlığı, esnetilmesi son derece mümkün olan bu müessesenin doğasına ve işlevine aykırı bir neticeyle hâkime tanınan takdir yetkisine de uygun düşmeyebilirdi⁸¹⁶. Bir başka deyişle, franchise sözleşmesinin olağanüstü feshini mümkün kılacak fesih halleri için net bir liste yapmak mümkün değildir⁸¹⁷. Bununla birlikte uygulamada franchise sözleşmelerinde, genel olarak nelerin haklı sebep olabileceği veya ayrı ayrı haklı sebep olabilecek durumların neler olduğu yer alabilmektedir⁸¹⁸.

Haklı sebep, sözleşmeyle bağlı kalmayı çekilmez hale getiren sebeptir⁸¹⁹. Bu haller, franchise sözleşmesinde de, somut olaya göre ortaya çıkar ve belirlenir. Dolayısıyla franchise sözleşmesinin olağanüstü feshedilebilmesi için gereken haklı sebep, hâkim tarafından güven ilişkisine verilen zarara göre değerlendirilmelidir⁸²⁰. Hakim bu değerlendirmeyi, TMK m. 4 hükmü ışığında hukuka ve hakkaniyete uygun olarak yapmalıdır⁸²¹. Bir sebebin haklı olup olmadığını belirlerken TMK m. 2 hükmünde düzenlenen dürüstlük kuralından da yararlanılmalıdır⁸²². Yaşanan olayın neticesi, güveni, sözleşmeyle bağlı kalmayı çekilmez hale getirecek derecede sarsmışsa,

⁸¹³ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 240-241; Tuzlu, “Franchise”, 74; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 124; Koldaş, “Sona Ermesi”, 76.

⁸¹⁴ Olağanüstü feshin dayanağı hakkında farklı görüşler için ayrıca bkz.: Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 115-116.

⁸¹⁵ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 241-242; Altıntaş, *Tarafların Borçları*, 116.

⁸¹⁶ Özlem İlbasmış Hızlısoy, *Anonim Şirketin Haklı Sebeple Feshi* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2016), 61.

⁸¹⁷ Zira kimi hallerde haklı sayılabilecek ağırlıkta olan bir sebep, diğer bir olayda hafif sayılabilir. Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 114.

⁸¹⁸ Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 133; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 245; Ayata, *Tarafların Borçları*, 121; Tuzlu, “Franchise”, 75; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 110.

⁸¹⁹ Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 117; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 241; Ayata, *Tarafların Borçları*, 121; Tuzlu, “Franchise”, 74-75; Dağ, *Tek Satıcılık*, 41; İlbasmış Hızlısoy, *Haklı Sebeple Feshi*, 61.

⁸²⁰ Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 118.

⁸²¹ İlbasmış Hızlısoy, *Haklı Sebeple Feshi*, 71.

⁸²² Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 242; Tuzlu, “Franchise”, 79; Yavuz, “Franchise”, 178-179; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 124; Koldaş, “Sona Ermesi”, 78.

franchise sözleşmesinin olağanüstü feshedilmesine imkân sağlayan bir sebepten bahsedilir⁸²³. Buradaki sebep, objektif ve sübjektif zaviyeden haklılığı kabul edilebilir bir yoğunlukta olmalıdır⁸²⁴.

Haklı bir sebebin varlığı için tarafların kusurlu olmasına da gerek yoktur⁸²⁵. Kusurun söz konusu olması, tazminat ödenmesine yol açabilir⁸²⁶. Tarafların kendileriyle alakası olmayan sebepler de, sözleşmenin dengesini büyük oranda bozmaları halinde olağan fesih için haklı bir sebep oluşturabilir⁸²⁷. Kusurlu davranış, haklı bir sebebin oluşmasına etki edebilirse de, tek başına olağanüstü fesih için yeterli değildir⁸²⁸. Ancak haklı sebeple sözleşmeyi fesheden tarafın, diğer tarafa göre daha az kusurlu olması gerekmekte olup aksinin düşünülmesi, bu sebebin ortaya çıkmasında rol oynayan birinin sözleşmeyi feshetmesine yol açar ki bu durum, dürüstlük kuralına uygun düşmez⁸²⁹.

Durumun özellikleri ve somut olaya göre değişebilirse de, franchise sözleşmesinin olağanüstü feshi için haklı sebep olabilecek bazı durumları örnek oluşturmak zaviyesinden belirtmek isteriz. Franchise alanın, belirlenen ciro bedelinin çok altında kalması, ücret ödeme yükümlülüğünü ihlal etmesi, soyut niteliği haiz malları kullanmaması, rekabet yasağına aykırı hareket etmesi, sistemde yer almayan malların satımı, talimatlara uymaması ve bilgi verme yükümlülüğünü ihlal etmesi gibi sebepler franchise veren için; franchise verenin, öngörülmüşse tekel bölgesi bakımından aykırı hareketlerde bulunması, bilgi ve tecrübelerini gereği gibi aktarmaması, gerekli desteği vermemesi ve ekonomik çöküşleri de franchise alan için haklı sebep teşkil edebilir⁸³⁰.

⁸²³ Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 118; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 242; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 109-110; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 99; Boso, “Franchise Sözleşmeleri”, 43; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 124; Koldaş, “Sona Ermesi”, 77-78.

⁸²⁴ Objektif zaviyeden değerlendirme dürüstlük kuralına, sübjektif değerlendirme ise fesheden tarafın kişisel durumuna göre yapılır.

⁸²⁵ Gürzumar, *Franchise Sözleşmeleri*, 173; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 182; Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 126; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 242; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 99; Yavuz, “Franchise”, 177; Eren, *Özel Hükümler*, 915.

⁸²⁶ Kapancı, “Sona Ermesi”, 1040-1041; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 80.

⁸²⁷ Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 125; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 243-244; Ayata, *Tarafların Borçları*, 120; Tuzlu, “Franchise”, 75; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 99; Yavuz, “Franchise”, 177; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 125; Koldaş, “Sona Ermesi”, 77.

⁸²⁸ Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 126.

⁸²⁹ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 244; İlbasmış Hızlısoy, *Haklı Sebeple Feshi*, 64.

⁸³⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 135-142; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 247-259; Tuzlu, “Franchise”, 76-80; Koldaş, “Sona Ermesi”, 78-86; Kırca, *Franchise Sözleşmesi*, 184; Ayata, *Tarafların Borçları*, 121; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 99-101, Yavuz, “Franchise”, 177.

Olağanüstü fesih, ultima ratio yani son çare olma özelliğini haizdir⁸³¹. Ahde vefa ilkesinin bir istisnasını oluşturan son çare olma özelliği sebebiyle, yerine tercih edilebilecek (değişen şartlara uyarlama gibi) daha yumuşak bir çözümün olmaması halinde söz konusu olabilmelidir⁸³².

Olağanüstü fesih, sebebin gerçekleşmesinden sonra uygun bir süre içinde gerçekleştirilmelidir ve uzun süre hakkını kullanmayan tarafın, o sebep bakımından hakkından vazgeçmiş sayılması gerekir; çok sonra bu hakkını kullanması ise, dürüstlük kuralına aykırılık teşkil eder⁸³³.

Olağanüstü fesih beyanı, kural olarak herhangi bir şekle bağlı olmayıp iki tarafın tacir olduğu durumlarda, TTK m. 18/3 hükmüne uygun bir yolla yapılması gerekir⁸³⁴. Ancak olağan fesihte belirttiğimiz gibi burada da, franchise alanın tacir olmadığı durumların göz önünde bulundurulması gerekir⁸³⁵.

Franchise sözleşmesinin sona erdirilmesine yönelik bir beyanın, aksinin taraflarca kararlaştırılmadığı ve dürüstlük kuralına aykırı olmadığı sürece haklı sebebin ne olduğunu ihtiva etmesi zorunlu değildir⁸³⁶. Olağanüstü fesihle karşı tarafa makul bir süre verilmesi de bir zorunluluk olmayıp bu husus, belirsiz süreli sözleşmenin olağan ve olağanüstü fesihle sona erdirilmesinin farkını da oluşturur⁸³⁷. Ancak sıkı güven ilişkisi sebebiyle franchise sözleşmesinin olağanüstü feshinde, karşı tarafa ihtarda bulunulması, isabetlidir⁸³⁸. Bu ihtar, haklı sebep olabilecek sebebin ortadan kaldırılmasına yönelik olup aksi halde karşı tarafa, sözleşmenin derhal sona erdirilmek istendiğinin açık ve net olarak belirtilmesini ihtiva eder⁸³⁹. İhtarda belirtilen haklı sebebi ortadan kaldırıcı hareketlerde bulunmamaya devam edilmesi durumunda ise, sözleşme haklı sebeple

⁸³¹ Rahmi Can Ömür, “Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi Davasının Usul Hukuku Bakımından İncelenmesi”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18/2 (2021): 1381.

⁸³² Eren, *Özel Hükümler*, 915; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 246-247; Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 134.

⁸³³ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 265; Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 111; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 125; Kapancı, “Sona Ermesi”, 1040.

⁸³⁴ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 259; Tuzlu, “Franchise”, 75; Saral, “Franchise Sözleşmeleri”, 127.

⁸³⁵ Aksi yönde; Demirağ Aktaş, *Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*, 81.

⁸³⁶ Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 259.

⁸³⁷ Yeniocak, *Franchise Sözleşmesi*, 123.

⁸³⁸ Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 164; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 143.

⁸³⁹ Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 164; Şimşek, *Franchising Sözleşmesi*, 266-267.

feshedilebilecektir⁸⁴⁰. Ancak beklemenin anlamsız olabileceği durumlarda, bu yol izlenmeden derhal feshin mümkün olduğu da söylenebilir⁸⁴¹.

3.2.2. Franchise Sözleşmesi Sonrası Rekabet Yasağının Sona Erme Sebepleri

3.2.2.1. TTK m. 123 Hükmündeki Özel Sebepler

3.2.2.1.1. Franchise Verenin Rekabet Yasağı Anlaşmasından Vazgeçmesi

TTK m. 123/2 hükmü, acenteye değilse de, müvekkile tek taraflı olarak sözleşme sonrası rekabet sözleşmesinden vazgeçebilme hakkı tanımıştır. Bu hüküm, acenteyi korumak için getirilmiş olup müvekkil, sözleşme sona ermediği sürece çalışma özgürlüğünü kısıtlayan bu anlaşmadan vazgeçebilir⁸⁴². Mezkûr hükmün, tarafların yükümlülüklerine bağlı kalmasını gerektiren ahde vefa ilkesinin bir istisnasını oluşturduğu da söylenebilir⁸⁴³. Bu hükmün franchise sözleşmesi için de kıyasen uygulanabileceği söylenebilir⁸⁴⁴.

Buna göre, franchise veren, franchise sözleşmesi sona erene kadar, rekabet yasağı anlaşmasından yazılı olarak vazgeçebilir ve vazgeçmenin üzerinden altı ay geçmesi ile tazminat ödemekten de kurtulabilir.

Vazgeçmenin, dönme niteliğini haiz olduğunu söyleyebiliriz⁸⁴⁵. Ancak dönme veya fesih niteliğini haiz olup olmadığının tartışılması pek bir önemi haiz olmayıp söz konusu vazgeçme, rekabet yasağı anlaşmasının ifasına başlanılmadığı bir sırada gerçekleşmekte ve rekabet yasağı anlaşmasını, ileriye etkili olarak sona erdirmektedir⁸⁴⁶.

Franchise veren bu hakkını, franchise alana ulaşması gereken, tek taraflı, kayıtsız, şartsız ve bozucu yenilik doğuran yazılı bir beyanla kullanabilecekken, franchise alanın

⁸⁴⁰ Saraç, “Haklı Sebeple Feshi”, 164-165; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 143.

⁸⁴¹ Ayata, *Tarafların Borçları*, 121; Yüksel, “Franchise Sözleşmesinin”, 101; Koldaş, “Sona Ermesi”, 78; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 143.

⁸⁴² Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 131; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 147.

⁸⁴³ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 216-217.

⁸⁴⁴ Tuna, “Rekabet Yasağı”, 197.

⁸⁴⁵ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 132; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 149; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 218.

⁸⁴⁶ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 150.

böyle bir hakkının olmadığı söylenebilir⁸⁴⁷. Ancak vazgeçme beyanından sonra franchise veren, tek taraflı olarak bu beyanını geri alamaz⁸⁴⁸. Franchise verenin rekabet yasağı anlaşmasından kısmen vazgeçebilmesi de mümkün olup bu durumda, franchise alana ödenecek uygun tazminat için indirim yapılması da gerekir⁸⁴⁹.

Bu hakkın, tarafların kararlaştırılmasıyla ortadan kaldırılması, (franchise alanın aleyhine bir sonuç doğurmadığı da göz önünde bulundurularak) mümkündür. Ancak franchise alanın tazminat hakkının altı aydan daha kısa bir sürede sona erebileceğine yönelik bir belirleme geçersiz sayılmalıdır⁸⁵⁰.

Rekabet yasağı anlaşmasından vazgeçmek isteyen franchise verenin bunu, franchise sözleşmesi sona erene kadar yapması gerekmektedir⁸⁵¹. Franchise verenin, franchise sözleşmesi sona erdikten sonra yaptığı bu yönde bir beyan, rekabet yasağı anlaşmasının sona erdirilmesi için ancak bir öneri niteliği taşır ve bu durumda rekabet yasağı anlaşmasının sona ermesi, önerinin franchise alan tarafından onaylanmasına bağlıdır⁸⁵². Bununla birlikte, vazgeçme beyanın hüküm ve sonuçlarını doğurabilmesi için karşı tarafa ne zaman ulaşması gerektiği hususunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. İlk görüşe göre vazgeçme beyanının sözleşme öncesinde yapılmış olması yeterli olup franchise alana sözleşme sona ermeden ulaşması gerekmez⁸⁵³. Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre ise, vazgeçme beyanının sözleşme sona ermeden franchise alana ulaşması gerekir⁸⁵⁴.

Franchise verenin vazgeçmesi bakımından aranan yazılılık şartı, TBK m. 12/2 hükmüne göre bir geçerlilik şartıdır⁸⁵⁵. Vazgeçmenin, usule uygun olması için (iki tarafın tacir olduğu durumlarda) TTK m. 18/3 hükmüne uygun olarak yapılmasının gerekip

⁸⁴⁷ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 922; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 150-151; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 132; Doğan, “Acentelik”, 140; Köker, “Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi”, 95-96; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 100; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 106; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 218.

⁸⁴⁸ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 416.

⁸⁴⁹ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 923; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 416; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 133; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 101; Şener, *Ticari İşletme*, 404.

⁸⁵⁰ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 218.

⁸⁵¹ Tuna, “Rekabet Yasağı”, 197; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 923; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 152; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 100; Şener, *Ticari İşletme*, 404.

⁸⁵² Kaya, *Acentelik Hukuku*, 416; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 151; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 218.

⁸⁵³ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 923.

⁸⁵⁴ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 151; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 101.

⁸⁵⁵ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 922; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 100.

gerekmediği hususu ise, doktrinde tartışmalıdır. İlk görüşe göre, TTK m. 123 hükmü, TTK m. 18/3 hükmüne göre özel hüküm niteliğini haizdir ve iki tarafın tacir olması halinde dahi franchise verenin, vazgeçerken TTK m. 18/3 hükmünde yer alan yollara başvurması gerekmemelidir⁸⁵⁶. Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre ise, iki tarafın tacir olması halinde TTK m. 18/3 hükmüne uygun bir beyanın yapılması gerekir⁸⁵⁷. Bununla birlikte, her ne kadar franchise sözleşmesinin iki tarafı çoğunlukla tacir olsa da, yukarıda belirttiğimiz üzere franchise alanın esnaf olma ihtimali de vardır. Bu durumlarda yazılı şekilde bir beyanın yapılmasının, yeterli olacağı söylenebilir⁸⁵⁸.

Yukarıda belirttiğimiz üzere vazgeçmenin üzerinden altı ay geçmesi ile franchise veren, franchise alanın uygun bir miktarda ödeyeceği tazminatı ödemekten de kurtulur. Dolayısıyla tazminat ödemekten kurtulmak isteyen franchise verenin, en geç franchise sözleşmesinin sona ermesinden altı ay önce rekabet yasağı anlaşmasından vazgeçmesi gerekmekte olup vazgeçme, franchise sözleşmesinin sona ermesine bu süreden daha kısa bir süre kala yapılırsa, altı aydan arta kalan süre için franchise verenin, yine, franchise alana uygun bir tazminat ödemesi gerekir⁸⁵⁹. Bu sebeple, ödenecek tazminatın, kanuni bir dönme cezası olduğu söylenebilir⁸⁶⁰. Söz konusu arta kalan süre için uygun bir tazminatın ödenmesini engelleyen, gerek franchise sözleşmesi devam ederken, gerekse franchise sözleşmesi sona erdikten sonra yapılacak bir sözleşmenin, TTK m. 123/4 hükmüne göre geçersiz sayılması gerekir⁸⁶¹.

3.2.2.1.2. Tarafların Haklı Sebeplerle Fesihle Rekabet Yasağına Bağlı Olmayacağını Bildirmesi

TTK m. 123/3 hükmüne göre, rekabet yasağı anlaşmasını sona erdiren bir diğer durum, acentelik sözleşmesini karşı tarafın kusurundan dolayı haklı sebeple fesheden tarafın, fesih tarihinden itibaren bir ay içinde rekabet yasağı anlaşması ile bağlı olmayacağını

⁸⁵⁶ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 219.

⁸⁵⁷ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 922; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 198; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 100.

⁸⁵⁸ Aynı yönde; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 198.

⁸⁵⁹ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 923-924; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 152; Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu*, 96; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 417; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 101; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 221; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 198-199; Şener, *Ticari İşletme*, 405.

⁸⁶⁰ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 150; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 221.

⁸⁶¹ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 924; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 133; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 199.

karşı tarafa yazılı olarak bildirmesidir. Bu hüküm de, kıyasen franchise sözleşmesi sonrası rekabet yasağı anlaşması için uygulanabilir⁸⁶².

Anlaşılabileceği üzere, bu sona erme sebebinde, rekabet yasağı anlaşmasını tek taraflı olarak sona erdirebilecek olan taraf, franchise sözleşmesini haklı sebeplere dayanarak fesheden taraftır. Yani burada, TTK m. 122/2 hükmünde olduğu gibi yalnızca franchise verene sağlanan bir hak değil, her iki tarafa da sağlanan bir hak söz konusudur⁸⁶³. Böylece, franchise sözleşmesini feshederek sona erdirmeye sebep olan kusur ve haklı sebebin, rekabet yasağı anlaşmasını da etkileyecek bir durum olduğu varsayılmaktadır⁸⁶⁴.

Franchise sözleşmesinin feshi, olağan veya olağanüstü gerçekleşebilmekte olup önemli olan, kusurun bulunması sebebiyle fesih için haklı bir sebebin varlığıdır⁸⁶⁵. Dolayısıyla franchise sözleşmesi, belirli süreli olması halinde sürenin dolması, tarafların anlaşması veya kusura dayanmaksızın fesih gibi diğer sebeplerle sona ermemiş olmalıdır⁸⁶⁶. Buradaki kusur, yalnızca tarafların değil, TBK m. 116 hükmüne göre yardımcı kişilerin kusurunu da içerebilir⁸⁶⁷.

Rekabet yasağını sona erdirmek için yapılacak olan bildirimin, franchise verenin vazgeçme beyanında olduğu gibi tek taraflı, kayıtsız, şartsız ve bozucu yenilik doğuran yazılı bir beyan olması gerekir⁸⁶⁸. Bununla birlikte yazılı bildirimin, franchise sözleşmesinin haklı sebeple feshinden itibaren bir ay içinde yapılması gerekmekte olup bu süre, hak düşürücü bir süredir⁸⁶⁹. Bu yönde bir süre verilmesi, franchise sözleşmesini fesheden tarafın, sözleşme sonrası rekabet yasağı anlaşmasını da sona erdirmeyi isteyip istemediğini değerlendirme imkânı sağlar⁸⁷⁰. Böylece franchise alan, muhtemel kazancı

⁸⁶² Tuna, “Rekabet Yasağı”, 202.

⁸⁶³ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 222; Şener, *Ticari İşletme*, 405.

⁸⁶⁴ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 134; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 203.

⁸⁶⁵ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 418; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 107.

⁸⁶⁶ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 222; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 102; Göksoy, belirsiz süreli sözleşmenin ihbarda bulunmak suretiyle feshini de, bu kapsam dışında bırakmaktadır. Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 926.

⁸⁶⁷ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 925; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 102; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 203.

⁸⁶⁸ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 925; Doğan, “Acentelik”, 140; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 203.

⁸⁶⁹ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 926; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 158; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 134; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 102; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 106; Şener, *Ticari İşletme*, 405.

⁸⁷⁰ Kaya, *Acentelik Hukuku*, 418; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 102-103.

ile tazminat arasında bir kıyas; franchise veren de, rekabet sebebiyle uğrayacağı muhtemel zarar ile franchise alana ödeyeceği tazminat arasında bir hesap yapabilecektir⁸⁷¹. Yazılılık şartı ise, geçerlilik şartıdır⁸⁷². TTK m. 18/3 hükmünün uygulanması bakımından ise, vazgeçmede belirttiğimiz hususlara göre değerlendirme yapılabilir.

Franchise sözleşmesi feshedilmiş olmasına rağmen, rekabet yasağı belirlemesine bağlı kalınmayacağının belirtilmediği ve böylece sözleşme sonrası için rekabet yasağının devam edeceği durumların yaşanması da mümkündür. İşte özellikle franchise verenin haklı olduğu bu gibi durumlarda, onun ödeyeceği tazminatta bir indirimin yapılması yapılmayacağı hususunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. İlk görüşe göre, artık yapılan rekabet yasağının geçerli bir biçimde uygulanmaya başladığı bu durumlarda herhangi bir indirimin yapılmadan belirlenmenin şartlarında miktar ne ise veya normalde hangi miktar hesaplanacak ise onun uygulanması gerekir⁸⁷³. Söz konusu tazminatın uygun olması kanun hükmü gereğidir ve kusuru varsa indirim yapılmış olmasına göre bir tazminat belirlemek ya da belirlenen tazminatta indirim yapmak isabetli olmayacaktır⁸⁷⁴. İkinci görüşe göre ise, kusurlu davranan taraf franchise alan olduğundan devam edecek olan rekabet yasağı için franchise verenin ödemesi gerekli tazminatın miktarında indirim yapılması gerekir⁸⁷⁵. Bizim de katıldığımız üçüncü görüşe göre ise, bu durumlarda tazminat miktarının taraflarca sözleşmede belirlenip belirlenmediğine göre ayırım yapılması gerekmekte olup tarafların belirlediği bir miktar için indirim söz konusu olmamalı; miktarın hâkim tarafından belirleneceği durumlarda ise, franchise alanın kusuru da göz önünde bulundurularak uygun tazminatın belirlenmesi gerekir⁸⁷⁶.

Franchise verenin, franchise sözleşmesini haklı olarak feshettiği durumlarda bir aylık süre içinde tarafların durumu da değerlendirilmelidir. Franchise alanın bu süre içinde de rekabet yasağına uygun hareket etmesi gerekmekte olup franchise verenin bu süre

⁸⁷¹ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 134.

⁸⁷² Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 158; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 134; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 103.

⁸⁷³ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 156.

⁸⁷⁴ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 156-157.

⁸⁷⁵ Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 107; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 926; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 419.

⁸⁷⁶ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 225-226.

sonunda rekabet yasağının sona ermesi için bildirimde bulunmaması halinde uygun tazminatın hesaplanmasında bu bir aylık süre de göz önünde bulundurulmalıdır⁸⁷⁷. Franchise verenin bildirimde bulunması halinde ise, bu süre zaviyesinden bir tazminat ödemesi gerekmez⁸⁷⁸. Ancak bu süre içinde franchise alan, rekabet yasağına aykırı hareket ederse, franchise verenin bildirimde bulunup bulunmadığının bir önemi kalmayacak olup uygun tazminatın belirlenmesinde bu bir aylık süre, rol oynamayacaktır⁸⁷⁹.

Taraflar, franchise sözleşmesinin, franchise alanın kusuru sebebiyle franchise veren tarafından haklı sebebe dayanılarak feshedildiği durumlarda, franchise verenin, uygun bir tazminat ödemekten sorumlu tutulmayacağını kararlaştırmış olabilir. Bu yöndeki bir belirlemenin geçerliliği hakkında doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. İlk görüşe göre, bu şarta bağlı olarak yapılan bir belirleme, TTK m. 123/1 hükmünden bağımsız olarak geçerli kabul edilmelidir⁸⁸⁰. Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre ise, bu yöndeki bir belirleme, TTK m. 123/4 bakımından geçersiz kabul edilmelidir⁸⁸¹.

TTK m. 123/3 hükmünde yer alan şartları ihtiva eden bir beyan, karşı tarafa ulaşmakla sözleşme sonrası rekabet yasağını hüküm ve sonuçlarıyla ortadan kaldıracaktır⁸⁸². Ancak bu hükme uygun olmayan bir beyan, rekabet yasağı anlaşmasını sona erdirmes ve tarafların, bu sözleşmeye uygun davranılmasını isteme hakkı devam eder⁸⁸³.

3.2.2.2. Diğer Sebepler

3.2.2.2.1. Tarafların Anlaşması (İkale)

TTK m. 123 hükmünde açıkça düzenlenmiş olmasa da, tarafların anlaşarak, rekabet yasağı anlaşmasını kısmen veya tamamen sona erdirebilmesi de mümkün olup bu

⁸⁷⁷ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 157; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 204.

⁸⁷⁸ Zira bu süre düşünme süresidir ve kusurlu franchise alanın, kusuruna rağmen bu durumlarda uygun bir tazminat alması isabetli olamaz. Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 157.

⁸⁷⁹ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 157.

⁸⁸⁰ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 925.

⁸⁸¹ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 226.

⁸⁸² Kaya, *Acentelik Hukuku*, 419; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 103.

⁸⁸³ Franchise alanın feshinin haklı bir sebebe dayanmadığını düşünen franchise veren bu anlamda, ihtiyati tedbir kararı alarak franchise alanın, rekabet yasağına uymasını da sağlayabilir. Kaya, *Acentelik Hukuku*, 419; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 134; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 203.

anlaşma, franchise sözleşmesi devam ederken veya sona erdikten sonra yapılabilir⁸⁸⁴. İkâlâ adı da verilen sözleşmeyi sona erdirmeye anlaşmasının yapılmasıyla rekabet yasağı anlaşması sona erecektir⁸⁸⁵.

Tarafların yapacağı ikale anlaşmasının yazılı olmasının gerekip gerekmediği hususu ise, doktrinde tartışmalıdır. İlk görüşe göre, TBK m. 13/1 hükmüne göre, bu anlaşmanın yazılı olarak yapılması gerekir⁸⁸⁶. Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre ise, franchise sözleşmesi sonrası rekabet yasağı anlaşması yazılı olarak yapılsa da, tarafların anlaşarak bu sözleşmeyi sona erdiren anlaşmalarının yazılı olması gerekmez⁸⁸⁷. Rekabet yasağı belirlenmesinin, yazılı olması gerektiği açıkça düzenlenmişse de; kaldırılması herhangi bir şekle bağlanmamıştır. TBK m. 13 hükmü ise, değişiklik yapılarak uygulanmaya devam edilmesi istenen sözleşmeler için uygulanmalıdır⁸⁸⁸. Ayrıca belirlenen rekabet yasağının kaldırılması, franchise alan için lehine bir durumdur⁸⁸⁹. Ancak bu sözleşmenin yazılı olarak yapılması, ispat kolaylığı zaviyesinden tercih edilebilir⁸⁹⁰.

3.2.2.2.2. Ölüm

Franchise alan veya franchise verenin ölümü durumunda da, TTK m. 121/3 hükmünün atfı ve TBK m. 513 hükmüne göre, sözleşmeden ya da işin gereğinden aksi anlaşılmıyorsa rekabet yasağı anlaşması kendiliğinden sona erer⁸⁹¹.

Franchise alanın ölümü halinde, rekabet yasağı anlaşmasının sona erip ermeyeceği hususu ise doktrinde tartışmalıdır. Bizim de katıldığımız ilk görüşe göre, franchise alanın rekabet etmeme yükümlülüğü şahsa bağlı bir yükümlülük olduğundan, franchise alanın ölümü halinde rekabet yasağı anlaşması da sona ermelidir⁸⁹². İkinci görüşe göre

⁸⁸⁴ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 926; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 159.

⁸⁸⁵ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 159; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 104; Şener, *Ticari İşletme*, 406.

⁸⁸⁶ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 926.

⁸⁸⁷ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 160; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 104; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 96; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 414; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 239; Tuna, ikale sözleşmeleri bakımından genel bir değerlendirme yaparak bir üçüncü görüş çerçevesinde açıklamada bulunmuşsa da, franchise sözleşmesi sonrası rekabet yasağı anlaşmasının kaldırılması bakımından ikale sözleşmesinin yazılı olarak yapılmasına gerek olmadığı sonucuna ulaşmaktadır. Tuna, “Rekabet Yasağı”, 202.

⁸⁸⁸ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 160.

⁸⁸⁹ Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 104.

⁸⁹⁰ Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 104.

⁸⁹¹ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 933; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 108-109.

⁸⁹² Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 161; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 107.

ise, franchise alanın rekabet etmeme yükümlülüğü, mirasçılara devredilebilecek bir yükümlülük kabul edilmekte ve rekabet yasağı anlaşması, franchise veren ile franchise alanın mirasçıları arasında devam etmelidir⁸⁹³.

Franchise verenin ölümü halinde ona ait hak ve yükümlülükler mirasçılarına geçeceğinden, her ne kadar franchise sözleşmesi sona erse de, rekabet yasağı anlaşması sona ermez ve sözleşme geçerliliğini korur⁸⁹⁴.

Franchise sözleşmesinin ölüm sebebiyle, sona ermesi incelenmişti. Bu bakımdan ölüm halinde franchise sözleşmesi sonrası rekabet yasağı anlaşmasının da sona ermesi, benzer sonuçlar göstermektedir. Bu kısım, bu hususta fikir edinebilmek adına hazırlandı. Dolayısıyla (tarafların tüzel kişi olması hali gibi) hususlar ve ehliyetin kaybedilmesi, iki kısım için benzer olmaları sebebiyle burada ayrıca incelenmedi.

3.2.2.2.3. İflas

3.2.2.2.3.1. Franchise Verenin İflası

Franchise veren, franchise sözleşmesi sona ermeden önce iflas ederse, franchise sözleşmesinin iflas ile sona erme kısmında belirttiğimiz gibi franchise sözleşmesi kural olarak sona erer. Franchise sözleşmesinin sona ermesiyle de, rekabet yasağı anlaşması başlar⁸⁹⁵. İflas halinde, franchise verenin hakları iflas idaresine devredilecek olup iflas idaresi, rekabet yasağı anlaşmasının tarafı olarak franchise verenin yerine geçer⁸⁹⁶.

Franchise verenin iflası durumunda, iflas idaresi franchise alanın rekabet yasağı anlaşmasını devam ettirebilir ya da reddedebilir⁸⁹⁷. Bir başka deyişle, rekabet yasağı anlaşmasına devam edilip edilmeyeceği, iflas idaresinin tutumuna bağlıdır⁸⁹⁸. İflas idaresi, bu belirlemeyi yaparken rekabet yasağı anlaşmasının ifasını başlanıp

⁸⁹³ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 933; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 140.

⁸⁹⁴ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 933; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 161; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 109.

⁸⁹⁵ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 170; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 928; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 135; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 249.

⁸⁹⁶ Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 106; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 215.

⁸⁹⁷ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 171; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 106.

⁸⁹⁸ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 251.

başlanmadığına, başlanmışsa neyin ne kadar ifa edildiğini de değerlendirerek karar verebilir⁸⁹⁹.

İflas idaresinin aynen ifayı reddi, vazgeçme anlamına gelmekte olup TTK m. 123/2 hükmüne göre hareket edilebilir ve franchise alan, kaçırdığı fırsat sebebiyle zararının tazmini isteyebilir⁹⁰⁰. İflas idaresinin, İİK m. 198 hükmüne göre, aynen ifayı reddetmesi ve bu durumu beyan etmesiyle aynen ifanın reddi anına kadar olan süre için franchise alana uygun bir tazminat ödemesi de gerekmektedir⁹⁰¹.

İflas idaresinin rekabet yasağı anlaşmasını devam ettirmesi yani aynen ifayı tercih etmesi halinde, franchise alan, uygun bir tazminat için iflas idaresinden güvence isteyebilir⁹⁰². İflasın ertelenmesi veya işletmenin satışa çıkarılması durumlarında rekabet yasağı anlaşmasının devam ettiği kabul edilir⁹⁰³. Bu durumun, franchise alanın rekabet yasağı anlaşmasını haklı sebeple feshedebilmesine imkân sağlayıp sağlamayacağı hususu ise, doktrinde tartışmalıdır. İlk görüşe göre, bu durum, franchise alana haklı sebeple fesih hakkı tanımayacaktır⁹⁰⁴. Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre, ticari faaliyetine devam edemeyecek ve müşteri çevresinin de elinden kayacak olmasından dolayı franchise alana haklı sebeple rekabet yasağı anlaşmasını feshedebilme imkânı tanınmalı ve böylece iflas idaresinin uygun bir tazminat ödeme yükümlülüğü de sona erdirilebilmelidir⁹⁰⁵.

Franchise verenin iflastan önce uygun tazminat ödeme yükümlülüğünü yerine getirdiği durumlarda, franchise alan uygun tazminatı almaya hak kazanmış olacak ve yükümlülüğünü iflas idaresine (masaya) karşı yerine getirmesi gerekecektir⁹⁰⁶.

Franchise verenin kusurlu iflasına rağmen, franchise sözleşmesinin kendiliğinden sona ermediği durumlar, franchise alanın franchise sözleşmesini feshedebilmesi için haklı bir

⁸⁹⁹ Tuna, “Rekabet Yasağı”, 216.

⁹⁰⁰ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 171; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 106.

⁹⁰¹ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 931; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 107.

⁹⁰² Güvence verilmediği durumlarda ise, franchise alanın ödemelik defini ileri sürülmesi mümkündür. Güvence verilmediği durumlarda franchise alan, rekabet yasağı anlaşmasının ifasına başlandığı durumlarda sözleşmeyi feshedebilecek, başlanmadığı durumlarda sözleşmeden dönebilecektir. Tuna, “Rekabet Yasağı”, 216.

⁹⁰³ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 136.

⁹⁰⁴ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 251.

⁹⁰⁵ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 928-929; Aktaş Tekeş, “Rekabet Yasağı”, 107.

⁹⁰⁶ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 172-173; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 107.

sebepe sayılabilir ve böylece franchise sözleşmesinin feshedilmesinden itibaren bir ay içinde rekabet yasağı anlaşmasına bağlı kalmak istemediğini beyan eden franchise veren, uygun tazminatı ödeme yükümlülüğünden de kurtulabilir⁹⁰⁷.

3.2.2.2.3.2. Franchise Alanın İflası

Öncelikle belirtmek gerekir ki, franchise alanın iflas etmesi durumunda da, franchise sözleşmesinin sona erme sebeplerinde belirttiğimiz sözleşmeden ya da işin gereğinden aksi anlaşılmıyorsa franchise sözleşmesi kendiliğinden sona erer. Franchise sözleşmesinin sona ermesiyle, rekabet yasağı uygulanmaya başlar⁹⁰⁸. Zira rekabet yasağı anlaşmasının yürürlüğe girmesi için franchise sözleşmesinin hangi sebeple sona erdiğinin bir önemi yoktur⁹⁰⁹.

Franchise alanın iflasıyla iflas idaresinin rekabet yasağını devam ettirip ettiremeyeceği hususu doktrinde tartışmalıdır. İlk görüşe göre, müflis franchise alanın rekabet etme ihtimali yoktur ve franchise verenin uygun tazminatı ödetecek bir tercihte bulunmak, hakkaniyete aykırıdır⁹¹⁰. Bu yüzden rekabet yasağı anlaşması da kural olarak sona erer ya da tercih hakkının franchise verene tanınması mümkün olabilir⁹¹¹. Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre, franchise alanın iflasında onun yerini alan iflas idaresi, yine rekabet yasağı anlaşmasının devam edip etmeyeceğini tercih hakkına sahiptir⁹¹². İflas idaresi, aynen ifayı reddederse franchise veren ile müflis franchise alan karşılıklı olarak yükümlülüklerinden kurtulur⁹¹³.

Franchise alanın yükümlülüğü, şahsi bir borçtur⁹¹⁴. Buna rağmen iflas idaresinin aynen ifaya karar verme seçeneğinin bulunduğunu tekrar belirtmekte fayda var⁹¹⁵. Franchise alanın rekabet yasağına uygun hareket etmesi neticesinde iflas alacaklılarının, karşı edimden yararlanabilecek olması, franchise alanın aleyhinedir denilerek böyle bir

⁹⁰⁷ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 171; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 136.

⁹⁰⁸ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 253; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 170.

⁹⁰⁹ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 170; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 108.

⁹¹⁰ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 137; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 108; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 218-219.

⁹¹¹ Tuna, “Rekabet Yasağı”, 219; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 137.

⁹¹² Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 172; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 253.

⁹¹³ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 254.

⁹¹⁴ Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 136; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 108; Tuna, “Rekabet Yasağı”, 218.

⁹¹⁵ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 171-172; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 254.

seçeneğin olamayacağı da söylenemez⁹¹⁶. Bu durumlarda, iflas idaresi, franchise alandan yükümlülüğünü yerine getirmesini isteyebilir ve hatta bunun için ücret dahi teklif edebilir⁹¹⁷.

Rekabet yasağı anlaşmasının devam ettiği durumlarda franchise verene rekabet yasağı anlaşmasını haklı sebeple feshedebilmesi imkânının verilip verilemeyeceği hususu ise, doktrinde tartışmalıdır. İlk görüşe göre, bu durum, franchise verenin rekabet yasağı anlaşmasını feshedebilmesi için haklı bir sebep sayılamaz⁹¹⁸. Franchise alanın ifa düşüncesiyle hareket etmesi, uygun miktarda tazminatı kazanabilmesi için şart olmadığından, franchise verenin de ödememek için haklı sebeple rekabet yasağı anlaşmasını feshedebilmesi, mümkün olmamalıdır⁹¹⁹. Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre ise, rekabet yasağı anlaşmasının franchise alanın iflas etmesine rağmen devam etmesi, franchise verene sözleşmeyi fesih için haklı bir sebep sayılabilir⁹²⁰. Ancak her ne kadar bu andan itibaren uygun bir tazminat ödeme yükümlülüğü söz konusu olmasa da franchise verenin, franchise sözleşmesinin sona ermesinden, rekabet yasağı anlaşmasının sona ermesine kadar olan zaman dilimi için uygun bir tazminat ödemesi gerekebilir⁹²¹.

Franchise verenin iflastan önce uygun tazminat ödeme yükümlülüğünü yerine getirdiği durumlarda iflas idaresi, rekabet yasağı anlaşmasından doğan yükümlülüğün aynen ifasına karar verebilecek olup bu durumda, franchise alanın yükümlülüğü bir borç olarak masada kalır⁹²². Bunun gibi franchise verenin iflastan önce franchise alana karşı yükümlülüklerini kısmen yerine getirdiği bu gibi durumlarda franchise veren, iflas idaresinden borcun ifasını güvence altına alınmasını isteme hakkını da haizdir⁹²³.

Franchise alanın kusurlu iflasına rağmen, franchise sözleşmesinin kendiliğinden sona ermediği durumlar, franchise verenin, franchise sözleşmesini feshedebilmesi için haklı

⁹¹⁶ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 254-255.

⁹¹⁷ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 172.

⁹¹⁸ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 254.

⁹¹⁹ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 254.

⁹²⁰ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 932; Kaya, *Acentelik Hukuku*, 420; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 137; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 108.

⁹²¹ Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 932; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 137; Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 108.

⁹²² Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 173.

⁹²³ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 173.

bir sebep sayılabilir ve böylece franchise sözleşmesinin feshedilmesinden itibaren bir ay içinde rekabet yasağı anlaşmasına bağlı kalmak istemediğini beyan eden franchise veren, uygun tazminatı ödeme yükümlülüğünden de kurtulabilir⁹²⁴.

3.2.2.2.4. İşletmenin Devri

Ticari işletmenin devri, kural olarak TBK m. 205 hükmüne göre yapılır ve bu hükme göre, işletmeye ait aktif ve pasif unsurların devralana geçmesi gerekir⁹²⁵. Ancak bu devirle birlikte rekabet yasağı anlaşmasının da kendiliğinden devredilip devredilmediği hususu, doktrinde tartışmalıdır. İlk görüşe göre, rekabet yasağı anlaşması, işletmenin devriyle birlikte kendiliğinden devredilmiş sayılmaz ve TBK m. 205 hükmüne uygun olarak anlaşmanın da devredilmesi gerekir⁹²⁶. Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre, işletmenin devri, sözleşmenin devri ile aynı sonuçları içermekte olup işletmenin devriyle rekabet yasağı anlaşması gibi sözleşmeler de kendiliğinden devralana geçmiş olur⁹²⁷.

Franchise verenin işletmesini devrettiği durumlarda devralan yeni franchise veren, anlaşmanın yeni tarafı olur ve franchise alanın eski franchise verene karşı olan rekabet yasağı sona ermiş olur⁹²⁸. Franchise alanın işletmesini devrettiği durumlarda ise, franchise alanın ediminin şahsi niteliğinden dolayı rekabet yasağı sona ermeyip devirle birlikte franchise sözleşmesi, sona erecek ve rekabet yasağı anlaşması, devreye girmiş olacaktır⁹²⁹.

⁹²⁴ Akıncı Albayrak, “Rekabet Yasağı”, 108; Göksoy, “Rekabet Yasağı Anlaşması”, 932; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 255; Evliyaoğlu’na göre, haklı sebeple fesih halinde rekabet yasağı anlaşması hiç yürürlüğe girmez. Kanaatimizce, rekabet yasağı anlaşmasının yürürlüğe girmesi için sözleşmenin sona ermesi yeterlidir. O yüzden burada rekabet yasağı anlaşmasının devam etmemesi için bir aylık süre içinde bağlı kalmama beyanının yapılması da, elzemdir. Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 136-137.

⁹²⁵ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 162; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 137; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 241.

⁹²⁶ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 162-163; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 137.

⁹²⁷ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 242.

⁹²⁸ Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 163-164; Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 244.

⁹²⁹ Sorkun, *Akdedilen Rekabet Yasağı*, 245-247; Can, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, 166; Evliyaoğlu, *Acentenin Rekabet Yasağı*, 138.

SONUÇ

Franchise sözleşmesi, bünyesinde kanunda düzenlenen ve düzenlenmeyen sözleşmelerin unsurlarını ihtiva eden isimsiz bir isimsiz sözleşmedir. İsimli sözleşmelerden karma sözleşme olarak kabul edilir ve benzer edimleri ihtiva eden kanun hükümleri, franchise sözleşmesi için de kıyasen uygulanabilir. Sıkça uygulanmakla tipik hale gelmiş olan franchise sözleşmesi, edimlerinin karşılıklı olması özelliğiyle karşılıklı borç ilişkisi doğurmakta ve edimlerinin süreye yayılmasıyla da, sürekli borç ilişkisini ihtiva eder.

Franchise sözleşmesi, yazılı şekilde yapılmalıdır. Franchise sözleşmesinin tarafları ise, franchise alan ve franchise verendir. Franchise verenin tacir olmasına rağmen franchise alan, tacir olmak zorunda değildir. İki tarafın karşılıklı olarak yerine getirmesi gereken yükümlülükleri vardır. Bu yükümlülüklerden biri de, franchise alanın rekabet yasağıdır. Franchise sözleşmesinde franchise alanın dönemsel zaviyeden sözleşme devam ederken ve sözleşme sonrası olmak üzere iki farklı rekabet yasağı söz konusu olabilir.

Franchise alanın sözleşme devam ederken rekabet yasağı, özen ve sadakat yükümlülüğünün bir görünümüdür. Bu dönemdeki rekabet yasağının varlığı için tarafların bir belirleme yapması gerekmez. Bir başka deyişle, franchise sözleşmesi devam ederken franchise alanın rekabet yasağı, taraflar bunu açıkça belirlemese dahi söz konusudur ve uyulması gereken bir yükümlülüktür. Ancak taraflar açıkça rekabet yasağının uygulanmayacağını yazılı olarak kararlaştırabilir. Franchise sözleşmesinin

isimsiz bir sözleşme olması sebebiyle bu yasağın kapsamının ve şartlarının belirlenmesinde acentelik sözleşmesi için getirilmiş olan hükümlerden yararlanılabilir. Buna göre, franchise alanın rekabet yasağının zaman, yer ve konu yönünden sınırlandırılması gerekir. Sözleşme devam ederken rekabet yasağı zaman bakımından kural olarak, franchise sözleşmesine kadar devam eder. Konu bakımından ise rekabet yasağı, franchise verenin mal(lar)ıyla ve/veya hizmet(ler)iyle benzer işlerin yapılmamasını gerektirir. Franchise alanın farklı ticaret alanlarında franchise veren ile rekabet etmesi ise mümkündür. Yer bakımından ise, franchise alana tekel hakkının verilip verilmediğine bakılmalıdır. Tekel bölgesi belirlenen franchise sözleşmesi zaviyesinden franchise alanın, bu bölgenin dışında faaliyet yürütmemesi gerekir. Tekel bölgesinin belirlenmediği durumlarda ise franchise alan, somut olaya göre değerlendirme yapmak gerekebilirse de, kural olarak başka bölgelerde faaliyette bulunabilir.

Franchise alanın sözleşme sonrası için rekabet yasağı ise, kural olarak yoktur. Ancak her ne kadar çelişkili yargı kararları mevcut olsa da, tarafların franchise alan için sözleşme sonrasında uygulanacak bir rekabet yasağı getirmeleri, yapacakları belirleme ile mümkündür. Zira tarafların belirlediği bu yönde bir rekabet yasağı, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde alınan ortak bir kararın neticesidir. Dolayısıyla sözleşme sonrası rekabet yasağının, Anayasa m. 38 hükmüne aykırı olmadığı ve gerekli sınırlandırmalara dikkat edilerek ayakta kalabileceği kabul edilmelidir.

Sözleşme sonrası için belirlenen rekabet yasağı, sınırsız değildir. Bu zaviyeden sınırları belirleyecek bir hüküm olarak her ne kadar Tebliğ m. 5/b hükmünün öncelikli olarak uygulanmasına yönelik görüş varsa da, bizim de katıldığımız görüşe göre, TTK m. 123 hükmünün kıyasen öncelikli olarak uygulanması gerekir. Buna göre, sözleşme sonrası için getirilen rekabet yasağı, franchise sözleşmesine eklenen bir hüküm ile varlık gösterebilmekle birlikte, ayrıca yapılacak bir sözleşme ile de söz konusu olabilir. Her iki durumda da bu belirlemenin yazılı olarak yapılması gerekir. Bu yazılılık şartı, sözleşmenin geçerliliği için önemi haizdir. Ayrıca sözleşmede yer alan hükümleri ihtiva eden bir belgenin de franchise alana teslim edilmesi gerekir. Ancak bu gereklilik, bir geçerlilik şartı olmayıp tamamlayıcı bir özelliği haizdir. Bu rekabet yasağı, en fazla iki yıl için belirlenebilecek olup franchise alana bırakılan bölgede veya müşteri çevresinde

yürütülen (franchise verenin yürüttüğü) faaliyetler ile aynı veya yüksek oranda benzerlik gösteren faaliyetler için belirlenebilir. Bunların yanı sıra franchise alanın rekabet etmeyişinin bir karşılığı olarak franchise veren, franchise alana uygun bir bekleme bedeli ödemelidir. Franchise alanın rekabet etmeyişinin bir karşılığı olan bu tazminat, taraflarca belirlenmese dahi franchise alana ödenmelidir. Taraflarca uygun bir tazminatın belirlenmiş olduğu durumlarda, uygunluk ölçütüne göre hesaplanan miktar, taraflarca belirlenen miktardan fazla ise, franchise alan aşan kısmı talep edebilecektir. Ancak taraflarca belirlenen miktar, uygunluk ölçütüne göre hesaplanan miktardan fazla olduğunda, bu miktara herhangi bir indirim yapılmaz. Nispi emredici özelliği haiz olan TTK m. 123 hükmü, franchise alan aleyhine aşılacak kısımları geçersiz saymaktadır. Dolayısıyla TTK m. 123 hükmünün franchise alan aleyhine aşılması mümkün değildir.

Franchise alanın rekabet yasağına aykırı hareket etmesi, bazı sonuçlara sebep olabilir. Buna göre, franchise veren, rekabet yasağının ihlali sebebiyle uğradığı zararın tazminini talep edebilir. Yine açılacak bir aynen ifa davasıyla franchise alanın rekabet ihlaline sebep olan davranışının devam etmesine engel olunabilir. Cezai şart belirlenen franchise sözleşmesi ve rekabet yasağı anlaşmasında franchise alanın, ihlal sebebiyle bu cezai şartı kural olarak ödemesi gerekir. Yine rekabet yasağının sözleşme devam ederken ihlal edilmesi franchise sözleşmesini; sözleşme sonrası rekabet yasağının ihlal edilmesi ise, rekabet yasağı anlaşmasını feshedebilmek için haklı bir neden sayılabilir veya franchise alanın bu durum sebebiyle temerrüde düşmesi söz konusu olabilir. Ayrıca franchise veren, rekabet yasağını ihlal eden franchise alana uygun bir tazminat ödemekten kaçınabilir. Franchise veren ise, sözleşme sonrası rekabet yasağını uygun bir tazminat ödeme yükümlülüğünü yerine getirmeyerek temerrüde düşebilir.

Özen ve sadakat yükümlülüğünün bir görünümü olan sözleşme devam ederken franchise alanın rekabet yasağı, franchise sözleşmesinin sona ermesiyle birlikte sona erer. Franchise sözleşmesi ise, sözleşme süresinin dolması, ölüm, ehliyetin kaybedilmesi, iflas, tarafların anlaşması, sözleşmenin iptali, sözleşmenin feshedilmesi gibi nedenlerle sona erebilir.

Franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağı ise, TTK m. 123 hükmüne göre, iki özel durumla sona erebilir. Bunlardan ilki, franchise verenin, franchise sözleşmesi sona erene kadar, rekabet yasağı anlaşmasından yazılı olarak vazgeçebilmesidir. Ancak bu

durumda franchise veren, vazgeçmenin üzerinden altı ay geçmedikçe uygun bir tazminat ödemekten kurtulamaz. İkincisi ise, haklı sebeple franchise sözleşmesini fesheden tarafın, fesih tarihinden itibaren bir ay içinde rekabet yasağı anlaşması ile bağlı olmayacağını karşı tarafa yazılı olarak bildirmesidir. Franchise alanın sözleşme sonrası rekabet yasağı, bunlar haricinde tarafların anlaşması, ölüm veya iflas dibi durumlarda da sona erebilir. Ancak franchise alanın ölümü, ehliyet kaybetmesi, iflası halinde rekabet yasağı anlaşmasının sona ereceğini söyleyebilmek daha kolaydır. Franchise verenin iflası durumunda da, kural olarak rekabet yasağı anlaşması sona erer. Ancak franchise verenin ölümü ve ehliyetini kaybetmesi, kural olarak rekabet yasağı anlaşmasını sona erdirmez. Ayrıca franchise verenin işletmesini devretmesi halinde rekabet yasağı anlaşması, franchise alan ile eski franchise veren arasında sona erse de, franchise alan ile devralan arasında devam eder.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Deniz. *Çalışanın Haksız Rekabet Eylemleri ve Tazminat Sorumluluğu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Adıgüzel, Burak ve Özlem İlbasmış Hızlısoy. “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Müzakerelere Katılma Yasağı”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 27/4 (2023): 39-64.
- Akçaal, Mehmet. “Yargıtay Uygulaması Işığında Yazılı Tahliye Taahhüdü ve Çözüm Önerileri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 12/2 (2022): 949-979.
- Akıncı Albayrak, Özlem. “Acentelik ve Tekel Yetkisi Veren Diğer Sözleşmelerde Rekabet Yasağı”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2016.
- Akkan, Çiğdem. “Akaryakıt Bayilik Sözleşmelerinde Rekabet Etmeme Yükümlülüğü”. *Rekabet Dergisi*. 15/2 (2014): 3-58.
- Aktaş Tekeş, Betül. “Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşmasına İlişkin Temel Sorunlar”. *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 14/1 (2015): 91-111.
- Akyılmaz, Gürhan. “Franchising Sözleşmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, 2020.
- Altıntaş, Ayşe Tuğba. *Franchise Sözleşmesinde Tarafların Borçları*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2019.
- Apaydın, Şüheda Nur. *Türk ve İslam Hukukunda Sözleşmenin İçeriğini Düzenleme Özgürlüğü ve Sınırları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Arvâsi, Zerrin. “Franchise Sözleşmesi”. *Ankara Barosu Dergisi*. 4 (2000): 135-152.
- Aşık, Pınar. “Anonim Şirketlerde Rekabet Yasağı (TTK m. 396)”. *Ankara Barosu Dergisi*. 75/4 (2017): 163-202.
- Ayata, Yeşim. *Franchise Sözleşmesinde Tarafların Borçları*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2015.
- Aydin, Hüseyin. *Taşıma İşleri Komisyonculuğu Sözleşmesine Acentelik Sözleşmesi Hükümlerinin Uygulanması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Aydin, Sema ve Hasan Ali Kaplan. “Bağlı Tacir Yardımcılarının Rekabet Yasağı”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 18/3 (2014): 165-204.
- Aydoğdu, Murat. *Türk ve Avrupa Birliği Rekabet Hukuku Bakımından Franchise Anlaşmalarında Grup Muafiyeti (Prof. Dr. Tufan Yüceye Armağan)*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, 2001, 1-25.
- Ayhan, Rıza. “Ticari İş Kavramı ve Tacir Sıfatına Bağlanan Ücret ve Sözleşme Cezalarının İndirilmesini İsteyememe”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 17/1-2 (2013): 291-314.

- Barış, Gülfıdan. “Franchising Sistemi ve Sözleşmesi”. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 13/1 (1997): 329-344.
- Bayram, Aziz Erman. “Gaibin Ölümü Hakkında Kuvvetli Olasılık Bulunmasının Gaiplik Kararının Verilebilmesi İçin Aranması Gereken Özel Bir Koşul Olup Olmadığı Konusunda Bir Değerlendirme”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 26/1 (2024): 255-295.
- Bayram, Fuat ve Arzu Yıldırım Coşkun. “Türk İş Hukukunda İkale”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 18/2 (2023): 425-464.
- Bilgili, Abbas. “Acentenin Rekabet Yasağı”. *İstanbul Barosu Dergisi*. 89/1 (2015): 24-39.
- Bilgili, Bilsen. *Marka Farkındalığı ve Zincir (Franchising) İşletmeler*. Ankara: Detay Yayıncılık, 2016.
- Bilgili, Fatih ve Ertan Demirkapı. *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Dora Yayınevi, 2016.
- Boso, Burcu. “Rekabet Hukuku Açısından Franchise Sözleşmeleri”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2006.
- Bozkurt, Tamer. *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Legem Yayıncılık, 2019.
- Can, Ozan. “Acentenin Denkleştirme İstemine ve Rekabet Yasağı Anlaşmasına İlişkin Hükümlerin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 103(1). Maddesinde Sayılanlar Hakkında Uygulanırlığı”. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2/1 (2012): 27-36.
- Can, Ozan. “Franchise Sözleşmelerinde Kararlaştırılan Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Bağlamında Bir Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi”. *Ankara Barosu Dergisi*. 1 (2014): 50-67.
- Can, Ozan. *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşması*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2011.
- Cengiz, Ali. “Acente Kavramı ve Acentelik Sözleşmesinden Doğan Hak ve Borçları”. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*. 1/2 (2011): 140-165.
- Çakı, Mehmet Ali. “Hukuksal Açısından Franchise Sözleşmeleri”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2021.
- Çakır, Ayтуğ Ceyhun, Ekrem Solak. “Rekabet Yasağı Sözleşmesi Çerçevesinde Ceza Koşulu”. *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 5/9 (2015): 55-74.
- Çetiner, Semra ve Armağan Ebru Bozkurt Yüksel. *Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Dağ, Kübra. *Tek Satıcılık Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Sona Ermenin Hukuki Sonuçları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Demirağ Aktaş, Leylan, Şükrü Yıldız. “Franchise Sözleşmesinin Sona Ermesi ya da Feshi Durumunda Franchise Verilen Taşınmazın Hukuki Durumu”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*. 3/6 (2019): 115-131

- Demirağ Aktaş, Leylan. *Franchise Sözleşmesinin Sona Ermesi Halinde Tarafların Hak ve Yükümlülükleri*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Doğan, Murat, Gökhan Şahan ve İsmail Atamulu. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Doğan, Musa Edip. “Acentelik”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, 2021.
- Doğan, Sevil. *İşçinin Rekabet Yasağı - İş Sırrının Korunması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Doğanay, M. Zahid. *Franchise Sözleşmesinde Denkleştirme Talebi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Ercoşkun Şenol, H. Kübra. “Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü ve Bunun Genel Sınırı: TBK m. 27”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 74/2 (2016): 709-738.
- Eren, Fikret, Ünsal Dönmez. *Eren Borçlar Hukuku Şerhi (Cilt 1)*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- Eren, Fikret. “İsimsiz Bazı Sözleşme Türleri”. *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 1/1 (2015): 63-126.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2017.
- Erol, Abdullah. *Hukuki ve Sosyal Boyutlarıyla İşçi Benzeri Çalışan Kavramı*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2021.
- Evliyaoğlu, Sadullah. *Acentenin Rekabet Yasağı Anlaşması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Göksoy, Yaşar Can. “6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 12/Özel (2010): 895-943.
- Güçer Sülün. “Avrupa Topluluğu ve Türk Hukukunda Franchising Sözleşmeleri Rekabet Hukuku İlişkisi”. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2008.
- Güçlü, Hasan Ali. *Franchise Sözleşmesi*. İstanbul: Aristo Yayınevi, 2020.
- Günay, Arkın. “İşçinin Ölümü veya Gaipliğin İş Sözleşmesine Yönelik Sonuçları”. *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 11/1 (2023): 113-142.
- Günay, Ece Deniz, Gözde Engin Günay. “Türk Ticaret Kanunu ve Karşılaştırmalı Hukukta Acentenin Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması”. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 10/131-132 (2015): 145-181.
- Gürkaynak, Gönenç. *Rekabet Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Gürzumar, Osman Berat. *Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan “Sistemlerin” Hukuken Korunması*. İstanbul: Beta Basım, 1995.

- Güvenç, Muhammed Cihan. *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Acente Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Güvercin Şahan, Ayşe. “5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Çerçevesinde Franchise Sözleşmelerine Uygulanacak Hukukun Tayini”. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*. 38/2 (2018): 441-479.
- İlbasmış Hızlısoy, Özlem. *Anonim Şirketin Haklı Sebeple Feshi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- İrge Erdoğan, Burcu. *Milletlerarası Özel Hukukta Franchise Sözleşmesine Uygulanacak Hukuk*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016.
- Jurix. “Jurix”. E.T. 04.04.2024, <https://www.jurix.com.tr/>.
- Kalkan, Arif. “İş Sözleşmesinde Fesih Halleri”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 13/1 (2018): 281-314.
- Kalkmaz, Ferhat. “Acente, Tek Satıcı ve Franchise Alanın Hakları ve Borçlarının Hukuki Düzenleme Bakımından Karşılaştırılması”. *Journal of Politics Economy and Management*. 4/2 (2021): 110-127.
- Kapancı, Kadir Berk. “Franchise Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Bunun Hukuki Sonuçları” (*Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan*). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010, 1029-1054.
- Kapancı, Kadir Berk. “Türk Borçlar Kanunu’nun 14. Maddesinin Öngördüğü Yeni Şekil Düzenlemesinin Getirdikleri”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 18/1 (2012): 403-430.
- Kaplan, Ahmet Emre. *Bağlı Tacir Yardımcılarının Rekabet Yasağı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Kaya, Arslan. *Türk Ticaret Kanunu Şerhi Birinci Kitap Ticari İşletme Yedinci Kısım Acentelik*. İstanbul: Beta Basım, 2016.
- Kaya, Mustafa İsmail. *Acentelik Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.
- Kaya, Nazire. “Acentenin Sözleşme Süresince ve Sözleşmeden Sonraki Rekabet Yasağı”. *Terazi Hukuk Dergisi*. 9/96 (2014): 42-52.
- Kayar, İsmail. *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Kayıhan, Şaban. *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Kayış, Ferhat. *Ticari İşletmede Şube Kavramı ve Şube Olmaya Bağlanan Hüküm ve Sonuçlar*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- Kendigelen, Abuzer. *Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2011.
- Keser, Esra Durşen. “İşçinin İşverenin Talimatlarına Uyma Borcu”. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi*, 2007.
- Kesilmiş, Mehmet Ömer. *Sözleşme Hukukunda Koşul*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.

- Kırca, Çiğdem. “Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun Açısından Üretici İmalâtçı Olarak Franchise Veren”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*. 20/1 (1999): 21-37.
- Kırca, Çiğdem. *Franchise Sözleşmesi*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1997.
- Kırca, Çiğdem. *Know-How Sözleşmesinin Hukuki Niteliği (Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan)*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1998, 243-268.
- Koldaş, Sinem. “Franchise Sözleşmesinin Sona Ermesi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2024.
- Korun, Yusuf. “Acentenin Hak ve Borçları”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, 2013.
- Koyuncuoğlu, Hikmet. “Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Düzenlemeleri”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 111 (2014): 447-456.
- Köker, Nilüfer. “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Sona Ermenin Sonuçları”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, 2015.
- Kumkale, Ruknettin. “Bütün Yönleri ile Franchising”. *Legal Hukuk Dergisi*. 5/55 (2007): 2173-2179.
- Kunt, Püren. “Rekabet Yasağı Sözleşmeleri”. *İstanbul Barosu Dergisi*. 86/3 (2012): 235-253.
- Kuntalp, Erden. *Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme)*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2013.
- Küçük, Betül. “Uluslararası Giriş Stratejilerinde Franchising Sistemi ve Bir Uygulama”. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2 (2011): 17-29.
- Legal Yayıncılık. “Legal Yayınevi”. E.T. 04.04.2024, <https://www.legal.com.tr/>.
- Manav, A. Eda. “İş Hukukunda Rekabet Yasağı Sözleşmesinin Geçerlilik Koşulları”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 22/87 (2010): 322-363.
- Nurcu, Elif İlkay. *Bayilik Sözleşmesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Olgaç, Samet Can. *Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Tek Satıcının Denkleştirme İstemi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Oy, Osman, Melda Berk. *Franchising*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2017.
- Ömür, Rahmi Can. “Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi Davasının Usul Hukuku Bakımından İncelenmesi”. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 18/2 (2021): 1381-1405.
- Özel, Çağlar. *Marka Lisansı Sözleşmesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Öztürk, Pınar. “Franchise Sözleşmesi”. *Yargıtay Dergisi*. 24/4 (1998): 458-489.
- Poroy, Reha, Hamdi Yasaman. *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.

- Rekabet Terimleri Sözlüğü. <https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/geneldosya/rk-terimleri-sozlugu-2018-pdf>, 128, E.T.: 15.11.2022.
- Rüzgâr, Eser. “Yeni Türk Ticaret Kanunu Işığında Acentelik Sözleşmeleri”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. 1/5 (2011): 419-450.
- Sağlam, İpek. “Konut ve Çatılı İşyeri Kiralarında Yazılı Tahliye Taahhüdü ve Uygulamada Karşılaşılabilecek Sorunlar”. *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 11/1 (2023): 29-48.
- Saraç, Mehmet Akif. “Franchising Sözleşmesinin Haklı Sebeple Feshi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, 2021.
- Saraç, Tahir. “6102 Sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İnhisar Hakkı Ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 61/2 (2012): 711-748.
- Saral, Onur. “Franchise Sözleşmeleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2020.
- Sayhan, İsmet. “Rekabet Kavramı ve Haksız Rekabet, Rekabet Yasağı ve Rekabetin Korunması Müesseselerinin Hukuki Temeli”. *Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 1/2 (2013): 101-115.
- Sevi, Ali Murat. “Franchising İlişkisine Hakim Olan Etik Kurallar”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*. 20/3 (2000): 159-187.
- Sorkun, Ahmet Furkan. *Tacir Yardımcıları ile Akdedilen Rekabet Yasağı Anlaşmaları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Soyer, M. Polat. *Rekabet Yasağı Sözleşmesi (BK md. 348-352)*. İzmir: Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1994.
- Şen Doğramacı, Hayriye. “Çerçeve Sözleşme Kavramı, Çerçeve Sözleşmelerin Amacı ve Ekonomik Fonksiyonu”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 30/3 (2022): 1043-1077.
- Şener, Oruç Hami. *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Şimşek, Bahar. *Franchising Sözleşmesi*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.
- Şua, Mehmet. “Franchise Sözleşmesinin Tanımına Yeni Bir Bakış”. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 4/2 (2007): 57-80.
- Tezcan, Keramettin. “Franchising Sisteminde Know-How Karşılığında Tam Mükelleflerin Dar Mükelleflere Yaptığı Ödemelerin Vergisel Boyutu”. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8/8 (2001): 249-260.
- Tiftik, Mustafa. “Borç Sözleşmelerinin İrade Sakatlığı Sebebiyle İptalinde Uğranılan Zararların Tazmini”. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 10/3-4 (2006): 397-417.
- Topçu, Halit Nurettin. “Franchising Sözleşmesi”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1991.

- Topçuoğlu, Metin. “Franchise Sözleşmesinde Bağlayıcı Kayıtlar ve Rekabet Hukuku”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*. 22/1 (2003): 113-154.
- Topçuoğlu, Metin. “İnhisar (Tekel) Kaydı İçeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar”. *Rekabet Kurumu Dergisi*. 5/2 (2004): 4-58.
- Torun, Zeliha. “Rekabet Hukuku Açısından Franchise Sözleşmelerinin İncelenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, 2012.
- Tuna, Tayfun. “Sözleşme Sonrası İçin Kararlaştırılan Rekabet Yasağının Dolanılması Sebebiyle Tüzel Kişilik Perdesinin Kaldırılması”. *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 10/20 (2022): 375-413.
- Tuna, Tayfun. “Türk Hukukunda Franchise-Alanın, Franchise Sözleşmesi Sonrası İçin Rekabet Yasağı Anlaşmasıyla Sınırlandırılması”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2023.
- Tuncay, A. Can. “Rekabet Yasağı Sözleşmesinin Geçerlilik Şartları (Bir Yargıtay Kararı Üzerine)”. *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 15/1 (2016): 473-498.
- Turan, Muhammed Fatih. “Franchise Akdinin İslam Borçlar Hukuku Açısından Analizi”. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 15/1 (2015): 151-205.
- Turcademy. “Turcademy”. E.T. 04.04.2024, <https://www.turcademy.com/>.
- Turgut, Serkan. “Rekabet Hukukunda Muafiyet”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. 12/46 (2021): 255-300.
- Tuzlu, Zeynep. “Franchise Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Sonuçları”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2012.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. “Güncel Türkçe Sözlük”. E.T. 04.04.2023, <https://www.sozluk.gov.tr/>.
- Türkoğlu, Cem. *Ceza Koşulu (Cezai Şart)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Tüzüner, Özlem. “Hizmet İlişkisinde Rekabet Yasağı Kaydının Yer İtibariyle Sınırlandırılması”. *Zirve Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 1/1 (2012): 67-84.
- Ulaş, Dilber. *Franchising Sistemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013.
- Ülgen, Hüseyin vd. *Ticari İşletme Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015.
- Ünal Göker, Selcan. “Acentelik Sözleşmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2015.
- Ünal, Akın. *Kelepçeleme Sözleşmeleri*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Yağcıoğlu, Burcu. *Türk ve İsviçre Hukuku’nda Ceza Koşulu (Cezai Şart)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.

- Yargıtay Başkanlığı. “Karar Arama”. E.T. 04.04.2024, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>.
- Yargıtay. K. 2013/9814 (27.03.2024). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2014/15075 (27.03.2024). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2014/15301 (19.10.2021). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2014/1890 (27.03.2024). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2014/20205 (25.10.2021). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2014/7335 (27.03.2024). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2015/11615 (19.10.2021). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2015/13197 (27.03.2024). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2015/13890 (05.11.2021). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2016/3170 (27.03.2024). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2017/6845 (02.11.2023). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2018/15893 (17.09.2024). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2018/7293 (05.11.2021). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2019/10247 (17.09.2024). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2019/6061 (02.11.2021). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2020/1949 (25.10.2021). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2020/1989 (02.10.2022). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yargıtay. K. 2020/3326 (25.10.2021). <https://karararama.yargitay.gov.tr>
- Yarım, Ahmet. “Franchising İşletme Sistemi ve Türkiye’de Franchising”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1996.
- Yasaman, Hamdi. *Haksız Rekabet ve Rekabet Yasağı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Yasan, Mustafa. *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Yavuz Fatma. “Franchise Sözleşmelerinde Franchise-Alanın Hak ve Yükümlülükleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2015.
- Yeniocak, Umut. *Franchise Sözleşmesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Yılmaz, Asuman. “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Antlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 10/2 (2011): 309-342.
- Yılmaz, Cüneyt Arif. *Türk Borçlar Hukuku Kapsamında Çerçeve Sözleşmeler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Yılmaz, İdris. *Denkleştirme İsteminde Hakkaniyet Koşulu ve Yargıtay Kararları Doğrultusunda İncelenmesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.

Yücel, Sevtap. *Kelepçeleme Sözleşmesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı. “Ulusal Tez Merkezi”. E.T. 04.04.2024, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>.

Yüksel, Hasan Levent. “Franchise Sözleşmesinin Genel Olarak İncelenmesi, İfası ve Sona Ermesi”. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2013.

